

KNO.430.013.2020
Nr ewid. 122/2021/P/20/027/KNO

Informacja o wynikach kontroli

ORGANIZACJA PRACY NAUCZYCIELI W SZKOŁACH PUBLICZNYCH

DEPARTAMENT NAUKI, OŚWIATY
I DZIEDZICTWA NARODOWEGO

MISJA

Najwyższej Izby Kontroli jest dbałość o gospodarność i skuteczność w służbie publicznej dla Rzeczypospolitej Polskiej

WIZJA

Najwyższej Izby Kontroli jest cieszący się powszechnym autorytetem najwyższy organ kontroli państwowej, którego raporty będą oczekiwanym i poszukiwanym źródłem informacji dla organów władzy i społeczeństwa

Informacja o wynikach kontroli

Organizacja pracy nauczycieli w szkołach publicznych

Dyrektor Departamentu Nauki, Oświaty
i Dziedzictwa Narodowego

Piotr Prokopczyk

Akceptuję:

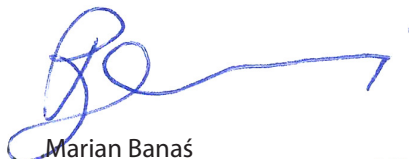
Wiceprezes Najwyższej Izby Kontroli

Małgorzata Motylow

Zatwierdzam:

Prezes Najwyższej Izby Kontroli

Marian Banaś

Warszawa, dnia 08.07.2021

Najwyższa Izba Kontroli
ul. Filtrowa 57
02-056 Warszawa
T/F +48 22 444 50 00

www.nik.gov.pl

SPIS TREŚCI

WYKAZ STOSOWANYCH SKRÓTÓW, SKRÓTOWCÓW I POJĘĆ.....	4
1. WPROWADZENIE.....	6
2. OGÓLNA OCENA	7
3. SYNTEZA WYNIKÓW KONTROLI.....	9
4. WNIOSKI.....	20
5. WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI	21
5.1. Monitorowanie i usprawnianie pracy nauczycieli przez Ministra Edukacji Narodowej.....	21
5.2. Warunki i organizacja pracy nauczycieli w szkołach.....	27
5.2.1. Nauczyciele w szkołach i ich czas pracy	27
5.2.2. Uwarunkowania organizacyjne pracy nauczycieli w szkołach.....	40
5.2.3. Warunki lokalowe szkół	44
5.3. Warunki i organizacja zajęć pozalekcyjnych	56
5.3.1. Działania Ministra na rzecz organizacji zajęć pozalekcyjnych	58
5.3.2. Warunki i organizacja zajęć pozalekcyjnych w szkołach	59
5.4. Zdalne nauczanie.....	67
5.4.1. Działania Ministra na rzecz organizacji kształcenia na odległość.....	68
5.4.2. Uwarunkowania organizacyjne pracy nauczycieli w czasie pandemii COVID-19.....	74
5.5. Czynniki usprawniające i utrudniające pracę nauczycieli – badanie kwestionariuszowe.....	83
6. ZAŁĄCZNIKI	86
6.1. Metodyka kontroli i informacje dodatkowe.....	86
6.2. Analiza stanu prawnego i uwarunkowań organizacyjno-ekonomicznych.....	97
6.3. Przebieg i sposób badania kwestionariuszowego.....	109
6.4. Wykaz aktów prawnych dotyczących kontrolowanej działalności.....	124
6.5. Wykaz podmiotów, którym przekazano informację o wynikach kontroli.....	126
6.6. Stanowisko Ministra do informacji o wynikach kontroli	127
6.7. Opinia Prezesa NIK do stanowiska Ministra	131

Wykaz stosowanych skrótów, skrótowców i pojęć

COVID-19	choroba wywołana SARS-CoV-2, mogąca powodować zespół niewydolności oddechowej. SARS-CoV-2 został zidentyfikowany pod koniec 2019 r. i jest nowym szczepem koronawirusa, który nie był wcześniej identyfikowany u ludzi. W związku z zagrożeniem rozprzestrzeniania się zakażeń wirusem SARS CoV-2 wprowadzono szczególne rozwiązania, umożliwiające podejmowanie działań minimalizujących zagrożenie dla zdrowia publicznego stanowiące uzupełnienie podstawowych regulacji zawartych w przepisach o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi. W obszarze oświaty polegały one w szczególności na zmianie organizacji pracy jednostek systemu oświaty i wprowadzeniu m.in. nauki zdalnej lub hybrydowej ¹ ;
epidemia COVID-19/ pandemia COVID-19	stan zagrożenia epidemicznego w związku z zakażeniami wirusem SARS-CoV-2 wprowadzono od dnia 14 marca 2020 r. (§ 1 rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 13 marca 2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu zagrożenia epidemicznego; Dz. U. poz. 433, ze zm.). Natomiast stan epidemii wprowadzono od dnia 20 marca 2020 r. rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii (§ 1 ww. rozporządzenia Dz. U. poz. 491, ze zm.). W marcu 2020 r. COVID-19 został uznany przez Światową Organizację Zdrowia za pandemię;
IBE	Instytut Badań Edukacyjnych;
jst	jednostka samorządu terytorialnego;
Karta Nauczyciela lub KN	Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela (Dz. U. z 2019 r. poz. 2215, ze zm.);
Klasa	poziom kształcenia w szkole np. klasa I, II, III;
MEN	Ministerstwo Edukacji Narodowej jako organ obsługujący ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania w dziale administracji rządowej oświaty i wychowanie;
Minister Nadzór pedagogiczny	minister właściwy do spraw oświaty i wychowania; polega na: 1) obserwowaniu, analizowaniu i ocenianiu przebiegu procesów kształcenia i wychowania oraz efektów działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej szkół i placówek; 2) ocenianiu stanu i warunków działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej szkół i placówek; 3) udzielaniu pomocy szkołom i placówkom, a także nauczycielom w wykonywaniu ich zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych; 4) inspirowaniu nauczycieli do poprawy istniejących lub wdrożenia nowych rozwiązań w procesie kształcenia, przy zastosowaniu innowacyjnych działań programowych, organizacyjnych lub metodycznych, których celem jest rozwijanie kompetencji uczniów (art. 55 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe, Dz. U. z 2020 r. poz. 910, ze zm.). Szczegółowo zostało to uregulowane w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 sierpnia 2017 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz. U. z 2020 r., poz. 1551);

¹ Szerzej na ten temat: uzasadnienie do projektu ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych, Sejm IX kadencji, druk nr 265 (LEX).

Podstawa programowa	obowiązkowe zestawy celów kształcenia i treści nauczania, w tym umiejętności, opisane w formie ogólnych i szczegółowych wymagań dotyczących wiedzy i umiejętności, które powinien posiadać uczeń po zakończeniu określonego etapu edukacyjnego, oraz zadania wychowawczo-profilaktyczne szkoły, uwzględniane odpowiednio w programach wychowania przedszkolnego, programach nauczania i podczas realizacji zajęć z wychowawcą oraz umożliwiające ustalenie kryteriów ocen szkolnych i wymagań egzaminacyjnych, a także warunki i sposób realizacji tych podstaw programowych (art. 4 pkt 24, ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe, Dz. U. z 2020 r. poz. 910, ze zm.); podstawa programowa została określona w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej (Dz. U. poz. 356, ze zm.) oraz rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 stycznia 2018 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia (Dz.U. z 2018 r. poz. 467, ze zm.);
Program nauczania	opis sposobu realizacji celów kształcenia oraz treści nauczania ustalonych w podstawie programowej kształcenia ogólnego dla danego etapu edukacyjnego np. dla kl. IV–VIII szkoły podstawowej, tj. II etapu edukacyjnego. Pojęcie programu nauczania do danych zajęć edukacyjnych z zakresu kształcenia ogólnego zostało określone w art. 3 pkt 13b ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2020 r. poz. 1327, ze zm.);
SIO	System Informacji Oświatowej;
TIK	technologia informacyjno-komunikacyjna;
Ustawa o systemie oświaty i ustawa Prawo oświatowe	ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty; ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (Dz. U. z 2020 r. poz. 910, ze zm.);
Ustawa o NIK	ustawa z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli (Dz. U. z 2020 r. poz. 1200 ze zm.);
Zajęcia pozalekcyjne	dodatkowe nieobowiązkowe zajęcia dydaktyczne, wychowawcze lub opiekuńcze organizowane dla uczniów, odbywające się w szkole lub poza jej terenem, niebędące częścią obowiązkowego programu szkolnego i mające charakter fakultatywny ² .

² W *Wykazie skrótów, skrótowców i pojęć* podano przykładową definicję zajęć pozalekcyjnych. W literaturze przedmiotu pojęcie to bywa różnie definiowane. Szerzej na ten temat m.in. w: E. Marek *Zajęcia pozalekcyjne, jako forma rozwijania zainteresowań dzieci w czasie wolnym*, Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce: kwartalnik dla nauczycieli nr 3 str. 32-44, 2007.

1. WPROWADZENIE

Pytanie definiujące cel główny kontroli

Czy organizacja pracy nauczycieli sprzyja właściwej realizacji ich zadań?

Pytania definiujące cele szczegółowe kontroli

1. Czy MEN monitoruje i usprawnia kwestie związane z realizacją zadań nauczycieli, w tym prawidłowe wykorzystanie czasu pracy?
2. Czy w szkołach stworzono nauczycielom warunki sprzyjające realizacji zadań, w tym efektywne wykorzystanie czasu pracy?
3. Czy w szkołach stworzono warunki sprzyjające organizowaniu zajęć pozalekcyjnych uwzględniających potrzeby i zainteresowania uczniów?

Jednostki kontrolowane

Ministerstwo Edukacji Narodowej³,
20 szkół

Badania kwestionariuszowe

5152 dyrektorów szkół i za ich pośrednictwem 25 434 nauczycieli przedmiotów ogólnokształcących

Zlecenie kontroli kuratorom oświaty w trybie art. 12 ustawy o NIK

16 kuratorów oświaty przeprowadziło kontrolę w 86 szkołach publicznych dla dzieci i młodzieży

Okres objęty kontrolą

2018–2021 (do czasu zakończenia kontroli, tj. 26 marca 2021 r.)

Temat czasu pracy nauczycieli od lat budzi liczne kontrowersje. Specyfika pracy nauczyciela dotyczy nie tylko samego charakteru, ale również czasu pracy. Polski system oświaty nakłada na nauczycieli obowiązek pracy 40 godzin tygodniowo, w tym tylko część tego czasu jest ewidencjonowana, czyli tzw. pensum (np. 18 godzin). Przepisy nie określają natomiast, w jaki sposób mają być realizowane godziny pracy poza pensum. Tymczasem, poza tzw. godzinami przy tablicy, nauczyciele wykonują liczne dodatkowe zadania, np. sprawdzanie prac klasowych, prowadzenie zebrań z rodzicami czy uroczystości szkolnych, przygotowanie do lekcji czy związane z samokształceniem i doskonaleniem zawodowym. Złożoność tego zjawiska powoduje, że nauczyciele narzekają na zwiększający się zakres obciążeń wykraczających poza stricte zajęcia dydaktyczno-wychowawcze, z drugiej strony często w dyskursie publicznym – jako czas pracy – przyjmuje się tylko czas ewidencjonowany (owe 18 godzin) i podkreśla przywileje w postaci długich wakacji i okolicznościowych ferii. Dodatkowe emocje środowisk nauczycielskich budzą zmiany w Karcie Nauczyciela, w tym m.in. najpierw wprowadzenie, a później likwidację tzw. godzin karcianych, skutkujące zmianami w organizacji pracy nauczycieli.

Bezpośredni nadzór nad zagospodarowaniem i wykorzystaniem czasu pracy nauczycieli sprawuje, w rozumieniu prawa oświatowego i prawa, pracy dyrektor szkoły. Z kolei Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania, jako odpowiedzialny za koordynację i realizację polityki oświatowej państwa, współdziała w tym zakresie z wojewodami oraz innymi organami i jednostkami organizacyjnymi w sprawach funkcjonowania systemu oświaty. Jest też obowiązany m.in. do inicjowania i opracowywania polityki Rady Ministrów w stosunku do działu, którym kieruje, a także przedkładania inicjatyw, projektów założeń projektów ustaw i projektów aktów normatywnych na posiedzeniach Rady Ministrów⁴.

Zagadnienia organizacji i czasu pracy nauczycieli w szkołach nie były dotychczas bezpośrednio przedmiotem kontroli NIK. Natomiast przeprowadzone w ostatnich latach przez Izbę kontrole w obszarze oświaty odnosiły się do wybranych aspektów sytuacji nauczycieli w szkołach, a wśród najistotniejszych należy wskazać: *Przygotowanie do wykonywania zawodu nauczyciela* (P/16/021), *System awansu zawodowego nauczycieli* (P/17/027), *Organizacja i finansowanie kształcenia i doskonalenia zawodowego nauczycieli* (P/11/073).

³ Od 1 stycznia 2021 r. Ministerstwo Edukacji i Nauki, na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 17 grudnia 2020 r. w sprawie utworzenia Ministerstwa Edukacji i Nauki oraz zniesienia Ministerstwa Edukacji Narodowej i Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego (Dz. U. poz. 2334).

⁴ Art. 43 ustawy Prawo oświatowe w zw. z art. 34 ust. 1 ustawy z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej (Dz. U. z 2020 r. poz. 1220, ze zm.).

2. OCENA OGÓLNA

W latach 2018–2021⁵ Minister stworzył warunki prawne służące doskonaleniu organizacji pracy i realizacji zadań przez nauczycieli oraz monitorował wdrożenie przyjętych zmian. Jednak organizacja pracy nauczycieli nie zawsze sprzyjała właściwej realizacji ich zadań, w tym efektywnego wykorzystania czasu pracy, co potwierdzają także wyniki kontroli, przeprowadzonych na zlecenie NIK, przez kuratorów oświaty. Minister tworząc akty prawne podjął działania służące doskonaleniu pracy nauczycieli, funkcjonowaniu zajęć pozalekcyjnych w szkołach, poprawy sytuacji finansowej tej grupy zawodowej (stopniowy wzrost wynagrodzeń, wprowadzenie dodatku dla wychowawców), a także organizacji kształcenia na odległość w związku z czasowym ograniczeniem funkcjonowania szkół wynikającym z sytuacji epidemiologicznej w kraju. Minister, jako przedstawiciel Rady Ministrów, uruchomił w latach 2018/2019–2020/2021 projekty i programy służące rozwijaniu kompetencji nauczycieli w dziedzinie technologii informacyjno-komunikacyjnej („Aktywna tablica”, „Zdalna szkoła”). Dodatkowe środki finansowe z budżetu Unii Europejskiej pozwoliły na uzupełnienie sprzętu (tablety, komputery) przeznaczonego dla nauczycieli oraz na prowadzenie form doskonalenia. Ponadto wyasygnowanie przez Radę Ministrów dodatkowych środków z budżetu państwa umożliwiło Ministrowi podjęcie działań na rzecz jednorazowego dofinansowania w kwocie 500 zł na doposażenie nauczycieli w sprzęt niezbędny do zdalnego nauczania.

Doprowadził także do stworzenia w 2020 r. audycji oświatowych w ramach projektu „Szkoła z TVP”. Jednak, w ocenie NIK, za nierzetelne należy uznać niewypełnienie przez Ministra wymogów dotyczących odbioru redakcyjnego audycji przygotowanych przez TVP S.A. i niezatwierdzenie ich przydatności do emisji w określonych terminach, a także niezapewnienie możliwości sprawowania bieżącego nadzoru merytorycznego nad przygotowywanymi przez TVP S.A. audycjami oraz doborom kadry nauczycielskiej prowadzącej zajęcia edukacyjne, co stwarzało ryzyko obniżenia wartości dydaktycznej prezentowanych zajęć. Najwyższa Izba Kontroli zwraca uwagę także, że Minister nie wykorzystał dostępnych instrumentów, aby na bieżąco weryfikować skutki zmian legislacyjnych dotyczących organizacji zajęć pozalekcyjnych.

W 2016 r. Minister powołał Zespół do spraw statusu zawodowego pracowników oświaty, którego zadaniem jest wypracowywanie rozwiązań systemowych w dziedzinie edukacji narodowej oraz definiowanie długofalowej polityki oświatowej, w tym praw, obowiązków i czasu pracy nauczycieli. Jednak w kolejnych latach liczba posiedzeń Zespołu zmniejszyła się, co ograniczało możliwość realizacji tego zadania, a także konsultowania istotnych dla edukacji zagadnień, w tym na przykład reorganizacji procesu edukacyjnego spowodowanej epidemią COVID-19.

Na niewłaściwą organizację pracy nauczycieli w szkołach wskazują stwierdzone w kontroli NIK nieprawidłowości polegające w szczególności na:

- wadliwym opracowaniu dokumentów regulujących pracę szkół – statut, arkusz organizacyjny, program profilaktyczno-wychowawczy;
- przydzielaniu niektórym nauczycielom godzin ponadwymiarowych, w wymiarze przekraczającym maksymalny limit;
- niepełnym lub niewłaściwym wyposażeniu stanowiska pracy nauczycieli;
- niezapewnieniu realizacji przepisów dotyczących bezpieczeństwa i higieny pobytu w szkołach.

Podobnych ustaleń (np. braki w statutach czy arkuszach organizacyjnych, niepełne wyposażenie sal lekcyjnych, nieprzestrzeganie przepisów prawa w obszarze bezpieczeństwa i higieny) dokonali kuratorzy oświaty podczas kontroli, prowadzonych na zlecenie NIK.

Organizacja pracy nauczycieli nie zawsze sprzyjała właściwej realizacji ich zadań

⁵ Do czasu zakończenia kontroli, tj. do 26 marca 2021 r.

W szkołach objętych kontrolą podejmowano działania na rzecz ułatwienia nauczycielom prowadzenia zajęć pozalekcyjnych służących rozwojowi zainteresowań i uzdolnień uczniów, a także pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Pomimo to wystąpiły przypadki m.in. braku organizacji zajęć pomocy psychologiczno-pedagogicznej lub nieobjęcia wszystkich uczniów taką formą wsparcia, wbrew wskazaniom wynikającym z opinii lub orzeczeń wydanych przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne, a także przekroczeniu liczebności grup uczniów, co utrudniało realizację zadań przez nauczycieli. Na analogiczne problemy, tj. m.in. niezapewnienie lub niewłaściwą organizację zajęć realizowanych w ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej natrafili kuratorzy oświaty podczas kontroli prowadzonych w szkołach na zalecenie NIK.

Ponadto w większości szkół objętych kontrolą NIK nie zapewniono wszystkim nauczycielom stałego dostępu do dobrze wyposażonej pracowni przedmiotowej lub pracowni takich w szkołach nie zorganizowano. Tymczasem 99% z 25 434 uczestników badania kwestionariuszowego, stałą i dobrze wyposażoną salę lekcyjną, wskazuje jako czynnik ułatwiający pracę nauczycieli i wpływający na ich czas pracy⁶. Z kolei podczas pracy zdalnej nauczyciele wskazywali na trudności z obiektywnym sprawdzeniem faktycznej frekwencji (30%) oraz wiedzy i umiejętności nabytych przez uczniów (71%). Natomiast inną istotną kategorią wskazywaną jako trudność był dostęp do odpowiedniej jakości sprzętu i przepustowości Internetu.

Dyrektorzy szkół ewidencjonowali (poza dwoma przypadkami) czas pracy nauczycieli wynikający z obowiązkowych zajęć lekcyjnych i pozalekcyjnych. Pensum nauczyciela przedmiotów ogólnokształcących wynosi 18 godzin. Prawie trzy czwarte (73% z 25 434) uczestniczących w badaniu kwestionariuszowym nauczycieli uznało, że jest to odpowiedni wymiar. Jednocześnie tylko 10% z nich pracuje dokładnie 18 godzin tygodniowo, a 12% mniej. Blisko co piąty (23%) z tej grupy badanych jest zdania, że wysokość pensum powinna być zróżnicowana w zależności od nauczanego przedmiotu. Pozostałe czynności i zadania, wynikające z 40-godzinnego tygodnia pracy nauczyciela, nie są kompleksowo ewidencjonowane i monitorowane. Sami nauczyciele deklarują, że poza prowadzeniem lekcji, trzy czynności, które zajmują tygodniowo najwięcej czasu to: przygotowanie do lekcji, sprawdzenie prac uczniowskich oraz prowadzenie dokumentacji szkolnej.

⁶ Badanie „Czas pracy i warunki pracy w relacjach nauczycieli” zrealizowane przez Instytut Badań Edukacyjnych. <http://www.ibe.edu.pl/pl/component/content/article/2-uncategorised/205-lista-publicacji> (dostęp: 15 stycznia 2021 r.).

3. SYNTEZA WYNIKÓW KONTROLI

W latach szkolnych 2018/2019–2020/2021 (do 22 stycznia) Minister Edukacji Narodowej⁷ stworzył ramy prawne służące doskonaleniu organizacji pracy nauczycieli i monitorował wdrażanie przyjętych zmian. Podjął również działania na rzecz wzmocnienia pozycji zawodu nauczyciela m.in. poprzez wzrost wynagrodzeń oraz wprowadzenie dodatku z tytułu sprawowania funkcji wychowawcy klasy. Minister powołał w listopadzie 2016 r. Zespół do spraw statusu zawodowego pracowników oświaty⁸, którego zadaniem jest wypracowywanie rozwiązań systemowych w dziedzinie edukacji oraz definiowanie długofalowej strategii polityki oświatowej w zakresie praw i obowiązków pracowników oświaty, w tym czasu i warunków ich pracy. Jednak w kolejnych latach liczba posiedzeń Zespołu, jedyne gremium skupiającego przedstawicieli związków zawodowych, samorządów i rządu, zmniejszyła się, co ograniczało możliwość realizacji zadania, do którego został powołany, a także konsultowania istotnych dla edukacji zagadnień, w tym na przykład reorganizacji procesu edukacyjnego spowodowanej epidemią COVID-19. Minister, jako przewodniczący Zespołu, zwołał w latach 2017–2020 łącznie 13 posiedzeń plenarnych, (odpowiednio: pięć, cztery, jedno i trzy posiedzenia, w tym jedno niedokończone⁹). Ponadto w latach 2017–2018 odbyło się siedem spotkań grup roboczych i dwa spotkania przedstawicieli Ministerstwa ze związkami zawodowymi. [str. 21–26]

Działania Ministra na rzecz organizacji pracy nauczycieli

W latach szkolnych 2018/2019–2020/2021¹⁰ liczba nauczycieli przedmiotów ogólnokształcących zatrudnionych w szkołach¹¹ wynosiła w kolejnych latach odpowiednio: 319 690, 307 880 oraz 321 361 osób. Zmniejszenie liczby nauczycieli pomiędzy 2018 r. i 2019 r. (według stanu na 30 września danego roku) spowodowane było odejściem na emeryturę uprawnionych nauczycieli. Z kolei wzrost liczby zatrudnionych nauczycieli pomiędzy 2019 r. i 2020 r., wynikał z wystąpienia tzw. podwójnego rocznika oraz wydłużenia nauki w szkole ponadpodstawowej. Średnia wieku nauczyciela zatrudnionego w szkole kształtowała się na poziomie 46 lat w 2018 r. oraz 47 lat w 2019 r. i w 2020 r. W 2020 r.¹² nauczyciele

Czynniki sprzyjające organizacji pracy – nauczyciele

⁷ Od dnia 19 października 2020 r. Minister Edukacji i Nauki.

⁸ Zarządzenie nr 56 Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 listopada 2016 r. w sprawie powołania Zespołu do spraw statusu zawodowego pracowników oświaty (Dz. Urz. Ministra Edukacji Narodowej z 2017 r. poz. 4, ze zm.).

⁹ Projekt harmonogramu z 7 lutego 2020 r. zakładał zwołanie czterech posiedzeń w 2020 r. (w marcu, kwietniu, maju i czerwcu) dotyczących finansowania oświaty, awansu zawodowego oraz oceny pracy nauczycieli, czasu pracy nauczycieli i wynagradzania nauczycieli. Zaktualizowany 23 lipca 2020 r. harmonogram zakładał przesunięcie posiedzeń Zespołu na wrzesień, październik, listopad i grudzień, ale również nie zostały zwołane. Do dnia zakończenia kontroli (22 stycznia 2021 r.) harmonogram prac Zespołu nie został zaktualizowany. Natomiast odbyły się trzy spotkania plenarne, z czego dwa dotyczyły tematyki spoza harmonogramu, tj. odpowiedzialności dyscyplinarnej, a jedno (niedokończone) zagadnień finansowania oświaty.

¹⁰ Na podstawie zgromadzonych w SIO danych na dzień 30 września 2018 r., 2019 r. oraz 2020 r.

¹¹ Na potrzeby kontroli w analizach uwzględniono wyłącznie nauczycieli przedmiotów ogólnokształcących, zatrudnionych w szkołach publicznych dla dzieci i młodzieży prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego (z wyłączeniem szkół specjalnych, policealnych oraz nauczycieli oddziałów przedszkolnych w szkołach). Liczba nauczycieli pełnozatrudnionych i niepełnozatrudnionych ogółem to 515 868 (Główny Urząd Statystyczny, „Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2019/2020”, Warszawa, Gdańsk 2020 r.).

¹² Dane na podstawie SIO według stanu na dzień 30 września 2020 r. Podobnie w latach 2018–2020 w ogólnej populacji nauczyciele posiadający najwyższy stopień awansy zawodowego

przedmiotów ogólnokształcących według grup awansu zawodowego stanowili odpowiednio: dyplomowani – 71%, mianowani – 16%, kontraktowi – 11%, stażyści i bez stopnia awansu zawodowego – 2%. W więcej niż jednej szkole pracowało ok. 11% nauczycieli, natomiast ponad 73% z nich realizowało godziny nadwymiarowe. W latach 2018/2019–2020/2021 stan zatrudnienia nauczycieli w szkołach objętych kontrolą wynosił średniorocznie 831 osób¹³, z czego 17% pracowało w więcej niż jednej szkole. Adekwatnie do potrzeb szkół dyrektorzy podejmowali działania w celu pozyskania kadry pedagogicznej, deklarując niekiedy problemy z ich pozyskaniem. Potwierdzają to również badania kwestionariuszowe, w których 46% z 5152 dyrektorów wskazało trudności z pozyskaniem nauczycieli do pracy. Wyniki kontroli w szkołach wykazały, że ostatecznie (poza jednym przypadkiem¹⁴) poziom zatrudnienia, z uwzględnieniem możliwości przydziału godzin nadwymiarowych, był wystarczający do realizacji zadań statutowych. W szkołach objętych kontrolą wśród ogółu zatrudnionych odsetek nauczycieli, którzy w związku z epidemią COVID-19 przebywali na zwolnieniach lekarskich, kwarantannach czy izolacjach wyniósł 22%. Część z nich, po wyrażeniu stosownej zgody, prowadziła z uczniami lekcje online. Nie wystąpiły natomiast przypadki przejść nauczycieli na emerytury czy świadczenia kompensacyjne z powodu epidemii COVID-19. Ponadto w objętych kontrolą szkołach (poza jednym przypadkiem¹⁵) zatrudnieni nauczyciele posiadali odpowiednie do realizowanych zajęć kwalifikacje. Natomiast kontrole przeprowadzone, na zlecenie NIK, przez kuratorów oświaty, wykazały, że w 16% z 86 szkół objętych kontrolą zatrudniono nauczycieli bez odpowiednich kwalifikacji. W okresie objętym kontrolą nauczyciele uczestniczyli w różnych formach kształcenia i doskonalenia zawodowego. Jednak wyniki kontroli NIK i kuratorów oświaty oraz badań kwestionariuszowych wskazują zróżnicowanie aktywności nauczycieli w tym obszarze. Wśród przyczyn braku uczestnictwa nauczycieli w różnych formach szkolenia i doskonalenia zawodowego dyrektorzy szkół objętych kontrolą NIK, wskazywali brak ciekawej oferty lub mniejsze zainteresowanie szkoleniami wśród nauczycieli z dużym doświadczeniem. Odnosząc się do okresu nauczania zdalnego dodatkowo wskazywali na ubogą ofertę szkoleniową na rynku w momencie ogłoszenia zmiany sposobu funkcjonowania szkół oraz samokształcenie nauczycieli.

[str. 27–40]

Nieprawidłowości w organizacji pracy w szkołach

W siedmiu¹⁶ z 20 objętych kontrolą NIK szkołach wystąpiły nieprawidłowości w obszarze zarządzania szkołą i organizacji procesu dydaktyczno-wychowawczego dotyczące rozwiązań przyjętych w dokumencie planistyczno-zarządczym jakim jest arkusz organizacyjny, a także terminowości, aktualności i kompletności zapisów zawartych w statutach szkół

(nauczyciel dyplomowany) stanowili 71,6%. Udział nauczycieli w pozostałych stopniach awansu zawodowego kształtował się następująco: nauczyciele mianowani 16,6%, kontraktowi 9,9%, a stażyści i bez stopnia awansu zawodowego 1,9%.

¹³ Dane na podstawie SIO według stanu na dzień 30 września SIO poszczególnych lat.

¹⁴ Dotyczy szkoły objętej kontrolą w Gościszewie (wakat nauczyciela doradztwa zawodowego).

¹⁵ Dotyczy szkoły objętej kontrolą w Kraśniku.

¹⁶ Dotyczy objętych kontrolą szkół w: Gościszewie, Turobinie, Siemieniu, Końskowoli, Konstancinie Jeziornie, Jaworze Soleckim, Żyrardowie.

oraz procedowania programu profilaktyczno-wychowawczego. Powodowało to zarówno brak podstaw prawnych dla realizacji niektórych zadań nauczycieli w szkołach, jak również niepełne informowanie interesariuszy o faktycznie prowadzonym procesie dydaktyczno-wychowawczym. W okresie objętym kontrolą w 12¹⁷ z 20 szkół wystąpiły sytuacje, że liczba zrealizowanych obowiązkowych zajęć edukacyjnych była niższa niż wytyczne zawarte w stosownych załącznikach do rozporządzenia w sprawie ramowych planów nauczania¹⁸. Nie wpłynęło to jednak zasadniczo na realizację treści zawartych w podstawie programowej. Tylko w dwóch szkołach¹⁹ objętych kontrolą z pojedynczych przedmiotów (matematyka, fizyka, chemia) nauczyciele nie zrealizowali podstawy programowej. Podobnie wypadły kontrole przeprowadzone na zlecenie NIK w 86 szkołach przez kuratorów oświaty, podczas których każdego roku stwierdzono zarówno niższy niż planowany poziom zrealizowanych obowiązkowych zajęć edukacyjnych jak również braki w realizacji treści podstawy programowej. Odnotowanymi w kontrolach kuratorów oświaty problemami były także braki w statutach i arkuszach organizacyjnych szkół czy niewłaściwie przeprowadzona klasyfikacja uczniów. [str. 40–44]

Zdaniem NIK warunki lokalowe szkół, w tym zapewnienie bezpieczeństwa i higieny pobytu oraz wyposażenie sal lekcyjnych czy pokoju nauczycielskiego to czynniki, które mają istotny wpływ na realizowane przez nauczycieli zadania. Potwierdzają to uczestniczący w badaniu kwestionariuszowym nauczyciele, którzy byli w zasadzie zgodni (99%²⁰ z 25 434) wskazując, że stała i dobrze wyposażona sala lekcyjna jest czynnikiem ułatwiającym pracę²¹. Tymczasem wyniki kontroli NIK w szkołach wskazują, że w blisko połowie szkół (dziewięć²² z 20) dyrektorzy nie zapewnili nauczycielom warunków i wyposażenia miejsca pracy²³ oraz nie przestrzegali przepisów dotyczących bezpieczeństwa i higieny²⁴, co w niektórych przypadkach stwarzało zagrożenia zdrowia i życia. Podobnie wyniki kontroli kuratorów oświaty wskazały na nieprzestrzeganie przez dyrektorów 14% z 86 szkół przepisów dotyczących bezpieczeństwa i higieny. Ponadto w 15²⁵ z 20 szkół objętych kontrolą nauczyciele nie mieli stałego

Warunki i wyposażenie
miejsca pracy
jako czynniki sprzyjające
realizacji zajęć

¹⁷ Dotyczy szkół objętych kontrolą w: Ustce, Gościszewie, Gdyni, Końskowoli, Kraśniku, Warszawie, Żyrardowie, Miodnicy, Świebodzinie, Jasieniu, Rzepinie, Sulęcinie.

¹⁸ Dotyczy od 1 września 2019 r. rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 kwietnia 2019 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół (Dz. U. poz. 639, ze zm.), wcześniej rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 marca 2017 r. w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych (Dz. U. poz. 703)

¹⁹ Dotyczy szkół objętych kontrolą Gdyni i Markach (matematyka, fizyka, chemia).

²⁰ W tym odpowiedzi: tak – 91%; raczej tak – 8%. Jedynie 1% nauczycieli jest odmiennego zdania.

²¹ Odpowiedzi: tak i raczej tak wskazało odpowiednio 91% i 8% z 25 434 nauczycieli uczestniczących w badaniu kwestionariuszowym. Jedynie ok. 1% nauczycieli jest odmiennego zdania.

²² Dotyczy szkół objętych kontrolą w: Gościszewie, Siemieniu, Końskowoli, Modliborzycach, Turobinie, Kraśniku, Warszawie, Miodnicy, Sulęcinie.

²³ Dotyczy szkół objętych kontrolą w: Siemieniu, Końskowoli, Modliborzycach, Turobinie, Kraśniku, Warszawie, Miodnicy.

²⁴ Dotyczy szkół objętych kontrolą w: Gościszewie, Siemieniu, Końskowoli, Modliborzycach, Turobinie, Kraśniku, Warszawie.

²⁵ Dotyczy szkół objętych kontrolą w: Tychnowach, Ustce, Gościszewie, Chojnicach, Gdyni, Siemieniu, Końskowoli, Modliborzycach, Turobinie, Kraśniku, Jaworze Soleckim, Markach, Warszawie, Żyrardowie, Miodnicy, Sulęcinie.

dostępu do pracowni przedmiotowych lub pracowni takich nie zorganizowano. Również 40% z 25 434 uczestniczących w badaniu kwestionariuszowym nauczycieli wskazało, że nie zawsze podczas prowadzonych lekcji mieli do dyspozycji odpowiednio wyposażoną salę. Natomiast wśród najbardziej odczuwanych braków w wyposażeniu szkoły wskazywano: ograniczony dostęp do artykułów biurowych (36%), przestarzałe/nieatrakcyjne dla uczniów pomoce dydaktyczne (26%), brak potrzebnych pomocy dydaktycznych (21%). Z kolei w kontekście warunków do pracy indywidualnej podkreślano brak pomieszczenia do cichej pracy (35%) i ponownie ograniczony dostęp do artykułów biurowych (26%) i sprzętu typu komputer, drukarki (27%)²⁶. [str. 44–56]

**Zajęcia pozalekcyjne
– różnicowanie oferty
oraz sposobu ich
organizacji i finansowania**

Zajęcia pozalekcyjne stanowią integralny element procesu edukacyjnego w szkołach. Służą one uczniom zarówno do rozwoju zainteresowań i uzdolnień jak i wsparcia w postaci pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Ministerstwo dysponowało danymi dotyczącymi zajęć pozalekcyjnych zgromadzonymi w bazie SIO do roku 2018. W 2018 r., w stosunku do 2016 r., zmniejszała się liczba realizowanych w szkołach zajęć (kół zainteresowań) z 275 173 w 2016 r. do 209 972 w 2018 r. (o 65 tys.). W latach 2019–2020, pomimo wprowadzanych w 2019 r. zmian prawnych wpływających na organizację zajęć pozalekcyjnych, Minister nie miał kompletnych danych pochodzących z SIO dotyczących tego typu zajęć i zagadnienie to nie było też przedmiotem odrębnych pisemnych analiz czy badań. Tymczasem, wyniki kontroli NIK w szkołach wskazują na duże różnicowanie oferty tych zajęć, a także sposobu ich organizacji i finansowania, którego poziom zależy m.in. od przyjętego przez dyrektora szkoły rozwiązania lub od zamożności czy priorytetów oświatowych organu prowadzącego, co prowadzi do zróżnicowania w realizacji normy prawnej określonej w art. 42 ust. 2 ustawy Karta Nauczyciela. W roku szkolnym 2020/2021 tygodniowa liczba zajęć pozalekcyjnych organizowanych w celu rozwoju zainteresowań w połowie szkół (10 z 20) była niższa niż w 2018/2019 lub nie było ich wcale. W czterech z 20 szkół nie zapewniono wszystkim uczniom zajęć z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej, pomimo takich wskazań zawartych w opiniach czy orzeczeniach wydanych przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne lub zorganizowano je w niewłaściwy sposób. Zajęcia pozalekcyjne systemowo nie podlegały również kontroli czy nadzorowi właściwych podmiotów. Nie wszyscy dyrektorzy szkół objętych kontrolą NIK (ośmiu z 20) sprawowali wystarczający nadzór pedagogiczny nad tego typu zajęciami, co przejawiało się m.in. nieuwzględnianiem ich w planie nadzoru pedagogicznego czy brakiem hospitacji. Tylko w czterech²⁷ z 20 szkół objętych kontrolą przeprowadzono zewnętrzne kontrole, których przedmiotem były warunki lokalowe i organizacyjne odnoszące się bezpośrednio lub sprzyjające realizacji zajęć pozalekcyjnych. Były to głównie kontrole Powiatowego Inspektora Sanitarnego i kuratora oświaty. Zajęcia te nie podlegały również kompleksowemu monitoringowi MEN – Minister nie miał pełnych danych

²⁶ W powyższych pytaniach respondenci mogli zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź.

²⁷ Dotyczy szkół objętych kontrolą w: Miodnicy, Jasieniu, Rzepinie, Sulęcinie.

statystycznych dotyczących zajęć pozalekcyjnych prowadzonych w szkołach w roku szkolnym 2019/2020 i nie wykorzystał dostępnych instrumentów, aby zweryfikować skutki zmian wprowadzonych do 1 września 2019 r., a Główny Inspektor Pracy wskazał na ograniczenia zakresu kontroli do przestrzegania prawa pracy. Zdaniem NIK sytuacja taka może prowadzić do marginalizacji zajęć pozalekcyjnych w procesie dydaktyczno-wychowawczym i opiekuńczym lub patologii przy ich organizacji. Stwierdzone w toku kontroli nieprawidłowości dotyczyły:

- braku organizacji zajęć rozwijających zainteresowania²⁸;
- braku organizacji zajęć wynikających z rozporządzenia o pomocy psychologiczno-pedagogicznej i/lub nieobjęcia wszystkich uczniów taką formą wsparcia, pomimo wskazań wynikających z opinii i/ lub orzeczeń wydanych przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne²⁹;
- niewłaściwej organizacji zajęć z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej, tj. przekroczeniu liczebności grup uczniów na zajęciach dydaktyczno-wyrównawczych oraz korekcyjno-kompensacyjnych³⁰;
- nieprowadzenia ewidencji zajęć pozalekcyjnych, rozwijających zainteresowania uczniów³¹.

Wyniki kontroli przeprowadzonych przez kuratorów oświaty na zlecenie NIK, wykazały w 7% z 86 szkół analogiczne nieprawidłowości w organizacji i dokumentowaniu zajęć pozalekcyjnych, w tym wynikających z pomocy psychologiczno-pedagogicznej. [str. 56–67]

Wyniki kontroli NIK wskazują, że w okresie objętym kontrolą nie we wszystkich szkołach udało się zrealizować zaplanowany wymiar godzin czy pełną realizację treści programowych. W 12 z 20 szkół objętych kontrolą wystąpiły sytuacje, że liczba zrealizowanych obowiązkowych zajęć edukacyjnych była niższa niż wytyczne zawarte w stosownych załącznikach do rozporządzenia w sprawie ramowych planów nauczania³². Ponadto częściej niż co dziesiąty (13%³³ z 25 434) uczestniczący w badaniu kwestionariuszowym nauczyciel zadeklarował brak lub niepełną realizację przyjętych programów nauczania. [str. 40–44]

Minister we współpracy z Ministrem Zdrowia i Głównym Inspektorem Sanitarnym podjął działania na rzecz organizacji kształcenia na odległość w związku z czasowym ograniczeniem funkcjonowania szkół i placówek wynikającym z epidemii COVID-19 w kraju, w tym wydał przepisy prawne, a także wytyczne i zalecenia m.in. dla dyrektorów szkół. Pozyskiwał także, za pośrednictwem kuratorów oświaty, dane o organizacji pracy nauczycieli w trakcie zdalnego nauczania. Minister, jako przedstawiciel Rady Ministrów, uruchomił w latach 2018/2019–2020/2021 projekty i programy służące rozwijaniu kompetencji nauczycieli w dziedzinie technologii informacyjno-

Przypadki niepełnej realizacji godzin i treści programowych

Podjęcie działań przez Ministra na rzecz organizacji kształcenia na odległość

²⁸ Dotyczy szkół objętych kontrolą w: Gościszewie, Turobinie.

²⁹ Dotyczy szkół objętych kontrolą w: Siemieniu, Konstancinie Jeziornie.

³⁰ Dotyczy szkół objętych kontrolą w: Końskowoli, Miodnicy.

³¹ Dotyczy szkoły objętej kontrolą w Warszawie.

³² Badaniom kontrolnym poddano w szczególności rok 2019/2020 w miesiącach czasowego zawieszenia nauki oraz nauki zdalnej.

³³ W tym: 4% badanych nie zrealizowała, a 9% raczej nie zrealizowała wszystkich treści.

-komunikacyjnej np. „Zdalna szkoła” i „Aktywna tablica”. Ponadto wyasygnowanie przez Radę Ministrów dodatkowych środków z budżetu państwa umożliwiło Ministrowi podjęcie działań na rzecz jednorazowego dofinansowania w kwocie 500 zł na doposażenie nauczycieli w sprzęt niezbędny do zdalnego nauczania. [str. 67–74]

Stworzenie audycji oświatowych „Szkoła z TVP”

Minister, kontynuując Porozumienie z Telewizją Polską S.A. (TVP S.A.) zawarte w 2012 r., doprowadził do stworzenia w 2020 r. audycji oświatowych w ramach projektu „Szkoła z TVP”. Jednak za nierzetelne należy uznać niewypełnienie przez Ministra wymogów dotyczących odbioru redakcyjnego audycji przygotowanych przez TVP S.A. oraz niezatwierdzenie ich przydatności do emisji w określonych terminach. Ponadto, w umowie dotacyjnej jak i w żadnym z sześciu aneksów do Porozumienia, Minister nie uwzględnił postanowień zapewniających możliwość sprawowania bieżącego nadzoru merytorycznego nad przygotowywanymi przez TVP S.A. audycjami oraz nad doborem kadry nauczycielskiej prowadzącej zajęcia edukacyjne, co stwarzało ryzyko obniżenia wartości dydaktycznej prezentowanych zajęć. [str. 67–74]

Podjęcie działań przez dyrektorów szkół na rzecz organizacji nauczania w czasie epidemii COVID-19

W związku z wystąpieniem na terenie Polski COVID-19 i czasowym ograniczeniem funkcjonowania szkół, dyrektorzy szkół objętych kontrolą NIK wprowadzili odpowiednie regulacje umożliwiające organizację nauczania, w tym m.in.:

- przekazali nauczycielom informacje o sposobie i trybie realizacji zadań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania szkół;
- ustalili tygodniowy zakres treści nauczania do zrealizowania w poszczególnych oddziałach klas, uwzględniając w szczególności równomierne obciążenie uczniów w poszczególnych dniach tygodnia, zróżnicowanie zajęć w każdym dniu;
- ustalili sposób monitorowania postępów, sposobu weryfikacji wiedzy i umiejętności uczniów jak również informowania uczniów i rodziców o postępach w nauce oraz o uzyskanych ocenach;
- zapewnili uczniom i rodzicom możliwość konsultacji z nauczycielem prowadzącym zajęcia oraz przekazali im informacje o formie tych konsultacji;
- wskazali technologie informacyjno-komunikacyjne wykorzystywane przez nauczycieli do realizacji zajęć – platformy medialne, portale informacyjne, biblioteki cyfrowe, internetowe wydania prasy jako materiały niezbędne do realizacji zajęć, w tym platformę e-podręczniki;
- określili zasady bezpiecznego uczestnictwa w zajęciach w odniesieniu do ustalonych technologii informacyjno-komunikacyjnych;
- ustalili, we współpracy z nauczycielami, sposób potwierdzania uczestnictwa uczniów na zajęciach oraz sposób i termin usprawiedliwiania nieobecności uczniów na zajęciach edukacyjnych;
- wprowadzili możliwość modyfikowania przyjętych do realizacji szkolnych programów nauczania oraz czasu trwania lekcji.

Zarówno wyniki kontroli NIK jak i kuratorów oświaty wskazują, że relatywnie często wykorzystywanymi przez nauczycieli platformami podczas prowadzenia nauki zdalnej były aplikacje Microsoft 365 Teams, Messenger, Skype, dziennik elektroniczny, a także poczta elektroniczna. W celu

realizacji treści podstawy programowej nauczyciele korzystali też z platformy e-podręczniki.pl, materiałów elektronicznych oferowanych przez wydawnictwa. Jednak blisko co piąty uczestniczący w badaniu kwestionariuszowym nauczyciel (18% z 25 434) nie korzystał w czasie zdalnego nauczania z programów platform rekomendowanych przez Ministerstwo. Pozostali nauczyciele korzystali z programów i platform rekomendowanych przez Ministerstwo, jednak częściej sporadycznie (48% badanych) niż systematycznie (34% badanych). [str. 74–83]

Zgłaszane przez dyrektorów szkół objętych kontrolą, szczególnie w początkowej fazie wprowadzenia nauki zdalnej, trudności przy realizacji zajęć dydaktyczno-wychowawczych dotyczyły:

Trudności zgłaszane przez dyrektorów

- dostępu do odpowiedniej przepustowości łącz internetowych zarówno po stronie nauczycieli jak i uczniów;
- braku lub przestarzałego sprzętu komputerowego;
- braku odpowiedniego oprogramowania wśród części uczniów i nauczycieli³⁴;
- braku przeszkolenia nauczycieli do prowadzenia zajęć zdalnych;
- trudności w dokonaniu trafnego wyboru metod i sposobów pracy;
- wątpliwości nauczycieli przy ocenianiu pracy uczniów i ich postępów w nauce;
- trudności w sprawdzeniu rzeczywistej obecności uczniów w czasie lekcji;
- braku opracowanych sposobów komunikacji między szkołą a uczniami;
- braku umiejętności korzystania przez uczniów z komunikatorów, poczty elektronicznej, używanych platform czy innych programów (np. część uczniów nie potrafiło odesłać wykonanej pracy czy odczytać przesłanych zadań);
- trudności z dostępem do dziennika elektronicznego.

Na podobne trudności w zdalnym nauczaniu wskazują uczestniczący w lutym 2021 r. w badaniu kwestionariuszowym nauczyciele. 71% z 25 434 badanych jako problem wskazało obiektywne sprawdzenie wiedzy i umiejętności uczniów. Drugą najczęściej wskazywaną odpowiedzią był brak dostępu uczniów do sprzętu umożliwiającego sprawne prowadzenie lekcji online (52%). Istotnym problemem był również dostęp do Internetu ze względu na miejsce zamieszkania i to zarówno po stronie nauczycieli (14%) jak i uczniów (42%). Blisko jedna trzecia badanych wskazała również na zbyt dużą liczbę uczniów utrudniającą indywidualizację nauczania na odległość (34%) oraz trudności ze sprawdzeniem faktycznej frekwencji uczniów (30%). [str. 74–83]

We wszystkich objętych kontrolą szkołach wprowadzono możliwość skrócenia czasu realizowanych zajęć dydaktyczno-wychowawczych, w konsekwencji lekcje trwały od 30 do 45 minut, w skrajnym przypadku 25 minut. Natomiast pomimo wprowadzenia takiej możliwości, nie dokonano modyfikacji szkolnych programów nauczania. Inaczej kształtują się wyniki kontroli przeprowadzonych, na zlecenie NIK, przez kuratorów oświaty. W 13% z 86 szkół wprowadzono modyfikacje szkolnego zestawu programów nauczania. [str. 74–83]

Wprowadzenie modyfikacji szkolnych programów nauczania i czasu trwania zdalnych lekcji

³⁴ Dzięki wsparciu rządowemu (najpierw projekt „Zdalna Szkoła”, później „Zdalna Szkoła Plus”).

SYNTEZA WYNIKÓW KONTROLI

Zmiana poziomu frekwencji uczniów na zdalnych lekcjach w większości szkół

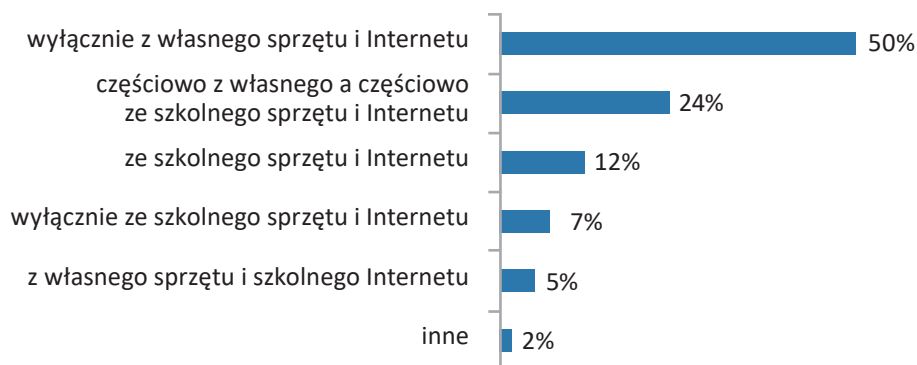
Na podstawie wyników klasyfikacji średniorocznej w 15 z 20 szkół objętych kontrolą NIK średnia frekwencja w okresie zdalnego nauczania była wyższa niż w analogicznym czasie roku szkolnego 2019/2020. W pozostałych przypadkach była porównywalna. W czterech z 20 szkół objętych kontrolą NIK wystąpiły przypadki uczniów z frekwencją poniżej 50%. NIK zauważa jednak, że na problemy ze sprawdzeniem faktycznej frekwencji uczniów na zajęciach, zwracali uwagę zarówno dyrektorzy objętych kontrolą szkół jak i blisko jedna trzecia (30%) z 25 434 uczestniczących w badaniu kwestionariuszowym nauczycieli. Średni poziom frekwencji w 86 szkołach objętych kontrolą, na zlecenie NIK, przez kuratorów oświaty był najniższy w roku szkolnym 2018/2019 i wyniósł 85%. Natomiast uczniów, którzy mieli frekwencję poniżej 50% lub nie realizowali obowiązku szkolnego/nauki było najwięcej w roku szkolnym 2020/2021. [str. 74–85]

Zróżnicowanie dostępu nauczycieli do sprzętu i internetu podczas zdalnego nauczania

Wszystkie objęte kontrolą NIK szkoły były podłączone do Ogólnopolskiej Sieci Edukacyjnej, dysponowały także sprzętem komputerowym z możliwością użyczenia pedagogom, czy uczniom. Co czwarty (25% z 5152) uczestniczący w badaniu kwestionariuszowym dyrektor szkoły uznał, że stan wyposażenia szkoły na potrzeby zdalnego nauczania jest średni lub słaby. Połowa uczestniczących w badaniu kwestionariuszowym nauczycieli (50% spośród 25 434) wskazała, że w trakcie nauki zdalnej korzystała jedynie z prywatnego sprzętu i dostępu do Internetu. Blisko co czwarty nauczyciel (24%) używał częściowo swojego i częściowo szkolnego sprzętu i dostępu do Internetu. Jedynie 7% nauczycieli korzystało wyłącznie z zasobów szkoły w tym zakresie. Uczestniczący w badaniu kwestionariuszowym nauczyciele zostali zapytani o formy prowadzenia zajęć w czasie zdalnego nauczania³⁵. Najwięcej z nich wybrało opcje prowadzenia lekcji online, z czego 66% odpowiedziało, że wszystkie lekcje prowadziła online, a 13% większość lekcji. Jedynie 3% prowadziło połowę lekcji online, 2% mniej niż połowę i kolejne 2% żadnej lekcji.

Wykres nr 1

Czy w trakcie zdalnego nauczania korzystała Pani/korzystał Pan z własnego czy ze szkolnego sprzętu (np. komputer) i dostępu do Internetu?

Źródło: przeprowadzone przez NIK badanie kwestionariuszowe z udziałem 25 434 nauczycieli przedmiotów ogólnokształcących pracujących w szkołach publicznych.

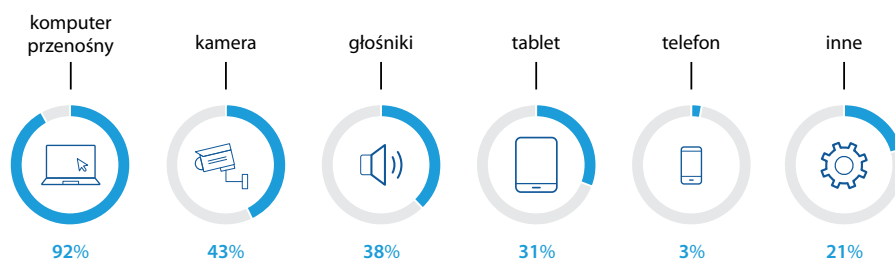
³⁵ W kwestionariuszu była możliwość wielokrotnego wyboru.

SYNTEZA WYNIKÓW KONTROLI

Zgłaszane przez nauczycieli wnioski o sprzęt do zdalnego nauczania wynikały ze specyfiki tego typu pracy i dotyczyły najczęściej komputerów przenośnych (92%), a następnie kamer do lekcji online (43%), głośników (38%) czy tabletów (31%).

Infografika nr 1

O jaki rodzaj sprzętu do zdalnego nauczania wnioskowali nauczyciele?

Źródło: przeprowadzone przez NIK badanie kwestionariuszowe z udziałem 5152 dyrektorów publicznych szkół podstawowych, ponadpodstawowych, a także zespołów szkół.

W czasie, kiedy podczas epidemii COVID-19, szkoły objęte kontrolą prowadziły naukę w trybie stacjonarnym wprowadzono zmiany w zasadach korzystania z pomieszczeń i przestrzeni szkolnych, w tym dostępu do pracowni przedmiotowych, bibliotek czy czytelni. Oddziałom przypisano stałe sale lekcyjne, co miało wpływ na warunki i organizację pracy nauczycieli. Spowodowało to konieczność przenoszenia pomocy dydaktycznych między salami. Z uwagi na ograniczenia sanitarne w szkołach wyłączono lub ograniczono możliwość korzystania z czytelni i bibliotek, w salach nauczania początkowego zrezygnowano z wykładzin dywanowych w częściach przeznaczonych na zabawy psychoruchowe. Szkoły zostały wyposażone również w środki dezynfekcyjne do odkażania pomocy dydaktycznych i elementów stałych oraz środki do odkażania rąk. W widocznych miejscach wisiały tablice z potrzebnymi informacjami wynikającymi z przeciwdziałania rozprzestrzeniania COVID-19.

[str. 74–83]

W kontrolowanym okresie Ministerstwo posiadało dane dotyczące obciążenia pracą nauczycieli w ramach realizowanych przez nich godzin, wynikających z pensum. Nie dysponowało jednak pełnymi danymi na temat obciążenia nauczycieli pracą w wymiarze tygodniowym, w zależności od typu szkoły, nauczanego przedmiotu, stopnia awansu zawodowego czy innych obowiązków wynikających z przydzielonych funkcji, a także informacjami jaką część czasu pracy zdefiniowanego w art. 42 ustawy Karta Nauczyciela nauczyciele poświęcają – w ujęciu tygodniowym – na inne niż wynikające z pensum, zadania np. różne formy doskonalenia zawodowego. Ostatnie analizy przeprowadzone w tym obszarze dotyczą okresu 2011–2013³⁶.

[str. 27–40]

Zmiana warunków nauczania stacjonarnego w szkołach w czasie epidemii COVID-19

Monitorowanie czasu pracy nauczycieli przez Ministra

³⁶ Badanie „Czas pracy i warunki pracy w relacjach nauczycieli” zrealizowane przez Instytut Badań Edukacyjnych. <http://www.ibe.edu.pl/pl/component/content/article/2-uncategorised/205-lista-publicacji> (dostęp: 15 stycznia 2021 r.). Raport z badania w części dotyczącej Polski: <http://eduentuzjasci.pl/raport-talis-2013.html> (dostęp: 15 stycznia 2021 r.).

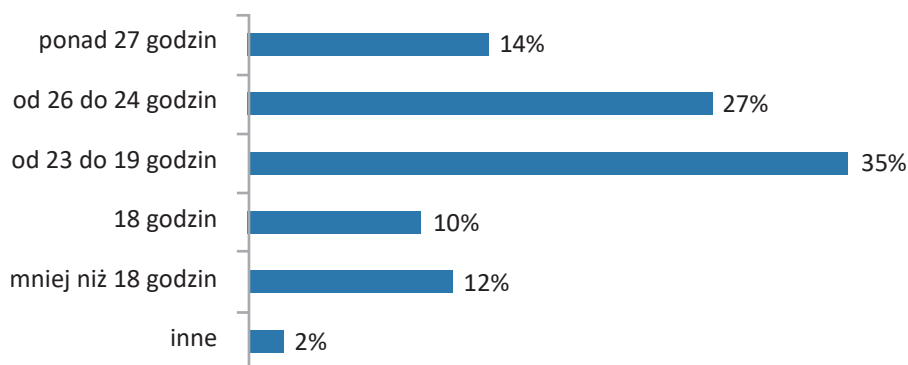
SYNTEZA WYNIKÓW KONTROLI

Czas pracy nauczycieli – szkoły

W większości (poza dwoma przypadkami) szkół objętych kontrolą NIK czas pracy nauczycieli określony w art. 42 ust. 1 ustawy Karty Nauczyciela był monitorowany i ewidencjonowany. Rejestrowanie i rozliczanie zajęć dydaktyczno-wychowawczych i opiekuńczych, prowadzonych bezpośrednio z uczniami lub na ich rzecz, odbywało się odpowiednio w dziennikach lekcyjnych lub dziennikach zajęć pozalekcyjnych. Dotyczyło to również godzin realizowanych we wszystkich szkołach, godzin ponadwymiarowych w tym w czterech przypadkach powyżej normy określonej przepisami prawa oświatowego czy doraźnych zastępstw. Pensum nauczyciela przedmiotów ogólnokształcących wynosi obecnie 18 godzin. Co dziesiąty nauczyciel prowadził dokładnie 18 godzin w tygodniu (10% z 25 434), a mniej 12%.

Wykres nr 2

Ile faktycznie obowiązkowych godzin lekcyjnych prowadziła Pani/prowodził Pan z uczniami w ostatnim tygodniu (z wyłączeniem zajęć pozalekcyjnych) ogółem, we wszystkich szkołach, w których Pani/Pan pracuje?

Źródło: przeprowadzone przez NIK badanie kwestionariuszowe z udziałem 25 434 nauczycieli przedmiotów ogólnokształcących pracujących w szkołach publicznych.

W sześciu³⁷ z 20 szkół objętych kontrolą NIK stwierdzono nieprawidłowości polegające na:

- przydzielaniu niektórym nauczycielom godzin ponadwymiarowych, tj. przekroczeniu maksymalnego wymiaru, określonego w art. 35 ust. 1 ustawy Karta Nauczyciela³⁸;
- braku ewidencji w dzienniku (elektronicznym lub papierowym) czasu pracy nauczycieli związanego z realizacją zajęć dydaktycznych, wychowawczych, opiekuńczych, prowadzonych bezpośrednio z uczniami albo na ich rzecz³⁹, pomimo takiego obowiązku wynikającego z rozporządzenia w sprawie sposobu prowadzenia przez szkoły dokumentacji przebiegu nauczania⁴⁰.

³⁷ Dotyczy nauczyciela zatrudnionego w objętej kontrolą szkole w Gościszewie, Turobinie, Kraśniku, Miodnicy.

³⁸ Dotyczy nauczyciela zatrudnionego w objętej kontrolą szkole w Gościszewie, Turobinie, Kraśniku, Miodnicy.

³⁹ Dotyczy szkół objętych kontrolą w Markach i Warszawie.

⁴⁰ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 29 sierpnia 2014 r. w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne gimnazja dla dorosłych oraz szkoły ponadgimnazjalne dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji dla uczniów objętych indywidualnym nauczaniem (Dz. U. poz. 1170, ze zm.)

SYNTEZA WYNIKÓW KONTROLI

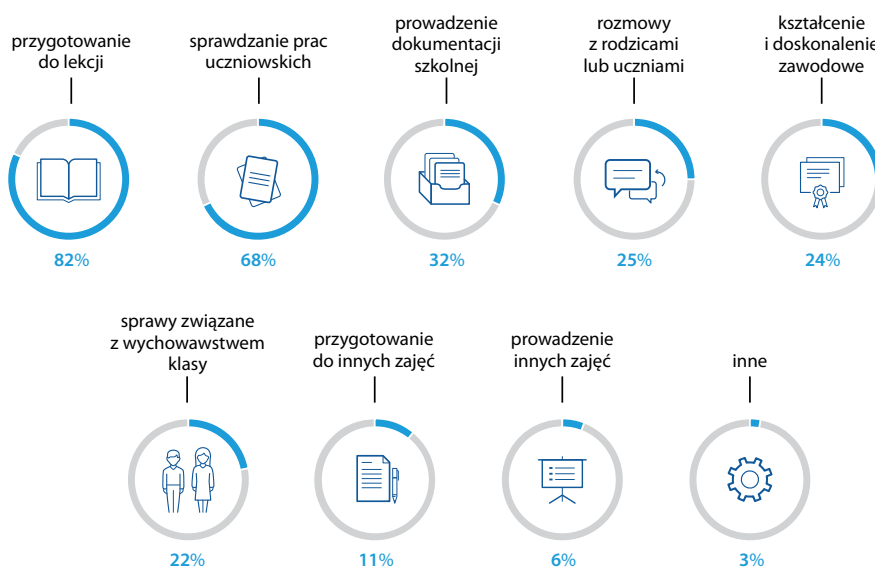
Również w szkołach objętych kontrolą przez kuratorów oświaty wystąpiły przypadki niewłaściwego dokumentowania zajęć prowadzonych przez nauczycieli bezpośrednio z uczniami. [str. 27–40]

W badanym okresie, zarówno w trakcie pracy stacjonarnej jak i zdalnej dyrektorzy podejmowali działania na rzecz monitorowania i/lub weryfikowania czasu pracy poświęcanego przez nauczycieli na realizację zadań określonych w art. 42 ust. 2 i 3 ustawy Karta Nauczyciela, tj. w szczególności dotyczących prowadzenia zajęć i czynności związanych z samokształceniem i doskonaleniem zawodowym czy innych zajęć i czynności wynikających z zadań statutowych szkoły. Jednak, z uwagi na brak regulacji prawnych oraz możliwości czy instrumentów pozyskania informacji, dyrektorzy szkół nie posiadali całościowych danych potwierdzających faktyczne obciążenie pracą nauczycieli w wymiarze tygodniowym. Przeprowadzone wśród 25 434 nauczycieli badanie kwestionariuszowe wskazuje, że poza pensum dydaktycznym, nauczyciele najwięcej czasu poświęcają na: przygotowanie do lekcji, sprawdzanie prac uczniowskich oraz prowadzenie dokumentacji szkolnej. [str. 27–40]

Monitorowanie czasu pracy nauczycieli

Infografika nr 2

Na jakie czynności (poza prowadzeniem lekcji) związane z pracą w ciągu ostatniego tygodnia w ramach 40 godzinowego tygodnia pracy poświęcił Pan/Pani najwięcej czasu?

Źródło: przeprowadzone przez NIK badanie kwestionariuszowe z udziałem 25 434 nauczycieli przedmiotów ogólnokształcących pracujących w szkołach publicznych.

oraz rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 sierpnia 2017 r. w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji (Dz. U. poz. 1646, ze zm.). Rozporządzenie obowiązuje od dnia 1 września 2017 r.

4. WNIOSKI

Mając na uwadze poprawę warunków i organizacji pracy nauczycieli w szkołach, Najwyższa Izba Kontroli uznaje za niezbędne:

Minister Edukacji i Nauki

- 1) sfinalizowanie prac nad aktualizacją przyjętych rozwiązań w zakresie standardów organizacyjnych i statusu socjoekonomicznego nauczyciela (np. w ramach Zespołu ds. statusu zawodowego pracowników oświaty) we współpracy z interesariuszami środowiska oświatowego;
- 2) podjęcie działań legislacyjnych w celu określenia, ze względu na dobro procesu dydaktyczno-wychowawczego, sposobu organizacji zajęć pozalekcyjnych, w szczególności rozwijających zainteresowania ucznia, w tym w zakresie przysługującego za nie nauczycielom wynagrodzenia;
- 3) dokonanie całościowej analizy prawidłowości i adekwatności organizacji zajęć pozalekcyjnych oraz podjęcie ewentualnych działań na rzecz ich lepszego wykorzystania przez szkoły w procesie dydaktyczno-wychowawczym i opiekuńczym;
- 4) dokonanie całościowej analizy i ewaluacji stwierdzonych barier i szans w trakcie realizacji edukacji zdalnej i ich wykorzystanie w procesie organizacji i usprawnienia procesu dydaktyczno-wychowawczego;

Dyrektorzy szkół

- 1) podjęcie, we współpracy z organem prowadzącym, działań na rzecz stworzenia warunków organizacyjnych sprzyjających realizacji zadań przez nauczycieli, także z uwzględnieniem konieczności realizacji zadań przez nauczycieli w formie zdalnej, poprzez m.in. prawidłową organizację pracy, doposażenie stanowisk pracy oraz zapewnienie bezpieczeństwa i higieny pracy;

Organy prowadzące szkoły

- 1) wsparcie, w szczególności finansowe, dyrektorów szkół w stworzeniu warunków organizacyjnych sprzyjających realizacji zadań przez nauczycieli, także z uwzględnieniem konieczności realizacji zadań przez nauczycieli w formie zdalnej.

5. WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

5.1. Monitorowanie i usprawnianie pracy nauczycieli przez Ministra Edukacji Narodowej

W latach 2018–2021⁴¹ Minister stworzył warunki prawne służące doskonaleniu organizacji pracy i realizacji zadań przez nauczycieli oraz monitorował w szczególności wdrożenie przyjętych zmian i sytuacje kadrową w szkołach. Tworząc akty prawne podjął działania służące doskonaleniu pracy nauczycieli, funkcjonowaniu zajęć pozalekcyjnych w szkołach, poprawy sytuacji finansowej tej grupy zawodowej (stopniowy wzrost wynagrodzeń, wprowadzenie dodatku dla wychowawców). W 2016 r. Minister powołał Zespół do spraw statusu zawodowego pracowników oświaty, którego zadaniem jest wypracowywanie rozwiązań systemowych w dziedzinie edukacji narodowej oraz definiowanie długofalowej polityki oświatowej, w tym praw, obowiązków i czasu pracy nauczycieli. Jednak w kolejnych latach liczba posiedzeń Zespołu zmniejszała się, co ograniczało możliwość realizacji tego zadania, a także konsultowania istotnych dla edukacji zagadnień.

Monitorowanie i usprawnianie realizacji zadań nauczycieli przez Ministra

W latach 2018–2020 Minister dysponował danymi dotyczącymi: liczby nauczycieli i etatów, średniego wieku nauczycieli, stopnia awansu zawodowego oraz przeciętnego obciążenia godzinami dydaktycznymi w ramach określonego pensum dydaktycznego. Podstawowym źródłem powyższych danych była baza Systemu Informacji Oświatowej⁴². Dodatkowo w Ministerstwie, w ramach monitorowania sytuacji kadrowej, wykorzystywano bazy ogłoszeń o wolnych stanowiskach pracy zamieszczanych na stronach internetowych kuratoriów oświaty⁴³.

Monitorowanie sytuacji kadrowej

Ministerstwo monitorowało dane dotyczące liczby szkół i placówek uczestniczących w 2019r. w strajku (na każdy dzień jego trwania). Dane uzyskiwano od dyrektorów szkół za pośrednictwem kuratorów. NIK zauważa, że Ministerstwo nie posiadało jednak informacji o tym, w jaki sposób strajk wpłynął na funkcjonowanie szkół i realizację zadań przez nauczycieli, tj. czy w szkołach tych odbywały się zajęcia dydaktyczne lub opiekuńczo-wychowawcze. Liczba szkół uczestniczących w strajku w okresie od 8 do 26 kwietnia 2019 r. wyniosła od 40%⁴⁴ do 57%⁴⁵. Największy odsetek szkół i placówek oświatowych uczestniczących w strajku (ogółem), bez podziału na typy szkół, miał miejsce w drugim dniu strajku, tj. 9 kwietnia⁴⁶.

Monitorowanie liczby szkół i przedszkoli uczestniczących w strajku

⁴¹ Do czasu zakończenia kontroli, tj. do 26 marca 2021 r.

⁴² System Informacji Oświatowej (SIO) służy do uzyskiwania danych niezbędnych m.in. do prowadzenia polityki oświatowej na poziomie krajowym, w tym wspomaganie zarządzania oświatą. Administratorem bazy danych SIO jest minister właściwy do spraw oświaty i wychowania (art. 1 ust. 1 pkt 1 oraz art. 6 ust. 1 ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o systemie informacji oświatowej, Dz. U. z 2021 r. poz. 584, ze zm.).

⁴³ Wyniki monitorowania dotyczyły okresu do 2019 r. i zostały uwzględnione w następujących opracowaniach: „Informacja o wolnych miejscach pracy dla nauczycieli”, „Statystyki ofert pracy dla nauczycieli”, „Porównanie liczby ofert pracy dla nauczycieli w miesiącach wrzesień–listopad w roku 2018 i 2019”. Analiza zebranych danych wykazała zróżnicowanie liczby ofert pracy dla nauczycieli w poszczególnych samorządach, w zależności od decyzji organów jednostek samorządu terytorialnego (jst), m.in. w odniesieniu do sieci szkół, liczby etatów nauczycieli specjalistów, liczby uczniów w oddziałach czy liczby realizowanych zajęć dodatkowych.

⁴⁴ 10 035 z ogólnej liczby szkół/placówek – 25 357.

⁴⁵ 14 682 z ogólnej liczby szkół/placówek – 25 752.

⁴⁶ Uwzględniając typy i rodzaje szkół, najwięcej przedszkoli (44% 3 149 z ogólnej liczby 7165), szkół podstawowych (65% 47 z ogólnej liczby 10 915) i gimnazjów (56% 413 z ogólnej liczby 731) strajkowało 9 kwietnia.

Zespół do spraw statusu zawodowego pracowników oświaty w MEN

Minister, na podstawie informacji uzyskanych od kuratorów oświaty, monitorował w 78% publicznych szkół i przedszkoli⁴⁷ zagrożenie niezrealizowania podstawy programowej związane ze strajkiem nauczycieli. W ocenie dyrektorów 10%⁴⁸ szkół objętych monitorowaniem⁴⁹ występowało zagrożenie niezrealizowania podstawy programowej do dnia zakończenia zajęć dydaktycznych w roku szkolnym 2018/2019⁵⁰. Dyrektorzy szkół, w oddziałach, w których wystąpiło ryzyko niezrealizowania podstawy programowej, zaplanowali działania zmierzające do zapewnienia jej realizacji.

Minister powołał w 2016 r. Zespół do spraw statusu zawodowego pracowników oświaty, którego zadaniem było wypracowywanie rozwiązań systemowych w dziedzinie edukacji narodowej oraz definiowanie długofalowej strategii polityki oświatowej w zakresie praw i obowiązków pracowników oświaty, w tym czasu i warunków ich pracy⁵¹. Minister, jako przewodniczący Zespołu, zwołał w latach 2017–2020 łącznie 13 posiedzeń plenarnych, (odpowiednio: pięć, cztery, jedno i trzy posiedzenia, w tym jedno niedokończone⁵²). Ponadto w latach 2017–2018 odbyło się siedem spotkań grup roboczych i dwa spotkania przedstawicieli Ministerstwa ze związkami zawodowymi.

Zdaniem NIK zasadne jest systematyczne zwoływanie posiedzeń Zespołu, jedynego gremium skupiającego przedstawicieli związków zawodowych, samorządów i rządu, w ramach którego rozważane są najważniejsze kwestie dotyczące oświaty⁵³. Zmniejszenie liczby posiedzeń ogranicza możliwość realizacji zadania, do którego został Zespół powołany, a także wymiany informacji oraz konsultowania istotnych dla edukacji zagadnień, w tym na przykład reorganizacji procesu edukacyjnego spowodowanej epidemią COVID-19. Ponadto, uwzględniając sytuację epidemiologiczną w kraju, spotkania Zespołu mogły odbywać się w trybie zdalnym.

⁴⁷ Dotyczy 21 717 szkół i przedszkoli objętych monitorowaniem z 27 933 publicznych szkół i przedszkoli.

⁴⁸ 22 337 oddziałów z łącznej liczby 22 543 oddziałów poddanych monitorowaniu. W przypadku województwa dolnośląskiego, liczbę oddziałów z zagrożeniem niezrealizowania podstawy programowej odniesiono do liczby wszystkich oddziałów szkół ogólnodostępnych i specjalnych poddanych monitoringowi. W arkuszu nie dokonano stosownego podziału.

⁴⁹ Dotyczy 21 717 szkół i przedszkoli objętych monitorowaniem z 27 993 wszystkich publicznych szkół i przedszkoli. Kuratorzy przekazali zbiorcze arkusze Ministrowi do 7 czerwca 2019 r.

⁵⁰ Zgodnie z art. 7 ust. 2 pkt 1 i 5 ustawy Karta Nauczyciela dyrektor odpowiada za dydaktyczny i wychowawczy poziom szkoły, a także zapewnienie w miarę możliwości odpowiednich warunków organizacyjnych do realizacji zadań dydaktycznych i opiekuńczo-wychowawczych.

⁵¹ W skład Zespołu wchodzi: Minister Edukacji Narodowej, jako Przewodniczący (obecnie Minister Edukacji i Nauki), Sekretarz Stanu lub Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Edukacji Narodowej (obecnie Ministerstwie Edukacji i Nauki) oraz przedstawiciele innych ministrów, związków zawodowych i jednostek samorządu terytorialnego.

⁵² Projekt harmonogramu z 7 lutego 2020 r. zakładał zwołanie czterech posiedzeń w 2020 r. (w marcu, kwietniu, maju i czerwcu) dotyczących finansowania oświaty, awansu zawodowego oraz oceny pracy nauczycieli, czasu pracy nauczycieli i wynagradzania nauczycieli. Zaktualizowany 23 lipca 2020 r. harmonogram zakładał przesunięcie posiedzeń Zespołu na wrzesień, październik, listopad i grudzień, ale również nie zostały zwołane. Do dnia zakończenia kontroli (22 stycznia 2021 r.) harmonogram prac Zespołu nie został zaktualizowany. Natomiast odbyły się trzy spotkania plenarne, z czego dwa dotyczyły tematyki spoza harmonogramu, tj. odpowiedzialności dyscyplinarnej, a jedno (niedokończone) zagadnień finansowania oświaty.

⁵³ Posiedzenie z 24 stycznia 2018 r.

Minister w celu podniesienia atrakcyjności zawodu nauczyciela wprowadził podwyżki wynagrodzenia zasadniczego, jednorazowe świadczenie „na start” w wysokości 1000 zł przeznaczone dla nauczycieli-stażystów oraz minimalną kwotę dodatku funkcyjnego za wychowawstwo (300 zł)⁵⁴. Ponadto, w dniu 17 lutego 2021 r., Minister ustanowił pełnomocnika do spraw strategii edukacyjnej, którego zadaniem jest m.in. przygotowanie opinii i przedstawienie Ministrowi rekomendacji i propozycji dotyczących wzmocnienia autorytetu nauczyciela⁵⁵.

Działania na rzecz podniesienia atrakcyjności zawodu nauczyciela

W okresie objętym kontrolą Minister podjął inicjatywy legislacyjne, których celem była optymalizacja obciążenia pracą nauczycieli. Wprowadzono, m.in. od 1 stycznia 2018 r. w ustawie Karta Nauczyciela, przepisy ograniczające przydzielanie godzin ponadwymiarowych dyrektorom, wicedyrektorom szkoły, innym nauczycielom oraz nieprzydzielanie godzin ponadwymiarowych nauczycielom z obniżonym tygodniowym obowiązkowym wymiarem zajęć (odpowiednio art. 42 ust. 6a oraz art. 42a ust. 3). Zmiany przepisów poprzedzono m. in. przeglądem zakresów obowiązków nauczycieli wynikających z przepisów prawa, analizą danych z SIO i statystyk międzynarodowych⁵⁶.

Minister w 2018 r.⁵⁷ wystosował list do Przewodniczącego Krajowej Sekcji Oświaty i Wychowania NSZZ „Solidarność”⁵⁸ zawierający, m.in. wniosek o „współpracę w umocnieniu właściwego funkcjonowania regulacji dotyczących czasu pracy i objęcie pomocą nauczycieli, wobec których są one nieprzestrzegane”, a także deklarację podjęcia ścisłej współpracy z Państwową Inspekcją Pracy (PIP) w tym obszarze. W odpowiedzi KSOiW przekazała Ministrowi wykaz 25 potencjalnych naruszeń przepisów prawa pracy, sygnalizując problemy związane z nakłanianiem nauczycieli przez dyrektorów szkół m.in. do nieodpłatnej realizacji zajęć dodatkowych oraz doraźnych zastępstw⁵⁹. Zgłoszenia przekazano do weryfikacji właściwym kuratorom oświaty, którzy mieli podjąć działania wyjaśniające⁶⁰. Minister nie poinformował KSOiW o wynikach weryfikacji.

⁵⁴ Stosowne zmiany w wyniku porozumienia z NSZZ „Solidarność” wprowadzono w ustawie z dnia 13 czerwca 2019 r. o zmianie ustawy – Karta Nauczyciela oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1287) oraz rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2019 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie sposobu podziału części oświatowej subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego w roku 2019 (Dz. U. poz. 1662).

⁵⁵ Zarządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 17 lutego 2021 r. w sprawie ustanowienia Pełnomocnika Ministra Edukacji i Nauki do spraw strategii edukacyjnej (Dz. Urz. Ministra Edukacji i Nauki poz. 16).

⁵⁶ Analizy: „Wnioski dotyczące czasu pracy nauczycieli (z prac Zespołu w dniu 10.01. oraz pism kierowanych do MEN)” datowane na 31 stycznia 2017 r.; „Zestawienie – zniżka godzin z tytułu pełnienia funkcji dyrektora i godziny ponadwymiarowe – 10.10.2017”, „Pensum doradców zawodowych, pedagogów, psychologów, logopedów i nauczycieli wspomagających zatrudnionych na podstawie ustawy Karta Nauczyciela KN wg SIO 30.09.2016 v. 3”.

⁵⁷ W dniu 28 sierpnia 2018 r.

⁵⁸ Dalej: KSOiW.

⁵⁹ Nr KSOiW/187/2018 z dnia 6 października 2018 r. Zgłoszenia dotyczyły szkół w następujących miastach: Łódź, Wrocław, Kraków, Bydgoszcz, Gorzów Wielkopolski, Gdańsk, Szczecin, Lublin, Białystok, Rzeszów, Poznań, Katowice.

⁶⁰ Kuratoria oświaty (KO) w: Lublinie, Rzeszowie i Szczecinie. KO w Szczecinie potwierdziło naruszenie przepisów w zakresie nieodpłatnej realizacji przez nauczycieli godzin doraźnych zastępstw. Wyniki kontroli przekazały trzy spośród 12 kuratoriów oświaty, którym podlegały szkoły objęte zgłoszeniem.

W 2018 r. przyjęto „Wspólne stanowisko Państwowej Inspekcji Pracy i Ministerstwa Edukacji Narodowej w sprawie czasu pracy nauczycieli w świetle art. 42 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela”⁶¹, dotyczące w szczególności realizacji zajęć z pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz opieki świetlicowej. Minister nie współpracował jednak z PIP w obszarze zapewnienia przestrzegania przez organy prowadzące i dyrektorów szkół 40-godzinnego tygodnia pracy i nie analizował z własnej inicjatywy wyników kontroli przeprowadzanych w powyższym obszarze. Zgodnie z przepisami oświatowymi dyrektor szkoły przydziela nauczycielom obowiązki w ramach 40-godzinnego tygodnia pracy. Związki zawodowe i PIP posiadają kompetencje w sprawach ochrony praw pracowniczych i kontroli czasu pracy. Zagadnienie przestrzegania czasu pracy nauczycieli i diagnozowanie ewentualnych zjawisk niepożądanych, w tym nieprzestrzeganie przepisów prawa pracy, zdaniem NIK, powinno podlegać monitorowaniu przez Ministra, jako koordynatora polityki oświatowej, także we współpracy z innymi uprawnionymi organami kontroli i nadzoru, w celu przeciwdziałania ryzyku nadmiernego obciążenia pracą nauczycieli, które może wpływać na jakość procesu kształcenia.

Wynagrodzenia nauczycieli

W Ministerstwie przeprowadzono analizę średnich wynagrodzeń nauczycieli⁶² w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce narodowej w latach 2017–2020. Analiza wykazała, że wynagrodzenia nauczycieli były wyższe w 2017 r. o 180 zł, w 2018 r. o 77 zł, w 2019 r. o 195 zł, a według prognoz na 2020 r. miały być wyższe o 354 zł. Analiza⁶³ dotycząca porównania wynagrodzenia rzeczywistego nauczycieli, w odniesieniu do pracowników pełnozatrudnionych w wieku 25–64 lata z wykształceniem wyższym pracujących poza szkołą wykazała, że: nauczyciel wychowania przedszkolnego w Polsce w roku szkolnym 2017/2018 zarabiał średnio 63% tego, co jego rówieśnik pracujący poza szkołą przy średniej OECD na poziomie 80%, nauczyciel szkoły podstawowej 75% (OECD – 85%), nauczyciel gimnazjum 76% (OECD – 89%), a nauczyciel pracujący w szkole ponadgimnazjalnej ogólnokształcącej 75% (OECD – 94%)⁶⁴. Dysproporcja zarobków nauczycieli w stosunku do osób zatrudnionych poza systemem edukacji – przy zbliżonym wykształceniu – zwiększyła się⁶⁵,

⁶¹ Dalej: wspólne stanowisko PIP i MEN.

⁶² Wynagrodzenia ustawowe odnoszą się do rocznego wynagrodzenia ustawowego brutto, czyli sumy wynagrodzeń brutto wypłacanych nauczycielom w ciągu roku, zgodnie z obowiązującymi przepisami, wraz z dodatkowym wynagrodzeniem, które otrzymują wszyscy nauczyciele i które stanowią stałą część rocznego wynagrodzenia podstawowego, np. dodatkowe wynagrodzenia roczne i dodatek urlopowy. Na podstawie ustawy Karta Nauczyciela, ważne liczbą etatów na koniec roku w 2017 r. – 4452 zł, 2018 r. – 4662 zł, 2019 r. – 5113 zł, 2020 r. (prognoza) – 5442 zł.

⁶³ Na podstawie raportu „Education at a Glance 2020”, OECD Publishing, Paryż 2019.

⁶⁴ Wyniki analogicznego porównania dla dyrektorów szkół wykazały, że dyrektor pracujący w polskiej szkole podstawowej zarabiał w roku szkolnym 2017/2018 średnio 107% tego, co pracownik w podobnym wieku z wyższym wykształceniem pracujący poza szkołą (OECD – 125%), dyrektor w gimnazjum i szkole ponadgimnazjalnej ogólnokształcącej osiągnął wynik na poziomie 110% (OECD – 134% i 143%).

⁶⁵ Dla roku szkolnego 2016/2017: nauczyciel zarabiał średnio 68% tego, co osoba pracująca poza szkołą przy średniej OECD na poziomie 78%, nauczyciel szkoły podstawowej 79% (OECD – 84%), nauczyciel gimnazjum 82% (OECD – 88%), a nauczyciel pracujący w szkole ponadgimnazjalnej ogólnokształcącej 80% (OECD – 93%).

czego dowodzi analogiczne porównanie do roku 2016/2017. W roku szkolnym 2018/2019 wynagrodzenia nauczycieli w Polsce⁶⁶, pomimo rozpoczętych w tym czasie podwyżek, są jednymi z najniższych w krajach OECD⁶⁷.

Minister rozpoczął podnoszenie wynagrodzeń nauczycieli o 5,4% w kwietniu 2018 r. a następnie o 5% od 1 stycznia 2019 r. Następną podwyżkę planowano wprowadzić od 1 stycznia 2020 r., jednak w wyniku Porozumienia zawartego podczas strajku⁶⁸, została zrealizowana od 1 września 2019 r. W celu osiągnięcia zawartego w Porozumieniu 15% poziomu wzrostu wynagrodzeń – w stosunku do grudnia 2018 r., kolejne zwiększenie wyniosło 9,6%. Od 1 września 2020 r. nauczyciele otrzymali podwyżkę o kolejne 6%⁶⁹. Wydatki wynikające z podwyżek dla nauczycieli w szkołach prowadzonych przez jst wyniosły łącznie w latach 2018–2020 10 873 mln zł⁷⁰.

Ministerstwo monitorowało wydatki ponoszone przez samorządy (organy prowadzące) na wynagrodzenia wraz z pochodnymi nauczycieli. Natomiast ze względu na charakter subwencji⁷¹ nie monitorowano stopnia pokrycia wydatków jst na wynagrodzenia dla nauczycieli z powyższych środków. Zgodnie z art. 30a ust. 1 ustawy Karta Nauczyciela do 20 stycznia każdego roku, organ prowadzący szkołę, będący jst, przeprowadza analizę wydatków poniesionych w roku ubiegłym na wynagrodzenia nauczycieli w odniesieniu do średnich wynagrodzeń, o których mowa w art. 30 ust. 3 oraz średniorocznej struktury zatrudnienia nauczycieli według stopni awansu zawodowego. W powyższych sprawozdaniach prezentowane były wydatki poniesione na wynagrodzenia nauczycieli w przedszkolach⁷², szkołach i placówkach prowadzonych przez jst. Ministerstwo wskazało, że na podstawie raportów Regionalnych Izb Obrachunkowych (RIO) monitorowano wydatki jst na wynagrodzenia dla nauczycieli, które w 2018 r. wyniosły łącznie 30,87 mld zł, natomiast w 2019 r. – 36,3 mld zł i były wyższe w stosunku do 2018 r. o 18% (5,4 mld zł). Kwota części oświatowej subwencji ogólnej w kolejnych latach objętych kontrolą wyniosła: w 2018 r. – 43,1 mld zł, w 2019 r. – 46,9 mld zł (wzrost w porównaniu do 2018 r. o 9% – 3,8 mld zł) i w 2020 r. – 50,2 mld zł (wzrost w porównaniu do 2019 r. o 7% – 3,3 mld zł).

Wydatki samorządów
na oświatę

⁶⁶ Wynagrodzenia ustawowe, na które – zgodnie z metodologią badania OECD – składają się: wynagrodzenie zasadnicze, dodatek za wysługę lat, dodatkowe wynagrodzenie roczne oraz świadczenie urlopowe.

⁶⁷ Dla osób w wieku 25–64 lata ustawowe wynagrodzenia w oparciu o typowe wykształcenie w skali roku, w przeliczeniu na siłę nabywczą pieniądza, wyniosły w USD (przed przepracowaniem pierwszego roku) – 16 531 USD dla każdego typu szkoły. Średnia OECD zmienia się w zależności od typu szkoły: 31 996 USD w edukacji przedszkolnej, 33 914 USD w szkole podstawowej, 35 073 USD w gimnazjum i 36 772 w liceum.

⁶⁸ Porozumienie z 7 kwietnia 2019 r.

⁶⁹ Kwota bazowa wynagrodzeń na dzień 31 grudnia 2018 r. – 2900,20 zł, na 1 stycznia 2019 r. – 3045,21 zł, na 1 września 2019 r. – 3337,55 zł, na 1 września 2020 r. 3537,80 zł.

⁷⁰ Skutek finansowy dla 12 miesięcy. Podwyżka od 1 kwietnia 2018 r. – 2 049 mln zł, od 1 stycznia 2019 r. – 2019 mln zł, od 1 września 2019 r. – 4026 mln zł, od 1 września 2020 r. – 2780 mln zł.

⁷¹ Por. L. Lipiec-Warzecha, Ustawa o finansach publicznych. Komentarz, 2011, LEX, komentarz do art. 124.

⁷² W tym niesubwencionowane – w zakresie opieki nad dziećmi do lat 5.

Minister planując zmiany legislacyjne dotyczące wynagrodzeń nauczycieli⁷³, określał ich wysokość i czas wprowadzania m.in. w oparciu o ustalenia określone w Porozumieniu zawartym w trakcie akcji protestacyjnej nauczycieli i możliwości budżetu państwa.

Wydatki samorządów na zadania oświatowe⁷⁴ w latach 2018–2020 wzrastały i wyniosły 68 729,97 mln zł w 2018 r., 73 548,82 mln zł w 2019 r. (wzrost rok do roku o 7%), oraz 81 000,04 mln zł w 2020 r.⁷⁵ (wzrost rok do roku o 10%).

W celu określenia kryterium wsparcia finansowego samorządów, z rezerwy części oświatowej subwencji ogólnej na zakup wyposażenia pracowni przedmiotowych, przeprowadzono w lutym 2018 r. badania ankietowe wśród dyrektorów szkół⁷⁶. Na podstawie uzyskanych wyników⁷⁷ zdecydowano o doposażeniu pracowni przedmiotów przyrodniczych. Środki z rezerwy części oświatowej subwencji ogólnej na wyposażenie pracowni przyrodniczych zaplanowano na lata 2018–2021, przyjmując kwoty dofinansowania w wysokości 15 tys. zł na pracownie geograficzne i 20 tys. zł na pracownie biologiczne, fizyczne i chemiczne. W ramach dofinansowania samorzady otrzymały w latach 2018–2020 łącznie 216,1 mln zł⁷⁸, natomiast na doposażenie pomieszczeń w czterech kolejnych kategoriach⁷⁹ – 89,2 mln zł.

Minister monitorował wydatki samorządów na zakup wyposażenia i środków dydaktycznych. Wydatki te wzrosły łącznie z 1374 mln zł w 2015 r. do poziomu 1554 mln zł w 2019 r. tj. o 180 mln zł (13%).

⁷³ Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej zmieniające w sprawie wysokości minimalnych stawek wynagrodzenia zasadniczego nauczycieli, ogólnych warunków przyznawania dodatków do wynagrodzenia zasadniczego oraz wynagradzania za pracę w dniu wolnym od pracy z 26 marca 2018 r., (poz. 638), z 8 lutego 2019 r., (poz. 249) z 14 sierpnia 2019 r. (poz. 1587), z 12 grudnia 2019 r. (poz. 2441), z 27 sierpnia 2020 r., (poz. 1491).

⁷⁴ Wydatki jednostek samorządu terytorialnego wg raportów RIO w dziale 801 (Oświata i wychowanie) oraz 854 (Edukacyjna opieka wychowawcza) z wyłączeniem paragrafów 254 – dotacja podmiotowa z budżetu dla niepublicznej jednostki systemu oświaty oraz 259 – dotacja podmiotowa z budżetu dla publicznej jednostki systemu oświaty prowadzonej przez osobę prawną inną niż jst lub przez osobę fizyczną.

⁷⁵ Plan roczny zgodnie z wykonaniem budżetów jst na podstawie sprawozdań budżetowych Ministerstwa Finansów Rb-28 S za trzeci kwartał 2020 r.

⁷⁶ Ankietę wypełniło 11 298 dyrektorów szkół podstawowych i gimnazjów z 13 285, do których się zwrócono (85%).

⁷⁷ Szkoły podstawowe i gimnazja wyposażone w pracownie komputerowe – 97,46% i 93,99%, językowe – 37,93% i 53,11%, fizyczne – 31,1% i 57,7%, geograficzne – 34,05% i 57,38%, chemiczne – 35,45% i 62,62%, biologiczne – 44,06% i 63,5%.

⁷⁸ 2018 r. – 66,4 mln zł (81%) z wnioskowanych 82,2 mln zł (1556 jednostek samorządu terytorialnego z 1 927, 2019 r. – 72,7 mln zł (74%) z wnioskowanych 97,9 mln zł (1321 jednostek z 1547), 2020 r. – 77 mln zł (69%) z wnioskowanych 111,4 mln zł (1047 jednostek z 1344).

⁷⁹ Doposażenie pomieszczeń do nauki w nowo wybudowanych budynkach szkół i placówek oświatowych oraz pomieszczeń do nauki pozyskanych w wyniku adaptacji z innych pomieszczeń szkolnych; doposażenia publicznych szkół i placówek prowadzonych (dotowanych) przez samorząd terytorialny, w zakresie pomieszczeń dla szkół rozpoczynających kształcenie w nowych zawodach; doposażenie świetlic w sprzęt szkolny i pomoce dydaktyczne w gimnazjach publicznych prowadzonych (dotowanych) przez samorząd w latach szkolnych 2016/2017 i 2017/2018 jako samodzielne lub w zespołach; doposażenia pomieszczeń do nauki w ww. gimnazjach publicznych w meble niezbędne do przyjęcia uczniów z młodszych roczników.

5.2. Warunki i organizacja pracy nauczycieli w szkołach

W 13 z 20 szkół objętych kontrolą wystąpiły nieprawidłowości zarówno w obszarze organizacji jak i warunków lokalowych lub wyposażenia sal lekcyjnych. W ośmiu⁸⁰ z nich nieprawidłowości dotyczyły zarządzania szkołą i organizacji procesu dydaktyczno-wychowawczego, w tym: rozwiązań przyjętych w dokumencie planistyczno-zarządczym jakim jest arkusz organizacyjny, a także terminowości, aktualności i kompletności zapisów zawartych w statutach szkół, dokumentowania procesu dydaktyczno-wychowawczego oraz procedowania programu profilaktyczno-wychowawczego. Powodowało to zarówno brak podstaw dla realizacji niektórych zadań przez nauczycieli w szkołach, jak również niepełne informowanie interesariuszy o faktycznie prowadzonym procesie dydaktyczno-wychowawczym. W blisko połowie szkół (dziewięć⁸¹ z 20), dyrektorzy nie zapewnili nauczycielom warunków i wyposażenia miejsca pracy⁸² oraz nie przestrzegali przepisów dotyczących bezpieczeństwa i higieny⁸³, co w niektórych przypadkach stwarzało zagrożenia zdrowia i życia. Ponadto w 15⁸⁴ z 20 szkół objętych kontrolą nauczyciele nie mieli stałego dostępu do pracowni przedmiotowych lub pracowni takich nie zorganizowano. Również 40% z 25 434 uczestniczących w badaniu kwestionariuszowym nauczycieli wskazało, że nie zawsze podczas prowadzonych lekcji mieli do dyspozycji odpowiednio wyposażoną salę. Natomiast uczestniczący w badaniu kwestionariuszowym nauczyciele byli w zasadzie zgodni (99%⁸⁵) wskazując, że stała i dobrze wyposażona sala lekcyjna jest czynnikiem ułatwiającym pracę.

5.2.1. Nauczyciele w szkołach i ich czas pracy

W latach 2018–2020⁸⁶ liczba nauczycieli przedmiotów ogólnokształcących zatrudnionych w szkołach⁸⁷ i liczba zajmowanych etatów wynosiła w kolejnych latach odpowiednio: 319 690 osób⁸⁸ (321 074,98 etatów),

Nauczyciele w liczbach

⁸⁰ Dotyczy objętych kontrolą szkół w: Gościszewie, Turobinie, Siemieniu, Końskowoli, Markach, Konstancinie Jeziornie, Jaworze Soleckim, Żyrardowie.

⁸¹ Dotyczy szkół objętych kontrolą w: Gościszewie, Siemieniu, Końskowoli, Modliborzycach, Turobinie, Kraśniku, Warszawie, Miodnicy, Sulęcinnie.

⁸² Dotyczy szkół objętych kontrolą w: Siemieniu, Końskowoli, Modliborzycach, Turobinie, Kraśniku, Warszawie, Miodnicy, Sulęcinnie.

⁸³ Dotyczy szkół objętych kontrolą w: Gościszewie, Siemieniu, Końskowoli, Modliborzycach, Turobinie, Kraśniku, Warszawie.

⁸⁴ Dotyczy szkół objętych kontrolą w: Tychnowach, Ustce, Gościszewie, Chojnicach, Gdyni, Siemieniu, Końskowoli, Modliborzycach, Turobinie, Kraśniku, Jaworze Soleckim, Markach, Warszawie, Żyrardowie, Miodnicy.

⁸⁵ Odpowiedzi: tak – 91%; raczej tak – 8%). Jedynie 1% nauczycieli jest odmiennego zdania.

⁸⁶ Na podstawie zgromadzonych w SIO danych na dzień 30 września 2018 r., 2019 r. oraz 2020 r.

⁸⁷ Na potrzeby kontroli w analizach uwzględniono wyłącznie nauczycieli przedmiotów ogólnokształcących, zatrudnionych w szkołach publicznych dla dzieci i młodzieży prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego (z wyłączeniem szkół specjalnych, policealnych oraz nauczycieli oddziałów przedszkolnych w szkołach). Liczba nauczycieli pełnozatrudnionych i niepełnozatrudnionych ogółem to 515 868 (Główny Urząd Statystyczny, „Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2019/2020”.

⁸⁸ Z tego: 842 nauczycieli bez stopnia awansu zawodowego, 7017 nauczycieli-stażystów, 31 929 nauczycieli kontraktowych, 56 594 nauczycieli mianowanych oraz 223 308 nauczycieli dyplomowanych.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

307 880 osób⁸⁹ (310 521,27 etaty) oraz 321 361 osób⁹⁰ (325 117,46 etatów). Zmniejszenie liczby nauczycieli pomiędzy 2018 i 2019 r. (według stanu na 30 września danego roku) spowodowane było odejściem na emeryturę uprawnionych nauczycieli. Z kolei wzrost liczby zatrudnionych nauczycieli pomiędzy 2019 r. i 2020 r., wynikał z wystąpienia tzw. podwójnego rocznika oraz wydłużenia nauki w szkole ponadpodstawowej.

Średnia wieku nauczyciela zatrudnionego w szkole podstawowej lub ponadpodstawowej kształtowała się na poziomie 46 lat w 2018 r. oraz 47 lat w 2019 r. i w 2020 r., przy czym najliczniejszą grupę stanowili nauczyciele z przedziału wiekowego 46–55 lat (38%⁹¹). W 2020 r.⁹² nauczyciele przedmiotów ogólnokształcących według grup awansu zawodowego stanowili odpowiednio: dyplomowani – 71%, mianowani – 16%, kontraktowi – 11%, stażyści i bez stopnia awansu zawodowego – 2%.

W kontrolowanym okresie odsetek nauczycieli realizujących godziny ponadwymiarowe oraz zatrudnionych w więcej niż jednej szkole utrzymywał się na zbliżonym poziomie. W więcej niż jednej szkole pracowało ok. 11% nauczycieli⁹³, natomiast ponad 73% z nich realizowało godziny ponadwymiarowe⁹⁴. Zatrudnienie w więcej niż jednej szkole było najczęstsze w przypadku nauczycieli przedmiotów o relatywnie małej liczbie godzin określonych w przepisach o ramowych planach nauczania, tj. edukacja dla bezpieczeństwa, fizyka, chemia, geografia, muzyka czy technika. Najrzadziej odnosiło się do nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej, języka polskiego, języka angielskiego i wychowania fizycznego. W SIO nie wyodrębniła się natomiast danych dotyczących liczby nauczycieli realizujących godziny ponadwymiarowe w ramach nauczanych przedmiotów⁹⁵.

Kwalifikacje nauczycieli

Stosownie do art. 9 ust. 1 pkt 1 ustawy Karta Nauczyciela stanowisko nauczyciela może zajmować osoba, która posiada wyższe wykształcenie z odpowiednim przygotowaniem pedagogicznym lub ukończyła zakład kształcenia nauczycieli i podejmuje pracę na stanowisku, do którego są to wystarczające kwalifikacje. W latach 2018/2019–2020/2021 stan zatrudnienia nauczycieli w szkołach objętych kontrolą wynosił średniorocznie 831 osób⁹⁶, z czego 17%⁹⁷ pracowało w więcej niż jednej szkole. Adekwat-

⁸⁹ 1115 nauczycieli bez stopnia awansu zawodowego, 2522 nauczycieli-stażystów, 26 858 nauczycieli kontraktowych, 49 011 nauczycieli mianowanych oraz 228 374 nauczycieli dyplomowanych.

⁹⁰ 1580 nauczycieli bez stopnia awansu zawodowego, 5247 nauczycieli-stażystów, 35 265 nauczycieli kontraktowych, 52 024 nauczycieli mianowanych oraz 227 245 nauczycieli dyplomowanych.

⁹¹ Nauczyciele do 35. roku życia: 2018 r. – 45 310; 2019 r. – 33 621; 2020 r. – 39 794; nauczyciele od 36. do 45. roku życia: 2018 r. – 103 054; 2019 r. – 9 395; 2020 r. – 109 619; nauczyciele od 46. do 55. roku życia: 2018 r. – 122 233; 2019 r. – 119 617; 2020 r. – 117 565; nauczyciele od 56. do 65. roku życia: 2018 r. – 47 178; 2019 r. – 54 279; 2020 r. – 59 696; nauczyciele powyżej 65. roku życia: 2018 r. – 1915; 2019 r. – 2189; 2020 r. – 2415.

⁹² Dane na podstawie SIO wg stanu na dzień 30 września 2020 r.

⁹³ 2018 r. – 36 645 nauczycieli, 2019 r. – 32 166 nauczycieli, 2020 r. – 34 387 nauczycieli.

⁹⁴ 2018 r. – 240 304 nauczycieli, 2019 r. – 227 794 nauczycieli, 2020 r. – 240 521 nauczycieli.

⁹⁵ Przedmioty są wykazywane na poziomie całego wymiaru zatrudnienia łącznie z godzinami ponadwymiarowymi.

⁹⁶ Dane SIO (według stanu na 30 września) odpowiednio 808 (2018 r.), 844 (2019 r.) i 842 (2020 r.) nauczycieli.

⁹⁷ Odpowiednio 134 (rok szkolny 2018/2019), 146 (rok szkolny 2019/2020) oraz 140 (rok szkolny 2020/2021) nauczycieli.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

nie do potrzeb szkół dyrektorzy podejmowali działania w celu pozyskania kadry pedagogicznej. W zdecydowanej większości poziom zatrudnienia, z uwzględnieniem możliwości przydziału godzin ponadwymiarowych, był wystarczający do realizacji zadań statutowych. Tylko w jednym przypadku w trakcie kontroli był wakat i dotyczyło to nauczyciela doradztwa zawodowego⁹⁸. W prawie wszystkich objętych kontrolą szkołach (poza jednym przypadkiem⁹⁹) zatrudnieni nauczyciele posiadali odpowiednie do realizowanych zajęć kwalifikacje tj. posiadali wykształcenie kierunkowe oraz przygotowanie pedagogiczne¹⁰⁰.

Natomiast kontrole przeprowadzone, na zlecenie NIK, przez kuratorów oświaty, wykazały, że w 14 na 86 (16%) szkół objętych kontrolą zatrudniono nauczycieli bez odpowiednich kwalifikacji.

Kuratorzy oświaty

Wśród skontrolowanych przez kuratorów 86 szkół, 14 zatrudniało nauczycieli, którzy nie posiadali odpowiednich kwalifikacji do realizowanych zajęć. Łącznie bez wymaganych kwalifikacji pracowało 19 nauczycieli, w tym: języka angielskiego, informatyki, fizyki, przyrody, wychowania fizycznego, edukacji dla bezpieczeństwa, a także bibliotekarzy, pedagogów, nauczycieli współpracujących nauczanie ucznia z autyzmem, z niepełnosprawnością w stopniu lekkim czy słabosłyszącym.

Źródło: wyniki kontroli przeprowadzonej przez 16 kuratorów oświaty na zlecenie NIK w 86 szkołach publicznych.

Blisko połowa dyrektorów (46% z 5 152) deklarowała trudności z zatrudnieniem nauczycieli o odpowiednich kwalifikacjach w latach szkolnych 2018/2019 – 2020/2021. Wśród nauczycieli, których najtrudniej było zatrudnić, dyrektorzy wskazywali nauczycieli fizyki (33%) i matematyki (32%). W dalszej kolejności trudno było o nauczycieli chemii (24%), języka angielskiego (20%) i informatyki (18%). Najczęściej problem z zatrudnieniem specjalistów o odpowiednich kwalifikacjach najczęściej dyrektorzy szkół starali się rozwiązywać we własnym zakresie przydzielając innym nauczycielom zatrudnionym w szkole godziny ponadwymiarowe (52%), prawie tak samo często udawało im się pozyskać pracowników poprzez zgłoszenie się nauczycieli do pracy w odpowiedzi na zamieszczone ogłoszenie (51%). W pozostałych przypadkach ponad jedna trzecia dyrektorów zatrudniała nauczycieli emerytowanych (38%), a także przydzielano zajęcia nauczycielom bez wymaganych kwalifikacji, za zgodą organu sprawującego nadzór pedagogiczny (35%). W 12% przypadków nie udało się go zatrudnić do momentu rozpoczęcia roku szkolnego.

Trudności z zatrudnieniem nauczycieli o odpowiednich kwalifikacjach – badania kwestionariuszowe

⁹⁸ Dotyczy szkoły objętej kontrolą w Gościszewie.

⁹⁹ Dotyczy szkoły objętej kontrolą w Kraśniku.

¹⁰⁰ Stosownie do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 sierpnia 2017 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli (Dz. U. z 2020 r. poz. 1289).

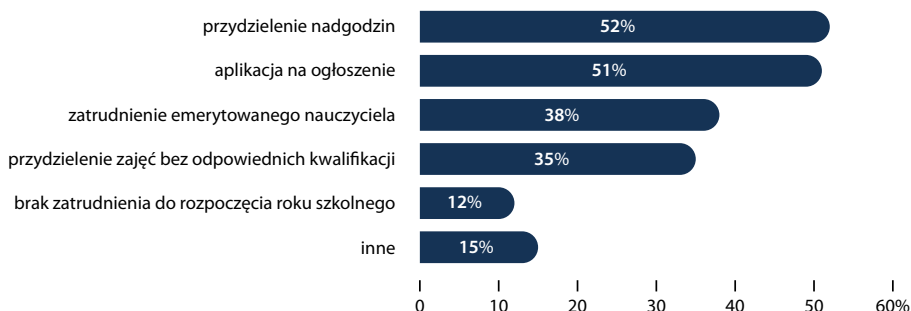
WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Infografika nr 3 Trudności w zatrudnianiu nauczycieli

TRUDNOŚCI Z ZATRUDNIENIEM NAUCZYCIELI O ODPOWIEDNICH KWALIFIKACJACH

SPOSÓB ROZWIĄZANIA PROBLEMU Z ZATRUDNIENIEM NAUCZYCIELA O ODPOWIEDNICH KWALIFIKACJACH

Źródło: przeprowadzone przez NIK badanie kwestionariuszowe z udziałem 5152 dyrektorów szkół.

Kształcenie i doskonalenie zawodowe

Stosownie do art. 12 ust. 3 ustawy Karta Nauczyciela nauczyciel powinien podnosić swoją wiedzę ogólną i zawodową, korzystając z prawa pierwszeństwa do uczestnictwa we wszelkich formach doskonalenia zawodowego na najwyższym poziomie. Ponadto zgodnie z art. 42 ust. 2 pkt 3 ustawy Karta Nauczyciela nauczyciel powinien realizować doskonalenie zawodowe w ramach ogólnego wymiaru obowiązującego go czasu pracy. W okresie objętym kontrolą w większości szkół (14 z 20) nauczyciele uczestniczyli w formach kształcenia i doskonalenia zawodowego. Najczęściej były to szkoleniowe rady pedagogiczne, krótkie formy doskonalenia (warsztaty, seminaria) lub formy samokształcenia. W sześciu¹⁰¹ z 20 szkół objętych kontrolą nie każdy nauczyciel¹⁰² podnosił swoje kwalifikacje uczestnicząc w formach kształcenia i doskonalenia zawodowego.

Przykład

W roku szkolnym 2018/2019 w **szkole w Modliborzycach** tylko ośmiu z 23 nauczycieli (35%) uczestniczyło w szkoleniach.

Dyrektor Zespołu wyjaśniła, że w roku szkolnym 2018/2019 na terenie szkoły nie było organizowane żadne szkolenie. Był to czas kiedy w szkole zmieniała się dyrekcja w trakcie roku szkolnego. Część nauczycieli nie zdecydowała się na indywidualne szkolenia w odległych ośrodkach, do których trzeba dojechać ok. 75 kilometrów.

Wśród przyczyn braku uczestnictwa nauczycieli w różnych formach szkolenia i doskonalenia zawodowego dyrektorzy wskazywali brak ciekawej oferty lub mniejsze zainteresowanie szkoleniami wśród nauczycieli z dużym doświadczeniem.

¹⁰¹ Dotyczy szkół objętych kontrolą w: Tychnowach, Ustce, Gościszewie, Siemieniu, Modliborzycach, Miodnicy.

¹⁰² W analizach uwzględniono również nauczycieli zatrudnionych w szkołach na niepełnym etacie.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Badania kwestionariuszowe przeprowadzone wśród 5152 dyrektorów szkół potwierdzają, że nie we wszystkich szkołach nauczyciele podnosili swoją wiedzę i kompetencje. W latach szkolnych 2018/2019–2020/2021, w 90% szkół, wszyscy nauczyciele uczestniczyli w formach kształcenia lub doskonalenia zawodowego.

Szkolenie nauczycieli – badania kwestionariuszowe

Zróznicowanie aktywności nauczycieli w obszarze kształcenia i doskonalenia zawodowego potwierdzają również wyniki kontroli przeprowadzonej w szkołach, na zlecenie NIK, przez kuratorów oświaty. Wykazały one, że w co piątej szkole (20% z 86) przynajmniej w jednym z trzech lat objętych kontrolą nie wszyscy nauczyciele uczestniczyli w formach szkolenia i doskonalenia zawodowego.

Szkolenie nauczycieli – kuratorzy oświaty

Kuratorzy oświaty

W 69 skontrolowanych szkołach (80%), w każdym z lat szkolnych 2018/2019, 2019/2020 i 2020/2021, wszyscy nauczyciele podnosili swoje kwalifikacje uczestnicząc w różnych formach kształcenia i doskonalenia zawodowego. W pozostałych 17 placówkach przynajmniej w jednym z tych lat szkolnych objętych kontrolą wystąpiła sytuacja, że któryś z nauczycieli nie uczestniczył w żadnej formie kształcenia i doskonalenia zawodowego. Największy odsetek nauczycieli, którzy się nie doksztalali, wystąpił w Szkole Podstawowej im. Jana Pawła II w Prostkach w roku szkolnym 2018/2019 i wyniósł 44%, a także w Szkole Podstawowej nr 4 w Kielcach w roku szkolnym 2019/2020 – 38%.

Źródło: wyniki kontroli przeprowadzonej przez 16 kuratorów oświaty na zlecenie NIK w 86 szkołach publicznych.

W latach 2018–2020 dyrektorzy 17 z 20 objętych kontrolą szkół wydatkowali na kształcenie i doskonalenie zawodowe nauczycieli kwoty niższe od zaplanowanych, wskazując zazwyczaj jako przyczyny brak zainteresowania wśród nauczycieli szkoleniami, tańsze niż pierwotnie zakładano lub darmowe szkolenia, szczególnie w okresie nauki zdalnej udostępniane nauczycielom przez Internet np. przez wydawnictwa oświatowe. Ponadto w okresie epidemii COVID-19 nie odbyły się niektóre z planowanych szkoleniowych rad pedagogicznych. Jednocześnie dyrektorzy szkół podkreślali, że nie wystąpiły przypadki (poza jednym¹⁰³) odmowy dofinansowania szkolenia zgodnego z potrzebami szkoły dla nauczycieli.

Wydatki na kształcenie i doskonalenie zawodowe nauczycieli

Przykład

W toku kontroli stwierdzono, że jeden z nauczycieli w **szkole w Gościszewie**, który złożył wniosek o dofinansowanie nie uzyskał dofinansowania. Dyrektor wyjaśniła, że nauczyciel nie otrzymał dofinansowania z powodu braku środków oraz z uwagi na fakt, że w placówce był zatrudniony już nauczyciel tego przedmiotu. Fundusze były zaplanowane na zwrot kosztów doksztalania nauczycieli fizyki i geografii oraz biblioteki. Nauczyciel rozpoczął natomiast studia bez uzgodnienia z dyrektorem, tym samym nie było możliwości zaplanowania środków na ten cel w budżecie.

¹⁰³ Dotyczy szkoły objętej kontrolą w Gościszewie.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Szkolenie nauczycieli – badania kwestionariuszowe

Zróznicowanie aktywności w obszarze kształcenia i doskonalenia zawodowego potwierdzili sami nauczyciele. Poza okresem zdalnego nauczania, zdecydowana większość nauczycieli (96% z 25 434) uczestniczyła w zorganizowanych formach kształcenia i doskonalenia zawodowego. Natomiast 94% nauczycieli wskazało, że od marca 2020 r. do stycznia 2021 r. uczestniczyła w zorganizowanych szkoleniach, które miały na celu ułatwienie nauczania zdalnego.

Czas pracy nauczycieli

Stosownie do art. 42 ust. 1 ustawy Karta Nauczyciela czas pracy nauczyciela zatrudnionego w pełnym wymiarze zajęć nie może przekraczać 40 godzin na tydzień. W ramach tego czasu pracy oraz ustalonego wynagrodzenia nauczyciel obowiązany jest realizować:

- 1) zajęcia dydaktyczne, wychowawcze i opiekuńcze, prowadzone bezpośrednio z uczniami albo na ich rzecz w ramach tzw. pensum, którego wysokość dla nauczycieli przedmiotów ogólnokształcących wynosi 18 godzin tygodniowo¹⁰⁴;
- 2) inne zajęcia i czynności wynikające z zadań statutowych szkoły, w tym zajęcia opiekuńcze i wychowawcze uwzględniające potrzeby i zainteresowania uczniów;
- 3) zajęcia i czynności związane z przygotowaniem się do zajęć, samokształceniem i doskonaleniem zawodowym.

Obciążenie pracą – MEiN

W kontrolowanym okresie Ministerstwo miało dane dotyczące obciążenia pracą nauczycieli w ramach realizowanych przez nich godzin, wynikających z pensum. Nie dysponowało jednak pełnymi danymi na temat obciążenia nauczycieli pracą w wymiarze tygodniowym, w zależności od typu szkoły, nauczanego przedmiotu, stopnia awansu zawodowego czy innych obowiązków wynikających z przydzielonych funkcji, a także informacjami jaką część czasu pracy zdefiniowanego w art. 42 ustawy Karta Nauczyciela nauczyciele poświęcają – w ujęciu tygodniowym – na inne niż wynikające z pensum, zadania np. różne formy doskonalenia zawodowego. Ostatnie analizy przeprowadzone w tym obszarze dotyczą okresu 2011–2013¹⁰⁵. Potwierdzono w nich istotne zróżnicowanie czasu pracy nauczycieli uzależnionego od wielu czynników, w tym: nauczanego przez nich przedmiotu, posiadanego stopnia awansu zawodowego oraz osobistego zaangażowania.

Podstawa programowa

Minister projektując podstawę programową kształcenia ogólnego z 2017 r., nie analizował zróżnicowania zawartych w „Warunkach i sposobie realizacji” wytycznych dla nauczycieli poszczególnych przedmiotów, pod kątem norm czasu pracy oraz nie informował o tym aspekcie ekspertów opracowujących założenia podstawy programowej. Z uwagi na systemowe dostosowanie wymiaru pensum poszczególnych grup nauczycieli do ich zadań, wytyczne dotyczące norm czasu pracy nauczycieli nie musiały być brane pod uwagę.

¹⁰⁴ Pensum nauczycielskie w zależności od typu szkoły i nauczanego przedmiotu wynosi od 18 do 30 godzin.

¹⁰⁵ Badanie „Czas pracy i warunki pracy w relacjach nauczycieli” zrealizowane przez Instytut Badań Edukacyjnych. Dostępne: <http://www.ibe.edu.pl/pl/component/content/article/2-uncategorised/205-lista-publicacji> (dostęp: 15 stycznia 2021 r.). Raport z badania w części dotyczącej Polski: <http://eduentuzjasci.pl/raport-talis-2013.html> (dostęp: 15 stycznia 2021 r.).

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Nauczyciele w ramach pensum, tj. tygodniowej liczby godzin obowiązkowych zajęć dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych, zapewniają realizację ramowego planu nauczania lub innych obowiązków wynikających z konieczności realizacji programu nauczania. W sytuacji, gdy z przyjętego w szkole arkusza organizacyjnego wynika, że po rozdzieleniu na poszczególne etaty godzin zajęć obowiązkowych, pozostają jeszcze godziny nierozdzielone, godziny te przydziela się nauczycielom, jako godziny ponadwymiarowe. Stosownie do przepisów Karty Nauczyciela godziny ponadwymiarowe mogą być przydzielone nauczycielowi w szczególnych przypadkach, wynikających wyłącznie z konieczności realizacji programu nauczania w wymiarze nie większym niż pół etatu. Za te godziny pracy nauczyciele – stosownie art. 35 ust. 3 ustawy Karta Nauczyciela, otrzymują wynagrodzenie.

Godziny
ponadwymiarowe

W czterech¹⁰⁶ z 20 szkół objętych kontrolą w przypadku niektórych nauczycieli przekroczono maksymalny wymiar godzin ponadwymiarowych, określonych stosownie do art. 35 ust 1 ustawy Karta Nauczyciela.

Przykład

W roku szkolnym 2018/2019 w **Zespole Szkół w Gościszewie** jeden z nauczycieli realizował zajęcia dydaktyczne i wychowawcze w tygodniowym wymiarze 31,5 godzin, przy pensum 18 godzin tygodniowo.

Zgodnie z art. 42 ust. 3 ustawy Karta Nauczyciela tygodniowa liczba godzin obowiązkowego wymiaru zajęć dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych dla nauczycieli szkół podstawowych wynosiła 18 godzin. Dyrektor szkoły wyjaśniła, że wynikało to z trudności z realizacją przedmiotów takich jak biologia, chemia, informatyka u jednego z uczniów, który wymagał indywidualnego nauczania. Dyrektor zapytała nauczycieli okolicznych miejscowości, czy są zainteresowani realizacją godzin w ramach ww. przedmiotów, lecz żaden z nich przyjął propozycji. W porozumieniu z organem prowadzącym zwrócono się zatem do nauczyciela w szkole, który wyraził zgodę na prowadzenie zajęć lekcyjnych w zwiększonym do 31,5 godziny tygodniowo wymiarze.

Stosownie do art. 35 ust. 1 ww. ustawy w szczególnych wypadkach, podyktowanych wyłącznie koniecznością realizacji programu nauczania, nauczyciel może być obowiązany do odpłatnej pracy w godzinach ponadwymiarowych zgodnie z posiadaną specjalnością, których liczba nie może przekroczyć 1/4 tygodniowego obowiązkowego wymiaru godzin zajęć. Przydzielenie nauczycielowi większej liczby godzin ponadwymiarowych może nastąpić wyłącznie za jego zgodą jednak w wymiarze nieprzekraczającym 1/2 tygodniowego obowiązkowego wymiaru godzin zajęć.

Dopuszczalny limit godzin ponadwymiarowych dla ww. nauczyciela wynosił zatem dziewięć godzin.

W większości (poza dwoma przypadkami) szkół objętych kontrolą NIK czas pracy nauczycieli określony w art. 42 ust. 1 ustawy Karty Nauczyciela był monitorowany i ewidencjonowany. Rejestrowanie i rozliczanie zajęć dydaktyczno-wychowawczych, prowadzonych bezpośrednio z uczniami lub na ich rzecz odbywało się odpowiednio w dziennikach lekcyjnych lub dziennikach zajęć pozalekcyjnych. Dotyczyło to również godzin ponadwy-

Ewidencjonowanie czasu
pracy nauczycieli

¹⁰⁶ Dotyczy nauczyciela zatrudnionego w objętej kontrolą szkole w Gościszewie, Turobinie, Kraśniku, Miodnicy.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

miarowych czy doraźnych zastępstw. Jednak w dwóch¹⁰⁷ przypadkach z 20 czas pracy nauczycieli związany z realizacją zajęć dydaktycznych, wychowawczych, opiekuńczych, prowadzonych bezpośrednio z uczniami albo na ich rzecz, nie był ewidencjonowany w dzienniku (elektronicznym lub papierowym), pomimo takiego obowiązku wynikającego z rozporządzenia w sprawie sposobu prowadzenia przez szkoły dokumentacji przebiegu nauczania.

Przykład

W roku szkolnym 2020/2021 nauczyciel **szkoły w Markach** nie dokonywał na bieżąco wpisów w dzienniku indywidualnego nauczania ucznia objętego zindywidualizowaną ścieżką kształcenia na podstawie opinii poradni psychologiczno-pedagogicznej, co było niezgodne z § 13 rozporządzenia w sprawie sposobu prowadzenia przez szkoły i dokumentacji przebiegu nauczania, szkoła prowadzi odrębny dla ucznia dziennik indywidualnego nauczania oraz § 18 ust. 2 pkt 2 Regulaminu pracy Szkoły. Obowiązujący w roku 2020/2021 Regulamin nauki zdalnej nie przewidywał odstępstw od tej zasady.

Dyrektor Szkoły wyjaśniła, że wychowawczyni klasy założyła dziennik realizacji zindywidualizowanej ścieżki kształcenia dla ww. ucznia. Od 18 stycznia 2021 r. nauczyciele realizowali zajęcia z uczniem zdalnie poprzez MS Teams, wpisując tematy odbytych zajęć do swoich notatników.

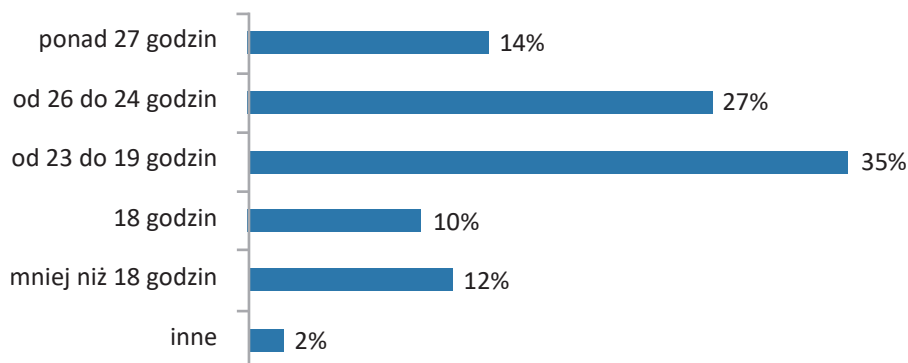
Dokonywanie wpisów w dzienniku zajęć indywidualnych było jedyną, przyjętą w szkole, formą ewidencjonowania czasu pracy nauczycieli w zakresie tych zajęć, dlatego, zdaniem NIK, winno być prowadzone na bieżąco, w sposób określony w Regulaminie pracy. Zgodnie z deklaracją Dyrektora Szkoły, dziennik uzupełniono do 12 lutego 2021 r.

Czas pracy – badania kwestionariuszowe

Uczestniczący w badaniu kwestionariuszowym nauczyciele wskazali, że nie wliczając zajęć pozalekcyjnych, co dziesiąty (10%) przeprowadzał równo 18 godzin lekcyjnych w tygodniu (tj. pensum dydaktyczne). Najczęściej bo ponad jedna trzecia (35% z 25 434) miała od jednej do pięciu godzin ponadwymiarowych i prowadziła od 19 do 23 godzin lekcyjnych tygodniowo. Prawie jedna trzecia (27%) od 24 do 27 godzin tygodniowo. Natomiast ponad 27 godzin tygodniowo uczyło 14% respondentów. Z kolei 12% badanych prowadziło mniej niż 18 godzin lekcyjnych. Inną liczbę godzin wskazało 2% nauczycieli.

Wykres nr 3

Ile faktycznie obowiązkowych godzin lekcyjnych prowadziła Pani/prowadził Pan z uczniami w ostatnim tygodniu (z wyłączeniem zajęć pozalekcyjnych) ogółem, we wszystkich szkołach, w których Pani/Pan pracuje?

Źródło: przeprowadzone przez NIK badanie kwestionariuszowe z udziałem 25 434 nauczycieli przedmiotów ogólnokształcących pracujących w szkołach publicznych.

¹⁰⁷ Dotyczy szkół objętych kontrolą w Markach i Warszawie.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Pensum nauczyciela przedmiotów ogólnokształcących wynosi obecnie 18 godzin tygodniowo. Prawie trzy czwarte (73% z 25 434) uczestniczących w badaniu kwestionariuszowym nauczycieli uważa, że jest to odpowiednia liczba godzin. Natomiast częściej niż co piąty nauczyciel (23%) wskazał, że wysokość pensum powinna być zróżnicowana ze względu na nauczany przedmiot. Wybierając spośród pozostałych odpowiedzi niewielka liczba nauczycieli uznała, że 18 godzin lekcji tygodniowo to za dużo (3%) lub za mało (2%) albo nauczyciele w szkołach podstawowych powinni mieć więcej (2%) lub mniej godzin (2%) niż uczący w szkołach ponadpodstawowych¹⁰⁸.

Wykres nr 4

Jak ocenia Pani/Pan tygodniową liczbę godzin wynikającą z pensum nauczycielskiego (18 godzin)?

Źródło: przeprowadzone przez NIK badanie kwestionariuszowe z udziałem 25 434 nauczycieli przedmiotów ogólnokształcących pracujących w szkołach publicznych.

W badanym okresie, zarówno w trakcie pracy stacjonarnej jak i zdalnej, dyrektorzy podejmowali działania na rzecz monitorowania i/lub weryfikowania czasu pracy poświęcanego przez nauczycieli na realizację zajęć określonych w art. 42 ust. 2 i 3 ustawy Karta Nauczyciela, tj. w szczególności dotyczących prowadzenia zajęć i czynności związanych z samokształceniem i doskonaleniem zawodowym czy innych zajęć i czynności wynikających z zadań statutowych szkoły. Odbywało się to m.in. poprzez analizę sporządzanych sprawozdań zespołów przedmiotowych, sprawozdań z wewnątrzszkolnego doskonalenia nauczycieli, protokołów ze spotkań nauczycieli, kart samooceny pracy nauczycieli, a także poprzez wpisy w dzienniku czy dokumentacji personalnej nauczycieli. Jednak, z uwagi na brak regulacji prawnych oraz możliwości/instrumentów pozyskania informacji, dyrektorzy szkół nie posiadali całościowych danych potwierdzających faktyczne obciążenie pracą nauczycieli w wymiarze tygodniowym. Ponadto zgodnie z deklaracją dyrektorów szkół zadania były przydzielane nauczycielom w taki sposób, aby zapewnić równomierne obciążenie pracą i przestrzegać 40 godzinnego tygodnia pracy.

Czas pracy – art. 42 ust. 2 i 3 Karty Nauczyciela

¹⁰⁸ W kwestionariuszu była możliwość wielokrotnego wyboru

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

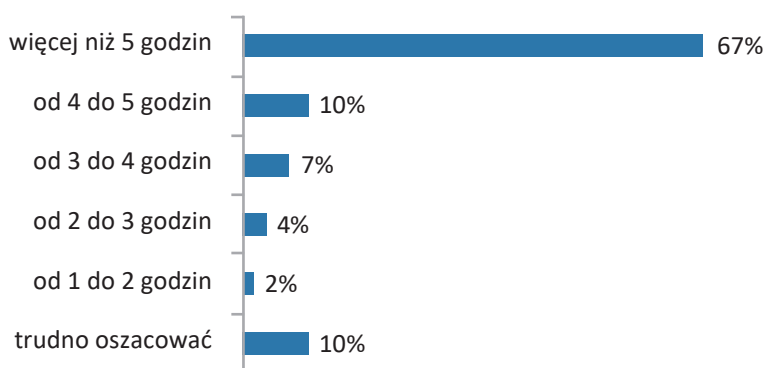
Czas pracy – badania kwestionariuszowe

W ramach 40 godzinnego tygodnia pracy, zdecydowana większość nauczycieli (82% z 25 434), najwięcej czasu, poza prowadzeniem lekcji, poświęcała na ich przygotowanie oraz sprawdzanie prac uczniów (68%)¹⁰⁹. Istotne w tygodniowym budżecie czasowym nauczycieli było również prowadzenie dokumentacji szkolnej (32%). Rozmowy z rodzicami lub uczniami oraz kształcenie i samodoskonalenie zawodowe zajmuje znaczną część czasu według blisko co czwartego nauczyciela – odpowiednio 25% i 24%. Niewiele mniej, bo 22% respondentów wskazało na sprawy związane z wychowawstwem klasy, jako na czynności, na które poświęca znaczną część czasu w ramach 40-godzinnego tygodnia pracy. Przygotowanie do innych zajęć oraz prowadzenie innych zajęć wskazało odpowiednio 11% i 6% nauczycieli. Niecałe 3% respondentów udzieliło innych odpowiedzi.

Na zajęcia związane z przygotowaniem do lekcji, w ramach 40-godzinnego tygodnia pracy, nauczyciele poświęcali w większości ponad pięć godzin tygodniowo (67%). Od czterech do pięciu godzin tygodniowo poświęcało na te czynności 10% badanych. Od trzech do czterech godzin poświęciło na przygotowanie 7% nauczycieli, 4% od dwóch do trzech godzin, 2% od jednej do dwóch godzin, od 30 minut do godziny poświęciło 0,3%. Mniej niż pół godziny tygodniowo na zajęcia związane z przygotowaniem do lekcji poświęcało 0,07% badanych. Co dziesiąty nauczyciel (10%) nie potrafił określić ile czasu poświęca na przygotowanie do zajęć.

Wykres nr 5

Ile faktycznie godzin poświęciła Pani/poświęcił Pan w ostatnim tygodniu, w ramach 40-godzinnego tygodnia pracy, na zajęcia i czynności związane z przygotowaniem do lekcji?

Źródło: przeprowadzone przez NIK badanie kwestionariuszowe z udziałem 25 434 nauczycieli przedmiotów ogólnokształcących pracujących w szkołach publicznych.

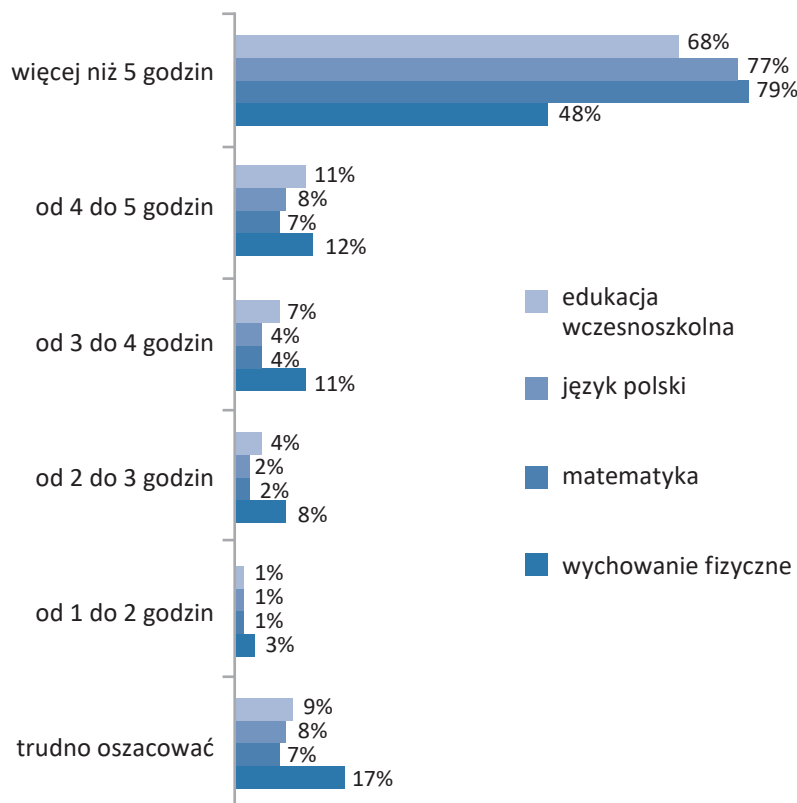
Na przygotowanie do lekcji, zdecydowana większość polonistów (77%) i matematyków (79%) poświęca ponad pięć godzin tygodniowo. Wśród nauczycieli wychowania fizycznego taki czas przygotowywania lekcji deklaruje blisko połowa (48%) a wśród nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej – 68%.

¹⁰⁹ W kwestionariuszu była możliwość wielokrotnego wyboru.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Wykres nr 6

Proszę wskazać, ile faktycznie czasu poświęciła Pani/ poświęcił Pan w ostatnim tygodniu, w ramach 40-godzinnego tygodnia pracy, na zajęcia i czynności związane z przygotowaniem do lekcji? Dotyczy nauczycieli języka polskiego, matematyki, edukacji wczesnoszkolnej i wychowania fizycznego

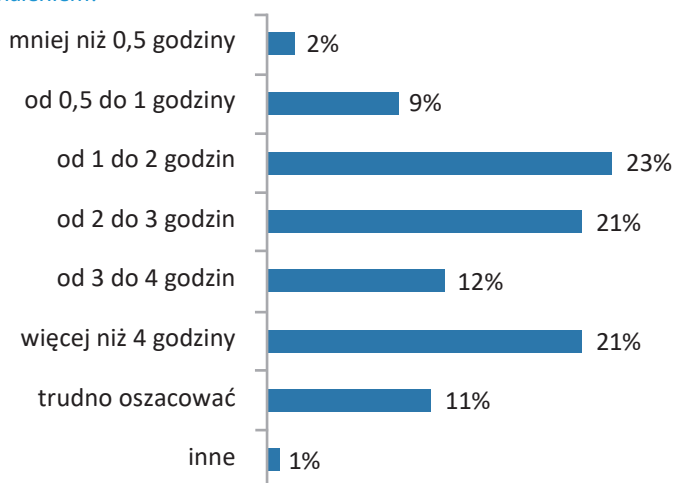
Źródło: przeprowadzone przez NIK badanie kwestionariuszowe z udziałem 25 434 nauczycieli przedstawionych przedmiotów pracujących w szkołach publicznych.

W ramach 40-godzinnego tygodnia pracy, na zadania związane z kształceniem i doskonaleniem zawodowym, nauczyciele przeznaczali czas zazwyczaj od jednej do czterech godziny. W tym od jednej do dwóch godzin 23% badanych, od dwóch do trzech godzin 21%, od trzech do czterech godzin 12%. Więcej niż cztery godzinny tygodniowo na zadania związane z kształceniem i doskonaleniem przeznaczało 21% badanych. Mniej niż godzinę tygodniowo na te czynności poświęciło 11% (w tym 2% mniej niż pół godziny). Blisko co dziesiąty (11%) badany nie potrafił oszacować ile czasu poświęca na kształcenie i samodoskonalenie zawodowe. Wśród uczestników badania kwestionariuszowego nie wystąpiło istotne zróżnicowane czasu przeznaczanego na kształcenie i doskonalenie nauczycieli w zależności od nauczanego przedmiotu (język polski, matematyka, wychowanie fizyczne) Nie występuje istotne zróżnicowanie przeznaczanego czasu przez nauczycieli przedmiotów. Ponad cztery godziny tygodniowo zajmuje to 26% polonistów, 20% matematyków i 19% nauczycieli wychowania fizycznego. Mniej niż godzinę przeznaczają na to tygodniowo 8% polonistów i 11% nauczycieli wychowania fizycznego i matematyki.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Wykres nr 7

Ile faktycznie czasu, w ostatnim tygodniu w ramach 40 godzinnego tygodnia pracy, poświęciła Pani/poświęcił Pan na zadania związane z kształceniem i doskonaleniem zawodowym i/lub samodoskonaleniem?

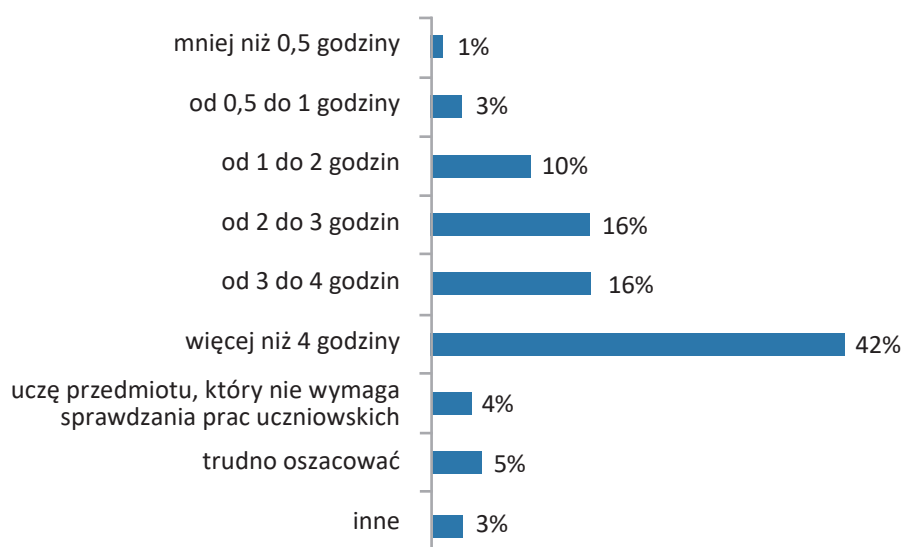

Źródło: przeprowadzone przez NIK badanie kwestionariuszowe z udziałem 25 434 nauczycieli przedmiotów ogólnokształcących pracujących w szkołach publicznych.

Na czynności związane ze sprawdzaniem prac uczniów ponad połowa nauczycieli poświęca ponad cztery godziny tygodniowo, w tym 42% ponad cztery godziny, a 16% od trzech do czterech godzin. Tylko 1% respondentów odpowiedziało, że poświęca tym czynnościom mniej niż pół godziny tygodniowo, a 3% badanych zajmuje się tym od trzydziestu minut do jednej godziny. Czas od jednej godziny do dwóch oraz od dwóch do trzech, jako czas poświęcony na czynności związane ze sprawdzaniem prac uczniów, wskazało odpowiednio 10% i 16% badanych. Część nauczycieli (4%) uczy przedmiotu, który nie wymaga sprawdzania prac uczniów. Co dwudziesty (5%) badany nie potrafił oszacować ile czasu poświęca na sprawdzanie prac uczniów, a niecałe 3% wskazało inny niż powyżej czas poświęcony na te czynności.

Wykres nr 8

Ile faktycznie czasu, w ostatnim tygodniu w ramach 40 godzinnego tygodnia pracy, poświęciła Pani/poświęcił Pan na zajęcia i czynności związane ze sprawdzaniem prac uczniowskich?

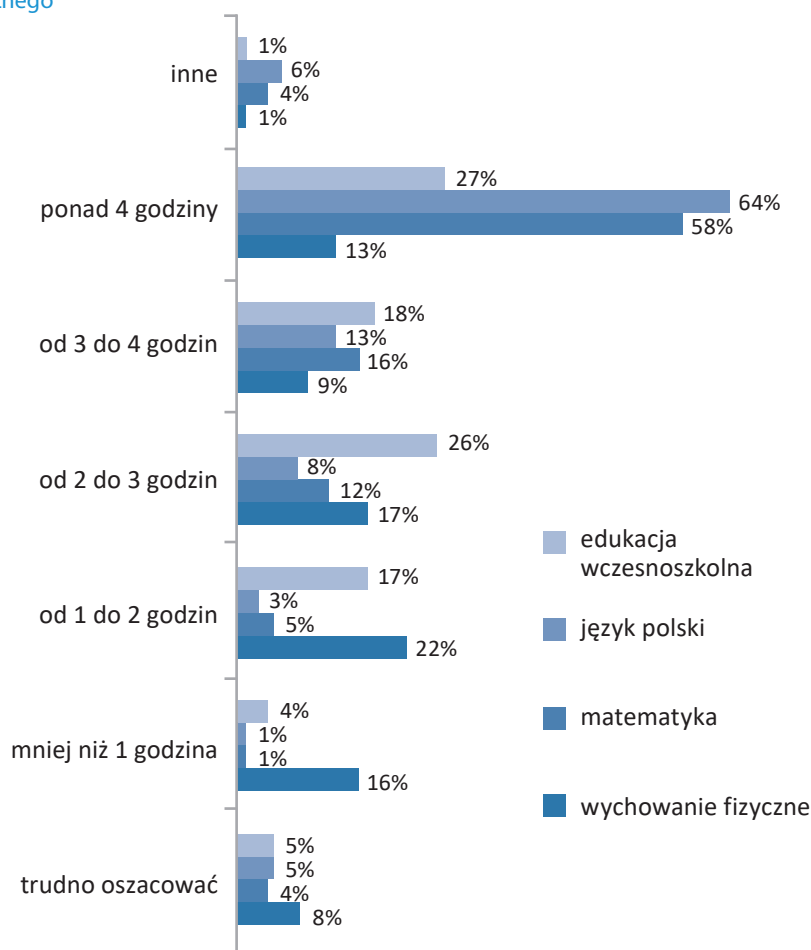
Źródło: przeprowadzone przez NIK badanie kwestionariuszowe z udziałem 25 434 nauczycieli przedmiotów ogólnokształcących pracujących w szkołach publicznych.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Najwięcej różnic w czasie pracy nauczycieli w zależności od nauczanego przedmiotu (język polski, matematyka, edukacja wczesnoszkolna, wychowanie fizyczne) było widoczne w sprawdzaniu prac uczniowskich. Ponad połowa polonistów (64%) oraz matematyków (58%) poświęca tym czynnościom ponad cztery godziny tygodniowo. Taki sam czas pracy deklaruje 13% nauczycieli wychowania fizycznego i 27% edukacji wczesnoszkolnej. Mniej niż godzinę tygodniowo poświęca temu zajęciu jedynie 1% matematyków i polonistów, 4% edukacji wczesnoszkolnej oraz 16% nauczycieli wychowania fizycznego. 14% nauczycieli wychowania fizycznego zaznaczyło odpowiedź, że ich przedmiot nie wymaga sprawdzania prac domowych.

Wykres nr 9

Ile faktycznie czasu, w ostatnim tygodniu w ramach 40 godzinnego tygodnia pracy, poświęciła Pani/poświęcił Pan na zajęcia i czynności związane ze sprawdzaniem prac uczniowskich? Dotyczy nauczycieli języka polskiego, matematyki, edukacji wczesnoszkolnej i wychowania fizycznego

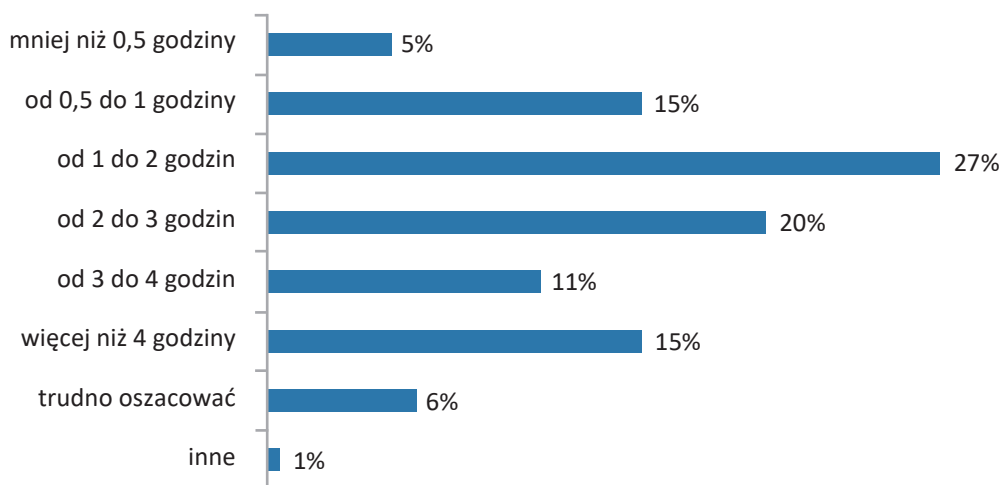

Źródło: przeprowadzone przez NIK badanie kwestionariuszowe z udziałem 25 434 nauczycieli przedmiotów ogólnokształcących pracujących w szkołach publicznych.

Tworzenie i uzupełnianie dokumentacji szkolnej zajmuje nauczycielom zazwyczaj ponad godzinę, w tym 14% poświęca na to ponad cztery godziny tygodniowo, 11% badanych przeznacza od trzech do czterech godzin, 20% wskazało na dwie do trzech godzin, a 27% od jednej do dwóch godzin. Jedynie 5% badanych twierdzi, że poświęca tym czynnościom mniej niż pół godziny. Od pół godziny do jednej godziny na tworzenie i uzupełnianie dokumentacji poświęca 15% nauczycieli. Inny czas zaangażowania wskazało 1% respondentów, a 6% nie potrafiło oszacować ile czasu zajmują im te czynności.

Wykres nr 10

Ile faktycznie czasu, w ostatnim tygodniu w ramach 40-godzinnego tygodnia pracy, poświęciła Pani/poświęcił Pan na tworzenie (np. pisanie sprawozdań z posiedzeń zespołów) czy uzupełnianie dokumentacji szkolnej?

Źródło: przeprowadzone przez NIK badanie kwestionariuszowe z udziałem 25 434 nauczycieli przedmiotów ogólnokształcących pracujących w szkołach publicznych.

Zarządzanie szkołą i organizacja procesu dydaktyczno-wychowawczego

5.2.2. Uwarunkowania organizacyjne pracy nauczycieli w szkołach

W siedmiu¹¹⁰ z 20 objętych kontrolą NIK szkół wystąpiły nieprawidłowości w obszarze zarządzania szkołą i organizacji procesu dydaktyczno-wychowawczego dotyczące rozwiązań przyjętych w dokumencie planistyczno-zarządczym jakim jest arkusz organizacyjny, a także terminowości, aktualności i kompletności zapisów zawartych w statutach szkół oraz procedowania programu profilaktyczno-wychowawczego. Powodowało to zarówno brak podstaw dla realizacji niektórych zadań nauczycieli w szkołach, jak również niepełne informowanie interesariuszy o faktycznie prowadzonym procesie dydaktyczno-wychowawczym.

Statut W sześciu¹¹¹ z 20 objętych kontrolą szkół stwierdzono nieprawidłowości w statucie, który jest podstawowym dokumentem regulującym pracę szkoły i określającym wszystkie aspekty jej funkcjonowania. Polegały one na przekroczeniu terminu uchwalenia statutu, nieaktualizowaniu zapisów (statut nadal zawierał zapisy dotyczące funkcjonowania oddziałów gimnazjalnych pomimo ich wygaszenia) oraz niewskazaniu dyspozycji wymienionych w art. 98 ustawy Prawo oświatowe. Braki w statutach dotyczyły zasad i organizacji co najmniej jednego z niżej wymienionych obszarów:

- określenia siedziby organu prowadzącego szkołę;
- sposobu organizacji zajęć rewalidacyjno-wychowawczych;
- wewnątrzszkolnego systemu doradztwa zawodowego;
- organizacji i form współdziałania szkoły z rodzicami w obszarze nauczania, wychowania, opieki i profilaktyki;
- współdziałania ze stowarzyszeniami lub innymi organizacjami w zakresie działalności innowacyjnej;

¹¹⁰ Dotyczy objętych kontrolą szkół w: Gościszewie, Turobinie, Siemieniu, Końskowoli, Konstancinie Jeziornie, Jaworze Soleckim, Żyrardowie, .

¹¹¹ Dotyczy objętych kontrolą szkół w: Gościszewie, Siemieniu, Końskowoli, Konstancinie Jeziornie, Jaworze Soleckim, Żyrardowie.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

- sposobu organizacji pracowni szkolnych;
- trybu wnoszenia przez uczniów zastrzeżeń do przyznanej nagrody, form opieki i pomocy uczniom, którym z przyczyn rozwojowych, rodzinnych lub losowych jest potrzebna pomoc i wsparcie.

Zdaniem NIK powodowało to brak podstaw dla realizacji niektórych zadań nauczycieli w szkołach.

Zbieżnie pod względem skali i zakresu braków w statutach szkolnych wypadły kontrole przeprowadzone, na zlecenie NIK w trybie art. 12 ustawy o NIK, przez wizytatorów z 16 kuratoriów oświaty. Braki w statutach wystąpiły w 27% z 86 szkół objętych kontrolą przez kuratorów oświaty.

Statut – kontrola
kuratorów oświaty

Kuratorzy oświaty

Na podstawie kontroli przeprowadzonych przez kuratorów oświaty w łącznie 86 szkołach, 63 z nich funkcjonowało w oparciu o aktualny statut zawierający wszystkie zapisy określone w art. 98 Prawa oświatowego. W pozostałych 27% (23 z 86 szkół) pojawiły się braki w statutach dotyczące:

- określenia siedziby organu prowadzącego;
- formy poinformowania uczniów i rodziców o przewidywanych rocznych ocenach klasyfikacyjnych z obowiązkowych zajęć edukacyjnych i klasyfikacyjnej ocenie zachowania;
- trybu wnoszenia zastrzeżeń do przyznanej uczniom nagrody;
- organizacji współdziałania ze stowarzyszeniami lub innymi organizacjami w zakresie działalności innowacyjnej;
- organizacji pracowni szkolnych;
- sposobu organizacji i realizacji działań w zakresie wolontariatu;
- wewnątrzszkolnego systemu doradztwa zawodowego;
- określenia form opieki i pomocy uczniom, którym z przyczyn rozwojowych, rodzinnych lub losowych jest potrzebna pomoc i wsparcie;
- organizacji świetlicy;
- zadań pracowników administracyjnych i obsługi;
- udostępniania uczniowi i jego rodzicom sprawdzonych i ocenionych pisemnych prac ucznia;
- sposobu udostępniania do wglądu na wniosek ucznia lub jego rodziców dokumentacji dotyczącej egzaminu klasyfikacyjnego, egzaminu poprawkowego, zastrzeżeń odnoszących się do rocznej oceny klasyfikacyjnej z zajęć edukacyjnych lub rocznej oceny klasyfikacyjnej zachowania oraz innej dokumentacji dotyczącej oceniania ucznia;
- warunków i trybu otrzymania wyższych niż przewidywane rocznych ocen klasyfikacyjnych z zajęć edukacyjnych;
- warunków i trybu otrzymania wyższej niż przewidywana rocznej oceny klasyfikacyjnej zachowania;
- terminu ustalania śródrocznej i rocznej oceny klasyfikacyjnej z zajęć edukacyjnych i zachowania;
- organizacji dodatkowych zajęć dla uczniów zwiększających szanse ich zatrudnienia;
- przypadków, w których uczeń może zostać skreślony z listy uczniów, również przez dyrektora w formie jego decyzji;
- usprawiedliwiania, w określonym terminie i formie, nieobecności na zajęciach edukacyjnych, w tym formy usprawiedliwiania nieobecności przez osoby dorosłe;
- tworzenia warunków do efektywnego posługiwania się technologiami informacyjno-komunikacyjnymi;
- organizowania różnorodnych działań rozwijających wrażliwość kulturową i społeczną uczniów;

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

- przeprowadzenia inwentaryzacji księgozbioru biblioteki szkolnej;
- warunków i zakresu współpracy biblioteki szkolnej z uczniami, nauczycielami i rodzicami, a także innymi bibliotekami;
- organizacji współdziałania z poradniami psychologiczno-pedagogicznymi oraz innymi instytucjami działającymi na rzecz rodziny, dzieci i młodzieży;
- sposobu wykonywania zadań w zakresie umożliwiania uczniom podtrzymania poczucia tożsamości narodowej, etnicznej, językowej i religijnej;
- sposobu wykonywania zadań w zakresie udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej;
- sposobu wykonywania zadań w zakresie organizowania opieki nad dziećmi niepełnosprawnymi.

Źródło: na podstawie kontroli przeprowadzonej w 86 szkołach przez wszystkich 16 kuratorów oświaty na zlecenie NIK w trybie art. 12 ustawy o NIK.

W jednej¹¹² szkole objętej kontrolą NIK w arkuszu organizacyjnym stwierdzono następujące nieprawidłowości:

- uwzględniono jedną, zamiast dwóch godzin zajęć rewalidacyjnych dla ucznia posiadającego orzeczenie poradni psychologiczno-pedagogicznej o potrzebie kształcenia specjalnego. Przyjęcie w ww. arkuszu jednej godziny tego typu zajęć było niezgodne z pkt 1 załącznika nr 4 do rozporządzenia z 2017 r. w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych;
- określono wymiar godzin dla pedagoga w liczbie pięciu godzin zajęć, pomimo, że organ prowadzący nie określił przypadków, w jakich nauczycielom zatrudnionym w pełnym wymiarze zajęć można ten wymiar obniżyć. Było to niezgodne z art. 42 ust. 7 pkt 3 lit. b i art. 42a w związku z art. 91d ustawy Karta Nauczyciela;
- nie określono wymiaru godzin zajęć pomocy psychologiczno-pedagogicznej, mimo, że obowiązek zamieszczenia w arkuszach organizacyjnych ww. zajęć wynikał z § 17 ust. 2a pkt 4 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 marca 2017 r. w sprawie szczegółowej organizacji publicznych szkół i publicznych przedszkoli¹¹³.

Dyrektor szkoły wyjaśniła iż powyższe wynikało z wytycznych organu prowadzącego, powstało podczas nieformalnych rozmów przed zatwierdzeniem arkusza, a organ nadzoru pedagogicznego nie zgłosił zastrzeżeń.

W jednej¹¹⁴ szkole założenia szkolnego programu profilaktyczno-wychowawczego nie zostały przyjęte do stosowania w formie uchwały rady rodziców, ani ustalone pisemnie przez Dyrektora. Zgodnie z art. 84 ust. 2 pkt 1 ustawy Prawo oświatowe do kompetencji rady rodziców, z zastrzeżeniem ust. 3 i 4, należało uchwalenie w porozumieniu z radą pedagogiczną programu wychowawczo-profilaktycznego szkoły lub placówki, o którym mowa w art. 26 ww. ustawy. Jeżeli rada rodziców w terminie 30 dni od dnia rozpoczęcia roku szkolnego nie uzyska porozumienia z radą pedagogiczną w sprawie programu wychowawczo-profilaktycznego szkoły lub placówki, o którym mowa w art. 26 ww. ustawy, program ten

¹¹² Dotyczy szkoły objętej kontrolą w Turobinie.

¹¹³ Dz. U. poz. 649, ze zm.

¹¹⁴ Dotyczy szkoły objętej kontrolą w Gościszewie

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

ustala Dyrektor szkoły lub placówki w uzgodnieniu z organem sprawującym nadzór pedagogiczny. Dyrektor wyjaśniła, że szkolny program profilaktyczno-wychowawczy został opracowany przez nauczycieli w ramach zespołów nauczycielskich oraz że stosowanie założeń programu poleciła w formie ustnej. W trakcie kontroli nie zostały przedstawione żadne dokumenty dotyczące zaopiniowania programu profilaktyczno – wychowawczego przez Radę Pedagogiczną. Może to świadczyć o nieprzyjęciu tego programu w formie uchwały, natomiast powyższe dokumenty powinny znajdować się w szkole w formie pisemnej, w celu weryfikacji tego programu w trakcie realizacji.

W okresie objętym kontrolą w 12¹¹⁵ z 20 szkół wystąpiły sytuacje, że liczba zrealizowanych obowiązkowych zajęć edukacyjnych była niższa niż wytyczne zawarte w stosownych załącznikach do rozporządzenia w sprawie ramowych planów nauczania. Dyrektorzy tłumaczyli to zazwyczaj: ogólnopolskim strajkiem nauczycieli zorganizowanym w kwietniu 2019 r., sytuacją wywołaną pandemią COVID-19 (zawieszenie nauczania, zwolnienia lekarskie czy kwarantanna kadry pedagogicznej), organizowanymi wycieczkami czy innymi przedsięwzięciami związanymi z działalnością statutową szkół. Nie wpłynęło to jednak zasadniczo na realizację treści zawartych w podstawie programowej. Tylko w dwóch szkołach¹¹⁶ objętych kontrolą z pojedynczych przedmiotów (matematyka, fizyka, chemia) nauczyciele nie zrealizowali podstawy programowej.

Podstawa programowa i liczba obowiązkowych zajęć edukacyjnych

Natomiast kontrole przeprowadzone, na zlecenie NIK, w 86 szkołach przez kuratorów oświaty wykazały, że każdego roku w części szkół stwierdzono niższy niż planowany poziom zrealizowanych obowiązkowych zajęć edukacyjnych i braki w realizacji treści wynikających z podstawy programowej.

Podstawa programowa i zajęcia edukacyjne – kuratoria oświaty

Kuratorzy oświaty

W okresie objętym kontrolą, z 86 szkół, odpowiednią liczbę godzin wynikającą z ramowego planu nauczania i arkusza organizacyjnego zrealizowali nauczyciele w 49 (57%), 48 (56%) i 58 (67%) szkołach. Problemy z realizacją zaplanowanej liczby godzin, w ciągu trzech lat szkolnych, wystąpiły w 47% (40 z 86) szkół.

Najwyższy poziom niezrealizowania zaplanowanych godzin wyniósł w roku szkolnym 2018/2019 – 40% (wiedza o społeczeństwie), 2019/20 – 32% (termodynamika), a w 2020/21 – 56% (historia). Doszło również do sytuacji, kiedy poziom niezrealizowania godzin z religii sięgnął 71%, a także gdy zajęcia dla czterech klas (wychowanie do życia w rodzinie) w ogóle się nie odbyły.

W okresie objętym kontrolą nauczyciele zrealizowali podstawę programową w całości w: 81 kontrolowanych przez kuratorów szkołach (94%) – rok szkolny 2018/2019, w 77 szkołach (90%) – rok szkolny 2019/2020, w 82 szkołach (95%) – I półrocze roku szkolnego 2020/2021.

¹¹⁵ Dotyczy szkół objętych kontrolą w: Ustce, Gościszewie, Gdyni, Końskowoli, Kraśniku, Warszawie, Żyrardowie, Miodnicy, Świebodzinie, Jasieniu, Rzepinie, Sulęcinie.

¹¹⁶ Dotyczy szkół objętych kontrolą w: Gdyni i Markach (matematyka, fizyka, chemia).

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Problemy z realizacją całej podstawy programowej w roku szkolnym 2018/2019 wystąpiły w pięciu szkołach i dotyczyły fizyki, chemii, języka angielskiego, języka niemieckiego, języka polskiego, geografii, biologii, historii, techniki, matematyki i podstaw organizacji portów i terminali.

W 2019/2020 nie zrealizowano całej podstawy programowej w dziewięciu szkołach i dotyczyło to następujących przedmiotów: język polski, język angielski, plastyka, matematyka, fizyka, wychowanie fizyczne, przyroda, geografia, chemia.

W 2020/2021 problem z realizacją podstawy programowej dotyczył języka polskiego, wychowania fizycznego, plastyki, muzyki, języka niemieckiego i religii w czterech szkołach.

Ponadto w trzech z 86 szkół (4%) nauczyciele przeprowadzili klasyfikację w nieprawidłowy sposób. Wykazane nieprawidłowości dotyczyły:

- niepoddaniu ucznia klasyfikacji, pomimo że nie było do tego podstaw;
- bieżącym ocenianiu zachowania uczniów ocenami z plusem lub minusem, w sytuacji gdy statut szkoły nie przewidywał takiej możliwości;
- wystawianiu ocen klasyfikacyjnych na podstawie jednej oceny bieżącej – statut szkoły mówił o minimum trzech ocenach;
- braku bieżących ocen z zachowania;
- niezamieszczenie na stronie szkoły wymagań edukacyjnych – choć tak nakazywał statut;
- nieinformowaniu uczniów i rodziców na początku roku szkolnego o wymaganiach edukacyjnych niezbędnych do otrzymania przez ucznia poszczególnych śródrocznych i rocznych ocen klasyfikacyjnych, sposobach sprawdzania osiągnięć uczniów, warunkach i trybie otrzymania wyższej niż przewidywana rocznej oceny klasyfikacyjnej z zajęć edukacyjnych i zachowania;
- niepoinformowania uczniów i rodziców o przewidywanych rocznych ocenach klasyfikacyjnych z zajęć edukacyjnych lub poinformowaniu po terminie określonym w przepisach.

Źródło: wyniki kontroli przeprowadzonej przez 16 kuratorów oświaty na zlecenie NIK w 86 szkołach publicznych.

Utrudnienia w pracy – badanie kwestionariuszowe

Czynnikami utrudniającymi pracę w systemie stacjonarnym były wg nauczycieli głównie zbyt obszerne treści programowe (50% z 25 434 badanych), zróżnicowany poziom wiedzy i umiejętności uczniów w oddziałach klasowych (48%), zbyt duża liczba uczniów w klasach (46%) oraz nadmierna sprawozdawczość wpływająca na zmniejszenie czasu na nauczanie (42%). W dalszej kolejności znalazła się ponownie podstawa programowa, ale jako nieprzystająca do rzeczywistości uczniów (32%) oraz za mało godzin na realizację treści programowych (31%)¹¹⁷.

5.2.3. Warunki lokalowe szkół

Warunki i wyposażenie miejsca pracy

Zdaniem NIK warunki lokalowe szkół, w tym zapewnienie bezpieczeństwa i higieny pobytu oraz wyposażenie sal lekcyjnych czy pokoju nauczycielskiego to czynniki, które mają istotny wpływ na realizowane przez nauczycieli zadania. Potwierdzają to uczestniczący w badaniu kwestiona-

¹¹⁷ W kwestionariuszu była możliwość wielokrotnego wyboru.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

riuszowym nauczyciele, którzy byli w zasadzie zgodni (99%¹¹⁸ z 25 434) wskazując, że stała i dobrze wyposażona sala lekcyjna jest czynnikiem ułatwiającym pracę¹¹⁹.

Raport Instytutu Badań Edukacyjnych¹²⁰ potwierdza, że duże znaczenie dla warunków i czasu pracy miały wg nauczycieli wyposażenie sal, w tym między innymi w sprzęt multimedialny, dostęp do materiałów biurowych, możliwość łatwego przechowywania materiałów dydaktycznych, czy szafki dla uczniów. A także stała sala lekcyjna – pracownia przedmiotowa, w której nauczyciel prowadzi zajęcia i która zapewnia pełny dostęp do wszystkich materiałów potrzebnych do danego przedmiotu. Natomiast konieczność współużytkowania sal lekcyjnych przez różne klasy i różnych nauczycieli wpływa, zdaniem nauczycieli, znacząco na ich czas pracy. Przykładowo pojawia się konieczność przyjscia do pracy wcześniej, przed zajęciami lub poświęcenia przerwy między lekcjami na pozyskanie odpowiedniej sali, sprzętu czy pomocy dydaktycznych. Ponadto dobrze wyposażona sala lekcyjna przekłada się również – zdaniem nauczycieli, na komfort pracy, atrakcyjność lekcji. Kolejnym ważnym elementem jest zapewnienie nauczycielom swobodnego dostępu do materiałów biurowych, zapewnienie dostępu do papieru do drukarek, ksero, a także drobnych materiałów biurowych, jak koszulki, spinacze, zszywacze, dziurkacze etc. oraz pomocy dydaktycznych. Istotny był również dla nauczycieli swobodny dostęp do komputera wyposażonego w drukarkę. Jako jeden z problemów decydujący o tym, że nauczyciele wykonują dużą część „pracy własnej” w domach wskazywano, w raporcie IBE, niewystarczające wyposażenie szkół w sprzęt oraz brak spokojnego miejsca pozwalającego na indywidualną pracę w skupieniu.

Tymczasem wyniki kontroli NIK w szkołach wskazują, że w blisko połowie szkół (dziewięć¹²¹ z 20) dyrektorzy nie zapewnili nauczycielom warunków i wyposażenia miejsca pracy¹²² oraz nie przestrzegali przepisów dotyczących bezpieczeństwa i higieny¹²³, co w niektórych przypadkach stwarzało zagrożenia zdrowia i życia. Ponadto w 15¹²⁴ z 20 szkół objętych kontrolą nauczyciele nie mieli stałego dostępu do pracowni przedmiotowych lub pracowni takich nie zorganizowano. Również 40% z 25 434 uczestniczących w badaniu kwestionariuszowym nauczycieli wskazało, że nie zawsze podczas prowadzonych lekcji mieli do dyspozycji odpowiednio wyposażoną salę.

¹¹⁸ Odpowiedzi: tak – 91%; raczej tak – 8%). Jedyne 1% nauczycieli jest odmiennego zdania.

¹¹⁹ Odpowiedzi: tak i raczej tak wskazało odpowiednio 91% i 8% z 25 434 nauczycieli uczestniczących w badaniu kwestionariuszowym. Jedyne ok. 1% nauczycieli jest odmiennego zdania.

¹²⁰ Raport tematyczny z badania *Czas i warunki pracy w relacjach nauczycieli*.

¹²¹ Dotyczy szkół objętych kontrolą w: Gościszewie, Siemieniu, Końskowoli, Modliborzycach, Turobinie, Kraśniku, Warszawie, Miodnicy, Sulęcinie.

¹²² Dotyczy szkół objętych kontrolą w: Siemieniu, Końskowoli, Modliborzycach, Turobinie, Kraśniku, Warszawie, Miodnicy, Sulęcinie.

¹²³ Dotyczy szkół objętych kontrolą w: Gościszewie, Siemieniu, Końskowoli, Modliborzycach, Turobinie, Kraśniku, Warszawie.

¹²⁴ Dotyczy szkół objętych kontrolą w: Tychnowach, Ustce, Gościszewie, Chojnicach, Gdyni, Siemieniu, Końskowoli, Modliborzycach, Turobinie, Kraśniku, Jaworze Soleckim, Markach, Warszawie, Żyrardowie, Miodnicy.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Zdaniem NIK stwierdzone w toku kontroli nieprawidłowości stanowiły nie tylko naruszenie przepisów gwarantujących bezpieczny i higieniczny pobyt w szkole, ale również w niektórych przypadkach utrudniały nauczycielom realizację zadań.

Nieprawidłowości dotyczące warunków i wyposażenia miejsca pracy

Występujące w objętych kontrolą NIK szkołach (osiem¹²⁵ z 20) nieprawidłowości dotyczące warunków i wyposażenia miejsca pracy dla nauczycieli polegały na:

- niezapewnieniu pełnego wyposażenia do realizacji podstawy programowej w salach lekcyjnych¹²⁶ czy dostępu do komputerów dla wszystkich uczniów w pracowniach informatycznych¹²⁷;

Przykład

W szkole w Sulęciniu brakowało części wyposażenia wymaganego przepisami rozporządzenia w sprawie podstawy programowej, tj. sprzętu laboratoryjnego w sali/pracowni biologicznej (przyrządów pomiarowych, przyrządów optycznych, szkieł laboratoryjnych i mikroskopowych, odczynników chemicznych, środków czystości i środków ochrony – fartuchy i rękawice ochronne, apteczka), który jest wskazany w załączniku nr 2 do rozporządzenia w sprawie podstawy programowej jako istotne wyposażenie pracowni.

Dyrektor Szkoły wyjaśnił, iż sala biologiczna została doposażona w 2018 r. w pomoce dydaktyczne na łączną kwotę 14,6 tys. zł. W latach kolejnych środki przeznaczone na zakup środków dydaktycznych przeznaczono na doposażenie innych sal lekcyjnych, w tym matematyki, fizyki i chemii. Mimo braków sprzętowych, podstawa programowa nauczania biologii w latach szkolnych objętych kontrolą została zrealizowana.

Natomiast wyniki kontroli przeprowadzonej w 86 szkołach przez kuratorów oświaty na zlecenie NIK, wskazują, że tylko w pojedynczych przypadkach wystąpiły braki w wyposażeniu sal lekcyjnych utrudniające realizację podstawy programowej.

Kuratorzy oświaty

W niemalże wszystkich skontrolowanych przez kuratorów oświaty szkołach (84 z 86), zarówno liczba jak i wyposażenie sal lekcyjnych pozwalało na realizację podstawy programowej, a także przyjętych programów nauczania zarówno w wersji stacjonarnej jak i zdalnej.

- w **Szkole Podstawowej nr 4 im. Kornela Makuszyńskiego w Białej Podlaskiej** brakowało substancji i preparatów niezbędnych do przeprowadzania doświadczeń;
- w **I Liceum Ogólnokształcącym w Gorzowie Wielkopolskim**, dyrektor miał trudności z organizacją pracy szkoły w okresie nauczania zdalnego, z uwagi na stan techniczny sprzętu komputerowego i oprogramowanie.

Źródło: wyniki kontroli przeprowadzonej przez 16 kuratorów oświaty na zlecenie NIK w 86 szkołach publicznych.

¹²⁵ Dotyczy szkół objętych kontrolą w: Siemieniu, Końskowoli, Modliborzycach, Turobinie, Kraśniku, Warszawie, Miodnicy, Sulęciniu.

¹²⁶ Dotyczy szkół objętych kontrolą w Siemieniu, Sulęciniu i Miodnicy.

¹²⁷ Dotyczy szkoły objętej kontrolą w Miodnicy

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

- niezabezpieczeniu, na komputerach użytkowanych w pracowniach informatycznych, dostępu do stron mogących zawierać szkodliwe treści dla prawidłowego rozwoju uczniów¹²⁸, co stanowiło naruszenie art. 27 ustawy Prawo oświatowe zgodnie z którym szkoły i placówki zapewniające uczniom dostęp do Internetu są obowiązane podejmować działania zabezpieczające uczniów przed dostępem do treści, które mogą stanowić zagrożenie dla ich prawidłowego rozwoju, w szczególności zainstalować i aktualizować oprogramowanie zabezpieczające;
- niezapewnieniu przy stanowisku pracy nauczyciela wyposażonym w monitory ekranowe odpowiednich krzeseł¹²⁹, określonych w rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 1 grudnia 1998 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy na stanowiskach wyposażonych w monitory ekranowe¹³⁰;

Przykład

Wyposażone w monitory ekranowe stanowiska pracy nauczyciela w części sal w **szkole w Końskowoli** nie posiadały odpowiednich krzeseł, określonych w rozporządzeniu w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy na stanowiskach wyposażonych w monitory ekranowe.

Dyrektor wyjaśniła, że w ciągu 45 minutowych zajęć lekcyjnych nauczyciel przed monitorem spędza od kilku do kilkunastu minut. Praca nauczyciela w dużej mierze wykonywana jest w pozycji stojącej, często przy tablicy. Wyjątkiem są pracownie informatyczne, w których zapewniono nauczycielom krzesła zgodne z ww. rozporządzeniem.

- nieokreśleniu szczegółowego wykazu materiałów niezbędnych do wykonywania czynności wchodzących w zakres obowiązków nauczyciela, stosownie do specyfiki danej szkoły¹³¹, tj. wykazu, o którym mowa w § 3 rozporządzenia w sprawie podstawowych warunków niezbędnych do realizacji przez szkoły i nauczycieli zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych oraz programów nauczania¹³²;

Przykład

Od 10 lutego 2011 r. w **szkole w Warszawie** nie ustalono wykazu materiałów przysługujących nieodpłatnie nauczycielowi niezbędnych do wykonywania czynności wchodzących w zakres obowiązków nauczyciela, co było niezgodne z § 3 rozporządzenia w sprawie podstawowych warunków niezbędnych do realizacji przez szkoły i nauczycieli zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych oraz programów nauczania. W wyniku ustaleń kontroli NIK, w dniu 11 stycznia 2021 r. Dyrektor wydał zarządzenie w sprawie ustalenia wykazu materiałów niezbędnych do wykonywania czynności wchodzących w zakres obowiązków nauczyciela Liceum, w którym określono wykaz 13 rodzajów materiałów (w tym papierniczych i biurowych) i wyposażenia (w tym sprzęt elektroniczny) z normami przydziału, czasem ich użytkowania

¹²⁸ Dotyczy szkoły objętej kontrolą w Siemieniu

¹²⁹ Dotyczy szkoły objętej kontrolą w Końskowoli.

¹³⁰ Dz. U. Nr 148, poz. 973.

¹³¹ Dotyczy szkół objętych kontrolą w: Turobinie, Kraśniku, Warszawie.

¹³² Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 17 grudnia 2010 r. w sprawie podstawowych warunków niezbędnych do realizacji przez szkoły i nauczycieli zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych oraz programów nauczania (Dz. U. z 2011 r. Nr 6, poz. 23).

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

i wskazaniem miejsc dostępności poszczególnych. Oprócz limitu 1000 wydruków miesięcznie przypadających na jednego nauczyciela. Pozostałe materiały i wyposażenie były dostępne bez ograniczeń, według potrzeb nauczycieli.

Dyrektor wyjaśnił, że w okresie od 10 lutego 2011 do 31 sierpnia 2018 r. funkcję dyrektora Liceum pełniła inna osoba. Od 1 września 2018 r., tj. objęcia stanowiska przez obecnego Dyrektora nie było możliwe przeprowadzenie pełnego audytu zgodności wszystkich aktów prawnych regulujących funkcjonowanie Szkoły z obowiązującymi przepisami prawa.

- niezapewnieniu nauczycielom dostępu do materiałów biurowych, podręczników oraz pomocy dydaktycznych. Nauczyciele dokonywali zakupów na własny koszt lub korzystali z pakietów przekazanych przez wydawnictwa¹³³;

Przykład

Kolejni Dyrektorzy **szkoły w Kraśniku** nie określili szczegółowego wykazu materiałów niezbędnych do wykonywania czynności wchodzących w zakres obowiązków nauczyciela, stosownie do specyfiki danej szkoły, tj. wykazu, o którym mowa w § 3 rozporządzenia w sprawie podstawowych warunków niezbędnych do realizacji przez szkoły i nauczycieli zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych oraz programów nauczania. Nauczycielom nie zagwarantowano przy tym możliwości nieodpłatnego i Nielimitowanego korzystania z papieru do drukowania lub kserowania w celu przygotowania materiałów na potrzeby lekcji i sprawdzianów, w konsekwencji musieli oni we własnym zakresie zapewniać sobie te materiały.

Dyrektor wyjaśniła, że nauczyciele byli wyposażeni w niezbędne materiały, potrzebne do prowadzenia lekcji, jak np. gąbki suchościernalne, markery, koszulki i skoroszyty; wydawane materiały nie były ewidencjonowane i nie został opracowany ich szczegółowy wykaz.

Nauczycielom nie zapewniano dostępu do innych materiałów biurowych, podręczników oraz pomocy dydaktycznych; dokonywali oni zakupów na własny koszt lub korzystali z pakietów przekazanych przez wydawnictwa.

Dyrektor zauważyła, że papier do drukarek jest niezbędny do wykonywania czynności wchodzących w zakres obowiązków nauczyciela. Od czasu, kiedy w Zespole pojawiły się drukarki i kserokopiarki nauczyciele sami zaopatrywali się w papier do nich. Do dyrektorów szkoły nie wpłynął wniosek od nauczycieli z prośbą o zapewnienie papieru. Jeśli nauczyciel przeprowadzał zadania zaplanowane i zlecone przez dyrektora np. testy, wówczas papier do drukowania pobierał z sekretariatu szkoły.

Nauczyciele mieli możliwość korzystania z urządzenia wielofunkcyjnego znajdującego się w sekretariacie z dostępnym papierem szkolnym. Papier, który nauczyciele wykorzystywali do przeprowadzania sprawdzianów, był przekazywany przez uczniów a zakupiony ze środków przekazanych przez rodziców (np. jedna ryza na semestr/rok, w zależności od potrzeb) lub nauczyciele kupowali go sami.

Z wyjaśnienia Dyrektor wynika, że problemy dotyczące niedostatecznego finansowania szkoły, głównie w zakresie niezbędnych remontów i zakupu pomocy naukowych, były zgłaszane organowi prowadzącemu, jednak fakt ten nie został udokumentowany w formie pisemnej.

¹³³ Dotyczy szkoły objętej kontrolą w Kraśniku.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

- niezapewnieniu w zbiorach biblioteki szkolnej dostępu do: podstaw programowych obowiązujących dla danego typu szkoły i etapu edukacyjnego, programów nauczania objętych szkolnym zestawem programów nauczania, czasopism metodycznych związanych z nauczaniem przedmiotami i prowadzonymi zajęciami¹³⁴, tj. zasobów przewidzianych w § 4 ust. 1 pkt 1, 2 i 4 rozporządzenia w sprawie podstawowych warunków niezbędnych do realizacji przez szkoły i nauczycieli zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych oraz programów nauczania.

Najwyższa Izba Kontroli wskazuje na zróżnicowanie sytuacji nauczycieli wykonujących pracę w sposób zdalny lub poza szkołą. W przypadku realizacji zadań przez nauczycieli poza szkołą (wycieczki, konkursy, nauczanie indywidualne) do komunikacji nauczyciele wykorzystywali narzędzia elektroniczne (dziennik, poczta)¹³⁵. Szkoły zazwyczaj nie zapewniały telefonów służbowych ani nie refundowały kosztów wykorzystania telefonów prywatnych do celów służbowych¹³⁶ czy zwrotu kosztów przejazdów służbowych np. dojazdu do domu ucznia¹³⁷. Dyrektorzy wyjaśniali, że nauczyciele nie zgłaszali potrzeb otrzymania telefonu służbowego lub refundacji kosztów używania telefonów prywatnych czy przejazdów do celów służbowych. W indywidualnych sytuacjach nauczyciele otrzymywali zwrot kosztów przejazdów służbowych komunikacją publiczną lub samochodem prywatnym¹³⁸ czy mieli możliwość korzystania z telefonów służbowych dostępnych w szkole¹³⁹. Dostęp do służbowych tabletów, komputerów dla nauczycieli zwiększył się po wprowadzeniu zdalnego nauczania.

Kontrola tygodniowych planów lekcji i przydziałów sal dla poszczególnych nauczycieli wykazała, że w 16¹⁴⁰ szkołach, z 20 szkół objętych kontrolą, lekcje z poszczególnych przedmiotów nie zawsze odbywały się w specjalnie do tego przeznaczonych i wyposażonych pracowniach lub pracowniach takich w szkołach nie zorganizowano. Dyrektorzy zazwyczaj wyjaśniali to trudnymi warunkami lokalowymi, w tym: mniejszą liczbą pomieszczeń do dyspozycji, niż było przedmiotów i/lub oddziałów klasowych, szczególnie po wydłużeniu nauki w szkole podstawowej z sześciu do ośmiu lat oraz rozpoczęciu nauki w szkołach ponadpodstawowych/ponadgimnazjalnych przez tzw. podwójny rocznik. Zbyt mała liczba sal, skutkowałą nauką na zmiany¹⁴¹ oraz koniecznością przekształcania pomieszczeń w piwnicach czy korytarzy na tymczasowe sale lekcyjne, z czego wynikało również ich uboższe wyposażenie.

Dostęp nauczycieli do pracowni przedmiotowych

¹³⁴ Dotyczy szkół objętych kontrolą w Końskowoli, Modliborzycach, Kraśniku.

¹³⁵ Dotyczy szkół objętych kontrolą w: Ustce, Chojnicach, Żyrardowie, Miodnicy, Świebodzinie, Rzepinie.

¹³⁶ Dotyczy szkół objętych kontrolą w: Tychnowach, Gościszewie, Chojnicach, Końskowoli, Modliborzycach, Turobinie, Kraśniku, Jaworze Soleckim, Konstancinie Jeziornie, Markach, Warszawie, Żyrardowie, Świebodzinie, Sulęcinnie.

¹³⁷ Dotyczy szkół objętych kontrolą w: Końskowoli, Modliborzycach, Kraśniku, Żyrardowie.

¹³⁸ Dotyczy szkół objętych kontrolą w: Tychnowach, Gościszewie, Siemieniu.

¹³⁹ Dotyczy szkoły objętej kontrolą w Żyrardowie – szkoła posiada dwa telefony służbowe i w razie potrzeby zainteresowaniu nauczyciele mogli z nich korzystać.

¹⁴⁰ Dotyczy szkół objętych kontrolą w: Tychnowach, Ustce, Gościszewie, Chojnicach, Gdyni, Siemieniu, Końskowoli, Modliborzycach, Turobinie, Kraśniku, Jaworze Soleckim, Markach, Warszawie, Żyrardowie, Miodnicy, Sulęcinnie.

¹⁴¹ Przykładowo dotyczy szkoły objętej kontrolą w Markach.

Przykład

1. W roku szkolnym 2018/2019 nierzetelnie zaplanowano (i zrealizowano) rozkład zajęć w pracowni biologicznej w **szkole w Turobinie**. W tygodniowym planie lekcji obejmującym 11 godzin zajęć w ww. pracowni, zajęcia z biologii wynosiły jedynie cztery godziny tygodniowo, tj. 36% planu lekcji. Pozostałe lekcje zaplanowane i zrealizowane w ww. pracowni w ilości siedmiu godzin to: chemia dwie godziny, historia – dwie godziny, język angielski – dwie godziny, język rosyjski – jedna godzina. Zajęcia z biologii – 3 godz. tygodniowo prowadzono także poza pracownią biologiczną w innych salach.

Ówczesna Dyrektor wyjaśniła, że wszystkie lekcje biologii, szczególnie w zakresie rozszerzonym były prowadzone w klasopracowni biologicznej. Ponieważ godzin biologii w liceum nie było dużo to klasopracownia była wykorzystywana również przez nauczycieli innych przedmiotów.

2. W okresie objętym kontrolą w **Liceum w Żyrardowie** wystąpiła sytuacja zatrudnienia kilku nauczycieli jednego przedmiotu przy braku odpowiadającej im liczby pracowni dla tego przedmiotu. Analiza planu lekcji w roku szkolnym 2019/2020 wykazała, że takich przypadków było 90 na 359 (25%) w skali tygodnia Nie wpłynęło to jednak na realizację podstawy programowej.

Dyrektor wyjaśniła, że na początku roku szkolnego przydzielano sale nauczycielom na konkretne zajęcia lekcyjne. Jeśli zachodziła potrzeba skorzystania z pracowni przedmiotowej, nauczyciele mogli zamieniać się salami.

3. W **szkole w Tychnowach** poza pracowniami przedmiotowymi odbywały się zajęcia: z historii – jedna godzina z dziewięciu, języka angielskiego – cztery z piętnastu, języka polskiego – 17 z 28, plastyki – dwie z czterech. Dyrektor wyjaśnił, że część zajęć nie odbywała się w pracowniach przedmiotowych, ponieważ Szkoła posiadała mniej pomieszczeń do dyspozycji, niż jest przedmiotów na poziomie nauczania w klasach IV-VIII. Wskazał także zasady, jakimi się kierował przydzielając sale. Pierwszeństwo w prowadzeniu zajęć z języka polskiego w pracowni przedmiotowej miały klasy VII i VIII, gdyż uczniowie musieli przygotowywać się do egzaminów końcowych. Pracownia do języka angielskiego była razem z pracownią komputerową. Łatwiej więc było prowadzić w innej sali zajęcia językowe niż informatykę.

4. Nie wszystkie zajęcia w **szkole w Gościszewie** odbyły się w pracowniach przedmiotów i tak: w przypadku języka angielskiego (z 15 godzin lekcyjnych trzy godziny odbywały się w pracowni przedmiotowej), języka polskiego (z 25 godzin lekcyjnych 21 odbywało się w pracowni przedmiotowej), historii (z dziewięciu godzin lekcyjnych jedna odbywała się w pracowni przedmiotowej), techniki (z dwóch godzin lekcyjnych jedna odbywała się w pracowni przedmiotowej) i wiedzy o społeczeństwie (z dwóch godzin lekcyjnych żadna nie odbywała się w pracowni przedmiotowej).

Badanie kwestionariuszowe – warunki i wyposażenie

Duża grupa uczestniczących w badaniu kwestionariuszowym nauczycieli (40% z 25 434) wskazała, że nie zawsze podczas prowadzonych lekcji mieli do dyspozycji odpowiednio wyposażoną salę¹⁴². Najbardziej odczuwalne, zdaniem 36% nauczycieli, braki w wyposażeniu szkoły w kontekście realizowanych lekcji i zajęć pozalekcyjnych to artykuły i sprzęt biurowy, co powoduje, że korzystają z własnych zasobów¹⁴³. Mniej respondentów (13%) twierdzi, że dostęp do tych artykułów i sprzętu jest ograniczony,

¹⁴² Pozostali uczestnicy badania kwestionariuszowego potwierdzili, że zawsze mieli do dyspozycji stałą i odpowiednio wyposażoną salę lekcyjną do prowadzenia lekcji.

¹⁴³ W kwestionariuszu była możliwość wielokrotnego wyboru.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

co przekłada się na oferowaną uczniom liczbę materiałów ćwiczeniowych i sprawdzających. Ponad jedna czwarta (26%) nauczycieli uważa, że pomoce dydaktyczne w szkołach są przestarzałe i nieatrakcyjne dla uczniów, a częściej niż co piąty respondent (21%) twierdził, że w szkole nie posiada pomocy dydaktycznych. Jednocześnie 38% uczestniczących w badaniu kwestionariuszowym nauczycieli nie odczuwa braków w wyposażeniu.

Wykres nr 11

Jakie braki w wyposażeniu Szkoły odczuwa Pani/Pan najbardziej, w kontekście realizacji lekcji i zajęć pozalekcyjnych?

Źródło: przeprowadzone przez NIK badanie kwestionariuszowe z udziałem 25 434 nauczycieli przedmiotów ogólnokształcących pracujących w szkołach publicznych.

Zapotrzebowanie na pomoce dydaktyczne w roku szkolnym 2020/2021 zgłaszała połowa badanych nauczycieli (50%). Ponad połowa zgłoszeń (58%) dotyczyła sprzętu do zdalnego nauczania, a 42% pomocy dydaktycznych. Spośród zgłaszanych potrzeb ponad połowa (63%) została w pełni zrealizowana.

W kontekście pracy indywidualnej ponad jedna trzecia nauczycieli (35% z 25 434) wskazuje na brak pomieszczenia do cichej pracy. Znaczna część badanych wskazuje także na ograniczony dostęp do urządzeń i artykułów biurowych (odpowiednio 27% i 26%). Jednak 40% badanych nauczycieli nie odczuwa braków¹⁴⁴.

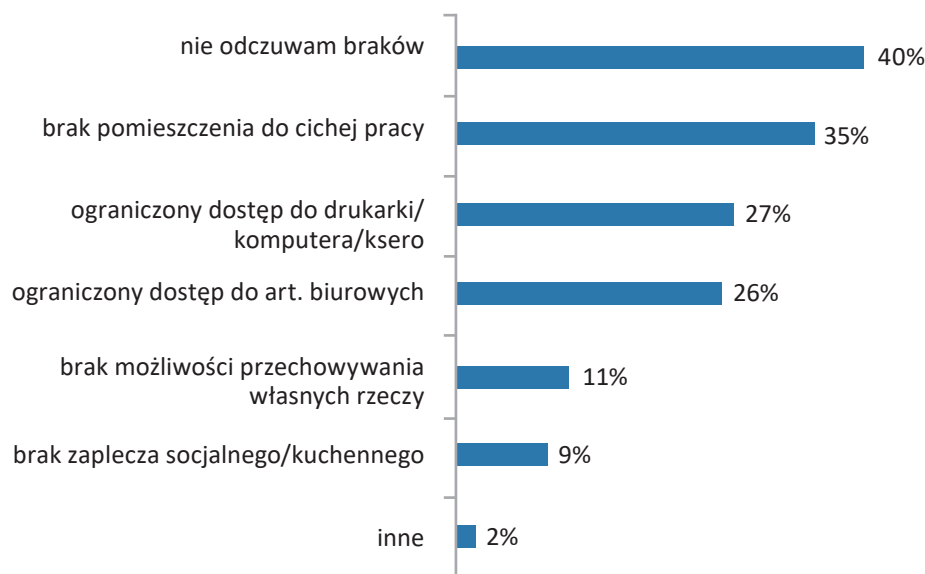
**Badanie
kwestionariuszowe
– warunki do pracy
indywidualnej**

¹⁴⁴ W kwestionariuszu była możliwość wielokrotnego wyboru.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Wykres nr 12

Jakie braki odczuwa Pani/Pan najbardziej w kontekście pracy indywidualnej (np. przygotowanie do lekcji, sprawdzanie prac uczniowskich)?

Źródło: przeprowadzone przez NIK badanie kwestionariuszowe z udziałem 25 434 nauczycieli przedmiotów ogólnokształcących pracujących w szkołach publicznych.

Bezpieczeństwo i higiena pobytu w szkole podczas zajęć

Stosownie do art. 68 ust. 1 pkt 6 ustawy Prawa oświatowego¹⁴⁵ dyrektor wykonuje zadania związane z zapewnieniem bezpieczeństwa uczniom, ale i nauczycielom w czasie zajęć organizowanych przez szkołę. W wyniku przeprowadzonych w czasie kontroli NIK oględzin budynków, w ponad jednej trzeciej kontrolowanych szkół (siedem¹⁴⁶ z 20) stwierdzono naruszenia przepisów w zakresie bezpieczeństwa i higieny, w tym m.in.: niewłaściwe zabezpieczenie przestrzeni szkolnej stwarzające zagrożenia dla życia i zdrowia uczniów, niewłaściwe nawierzchnie na terenie szkół stwarzające niebezpieczeństwo dla ich użytkowników, uszkodzenia ogrodzeń, oraz niewłaściwe dokumentowanie stanu bezpieczeństwa, niezamieszczenie planów ewakuacyjnych czy tablic informacyjnych określających zasady bezpiecznego użytkowania sprzętów np. sportowych.

Występujące nieprawidłowości dotyczące bezpieczeństwa i higieny pobytu w szkołach polegały na:

- niezapewnieniu odpowiedniego oświetlenia terenu szkoły, co było niezgodne z §7 ust. 2 pkt 1 rozporządzenia w sprawie bezpieczeństwa w szkołach, a ponadto przyczyniało się do braku należytego nadzoru nad terenem szkoły¹⁴⁷;

Przykład

Na terenie **szkoły w Kraśniku** nie zapewniono oświetlenia (oświetlenie posiadały wyłącznie pomieszczenia w budynku). Było to niezgodne z § 7 ust. 2 pkt 1 rozporządzenia w sprawie bezpieczeństwa i higieny w szkołach, a ponadto przyczyniało się do braku należytego nadzoru nad terenem szkoły. Potwierdzeniem tego były wyniki oględzin NIK, przeprowadzonych 29 grudnia 2020 r.

¹⁴⁵ Wcześniej art. 39 ust. 1 pkt 5a ustawy o systemie oświaty.

¹⁴⁶ Dotyczy szkół objętych kontrolą w: Gościszewie, Siemieniu, Końskowoli, Modliborzycach, Turobinie, Kraśniku, Warszawie.

¹⁴⁷ Dotyczy szkoły objętej kontrolą w Kraśniku.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

które wykazały, że teren przy boisku wielofunkcyjnym został zaśmiecony, w tym butelkami i puszkami po alkoholu, zaś jedna z ławek była uszkodzona (brak deski w oparciu).

Dyrektor szkoły wyjaśniła, że po objęciu funkcji dyrektora podjęła starania o montaż monitoringu. Umowa na wykonanie prac została już podpisana, a same prace mają zostać wykonane do 5 lutego 2021 r. W otoczeniu szkoły zostaną zamontowane kamery na podczerwień, które zapewnią widoczność w godzinach nocnych. Wykonane prace pomogą przeciwdziałać zaśmiecaniu otoczenia szkoły i niszczeniu ławek.

- niezabezpieczeniu poręczy na wewnętrznych klatkach schodowych przed ewentualnym zsuwaniem się po niech, niezabezpieczeniu schodów przed poślizgiem lub wykonaniu schodów (bieżnie i stopnie) znajdujących się w budynku szkoły ze śliskich materiałów niezapewniających dobrej przyczepności¹⁴⁸;

Przykład

Bieżnie schodów oraz stopnie schodów (klatki schodowe, łączniki) znajdujące się w budynkach **szkoły w Turobinie** wykonane zostały ze śliskich materiałów (szlifowane lastriko). Wykonanie schodów z materiałów o dużej śliskości było niezgodne z §16 ust. 1 rozporządzenia w sprawie bezpieczeństwa w szkołach.

W wyjaśnieniu Dyrektor podała, że obejmując funkcję dyrektora zastała schody wykonane z materiału niezapewniającego dobrej przyczepności. W trakcie niniejszej kontroli wyeliminowano ten problem.

- stworzeniu potencjalnych utrudnień w czasie ewakuacji, poprzez niewłaściwie zamocowane furtki znajdujące się w ogrodzeniu szkolnym¹⁴⁹;

Przykład

Dwie furtki znajdujące się w ogrodzeniu terenu **szkoły w Turobinie**, znajdujące się od strony wejścia głównego do budynku, otwierały się na zewnątrz działki, co mogło utrudniać ewentualną ewakuację z budynków szkoły. W trakcie kontroli NIK nieprawidłowość została usunięta.

- niewłaściwej konstrukcji ogrodzenia szkolnego, co mogło stwarzać zagrożenie dla życia i zdrowia uczniów¹⁵⁰;

Przykład

Wybudowane w 2017 r. ogrodzenie **szkoły w Modliborzycach** o wysokości 1,6 m wykonane z paneli ogrodzeniowych wraz z podmurówką o długości 168 m bieżących nie spełniało wymogów §41 ust. 2 rozporządzenia Ministra Infrastruktury w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie¹⁵¹, tzn. było ostro zakończone, co mogło stwarzać zagrożenie dla życia i zdrowia uczniów.

¹⁴⁸ Dotyczy szkół objętych kontrolą w Modliborzycach i Turobinie.

¹⁴⁹ Dotyczy szkoły objętej kontrolą w Turobinie.

¹⁵⁰ Dotyczy szkół objętych kontrolą w Modliborzycach, Turobinie.

¹⁵¹ Rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Dyrektor Zespołu wyjaśniła, że w celu wyeliminowania problemu ostro zakończzonego ogrodzenia zostały już podjęte odpowiednie działania i konsultacje. Problem zostanie rozwiązany, kiedy tylko pozwolą na to warunki atmosferyczne.

- niezapewnieniu na terenie szkoły również nawierzchni przejścia i boisk¹⁵², co było niezgodne z §7 ust. 2 pkt 2 rozporządzenia w sprawie bezpieczeństwa i higieny w szkołach;
- niezamieszczeniu przy boisku i w miejscu wyznaczonym do uprawiania ćwiczeń fizycznych tablic informacyjnych, określających zasady bezpiecznego użytkowania urządzeń i sprzętu sportowego¹⁵³, co było niezgodne z §31 ust. 6 rozporządzenia w sprawie bezpieczeństwa i higieny w szkołach;

Przykład

Przeprowadzone w toku kontroli oględziny obiektów **Liceum w Warszawie** wykazały, że przy boisku i w miejscu wyznaczonym do uprawiania ćwiczeń fizycznych nie zamieszczono tablic informacyjnych, określających zasady bezpiecznego użytkowania urządzeń i sprzętu sportowego, co było niezgodne z § 31 ust. 6 rozporządzenia w sprawie bezpieczeństwa i higieny w szkołach.

Dyrektor wyjaśnił, że boisko szkolne wraz z miejscem do uprawiania ćwiczeń fizycznych zostało zmodernizowane w roku szkolnym 2018/2019 przez co została zdemontowana stara tablica określająca zasady bezpiecznego użytkowania oraz zobowiązał się, że do końca roku szkolnego 2020/2021 tablice zostaną zamontowane.

- nieaktualizowaniu Instrukcji Bezpieczeństwa Pożarowego¹⁵⁴, co było niezgodne z § 6 ust. 7 rozporządzenia w sprawie ochrony przeciwpożarowej budynków, innych obiektów budowlanych i terenów¹⁵⁵, który stanowi, że instrukcja bezpieczeństwa pożarowego jest poddawana okresowej aktualizacji, co najmniej raz na dwa lata;

Przykład

W karcie aktualizacji bezpieczeństwa pożarowego załączonej do Instrukcji bezpieczeństwa pożarowego dla budynku **szkoły w Siemieniu** brak jest potwierdzenia jej aktualizacji w 2020 r. Ostatniej aktualizacji Instrukcji Bezpieczeństwa Pożarowego dla budynku szkoły dokonano 15 października 2018 r., zgodnie z zaleceniem kontroli przeprowadzonej przez funkcjonariusza Komendy Powiatowej Państwowej Straży Pożarnej w Parczewie.

Zgodnie z § 6 ust. 7 rozporządzenia w sprawie ochrony przeciwpożarowej budynków, innych obiektów budowlanych i terenów, instrukcja bezpieczeństwa pożarowego jest poddawana okresowej aktualizacji, co najmniej raz na 2 lata.

Dyrektor wyjaśniła, że aktualizacji Instrukcji bezpieczeństwa pożarowego dla budynku szkoły nie dokonano w 2020 r. przez przeoczenie.

¹⁵² Dotyczy szkoły objętej kontrolą w Końskowoli.

¹⁵³ Dotyczy szkoły objętej kontrolą w Warszawie.

¹⁵⁴ Dotyczy szkoły objętej kontrolą w Siemieniu.

¹⁵⁵ Rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 7 czerwca 2010 r. w sprawie ochrony przeciwpożarowej budynków, innych obiektów budowlanych i terenów.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

- nieumieszczeniu w budynkach szkoły planu ewakuacyjnego¹⁵⁶, co było niezgodne z § 5 ust. 1 rozporządzenia w sprawie bezpieczeństwa i higieny w szkołach;
- niedostępności pracownikom instrukcji bezpiecznej obsługi urządzeń technicznych, tj. drukarek i urządzeń wielofunkcyjnych, znajdujących się w salach lekcyjnych, bibliotece i sekretariacie¹⁵⁷. Instrukcje bezpiecznej obsługi nie zostały wywieszane w pobliżu tych urządzeń i nie były także przechowywane w innym miejscu, zapewniającym pracownikom swobodny i nieograniczony do nich dostęp¹⁵⁸, co było niezgodne z § 41 ust. 1 pkt 2 oraz ust. 2 rozporządzenia w sprawie ogólnych przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy¹⁵⁹;
- nieprzekazywaniu organowi prowadzącemu kopii protokołów z przeprowadzonych kontroli zapewnienia bezpiecznych i higienicznych warunków korzystania z obiektów szkolnych¹⁶⁰, pomimo takiego obowiązku wynikającego z § 3 rozporządzenia w sprawie bezpieczeństwa i higieny w szkołach.

Przykład

Dyrektor **szkoły w Modliborzycach** nie przekazała do organu prowadzącego kopii pięciu protokołów kontroli bezpiecznych i higienicznych warunków korzystania z obiektów szkoły przeprowadzonych w latach 2018–2020, do czego była zobowiązana na podstawie § 3 ust. 2 rozporządzenia w sprawie bezpieczeństwa i higieny w szkołach.

Dyrektor wyjaśniła, że kopie protokołów kontroli bezpiecznych i higienicznych warunków korzystania z obiektów szkoły wykonanych zostały przekazane organowi prowadzącemu w trakcie kontroli NIK.

Dyrektorzy szkół zazwyczaj, jako przyczynę ww. nieprawidłowości wskazywali brak środków finansowych oraz niewiedzę lub niedopatrzenie. Zdarzało się również, że po stwierdzeniu przez kontrolera NIK nieprawidłowości były one eliminowane.

We wszystkich szkołach objętych kontrolą NIK, dyrektorzy szkół oraz okresowo inne podmioty do tego upoważnione (np. straż pożarna czy inspektor sanitarny) przeprowadzali kontrolę bezpiecznych i higienicznych warunków korzystania z obiektów należących do szkół.

Wyniki kontroli przeprowadzonych przez kuratorów oświaty, na zlecenie NIK, również wskazują na nieprzestrzeganie w przypadku 14% szkół z 86 skontrolowanych, przepisów rozporządzenia w sprawie bezpieczeństwa i higieny w szkołach.

Kontrole bezpieczeństwa i higieny

Kuratorzy oświaty – bezpieczeństwo i higiena

¹⁵⁶ Dotyczy szkoły objętej kontrolą w Końskowoli.

¹⁵⁷ Dotyczy szkoły objętej kontrolą w Gościszewie.

¹⁵⁸ Dotyczy szkoły objętej kontrolą w Gościszewie.

¹⁵⁹ Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 26 września 1997 r. w sprawie ogólnych przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy.

¹⁶⁰ Dotyczy szkół objętych kontrolą w: Siemieniu, Końskowoli, Modliborzycach, Turobinie, Kraśniku.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Kuratorzy oświaty

W 14% (12 z 86) szkołach, spośród skontrolowanych przez kuratorów, wykazano uchybienia w zapewnieniu bezpiecznych i higienicznych warunków nauczania. Polegały one na:

- nieumieszczeniu w rejestrze wyjść grupowych imion i nazwisko opiekunów, a także miejsca wyjścia i godziny powrotu;
- nabywaniu wyposażenia nieposiadającego odpowiednich atestów lub certyfikatów (drabinki i ławeczki gimnastyczne);
- niezapewnieniu uczniom miejsca do pozostawiania w szkole podręczników i przyborów szkolnych;
- nierównomiernym obciążeniu uczniów zajęciami w poszczególne dni tygodnia;
- nieumieszczeniu planu ewakuacji szkoły w widocznym miejscu;
- nieoznaczeniu dróg ewakuacyjnych w sposób wyraźny i trwały;
- niezapewnieniu właściwego oświetlenia na terenie szkoły;
- niezabezpieczeniu miejsc prowadzenia prac remontowych przed dostępem osób nieuprawnionych, w szczególności uczniów;
- nieutrzymywaniu urządzeń sanitarnohigienicznych w czystości i stanie pełnej sprawności technicznej;
- niezapewnieniu właściwego oświetlenia, ogrzewania i wentylacji w pomieszczeniach szkoły;
- niezabezpieczeniu schodów w taki sposób, aby nie były śliskie;
- nieumieszczeniu tablic informacyjnych określających zasady bezpiecznego użytkowania urządzeń i sprzętu sportowego;
- nieumieszczeniu przy wejściu do szkoły informacji o obowiązku dezynfekowania rąk oraz instrukcji użycia środka dezynfekującego, oraz nieumożliwienia każdego wchodzącemu skorzystania z tego środka, a także nieumieszczeniu numerów telefonów do powiatowej stacji sanitarno – epidemiologicznej;
- niepełnym ogrodzeniu terenu szkoły, a także niezabezpieczeniu wyjścia barierką uniemożliwiającą bezpośrednie wejście na jezdnię;
- niezasięgnięciu opinii rady rodziców i samorządu uczniowskiego przy ustalaniu długości przerw międzylekcyjnych;
- nieprowadzeniu rejestru wypadków uczniów zgodnie z określonym wzorem.

Źródło: wyniki kontroli przeprowadzonej przez 16 kuratorów oświaty na zlecenie NIK w 86 szkołach publicznych.

Warunki do pracy indywidualnej

W pozostałych przypadkach wyposażenie sal lekcyjnych umożliwiło realizację podstawy programowej, a także zapewniono warunki do nauczania i pracy indywidualnej nauczycieli. Szkoły posiadały infrastrukturę umożliwiającą nauczycielom pracę indywidualną (własną), przygotowanie i wykonywanie przez nauczycieli ich zadań poza prowadzonymi przez nich lekcjami. Najczęściej pomieszczeniem tym był pokój nauczycielski, choć nie zawsze umożliwiał pracę jednocześnie wszystkich nauczycieli¹⁶¹.

Zajęcia pozalekcyjne

5.3. Warunki i organizacja zajęć pozalekcyjnych

Zajęcia pozalekcyjne stanowią integralny element procesu edukacyjnego w szkołach. Służą one uczniom zarówno do rozwoju zainteresowań i uzdolnień jak i wsparcia w postaci pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Ministerstwo dysponowało danymi dotyczącymi zajęć pozalekcyjnych zgromadzonymi

¹⁶¹ Przykładowo pokój nauczycielski w szkole w Markach nie umożliwiał jednoczesnej pracy wszystkich nauczycieli z uwagi na ich liczbę

w bazie SIO do roku 2018. W 2018 r., w stosunku do 2016 r., zmniejszała się liczba realizowanych w szkołach zajęć (kół zainteresowań) z 275 173 w 2016 r. do 209 972 w 2018 r. (o 65 tys.). W latach 2019–2020, pomimo wprowadzanych w 2019 r. zmian prawnych wpływających na organizację zajęć pozalekcyjnych, Minister nie miał, kompletnych danych pochodzących z SIO, dotyczących tego typu zajęć i zagadnienie to nie było też przedmiotem odrębnych pisemnych analiz czy badań. Tymczasem, wyniki kontroli wskazują na duże zróżnicowanie oferty tych zajęć, a także sposobu ich organizacji i finansowania, którego poziom zależy m.in. od przyjętych przez dyrektorów szkół rozwiązań lub zamożności lub priorytetów oświatowego organu prowadzącego. W latach roku szkolnym 2020/2021 tygodniowa liczba zajęć pozalekcyjnych organizowanych w celu rozwoju zainteresowań w połowie szkół (10 z 20) była niższa niż w 2018/2019 lub nie było ich wcale. W czterech szkołach (z 20 kontrolowanych) nie zapewniono wszystkim uczniom zajęć z pomocy psychologiczno-pedagogicznej, pomimo takich wskazań zawartych w opiniach czy orzeczeniach wydanych przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne lub zorganizowano je w niewłaściwy sposób. Zajęcia pozalekcyjne systemowo nie podlegały również kontroli czy nadzorowi właściwych podmiotów. Nie wszyscy dyrektorzy (ośmiu z 20) sprawowali wystarczający nadzór pedagogiczny nad tego typu zajęciami, co przejawiało się m.in. nieuwzględnianiem ich w planie nadzoru pedagogicznego czy brakiem hospitacji. Tylko w czterech¹⁶² szkołach (z 20 objętych kontrolą) przeprowadzono zewnętrzne kontrole lub audyty, których przedmiotem były warunki lokalowe i organizacyjne odnoszące się bezpośrednio lub sprzyjające realizacji zajęć pozalekcyjnych. Były to głównie kontrole Powiatowego Inspektora Sanitarnego i kuratora oświaty. Zajęcia te nie podlegały również kompleksowemu monitoringowi MEN – Minister nie miał pełnych danych statystycznych dotyczących zajęć pozalekcyjnych przeprowadzonych w szkołach w roku szkolnym 2019/2020 i nie wykorzystał dostępnych instrumentów, aby zweryfikować skutki zmian wprowadzonych do 1 września 2019 r., a Główny Inspektor Pracy wskazał na ograniczenia w możliwości kontroli do przestrzegania prawa pracy.

Zdaniem NIK brak pełnego nadzoru pedagogicznego nad zajęciami pozalekcyjnymi szczególnie organizowanymi w celu rozwoju zainteresowań, mógł wynikać z ich zróżnicowanego statusu organizacyjno-finansowego. Ze względu na szczególną rolę tych zajęć w procesie dydaktyczno-wychowawczym i opiekuńczym, powinny być one monitorowane i podlegać nadzorowi w celu racjonalnego gospodarowania zasobami, rozpoznania potrzeb uczniów i nauczycieli oraz lepszego wykorzystania ich potencjału dla realizacji zadań szkół czy wyodrębnienia dobrych praktyk. W przeciwnym razie sytuacja taka może prowadzić do marginalizacji zajęć pozalekcyjnych w procesie edukacyjnym lub patologii przy ich organizacji. Stwierdzone w toku kontroli nieprawidłowości w siedmiu z 20 szkół objętych kontrolą dotyczyły:

¹⁶² Dotyczy szkół objętych kontrolą w: Miodnicy, Jasieniu, Rzepinie, Sulęcinie.

- braku organizacji zajęć rozwijających zainteresowania¹⁶³;
- braku organizacji zajęć wynikających z pomocy psychologiczno-pedagogicznej i/lub nieobjęcia wszystkich uczniów taką formą wsparcia, pomimo wskazań wynikających z opinii i/ lub orzeczeń wydanych przez poradnie psychologiczno-pedagogicznej¹⁶⁴;
- niewłaściwej organizacji zajęć z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej, tj. przekroczeniu liczebności grup uczniów na zajęciach dydaktyczno-wyrównawczych oraz korekcyjno-kompensacyjnych¹⁶⁵;
- nieprowadzenia ewidencji zajęć pozalekcyjnych, rozwijających zainteresowania uczniów¹⁶⁶.

5.3.1. Działania Ministra na rzecz organizacji zajęć pozalekcyjnych

Ministerstwo dysponowało danymi dotyczącymi zajęć pozalekcyjnych zgromadzonymi w bazie SIO za lata 2016–2018. W 2018 r., w stosunku do 2016 r., zmniejszała się liczba realizowanych w szkołach zajęć (kół zainteresowań) z 275 173 w 2016 r. do 209 972 w 2018 r. (o 65 tys.). Minister nie miał natomiast, ze względu na sytuację epidemiologiczną i wynikające stąd opóźnienia w przekazywaniu danych do SIO, pełnych danych statystycznych dotyczących zajęć pozalekcyjnych przeprowadzonych w szkołach w roku szkolnym 2019/2020. W latach 2019–2020 zagadnienie zajęć pozalekcyjnych nie było też przedmiotem pisemnych analiz, ponieważ, jak wskazało Ministerstwo, wymagałoby to szerokich badań konkretnych szkół.

W związku z likwidacją od 1 września 2016 r. tzw. *godzin karcianych*¹⁶⁷ wystąpiły trudności w organizacji i finansowaniu zajęć rozwijających zainteresowania i uzdolnienia uczniów. Podmioty zewnętrzne, w tym: organy prowadzące szkoły, nauczyciele i związki zawodowe zgłaszały Ministrowi trudności z właściwą interpretacją przepisów znoszących tzw. godziny karciane. Problemy dotyczyły m.in.: obowiązku prowadzenia bezpłatnych zajęć pozalekcyjnych, uzależnienia nagród czy dodatku motywacyjnego od prowadzenia tego typu zajęć, czy prowadzenia nieodpłatnie zajęć wynikających z arkusza organizacji (np. zastępstwa, zajęcia w świetlicy). Reagując na wpływające skargi i pisma dotyczące problemów interpretacyjnych w związku ze zmianą art. 42 ust. 2 pkt 2 ustawy Karta Nauczyciela, Ministerstwo podjęło działania w ramach których m.in.: wystosowano w dniu 26 maja 2016 r. list do kuratorów oświaty w sprawie stosowania przepisów dotyczących organizacji opieki świetlicowej i pomocy psychologiczno-pedagogicznej, przyjęto w 2018 r. wspólne stanowisko z Państwową Inspekcją Pracy oraz wydano w dniu 3 kwietnia 2019 r. rozporządzenie w sprawie ramowych planów nauczania.

¹⁶³ Dotyczy szkół objętych kontrolą w: Gościszewie, Turobinie.

¹⁶⁴ Dotyczy szkół objętych kontrolą w: Siemieniu, Konstancinie Jeziornie.

¹⁶⁵ Dotyczy szkół objętych kontrolą w: Końskowoli, Miodnicy, Rzepinie.

¹⁶⁶ Dotyczy szkoły objętej kontrolą w Warszawie.

¹⁶⁷ Godziny pracy nauczycieli na rzecz uczniów realizowane w ramach obowiązującego nauczyciela czasu pracy wprowadzone do ustawy Karta Nauczyciela od 1 września 2009 r. Godziny te nie były wliczane do pensum dydaktycznego i pozostawały do dyspozycji dyrektora szkoły na zajęcia oraz czynności wynikające z zadań statutowych szkoły (w tym zajęcia opiekuńcze i wychowawcze uwzględniające potrzeby i zainteresowania uczniów). W szkołach podstawowych i gimnazjach dwie godziny tygodniowo na nauczyciela, a w szkołach ponadgimnazjalnych jedna godzina.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

W rozporządzeniu Minister określił tygodniowy wymiar godzin na etap edukacyjny zwiększając liczbę płatnych godzin do dyspozycji dyrektora, w tym za prowadzenie zajęć rozwijających zainteresowania i uzdolnienia uczniów (w szkole podstawowej trzy godziny w klasach I–III i cztery w klasach IV–VIII, natomiast w szkołach ponadpodstawowych trzy godziny w liceum i cztery w technikum). Zgodnie z Oceną Skutków Regulacji (OSR), skutki finansowe wynikające ze zmian wprowadzonych rozporządzeniem (dodatkowa godzina) zostaną sfinansowane z dochodów jst w wysokości 57 mln zł w 2019 r. oraz ok. 1,8 mld zł w okresie 10 lat, mimo że pierwotne założenie nowelizacji zapisu art. 42 ust. 2 pkt 2 ustawy Karta Nauczyciela z 2016 r. nie przewidywało skutków finansowych likwidacji tzw. godzin karcianych dla sektora finansów publicznych.

Zdaniem Ministerstwa wprowadzenie zmian w aktach prawnych wywierających wpływ na realizację zajęć pozalekcyjnych, dotyczących np. ramowych planów nauczania oraz pomocy psychologiczno-pedagogicznej, systemowo rozwiązało problem interpretacji przepisów znoszących tzw. godziny karciane. Wyrazem tego miało być zmniejszenie, począwszy od 1 września 2019 r. liczby zgłaszanych do Ministerstwa przypadków łamania przepisów prawa.

Zdaniem NIK zbadanie prawidłowości i efektów organizacji zajęć rozwijających zainteresowania i uzdolnienia uczniów jest istotne ze względu na ich prowadzenie w większości szkół oraz wpływ zajęć na doskonalenie szczególnych umiejętności uczniów niezbędnych na kolejnych etapach edukacji. Najwyższa Izba Kontroli zwraca uwagę, że Minister nie wykorzystał dostępnych instrumentów, aby zweryfikować skutki zmian wprowadzonych do 1 września 2019 r. m.in. nie ustalił na podstawie art. 60 ust. 3 pkt 1 ustawy Prawo oświatowe, w ramach wyznaczanych corocznie kierunków realizacji polityki oświatowej państwa, zadań z zakresu nadzoru pedagogicznego dla kuratorów oświaty, w postaci monitorowania i kontroli przestrzegania przepisów prawa oraz nie żądał od kuratorów oświaty odpowiednich informacji, ani nie skorzystał z możliwości zlecenia wykonania badań np. przez wyspecjalizowaną jednostkę nadzorowaną – Instytut Badań Edukacyjnych.

5.3.2. Warunki i organizacja zajęć pozalekcyjnych w szkołach

Zajęcia pozalekcyjne organizowane w szkole poza obowiązkowymi lekcjami i programem nauczania, zarówno te rozwijające zainteresowania uczniów jak i te wynikające z pomocy psychologiczno-pedagogicznej, stanowią integralny element procesu dydaktyczno-wychowawczego. W objętych kontrolą szkołach (poza jednym przypadkiem¹⁶⁸) rozpoznawano potrzeby uczniów dotyczące zajęć pozalekcyjnych m.in. na podstawie:

- ankiet kierowanych do uczniów czy rodziców;
- indywidualnych rozmów nauczycieli z uczniami lub rodzicami;
- konsultacji z samorządem uczniowskim;
- analiz pracy zespołów klasowych czy przedmiotowych;

Zajęcia pozalekcyjne
– ich rola i rozpoznanie
potrzeb uczniów

¹⁶⁸ Dotyczy szkoły objętej kontrolą w Markach.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

- spostrzeżeń i uwag nauczycieli;
- analizy opinii i orzeczeń wydawanych przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne;
- rezultatów nauczania, w tym wyników egzaminów zewnętrznych.

Zajęcia rozwijające zainteresowania

Stosownie do art. 1 pkt 20 ustawy Prawo oświatowe, system oświaty powinien zapewnić warunki do rozwoju zainteresowań i uzdolnień uczniów przez organizowanie zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych oraz kształtowanie aktywności społecznej i umiejętności spędzania czasu wolnego.

W objętych kontrolą szkołach¹⁶⁹ średnia tygodniowa liczba zajęć pozalekcyjnych organizowanych w celu rozwoju zainteresowań wynosiła odpowiednio 15 (2018/2019), 19 (2019/2020) oraz 16 (2020/2021)¹⁷⁰, w tym w jednej szkole nie było żadnych tego typu zajęć¹⁷¹, a w jednej zajęcia te odbywały się w wymiarze jednej godziny tygodniowo dla całej szkoły¹⁷². Wystąpiły też przypadki, że zajęcia pozalekcyjne odbywały się tylko w ramach projektu finansowanego ze środków budżetu europejskiego i po jego zakończeniu nie zorganizowano uczniom zajęć pozalekcyjnych¹⁷³ lub też zajęcia te miały charakter doraźny i trwały kilka tygodni w roku (np. trzy tygodnie)¹⁷⁴.

NIK zauważa, że pomimo ogólnego wzrostu liczby godzin zajęć pozalekcyjnych organizowanych w celu rozwoju zainteresowań w roku szkolnym 2020/2021 było ich mniej lub nie było wcale w połowie objętych kontrolą szkół (10¹⁷⁵ z 20) w roku szkolnym 2018/2019 oraz w ponad połowie szkół objętych kontrolą (trzydzieściami¹⁷⁶ z 20) w roku szkolnym 2019/2020.

Przykład

W objętej kontrolą **szkole w Markach** latach 2018/19–2020/21 tygodniowa liczba godzin zajęć pozalekcyjnych związanych z rozwojem zainteresowań i zagospodarowaniem czasu wolnego uczniów zmniejszyła się i wyniosła odpowiednio: 30, 27 i 17.

Z 13 rodzajów zajęć pozalekcyjnych, istniejących na początku badanego okresu, w roku szkolnym 2020/2021 prowadzono już tylko dwa (szachy dla klas II–III¹⁷⁷ oraz koło matematyczne). Wynikało to z ograniczonych możliwości finansowania zajęć rozwijających zainteresowania uczniów w roku 2020/2021 oraz braku wniosków nauczycieli w tym zakresie.

¹⁶⁹ W analizach nie uwzględniono zajęć rozwijających zainteresowania realizowanych w ramach projektu finansowanego ze środków Unii Europejskich (dotyczy objętej kontrolą szkoły w Żyrardowie).

¹⁷⁰ Łączna tygodniowa liczba godzin zajęć pozalekcyjnych rozwijających zainteresowania uczniów wynosiła 308 (2018/2019), 379 (2019/2020) oraz 319 (2020/2021).

¹⁷¹ Dotyczy objętej kontrolą szkoły w Gościszewie.

¹⁷² Dotyczy objętej kontrolą szkoły w Kraśniku. Dyrektor wyjaśnił, że ponieważ nauczyciele nie wnioskowali o dodatkowe zajęcia to on nie występował do organu prowadzącego o dodatkowe godziny.

¹⁷³ Dotyczy szkoły objętej kontrolą w Żyrardowie.

¹⁷⁴ Dotyczy szkoły objętej kontrolą w Chojnicach.

¹⁷⁵ Dotyczy szkół objętych kontrolą w: Ustce, Gościszewie, Chojnicach, Końskowoli, Konstancinie Jeziornie, Markach, Warszawie, Żyrardowie, Sulęcinie.

¹⁷⁶ Dotyczy szkół objętych kontrolą w: Tychnowach, Ustce, Gościszewie, Chojnicach, Gdyni, Końskowoli, Modliborzycach, Turobinie, Konstancinie Jeziornie, Markach, Warszawie, Żyrardowie, Rzepinie.

¹⁷⁷ Finansowane za pośrednictwem Polskiego Związku Szachowego ze środków ministra właściwego do spraw sportu.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Zajęcia koła matematycznego finansowano w ramach tygodniowego wymiaru godzin do dyspozycji Dyrektora oraz godzin przyznanych przez organ prowadzący (klasy IV). W Szkole nie przeprowadzono diagnozy potrzeb w zakresie zajęć pozalekcyjnych rozwijających zainteresowania bezpośrednio wśród uczniów, np. w formie wywiadu lub ankiety.

Dyrektor Szkoły wyjaśniła, że nauczyciele nie wnioskowali o dodatkowe zajęcia pozalekcyjne przekraczające otrzymany przydział zadań oraz że uczniowie licznie uczestniczą w zajęciach organizowanych na terenie Szkoły przez podmioty prywatne (np. taniec, judo).

Jako przyczynę spadku liczby zajęć pozalekcyjnych dyrektorzy szkół wskazywali najczęściej: brak środków finansowych przyznawanych przez organ prowadzący, strajk nauczycieli oraz sytuację epidemiologiczną w kraju.

Wyniki badań kwestionariuszowych wskazują, że 74% z 25 434 nauczycieli prowadziło zajęcia pozalekcyjne rozwijające zainteresowania uczniów.

Wyniki badań kwestionariuszowych wskazują w 47% z 5152 szkół, w roku szkolnym 2020/2021 wraz z wprowadzeniem nauki zdalnej, spadek liczby zajęć pozalekcyjnych organizowanych dla uczniów w celu rozwoju ich zainteresowań i zagospodarowania czasu wolnego, w porównaniu do poprzedniego roku szkolnego. W 47% szkół liczba takich zajęć pozostała bez zmian. W 3% szkół, liczba zajęć pozalekcyjnych wzrosła, w stosunku do poprzedniego roku szkolnego. W takim samym procencie placówek, zajęcia pozalekcyjne nie odbywały się w ogóle.

Wymiar zajęć pozalekcyjnych wynikających z pomocy psychologiczno-pedagogicznej był zależny od potrzeb uczniów oraz liczby uczniów posiadających orzeczenia i/lub opinie wydane przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne i zawartych w nich wskazania. W szkołach, w których liczba zajęć wynikających z rozrządzenia o pomocy psychologiczno-pedagogicznej, zmniejszyła się lub była niewystarczająca do zaspokojenia potrzeb uczniów dyrektorzy szkół najczęściej jako przyczynę wskazywali, brak środków finansowych przekazywanych przez organy prowadzące, strajk nauczycieli i przejście na zdalne nauczanie. Wśród typu zajęć, których wymiar najczęściej ulegał zmniejszeniu były zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze.

Wyniki badań kwestionariuszowych wskazują, że 56% z 25 434 nauczycieli prowadziło zajęcia pozalekcyjne wynikające z pomocy psychologiczno-pedagogicznej.

W związku z wprowadzeniem nauki zdalnej, liczba zajęć w zakresie pomocy psychologiczno-pedagogicznej, w porównaniu do poprzedniego roku szkolnego, w zdecydowanej większości szkół (76%) nie zmieniła się. W 13% szkół, liczba zajęć pomocy psychologiczno-pedagogicznej wzrosła, natomiast w 10%, w porównaniu do poprzedniego roku szkolnego – zmalała. Mniej niż 1% dyrektorów zadeklarował, że tego rodzaju zajęcia w ich szkole, w związku z wprowadzeniem nauki zdalnej, nie odbywały się.

Wyniki kontroli przeprowadzonych na zlecenie NIK przez kuratorów oświaty w 86 szkołach wskazują, że średnia tygodniowa liczba zajęć pomocy psychologiczno-pedagogicznej z trzech lat objętych kontrolą spadała

Zajęcia pozalekcyjne
– badania
kwestionariuszowe

Pomoc psychologiczno-
pedagogiczna
– zajęcia pozalekcyjne

Pomoc psychologiczno-
pedagogiczna – badanie
kwestionariuszowe

Zajęcia w ramach
pomocy psychologiczno-
pedagogicznej
– kuratorzy oświaty

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

i była najniższa w roku szkolnym 2020/2021. Ponadto w 14% z 86 szkół w co najmniej jednym z kontrolowanych lat szkolnych, nie odbywała się nawet jedna godzina zajęć psychologiczno-pedagogicznych tygodniowo, a w pięciu z nich w ciągu trzech objętych kontrolą lat szkolnych, nie odbywały się żadne zajęcia pomocy psychologiczno-pedagogicznej.

Kuratorzy oświaty

W roku szkolnym 2020/2021, liczba zajęć pomocy psychologiczno-pedagogicznej, w stosunku do roku szkolnego:

- 2018/2019 zmniejszyła się w jednej trzeciej szkół (28 z 86, tj. 33%), a wzrosła w połowie (43 z 86, tj. 50%);
- 2019/2020 liczba godzin zajęć psychologiczno-pedagogicznych, w roku szkolnym 2020/2021 wzrosła w jednej trzeciej szkół (28 z 86, tj. 33%), a zmalała w 38% (33 z 86) szkół.

Średnia tygodniowa liczba zajęć pomocy psychologiczno-pedagogicznej, na podstawie kontroli trzech lat szkolnych przeprowadzonej w 86 szkołach – spadła. Dla wszystkich skontrolowanych szkół, średnia tygodniowa liczba zajęć pomocy psychologiczno-pedagogicznej wyniosła w latach szkolnych: 2018/2019 – 21,3 godz., 2019/2020 – 23,6 godz., 2020/2021 – 20,5.

W 12 spośród 86 szkół (14%), w co najmniej jednym z kontrolowanych lat szkolnych, nie odbywała się nawet jedna godzina zajęć psychologiczno-pedagogicznych tygodniowo. W pięciu z nich, w ciągu trzech objętych kontrolą lat szkolnych, nie odbywały się żadne zajęcia pomocy psychologiczno-pedagogicznej.

Źródło: wyniki kontroli przeprowadzonej przez 16 kuratorów oświaty na zlecenie NIK w 86 szkołach publicznych.

Zajęcia pozalekcyjne – NIK

Wyniki kontroli NIK wskazują, że w około jednej trzeciej szkół (siedem z 20), wystąpiły nieprawidłowości w organizacji zajęć pozalekcyjnych związanych z rozwojem zainteresowań lub wynikających z potrzebnej uczniom pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Polegały one na:

- braku zajęć pozalekcyjnych związanych z rozwojem zainteresowań¹⁷⁸;
- braku organizacji zajęć wynikających z pomocy psychologiczno-pedagogicznej i/lub nieobjęcia wszystkich uczniów taką formą wsparcia, pomimo wskazań wynikających z opinii i/lub orzeczeń wydanych przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne¹⁷⁹;
- przekroczeniu liczebności grup uczniów na zajęciach dydaktyczno-wyrównawczych oraz korekcyjno-kompensacyjnych¹⁸⁰;
- nieprowadzeniu ewidencji zajęć pozalekcyjnych, rozwijających zainteresowania uczniów¹⁸¹.

Zajęcia pozalekcyjne – kuratorzy oświaty

Analogiczne nieprawidłowości w zakresie organizowania i dokumentowania zajęć pozalekcyjnych, w tym wynikających z potrzeby organizowania pomocy psychologiczno-pedagogicznej, wykazały kontrole przeprowadzone w szkołach na zlecenie NIK, przez kuratorów oświaty.

¹⁷⁸ Dotyczy szkół objętych kontrolą w: Gościszewie, Turobinie.

¹⁷⁹ Dotyczy szkół objętych kontrolą w: Siemieniu, Konstancinie Jeziornie.

¹⁸⁰ Dotyczy szkół objętych kontrolą w: Końskowoli, Miodnicy, Rzepinie.

¹⁸¹ Dotyczy szkoły objętej kontrolą w Warszawie.

Kuratorzy oświaty

Kontrole przeprowadzone, na zlecenie NIK, przez kuratorów oświaty w 86 szkołach, wykazały w sześciu (7%) z nich nieprawidłowości w obszarze organizowania, a także dokumentowania zajęć pozalekcyjnych, w tym zajęć pomocy psychologiczno-pedagogicznej polegające na:

- braku potwierdzania podpisem przez nauczycieli przeprowadzenia zajęć, a także nieodnotowywania tematów zajęć w dziennikach innych zajęć niż zajęcia obowiązkowe prowadzone przez szkołę (1);
- nieumieszczeniu w dziennikach zajęć korekcyjno-kompensacyjnych wniosków do dalszej pracy z uczniem, ocen postępów, a także programów pracy z uczniem czy z grupą uczniów (2);
- niezorganizowaniu zajęć dydaktyczno-wyrównawczych, logopedycznych i integracji sensorycznej dla uczniów posiadających opinię poradni (1);
- planowaniu zbyt małej liczby godzin w stosunku do rozpoznanych potrzeb, co skutkowało prowadzeniem zajęć dydaktyczno-wyrównawczych w grupach powyżej ośmiu uczniów, logopedycznych powyżej czterech uczniów, a korekcyjno-kompensacyjnych powyżej pięciu uczniów (2);
- nieumieszczeniu godzin zajęć pomocy psychologiczno-pedagogicznej w arkuszu organizacji pracy szkoły (1);
- wykorzystaniu godzin będących w dyspozycji dyrektora na zwiększenie liczby godzin obowiązkowych zajęć edukacyjnych (3).

Ponadto w dwóch kontrolowanych szkołach dyrektorzy nie otrzymali zgody, a także funduszy, na zorganizowanie zajęć rozwijających zainteresowania uczniów.

Źródło: wyniki kontroli przeprowadzonej przez 16 kuratorów oświaty na zlecenie NIK w 86 szkołach publicznych.

W szkołach objętych kontrolą zajęcia pozalekcyjne organizowane w ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej były dla nauczycieli płatne. Zróżnicowanie w sytuacji nauczycieli widać natomiast przy organizacji zajęć pozalekcyjnych związanych z rozwojem zainteresowań. W czterech¹⁸² szkołach z 20 nauczyciele nie otrzymywali za nie dodatkowego wynagrodzenia, ponieważ wchodziły w skład zajęć statutowych szkół i były realizowane w ramach 40-godzinnego tygodnia pracy. W przypadku dwóch¹⁸³ szkół tylko część zajęć była płatna (np. rozwijających aktywność i kreatywność, zajęcia sportowe prowadzone były w ramach szkolnych klubów sportowych i dodatkowo finansowane przez organ prowadzący bądź ministra właściwego ds. sportu). W innej¹⁸⁴ zajęcia te były finansowane ze środków budżetu europejskiego, a po zakończeniu projektu, nie zorganizowano uczniom zajęć pozalekcyjnych na terenie szkoły. W pozostałych szkołach nauczyciele otrzymywali za prowadzenie z uczniami zajęć rozwijających zainteresowania wynagrodzenie, ponieważ były one przydzielane z tzw. godzin do dyspozycji dyrektora określonych w rozporządzeniu w sprawie ramowych planów nauczania. Wynikało to również z polityki oświatowej organów prowadzących, które przeznaczały dodatkowe środki finansowe na tego typu zajęcia.

¹⁸² Dotyczy szkół objętych kontrolą w: Tychnowach, Chojnicach, Gdyni, Warszawie.

¹⁸³ Dotyczy szkół objętych kontrolą w Ustce i Jasieniu.

¹⁸⁴ Dotyczy szkoły objętej kontrolą w Żyrardowie.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Zajęcia pozalekcyjne – badanie kwestionariuszowe

Ustalenia kontroli potwierdzają wyniki badania kwestionariuszowego przeprowadzonego przez NIK wśród nauczycieli. Ponad połowa (56% z 25 434) nauczycieli prowadzących zajęcia pozalekcyjne nie otrzymywała za to wynagrodzenia. Podczas gdy za zajęcia, których zakres obejmował pomoc psychologiczno-pedagogiczną, 66% z 25 434 nauczycieli otrzymało wynagrodzenie za ich prowadzenie.

Zajęcia pozalekcyjne – kontrole GIP

Uzyskane w trybie art. 29 ustawy o NIK, wyniki 67 kontroli przeprowadzonych w latach 2018–2020 przez Głównego Inspektora Pracy, wykazały nieprawidłowości, których zakres obejmował m.in. prowadzenie przez nauczycieli zajęć pozalekcyjnych, w tym wypłacanie dodatkowego wynagrodzenia za ich prowadzenie.

Główny Inspektor Pracy

W latach 2018–2020 inspektorzy pracy przeprowadzili 67 kontroli w jednostkach systemu oświaty. Spośród ogólnej liczby kontroli, 51 kontroli nastąpiło w wyniku skarg pracowników, a siedem kontroli przeprowadzono w wyniku skarg złożonych przez związki zawodowe.

W trakcie kontroli placówek oświatowych inspektorzy pracy stwierdzili m.in., iż placówki, w których zajęcia pozalekcyjne traktowane były jako zajęcia i czynności wynikające z zadań statutowych szkoły i realizowane na podstawie art. 42 ust. 2 pkt 2 ustawy Karta Nauczyciela w ramach czasu pracy nauczyciela, o którym mowa w art. 42 ust. 1 Karty Nauczyciela, oraz ustalonego wynagrodzenia.

W wyniku kontroli inspektorzy stwierdzili, że w ramach zadań pozalekcyjnych nauczyciele wykonywali zajęcia, które nosiły charakter czynności wymienionych w art. 42 ust. 2 pkt 1 lub art. 42 ust. 2d Karty Nauczyciela, natomiast były one rozliczane jako zajęcia prowadzone na podstawie art. 42 ust. 2 pkt 2 Karty Nauczyciela. W związku z powyższym inspektorzy kierowali wystąpienia, kwestionujące powyższą praktykę. Niezależnie od powyższego pracodawcy zostali zobowiązani do wypłacenia uprawnionym pracownikom pedagogicznym dodatkowego wynagrodzenia za zrealizowane w taki sposób godziny dydaktyczne, wychowawcze i opiekuńcze, o których mowa w art. 42 ust. 1 pkt 1 i art. 42 ust. 2 pkt 1 w związku z art. 42 ust. 2d Karty Nauczyciela.

W wielu placówkach oświatowych inspektorzy stwierdzili przypadki ustnego nakazywania nauczycielom prowadzenia zajęć dodatkowych w wymiarze jednej, dwóch lub trzech niepłatnych godzin tygodniowo, co było dokumentowane w „Dziennikach zajęć dodatkowych”.

Na podstawie ww. dokumentów inspektorzy pracy mogli ustalić, iż nauczyciele realizowali zajęcia pozalekcyjne poza pensum, z których znaczna część była niepłatna. Zajęcia te określane były w grafikach dodatkowych zajęć jako: „zajęcia opiekuńczo-wychowawcze”, „zajęcia artystyczne”, „zajęcia teatralno-muzyczne”, „doskonalenie technik szkolnych”, „zajęcia plastyczne”, „koło muzyczne”, „zajęcia usprawniające”, „koło czytelnicze”, „koło rowerowe”, „zajęcia rozwijające kompetencje emocjonalno-społeczne”, „praca indywidualna z uczniem”. Należy zaznaczyć, że w większości przypadków, wskazane wyżej zajęcia nie były ujęte w arkuszu organizacyjnym szkoły.

Podczas kontroli zdarzały się również przypadki nieprawidłowego prowadzenia ewidencji czasu pracy poprzez niewykazywanie prowadzenia zajęć pozalekcyjnych przez nauczycieli np. przygotowujących uczniów do matury, konkursów przedmiotowych. Brak rekompensaty za przepracowane godziny, prowadzone w ramach zajęć pozalekcyjnych, wynikał z błędnego przyjęcia przez dyrektorów placówek, że inicjatorem tych zajęć był sam nauczyciel,

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

gdyż nie były one obowiązkowe i tym samym nie były objęte koniecznością prowadzenia ewidencji czasu pracy. Jednakże zgromadzony w trakcie kontroli materiał dowodowy całkowicie przeczył takim założeniom, bowiem okazywało się, że zajęcia te miały charakter dydaktyczny, sprawdzana była na nich frekwencja, realizowana była podstawa programowa, a także stawiane były uczniom oceny.

W wyniku kontroli przeprowadzonych w ww. placówkach oświatowych, wydano środki prawne w postaci 54 wystąpień, skierowano dziewięć wniosków o ukaranie do sądów. W stosunku do osób odpowiedzialnych za popełnienie wykroczeń przeciwko prawom pracownika w trzech przypadkach zastosowano środki wychowawcze w postaci pouczeń. Ponadto w trakcie jednej kontroli wydano nakaz płatniczy, który dotyczył 14 nauczycieli, którym łącznie wypłacono 34 370,44 zł.

Źródło: na podstawie informacji uzyskanych od Głównego Inspektora Pracy w trybie art. 29 ustawy o NIK.

Dyrektorzy części szkół objętych kontrolą NIK, w ramach zadań wynikających z nadzoru pedagogicznego, sporządzali i przedstawiali radom pedagogicznym plany nadzoru pedagogicznego uwzględniające zajęcia pozalekcyjne, a realizując zadania, podejmowali planowe lub doraźne działania polegające na monitorowaniu i kontrolowaniu pracy nauczycieli i uczniów w szczególności poprzez:

- przeprowadzanie obserwacji zajęć pozalekcyjnych;
- udział w uroczystościach szkolnych;
- analizę zapisów w dziennikach zajęć pozalekcyjnych;
- analizę sporządzanych przez nauczycieli sprawozdań z realizacji zajęć pozalekcyjnych (np. na koniec każdego semestru) czy zadań realizowanych przez zespoły przedmiotowe;
- analizę sporządzanej przez nauczycieli dokumentacji dotyczącej przygotowań uczniów do konkursów przedmiotowych.

W jednym przypadku dyrektor szkoły przeprowadził również ewaluację wewnętrzną zajęć pozalekcyjnych.

Przykład

W Szkole Podstawowej im. Henryka Sienkiewicza w Jasieniu przeprowadzono w roku szkolnym 2018/2019 na polecenie Dyrektora ewaluację wewnętrzną dotyczącą organizacji i funkcjonowania zajęć pozalekcyjnych. Ewaluacji dokonano m.in. z związku z wynikami obserwacji zajęć pozalekcyjnych przeprowadzonych w poprzednim roku szkolnym oraz konsultacjami dotyczącymi adekwatności oferty tych zajęć przeprowadzonych z samorządem uczniowskim i Radą Rodziców.

W zbadanej podczas kontroli dokumentacji realizacji zajęć pozalekcyjnych (np. sprawozdania z realizacji nadzoru pedagogicznego, arkusze obserwacji) formułowano rekomendacje i zalecenia do dalszej pracy, w tym:

- konieczność prowadzenia zajęć pozalekcyjnych rozwijających zainteresowania uczniów;
- potrzeba zwrócenia uwagi na bezpieczeństwo uczniów podczas zajęć pozalekcyjnych;

Nadzór pedagogiczny
a zajęcia pozalekcyjne

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

- uaktualnianie oferty zajęć pozalekcyjnych z większym uwzględnieniem propozycji uczniów w zakresie tematyki prowadzonych zajęć;
- skuteczne informowanie uczniów i ich rodziców o odbywających się zajęciach pozalekcyjnych oraz systematyczne uaktualnianie informacji o ofercie zajęć na stronie internetowej szkoły;
- zróżnicowania form zajęć (np. prowadzenie ich poza budynkiem szkoły) czy umożliwienia prowadzenia zajęć uczniom.
- W ośmiu¹⁸⁵ z 20 objętych kontrolą NIK szkół dyrektorzy, co najmniej w jednym roku objętym kontrolą, sprawując nadzór pedagogiczny:
- nie dysponowali planem nadzoru pedagogicznego¹⁸⁶;
- nie uwzględniali w sporządzonych planach nadzoru pedagogicznego organizowanych w szkole zajęć pozalekcyjnych¹⁸⁷;
- w przedkładanych radzie pedagogicznej sprawozdaniach nie uwzględniali wniosków/nie formułowali rekomendacji odnośnie zajęć pozalekcyjnych¹⁸⁸;
- nie przeprowadzali obserwacji zajęć pozalekcyjnych lub ich nie dokumentowali¹⁸⁹.
- Wyjaśniając te sytuacje dyrektorzy wskazywali na brak takiej potrzeby, szczególnie w przypadku jeżeli nauczyciele prowadzą ten typ zajęć bez wynagrodzenia lub trudności wynikające z formy zdalnego prowadzenia zajęć pozalekcyjnych.

Zdaniem NIK brak pełnego nadzoru pedagogicznego nad zajęciami pozalekcyjnymi szczególnie organizowanymi w celu rozwoju zainteresowań, mógł wynikać z ich zróżnicowanego statusu organizacyjno-finansowego. Ze względu na szczególną rolę tych zajęć w procesie dydaktyczno-wychowawczym i opiekuńczym, powinny być one monitorowane i podlegać nadzorowi w celu racjonalnego gospodarowania zasobami, rozpoznania potrzeb uczniów i nauczycieli oraz lepszego wykorzystania ich potencjału dla realizacji zadań szkół czy wyodrębnienia dobrych praktyk.

Zewnętrzne kontrole

W okresie objętym kontrolą w czterech¹⁹⁰ z 20 szkół objętych kontrolą przeprowadzono zewnętrzne kontrole, których przedmiotem były warunki lokalowe i organizacyjne odnoszące się bezpośrednio lub sprzyjające realizacji zajęć pozalekcyjnych. z realizacją zajęć pozalekcyjnych. Były to głównie kontrole Powiatowego Inspektora Sanitarnego i kuratora oświaty.

Przykład

W okresie objętym kontrolą w **szkole w Jasieniu** zagadnienia zapewnienia warunków lokalowych i/lub organizacyjnych odnoszących się bezpośrednio lub sprzyjających realizacji zajęć pozalekcyjnych były przedmiotem kontroli Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego (PPIS) z Żar. Poza kontrolami infrastruktury, PPIS przeprowadził wizytację programu edukacyjnego „Trzymaj formę”, realizowanego w ramach programu profilaktyczno-

¹⁸⁵ Dotyczy objętych kontrolą szkół w: Ustce, Chojnicach, Końskowoli, Modliborzycach, Kraśniku, Warszawie, Miodnicy, Sulęcinie.

¹⁸⁶ Dotyczy szkół objętych kontrolą w Modliborzycach i Kraśniku (w roku szkolnym 2018/2019).

¹⁸⁷ Dotyczy szkół objętych kontrolą w: Ustce, Chojnicach, Warszawie, Sulęcinie, Miodnicy.

¹⁸⁸ Dotyczy szkół objętych kontrolą w: Sulęcinie, Miodnicy, Chojnicach, Końskowoli.

¹⁸⁹ Dotyczy szkół objętych kontrolą w: Gościszewie, Żyrardowie, Warszawie Kraśniku.

¹⁹⁰ Dotyczy szkół objętych kontrolą w: Miodnicy, Jasieniu, Rzepinie, Sulęcinie.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

-wychowawczego Szkoły w roku szkolnym 2019/2020, którego celem było zwiększenie świadomości wpływu żywienia i aktywności fizycznej na zdrowie oraz zachęcenie uczniów do zwiększonej aktywności fizycznej w wolnym czasie. W wyniku przeprowadzonej wizytacji uwag i zaleceń nie sformułowano.

W pozostałych przypadkach (16 z 20 szkół) takich kontroli nie przeprowadzono.

5.4. Zdalne nauczanie

Minister we współpracy z Ministrem Zdrowia i Głównym Inspektorem Sanitarnym podjął działania na rzecz organizacji kształcenia na odległość w związku z czasowym ograniczeniem funkcjonowania szkół i placówek wynikającym z sytuacji epidemiologicznej w kraju, w tym:

- wydał przepisy prawne, a także wytyczne i zalecenia m.in. dla dyrektorów szkół;
- pozyskiwał, za pośrednictwem kuratorów oświaty, dane o organizacji pracy nauczycieli w trakcie zdalnego nauczania;
- jako przedstawiciel Rady Ministrów, wykorzystał uruchomione w latach 2018/2019–2020/2021 projekty i programy służące rozwijaniu kompetencji nauczycieli w dziedzinie technologii informacyjno-komunikacyjnej;
- podjął działania na rzecz jednorazowego dofinansowania w kwocie 500 zł na doposażenie nauczycieli w sprzęt niezbędny do zdalnego nauczania.

Minister, kontynuując Porozumienie z Telewizją Polską (TVP S.A.) zawarte w 2012 r., doprowadził do stworzenia w 2020 r. audycji oświatowych w ramach projektu „Szkoła z TVP”. Jednak, w ocenie NIK za nierzetelne należy uznać niewypełnienie przez Ministra wymogów dotyczących odbioru redakcyjnego audycji przygotowanych przez TVP S.A. oraz niezatwierdzenie ich przydatności do emisji w określonych terminach¹⁹¹. Minister nie uwzględnił także postanowień zapewniających możliwość sprawowania bieżącego nadzoru merytorycznego nad przygotowywanymi przez TVP S.A. audycjami oraz nad doborem kadry nauczycielskiej prowadzącej zajęcia edukacyjne, co stwarzało ryzyko obniżenia wartości dydaktycznej prezentowanych zajęć.

W związku z wystąpieniem na terenie Polski COVID-19 i czasowym ograniczeniem funkcjonowania szkół, dyrektorzy szkół wprowadzili odpowiednie regulacje umożliwiające zdalne nauczanie, a warunki i organizacyjna pracy sprzyjały realizacji zadań przez nauczycieli. Zgłaszane przez dyrektorów szkół objętych kontrolą, szczególnie w początkowej fazie wprowadzenia nauki zdalnej, trudności przy realizacji zajęć dydaktyczno-wychowawczych dotyczyły trudności z zapewnieniem odpowiedniego sprzętu i przepustowości Internetu oraz niezbędnych kompetencji zarówno po stronie nauczycieli jak i uczniów.

Działania Ministra

Zdalna nauka w szkołach

¹⁹¹ Ministerstwo nie posiadało dokumentów potwierdzających odebranie i akceptację treści audycji oświatowych przed ich emisją, gdyż zdaniem Ministerstwa, nauczyciel w realizacji programu nauczania ma prawo do swobody stosowania takich metod nauczania i wychowania, jakie uważa za najważniejsze spośród uznanych przez współczesne nauki pedagogiczne oraz do wyboru spośród zatwierdzonych do użytku szkolnego podręczników i innych pomocy naukowych.

Nauka stacjonarna w czasie pandemii COVID-19 – warunki

W czasie, kiedy podczas pandemii COVID-19 szkoły prowadziły naukę w trybie stacjonarnym wprowadzono zmiany w zasadach korzystania z pomieszczeń i przestrzeni szkolnych, w tym dostępu do pracowni przedmiotowych, bibliotek czy czytelní. Szkoły zostały wyposażone również w środki dezynfekcyjne do odkażania pomocy dydaktycznych i elementów stałych oraz środki do odkażania rąk. W widocznych miejscach wisiały tablice z potrzebnymi informacjami wynikającymi z przeciwdziałania rozprzestrzeniania COVID-19.

5.4.1. Działania Ministra na rzecz organizacji kształcenia na odległość

Ramy prawne zdalnej nauki

W związku z wystąpieniem na terenie Polski COVID-19 i czasowym ograniczeniem funkcjonowania jednostek systemu oświaty, Minister działając na podstawie ustawy Prawo oświatowe, wydał od marca 2020 r. do grudnia 2020 r. rozporządzenia¹⁹² regulujące funkcjonowanie szkół i placówek, stwarzając ramy prawne do kształcenia, z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość. Powołany¹⁹³ przez Ministra Zespół ds. wdrażania kształcenia na odległość w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 przygotował projekty aktów prawnych regulujących funkcjonowanie jednostek systemu oświaty w okresie czasowego ograniczenia ich funkcjonowania, opracował materiały informacyjne dla dyrektorów szkół, nauczycieli i rodziców, pracował nad rozwijaniem funkcjonalności Zintegrowanej Platformy Edukacyjnej¹⁹⁴ i poszerzaniem bazy materiałów edukacyjnych dostępnych na platformie epodreczniki.pl. Przy tworzeniu systemu pracy nauczycieli, w okresie epidemii COVID-19 Ministerstwo współpracowało z Głównym Inspektorem Sanitarnym, a także korzystało m.in. z doświadczenia państw europejskich, porównując stosowane rozwiązania oraz możliwość ich wdrożenia w Polsce¹⁹⁵.

W wyniku analizy, m.in. unijnych opracowań¹⁹⁶, Ministerstwo przygotowało wytyczne i zalecenia dla publicznych i niepublicznych szkół i przedszkoli oraz organizatorów półkolonii w szkołach podstawowych.

¹⁹² M.in.: rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 (Dz. U. poz. 493, ze zm.), rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 sierpnia 2020 r. w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 (Dz. U. poz. 1389, ze zm.) oraz rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 marca 2020 r. w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 (Dz. U. poz. 410, ze zm., rozporządzenie wygasło z dniem 31 sierpnia 2020 r.).

¹⁹³ Zarządzenie nr 13 Ministra Edukacji Narodowej z dnia 19 marca 2020 r. w sprawie powołania Zespołu do spraw wdrażania kształcenia na odległość w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 (Dz. Urz. Ministra Edukacji Narodowej, poz. 13).

¹⁹⁴ Dalej: ZPE.

¹⁹⁵ Przykładowo: opracowania Banku Światowego i OECD na temat wyzwań związanych z wprowadzeniem na masową skalę edukacji zdalnej, wytyczne Międzynarodowej Organizacji Zdrowia (WHO) dotyczące funkcjonowania szkół w kontekście COVID-19, dokument roboczy Komisji Europejskiej pt. *Mieszany system nauki – wytyczne na początku roku szkolnego 2020/21*.

¹⁹⁶ Konkluzje Rady Unii Europejskiej w sprawie przeciwdziałania kryzysowi wywołanemu przez COVID-19 w kształceniu i szkoleniu przyjęte w procedurze pisemnej 16 czerwca 2020 r.; materiały Banku Światowego; Ramowy przewodnik OECD dotyczący reakcji w 2020 r. na wyzwania edukacyjne związane z COVID-19.

Wytyczne i zalecenia publikowane na stronie Ministerstwa, aktualizowane były zgodnie ze zmianami przepisów prawa. W celu usprawnienia wymiany informacji i opinii, Minister w dniu 23 października 2020 r., powołał Radę Konsultacyjną do spraw Bezpieczeństwa w Edukacji¹⁹⁷. Zadania Rady koncentrowały się przede wszystkim na zagadnieniach bezpieczeństwa sanitarno-higienicznego w jednostkach systemu oświaty w czasie epidemii COVID-19. Na każdym etapie wprowadzania nowych rozwiązań organizacyjnych, szkoły i placówki równolegle otrzymywały wytyczne i zalecenia sporządzone w oparciu o sytuację panującą w kraju¹⁹⁸.

W marcu i kwietniu 2020 r., kuratorzy przekazali MEN informacje dotyczące realizacji kształcenia na odległość, zgłaszając bariery i zdiagnozowane problemy dotyczące w szczególności: dostępności uczniów do sprzętu, posiadania lub ograniczonego dostępu do Internetu, potrzeby wsparcia uczniów klas VIII oraz klas maturalnych. Na zgłaszane m.in. przez kuratorów oświaty, problemy/bariery występujące w zdalnym nauczaniu, Ministerstwo reagowało na bieżąco, wprowadzając kolejne regulacje prawne umożliwiające szkołom i placówkom prowadzenie procesu kształcenia oraz wykonywanie obowiązkowych zadań oraz informując o swoich działaniach na stronie internetowej¹⁹⁹, w mediach społecznościowych, a także w mailach kierowanych do kuratorów oświaty i dyrektorów szkół.

Problemy zdalnej nauki

Minister, za pośrednictwem SIO, udostępniał szkołom i placówkom ankiety, na podstawie których gromadził dane o zapotrzebowaniu na cyfrowe narzędzia i pomoce dydaktyczne stanowiące wsparcie dla rozwijania kompetencji kluczowych uczniów (wrzesień 2018 r.), a także sprzętu TIK posiadanego przez szkoły i nabytego w 2020 r. w ramach programów rządowych np. „Aktywna tablica” (listopad 2020 r.). Minister podjął działania wspierające dyrektorów szkół i nauczycieli w realizacji zadań w czasie zdalnego nauczania poprzez doposażenie w sprzęt odpowiedni do potrzeb, jednak nie miał informacji o stopniu ich zaspokojenia, ponieważ dyrektor jednostki oświatowej może polecić nauczycielom wykonywanie pracy poza miejscem jej stałego wykonywania lub zapewnić mu odpowiednio przygotowane stanowisko pracy na terenie szkoły.

Rozporządzeniem Ministra Edukacji i Nauki z dnia 18 listopada 2020 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19²⁰⁰, wprowadzono możliwość jednorazowego (w kwocie do 500 zł) dofinansowania zakupu sprzętu lub oprogramowania przydatnego w prowadze-

¹⁹⁷ Zarządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 22 października 2020 r. w sprawie powołania Rady Konsultacyjnej do spraw Bezpieczeństwa w Edukacji (Dz. Urz. Ministra Edukacji i Nauki, poz. 1).

¹⁹⁸ Ministerstwo przygotowało poradniki, które zamieszczone zostały m.in. na Zintegrowanej Platformie Edukacyjnej w osobnej zakładce pn. Kształcenia na odległość: Informator dla nauczycieli i dyrektorów szkół, Kształcenie na odległość – poradnik dla szkół, Poradnik – dobre praktyki w zakresie kształcenia na odległość oraz Kształcenie na odległość w klasach I-III szkoły podstawowej. Wszystkie poradniki i wskazówki dla nauczycieli opublikowano na stronie <https://www.gov.pl/web/zdalnelekcje/poradnik-dla-nauczycieli>.

¹⁹⁹ <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/wiadomosci?page=37&size=10>

²⁰⁰ Dz. U. poz. 2047.

niu zajęć realizowanych z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość dla nauczycieli zatrudnionych w szkołach publicznych i niepublicznych²⁰¹. Kwota określona w rozporządzeniu wynikała z wysokości środków wyasygnowanych na ten cel z budżetu państwa w relacji do zakładanej liczby nauczycieli uprawnionych do tego świadczenia. Podziału środków dokonano uwzględniając 539,5 tys. nauczycieli zatrudnionych w szkołach lub placówkach prowadzonych przez jst lub, dla których jst jest organem rejestrującym oraz 13,1 tys. szkołach prowadzonych przez właściwych ministrów oraz niepublicznych szkołach artystycznych (według stanu na 22 listopada 2020 r.).

Projekty UE Minister Edukacji Narodowej, we współpracy²⁰² z Ministerstwem Cyfryzacji uruchomił projekty finansowane z budżetu Unii Europejskiej w ramach Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa²⁰³ na lata 2014–2020. W ramach programu „Zdalna szkoła” zakupiono laptopy, tablety oraz dostęp do Internetu na kwotę 187 mln zł, wspierając 2,8 tys. samorządów, natomiast w projekcie „Zdalna Szkoła+” sprzęt na kwotę 180 mln zł, wspierając 2,5 tys. samorządów²⁰⁴.

W dniu 19 lipca 2017 r. Rada Ministrów podjęła uchwałę Nr 108/2017 w sprawie ustanowienia rządowego programu rozwijania szkolnej infrastruktury oraz kompetencji uczniów i nauczycieli w dziedzinie TIK na lata 2017–2019 pn. „Aktywna tablica”²⁰⁵, dzięki któremu łącznie 12 012 szkół otrzymało 39,7 tys. różnego rodzaju pomocy dydaktycznych²⁰⁶. Ministerstwo przygotowało i wdrożyło program, a następnie koordynowało działania w skali kraju, przekazując środki finansowe wojewodom. Sprawozdania i ewaluacja²⁰⁷ powyższego programu posłużyła do opracowania kolejnej jego edycji²⁰⁸, w której rozszerzono katalog i silniej powiązано otrzymanie dotacji z warunkiem podnoszenia kompetencji metodycznych nauczycieli w wykorzystywaniu TIK. Wsparcie finansowe z nowej edycji uwzględnia szkoły nieobjęte poprzednio wsparciem i specjalne ośrodki

²⁰¹ Na podstawie dowodu zakupu dokonanego w okresie od 1 września do 7 grudnia 2020 r.

²⁰² Współpraca MEN polegała na ustalaniu grup docelowych objętych projektami „Zdalna szkoła” i „Zdalna szkoła+” oraz wysokości dofinansowania dla jednostek samorządu terytorialnego.

²⁰³ Dalej: POPC.

²⁰⁴ W związku z tym, że powyższe programy nie były nadzorowane przez Ministra, Ministerstwo nie dysponowało szczegółowymi danymi w zakresie poziomu realizacji programu. MEiN przygotowywało koncepcji projektu „Lekcja: Enter”, ramowego programu i planu szkoleń oraz sprawowało nadzór merytoryczny nad realizacją projektu.

²⁰⁵ Zakładany koszt realizacji programu w wysokości 279,3 tys. zł zrealizowany został w 75%. Uruchomiona przez Ministra Finansów kwota 166,1 tys. zł, na zakup pomocy dydaktycznych na podstawie wniosków wojewodów i ministrów, wykorzystana została w wysokości 97,3%, tj. 161,6 tys. zł.

²⁰⁶ Zgodnie ze sprawozdaniem z realizacji Programu na lata 2017–2019, o udział zawnioskowało łącznie 13 897 szkół, z czego 0,41% zrezygnowało z przyznanego wsparcia. Głównymi przyczynami był brak dostępu do Internetu o wymaganej przepustowości oraz strajk nauczycieli, który uniemożliwił terminowe złożenie wniosku (w 2019 r.).

²⁰⁷ Badanie ewaluacyjne końcowe pn. „Ocena efektów działań realizowanych przez szkoły w ramach Rządowego programu rozwijania szkolnej infrastruktury oraz kompetencji uczniów i nauczycieli w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych na lata 2017-2019 „Aktywna tablica” przeprowadzone w 2019 r. przez Instytut Badań Edukacyjnych.

²⁰⁸ Edycję programu na lata 2020-2024 uruchomiono uchwałą Rady Ministrów z dnia 23 października 2020 r.

szkolno-wychowawcze. Po przeprowadzonej kwalifikacji wniosków przez wojewodów kwota z budżetu państwa przeznaczona na wsparcie organów prowadzących szkoły wyniosła w 2020 r. ponad 34,9 mln zł.

Ministerstwo rozpowszechniało wiedzę nt. dostępnych materiałów cyfrowych, m.in. poprzez Zintegrowaną Platformę Edukacyjną. Publikowane na niej e-materiały nie podlegały procedurze dopuszczenia do użytku szkolnego określonej rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 października 2019 r. w sprawie dopuszczania do użytku szkolnego podręczników²⁰⁹. Podlegały jednak standardom merytoryczno-dydaktycznym, funkcjonalnym, dostępności i techniczno-graficznym²¹⁰. Zdaniem Ministerstwa²¹¹, wszystkie nowe e-materiały do kształcenia ogólnego były zgodne z obowiązującą podstawą programową. Opracowywane były przez zespoły ekspertów, beneficjentów konkursowych²¹² w ramach projektów POWER, podlegając ocenie recenzentów z projektów pozakonkursowych ORE. ZPE oferuje, ok. 10 tys. interaktywnych e-materiałów edukacyjnych do kształcenia ogólnego oraz zawodowego. Poza e-materiałami służącymi realizacji poszczególnych treści wynikających z obowiązujących podstaw programowych, na platformie dostępne są również przykładowe programy nauczania do podstawy programowej kształcenia ogólnego²¹³ oraz scenariusze zajęć z zakresu kształcenia ogólnego. Minister nie gromadzi danych dotyczących korzystania przez zalogowanych nauczycieli z e-materiałów. Dysponuje jedynie danymi dotyczącymi liczby odsłon strony epodreczniki.pl²¹⁴.

Zintegrowana Platforma Edukacyjna

W dniu 30 listopada 2012 r., Minister Edukacji i Nauki zawarł z Telewizją Polską S.A. „Porozumienie”²¹⁵ na tworzenie i rozpowszechnianie audycji oświatowych odpowiadających wymogom wynikającym z podstaw programowych obowiązujących w szkołach i placówkach oświatowych, skierowanych do dzieci w wieku przedszkolnym oraz uczniów szkoły podstawowej. W związku z czasowym ograniczeniem funkcjonowania szkół i placówek zawarto w 2020 r. sześć Aneksów²¹⁶ do Porozumienia oraz

„Szkoła z TVP”

²⁰⁹ Dz. U. poz. 2013.

²¹⁰ <https://efs.men.gov.pl/nabory/e-materialy2/>

²¹¹ M.in. za pismem z dnia 14 grudnia 2020 r., znak DKO-WKiDN.6110.2.2020.JW oraz DPPI-WIT.4063.2.2021.JJ z dnia 26 stycznia 2021 r.

²¹² Beneficjent konkursowy jest zobowiązany zagwarantować, że e-materiały dydaktyczne będą zgodne z przepisami prawa oświatowego na dzień zakończenia realizacji projektu.

²¹³ Zgodności z podstawą programową kształcenia ogólnego z 2017 r. i 2018 r., tj. rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej (Dz. U. 2017 poz. 356) i rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 stycznia 2018 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia (Dz. U. 2018 poz. 467).

²¹⁴ W roku szkolnym 2018/2019 zanotowano 5 905,3 tys. odsłon, w tym 4 684,9 tys. tzw. unikalnych odsłon. W roku 2019/2020 liczba odsłon wzrosła do 121 934 tys., w tym 86 744 tys. unikalnych odsłon. Od początku roku szkolnego 2020/2021 liczba odsłon wyniosła 28 443,6 tys., w tym 21 925,6 tys. unikalnych odsłon.

²¹⁵ Zwane dalej Porozumieniem.

²¹⁶ Aneks nr 1 z dnia 27 marca 2020 r.; aneks nr 2 zawarty dnia 31 marca 2020 r., aneks nr 3 zawarty 10 kwietnia 2020 r. aneks nr 4 z dnia 10 kwietnia 2020 r.; aneks nr 5 zawarty dnia 4 maja 2020 r. oraz aneks nr 6 z dnia 1 czerwca 2020 r.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

podpisano umowę dotacyjną²¹⁷ na stworzenie 12 audycji dla uczniów klas I–VIII oraz szkół ponadpodstawowych²¹⁸, tj. po jednej audycji dla każdej z klas. W Aneksach określono m.in., że odbiór i zatwierdzanie przez pracowników Ministerstwa przydatności audycji oświatowych odbywać się będzie dzień przed ich emisją. MEN zapewniło sobie możliwość kontroli zgodności audycji oświatowych ze scenariuszami wyłącznie, co do ich zgodności z podstawą programową.

Do umowy dotacyjnej zawarto Aneks, w którym termin przekazania sprawozdania rzeczowo-finansowego przez TVP S.A. przedłużono z 5 na 17 lipca 2020 r. Sprawozdanie wpłynęło siedem dni po terminie, tj. 24 lipca. Do końca 2020 r. sprawozdanie z realizacji umowy było weryfikowane²¹⁹. Również po terminie wynikającym z umowy (osiem dni), ustalonym na 25 czerwca 2020 r., przekazano nośnik z nagranyymi audycjami oświatowym. W obydwu przypadkach Ministerstwo zwróciło się do TVP S.A. o przekazanie wyjaśnień, co do powodów opóźnienia. W odpowiedzi TVP S.A. wskazało, że zwłoka spowodowana była rozmiarem i złożonością projektu, jak również utrudnieniami wynikającymi z pandemii COVID-19. Środki dotacji w kwocie 10 tys. zł MEN przekazała TVP S.A. 22 maja 2020 r., natomiast niewykorzystaną część dotacji w wysokości 3,7 tys. zł TVP S.A. zwróciła 19 czerwca 2020 r.

Współpraca Ministerstwa z TVP S.A. polegała na przygotowaniu przez MEN „planów nauczania (...), według których TVP emitowała lekcje dla uczniów” oraz we współpracy z kuratorami oświaty, propozycji tematów lekcji zgodnie z którymi TVP wyprodukowała 12 audycji oświatowych. Za realizację oraz zatrudnienie wykonawców projektu „Szkoła z TVP” odpowiadała w pełni Telewizja. Na pierwszym etapie projektu, nauczycieli do prowadzenia audycji proponowali kuratorzy oświaty we współpracy z doradcami metodycznym [na powyższe nie przedstawiono żadnych dokumentów]. Na dalszym etapie TVP pozyskiwała nauczycieli również we własnym zakresie. Wynagrodzenie nauczycieli prowadzących lekcje w projekcie „Szkoła z TVP” finansowane były przez TVP S.A. MEN nie monitorował rzeczywistego wykorzystania emitowanych przez TVP S.A. lekcji przez nauczycieli. Zdaniem MEN tematyka zajęć odpowiadała faktycznym potrzebom uczniów. Wszystkie ustalenia w kwestii współpracy pomiędzy MEN a TVP S.A. miały charakter roboczy i odbywały się głównie telefonicznie lub za pośrednictwem wideokonferencji.

Za nierzetelne należy uznać niedokonanie przez Ministra odbioru redakcyjnego 12 audycji oświatowych wyprodukowanych przez TVP S.A. w ramach projektu „Szkoła z TVP” przed ich wyemitowaniem oraz niezatwierdzenie przydatności audycji do emisji w ustalonych terminach, do czego był zobowiązany postanowieniami § 1 pkt 3 Aneksu nr 1 z dnia 27 marca 2020 r. do Porozumienia. Nieskorzystanie przez Ministra z możliwości sprawdzenia wartości dydaktycznej i merytorycznej zajęć edu-

²¹⁷ Z dnia 22 maja 2020 r., nr MEN/2020/DIP/600, dalej: Umowa.

²¹⁸ Klas I, II, III trzyletniego Liceum Ogólnokształcącego oraz klasy I czteroletniego LO.

²¹⁹ Pismo DIP-WP.0911.11.2020.KŁ.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

kacyjnych wyprodukowanych przez TVP S.A. przed ich wyemitowaniem, mogło m.in. stworzyć ryzyko, że zaprezentowane zostaną treści niezgodne z podstawą programową. Weryfikacja treści audycji, co do zgodności z podstawą programową, odbyła się dopiero po wyemitowaniu całego cyklu i przekazaniu Ministerstwu nośnika w dniu 3 lipca 2020 r.

Do Ministerstwa wpłynęło 21 skarg, w tym siedem interpelacji poselskich oraz dwa zapytania poselskie²²⁰ dotyczące wartości zajęć edukacyjnych zaprezentowanych w ramach projektu „Szkoła z TVP”. Wskazywano w szczególności na nieprzygotowanie medialne nauczycieli do prowadzenia zajęć oraz na popełnione błędy merytoryczne i dydaktyczne. W odpowiedziach na powyższe pisma Ministerstwo w ogóle nie odnosiło się do treści zarzutów merytorycznych przedstawianych przez ich autorów, podając jedynie ogólne informacje dotyczące założeń programu czy godzin i pasm transmisji. W ocenie NIK negatywne opinie wynikały przede wszystkim z niewprowadzenia lub nieskorzystania przez Ministra z postanowień zapewniających możliwość bieżącego sprawowania nadzoru merytorycznego nad treścią przygotowywanych przez TVP S.A. audycji oraz wpływu na dobór kadry nauczycielskiej prowadzącej lekcje²²¹.

Ministerstwo nie posiadało dokumentów potwierdzających odebranie i akceptację treści audycji oświatowych przed ich emisją, gdyż zdaniem Ministerstwa, nauczyciel w realizacji programu nauczania ma prawo do swobody stosowania takich metod nauczania i wychowania, jakie uważa za najwłaściwsze spośród uznanych przez współczesne nauki pedagogiczne oraz do wyboru spośród zatwierdzonych do użytku szkolnego podręczników i innych pomocy naukowych.

Najwyższa Izba Kontroli zauważa, że produkcja audycji oświatowych we współpracy z TVP S.A. jest działaniem istotnie wspomagającym pracę dydaktyczną nauczycieli, w szczególności w dobie pandemii COVID-19. Bezdyskusyjne jest również prawo nauczycieli do doboru podręczników i metod nauczania. Jednak Minister, realizując projekt nie skorzystał z przysługujących uprawnień do weryfikacji treści audycji oraz nie spowodował ujęcia odpowiednich regulacji w Aneksach do Porozumienia i w umowie dotacyjnej umożliwiających sprawowanie systematycznego nadzoru merytorycznego nad ich treścią i doborem kompetentnej kadry nauczycielskiej. W ten sposób, w ocenie NIK, Minister nie zapewnił, aby zajęcia edukacyjne sygnowane przez Ministerstwo Edukacji Narodowej zostały przygotowane przez TVP SA w pełni profesjonalnie, zarówno w odniesieniu do wartości dydaktycznej, jak i wizerunkowej na co wskazuje treść skarg, interpelacji i zapytań poselskich.

Na zlecenie Ministra, Ośrodek Rozwoju Edukacji, przygotował materiały szkoleniowe dla nauczycieli dotyczące wprowadzanych w roku szkolnym 2020/2021 zmian wymagań egzaminacyjnych do egzaminu ósmoklasisty i egzaminu maturalnego oraz przeprowadzał szkolenia e-learningowe

Szkolenia związane ze zmianami w wymaganiach egzaminacyjnych

²²⁰ Interpelacja nr 3419, 4016, 4020, 4025, 4042, 4090, 4129; zapytanie poselskie nr 628, 642.

²²¹ Dotyczy Porozumienia zawartego z TVP S.A. w 2012 r. oraz Aneksów i umowy dotacyjnej z 2020 r.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

dla kadry publicznych placówek doskonalenia nauczycieli dotyczące tych zmian. Ośrodek w grudniu 2020 r. przeprowadził cztery szkolenia związane ze zmianami w wymaganiach na egzaminie ósmoklasisty (uczestniczyło w nich 411 osób) oraz 11 szkoleń związanych ze zmianami w wymaganiach na egzaminie maturalnym (przeszkolono 902 uczestników).

5.4.2. Uwarunkowania organizacyjne pracy nauczycieli w czasie pandemii COVID-19

Zawieszenie nauki w początkowej fazie zagrożenia COVID-19

W związku z wystąpieniem na terenie Polski COVID-19 i czasowym ograniczeniem od 12 marca 2020 r. funkcjonowania jednostek systemu oświaty, przez pierwsze dwa dni nauczyciele pozostawali do dyspozycji dyrektora. Realizowali zadania związane z samodoskonaleniem, w szczególności podnosząc swoje umiejętności przydatne w czasie zdalnego nauczania, zapoznawali się z informacjami o zasadach i formach pracy, wyszukali informacji na temat sposobów prowadzenia zajęć na odległość. W przypadku szkół podstawowych prowadzili także zajęcia opiekuńcze dla dzieci, którym rodzice nie mogli zapewnić opieki. Zajęcia te odbywały się najczęściej w świetlicy szkolnej. Następnie nauczyciele rozpoczęli, zgodnie z przyjętą w szkołach organizacją, pracę z uczniami realizując lekcje i pozostałe swoje zadania w formie zdalnej.

Nauczyciele w czasie pandemii COVID-19

W szkołach objętych kontrolą wśród ogółu zatrudnionych odsetek nauczycieli, którzy w związku z COVID-19 przebywali na zwolnieniach lekarskich, kwarantannach czy izolacjach wyniósł 22%. Część z nich, po wyrażeniu stosownej zgody, prowadziła z uczniami lekcje online. Nie wystąpiły przypadki przejść nauczycieli na emerytury czy świadczenia kompensacyjne z powodu COVID-19.

Kształcenie i doskonalenie nauczycieli – zdalne nauczanie

Nie wszyscy nauczyciele, w roku szkolnym 2019/2020 (II semestr) oraz 2020/2021, uczestniczyli lub udokumentowali swój udział w szkoleniach dotyczących posługiwania się technologiami informatycznymi związanymi z koniecznością prowadzenia nauki zdalnej. Wyjaśniając przyczynę dyrektorzy wskazywali, że ze względu na ubogą ofertę szkoleniową na rynku w momencie ogłoszenia zmiany sposobu funkcjonowania szkół ze względu na epidemię COVID-19, doskonalenie nauczycieli polegało głównie na samokształceniu, poszukiwaniu informacji o sposobach prowadzenia zdalnego nauczania. Najszybciej na dynamiczną sytuację w oświacie zareagowały wydawnictwa edukacyjne i z tych szkoleń na początku korzystali nauczyciele. Ponieważ były to krótkie formy, czasem filmy instruktażowe, nie zawsze nauczyciele otrzymywali zaświadczenia. Przykładowe szkolenia dla nauczycieli wspierające ich w nauce zdalnej to:

- obsługa aplikacji Microsoft Teams wykorzystywanej do nauki zdalnej;
- praca z dziennikiem elektronicznym;
- kształcenie na odległość – nowe regulacje prawne;
- ocenianie uczniów w czasie nauki zdalnej;
- wykorzystanie technologii informatycznych do nauki zdalnej;
- efektywne realizowania nauczania hybrydowego dla poszczególnych przedmiotów np. przyrody czy biologii;
- organizacja lekcji online poszczególnych przedmiotów np. matematyki;

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

- innowacyjne wykorzystania MS Office 365 w realizacji podstawy programowej, prowadzenia sprawdzianów i testów online, odbierania rozwiązań i przekazywania informacji zwrotnej;
- higiena cyfrowa a zdalne nauczanie.

W szkołach objętych badaniem kwestionariuszowym, według stanu na 31 marca 2020 r. liczba nauczycieli, którzy ukończyli formy kształcenia i doskonalenia zawodowego w związku z wprowadzonym od marca 2020 r. nauczaniem zdalnym, wyniosła 102 231. Natomiast na dzień 30 września 2020 r. liczba ta wynosiła 176 090 nauczycieli. W zestawieniu z liczbą zatrudnionych nauczycieli w tych szkołach daje to odpowiednio 47% i 81% przeszkolonych nauczycieli.

Zróżnicowane aktywności nauczycieli w obszarze kształcenia i doskonalenia zawodowego, z których wiedza i umiejętności były przydatne do zdalnego nauczania potwierdziły również kontrole zrealizowane w 86 szkołach, na zlecenie NIK, przez kuratorów oświaty.

Szkolenia nauczycieli
– badanie
kwestionariuszowe

Kuratorzy oświaty
– kształcenie
i doskonalenie nauczycieli

Kuratorzy oświaty

Na podstawie uzyskanych przez kuratorów danych, średnio 91% nauczycieli kontrolowanych szkół uczestniczyło w badanym okresie w formach kształcenia i doskonalenia zawodowego, z których wiedza i umiejętności były przydatne do zdalnego nauczania. Zdecydowana większość z nich dotyczyła sposobów prowadzenia zajęć w taki sposób aby zwiększyć atrakcyjność zajęć w formie zdalnej, a także sposobów sprawdzania wiedzy uczniów za pośrednictwem zdalnych metod kształcenia – przeprowadzania testów, sprawdzianów czy odpowiedzi ustnych. Równie częstym tematem form doskonalenia zawodowego nauczycieli stała się obsługa aplikacji służących do prowadzenia zajęć w formie zdalnej, aplikacji do przygotowania materiałów do lekcji, a także cyfrowych narzędzi i nowych technologii w ogóle.

W ostatnim z kontrolowanych lat szkolnych nauczyciele uczestniczyli w szkoleniach ukierunkowanych na współpracę on-line z uczniami. Szkolenia z umiejętności poradzenia sobie ze stresem i obciążeniami związanymi ze zdalną nauką, a także codziennego funkcjonowania młodzieży w czasie pandemii COVID-19.

Źródło: wyniki kontroli przeprowadzonej przez 16 kuratorów oświaty, na zlecenie NIK, w 86 szkołach publicznych.

W okresie zdalnego nauczania od marca 2020 do stycznia 2021 r. również nie wszyscy (94%) biorący udział w badaniu kwestionariuszowym nauczyciele uczestniczyli w zorganizowanych szkoleniach, które miały na celu ułatwienie nauczania zdalnego.

Zgłaszane przez dyrektorów szkół objętych kontrolą, szczególnie w początkowej fazie wprowadzenia nauki zdalnej, trudności przy realizacji zajęć dydaktyczno-wychowawczych dotyczyły:

- dostępu do odpowiedniej przepustowości łącz internetowych zarówno po stronie nauczycieli jak i uczniów;
- brak lub przestarzały sprzęt komputerowy;
- brak odpowiedniego oprogramowania wśród części uczniów i nauczycieli²²²;

Badania
kwestionariuszowe
– kształcenie
i doskonalenie nauczycieli

Trudności zgłaszane
przez dyrektorów

²²² Dzięki wsparciu rządowemu (najpierw projekt „Zdalna Szkoła”, później „Zdalna Szkoła Plus”).

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

- braku przeszkolenia nauczycieli do prowadzenia zajęć zdalnych;
- trudności w dokonaniu trafnego wyboru metod i sposobów pracy;
- wątpliwości nauczycieli przy ocenianiu pracy uczniów i ich postępów w nauce;
- trudności w sprawdzeniu rzeczywistej obecności uczniów w czasie lekcji;
- brak opracowanych sposobów komunikacji między szkołą a uczniami;
- braku umiejętności korzystania przez uczniów z komunikatorów, poczty elektronicznej, używanych platform czy innych programów (np. część uczniów nie potrafiło odesłać wykonanej pracy czy odczytać przesłanych zadań);
- trudności z dostępem do dziennika elektronicznego.

Trudności w zdalnym nauczaniu – badania kwestionariuszowe

Na podobne trudności w zdalnym nauczaniu wskazują uczestniczący, w lutym 2021 r., w badaniu kwestionariuszowym nauczyciele. 71% z 25 434 badanych jako problem wskazało obiektywne sprawdzenie wiedzy i umiejętności uczniów. Drugą najczęściej wskazywaną odpowiedzią był brak dostępu do sprzętu po stronie uczniów umożliwiającego sprawne prowadzenie lekcji online (52%). Istotnym problemem był również dostęp do Internetu ze względu na miejsce zamieszkania i to zarówno po stronie nauczycieli (14%) jak i uczniów (42%). Blisko jedna trzecia badanych wskazała również na zbyt dużą liczbę uczniów utrudniającą indywidualizację nauczania na odległość (34%) oraz trudności ze sprawdzeniem faktycznej frekwencji uczniów (30% z 25 434).

Organizacja pracy szkół

Dyrektorzy objętych kontrolą szkół wywiązali się z obowiązku organizacji zadań, w tym nauczycieli, w warunkach czasowego ograniczenia funkcjonowania szkół w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, w tym w szczególności:

- przekazywali nauczycielom informacje o sposobie i trybie realizacji zadań szkoły w okresie czasowego ograniczenia jej funkcjonowania zarówno podczas rad pedagogicznych, indywidualnych konsultacji nauczycieli z dyrektorem, poprzez dziennik elektroniczny czy w formie wydawanych przez dyrektorów zarządzeń;
- ustalili we współpracy z nauczycielami, tygodniowy zakres treści nauczania do zrealizowania w poszczególnych oddziałach klas oraz na zajęciach realizowanych w formach pozaszkolnych, zgodnie z ramowymi planami nauczania, co ujęte zostało w stosownych dziennikach (elektronicznym lub papierowym);
- ustalili, we współpracy z nauczycielami, sposób monitorowania postępów uczniów oraz sposób weryfikacji wiedzy i umiejętności uczniów, w tym również informowania uczniów lub rodziców o postępach ucznia w nauce, a także uzyskanych przez niego ocenach. Postępy uczniów były odnotowywane w stosownych dziennikach np. elektronicznych;

Kuratorzy oświaty

W 84 szkołach (98%) ustalono zasady monitorowania postępów uczniów, a także sposoby weryfikacji ich wiedzy i umiejętności najczęściej poprzez dziennik elektroniczny, platformę MS Teams, ustne odpowiedzi i sprawdziany on-line, a także podczas bieżącej pracy w czasie rzeczywistym i aktywność na lekcjach.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Zdecydowana większość szkół, podczas edukacji zdalnej korzystała z elektronicznego dokumentowania obowiązkowych zajęć lekcyjnych, za pomocą e-dziennika (89%), część placówek wpisy w dzienniku wspomagała zdawaniem tygodniowych raportów, a także wykorzystując do dokumentowania przygotowane dla uczniów materiały, np. w postaci kart pracy

Źródło: wyniki kontroli przeprowadzonej przez 16 kuratorów oświaty na zlecenie NIK w 86 szkołach publicznych.

- zapewnili uczniom i rodzicom możliwość kontaktu z nauczycielami prowadzącymi zajęcia, organizując zebrania i konsultacje. Informacje o formie i terminach przekazywano najczęściej drogą elektroniczną np. dziennik lub poczta elektroniczna;
- ustalili, we współpracy z nauczycielami, sposób potwierdzania uczestnictwa uczniów na zajęciach oraz sposób i termin usprawiedliwiania nieobecności uczniów na zajęciach edukacyjnych;
- przedstawili nauczycielom zasady bezpiecznego uczestnictwa w zajęciach w odniesieniu do ustalonych technologii informacyjno-komunikacyjnych;
- zorganizowali stosowne szkolenia np. warunków i zasad nauki zdalnej;
- zobowiązali nauczycieli do realizacji podstawy programowej z wykorzystaniem zdalnych form nauczania, do czasu powrotu uczniów do szkoły;
- zapewnili w większości szkół możliwość dostępu do dziennika elektronicznego;
- monitorowali frekwencje uczniów na zajęciach oraz realizację przez nauczycieli zadań wynikających z procesu dydaktyczno-wychowawczego w zakresie zdalnego nauczania;
- wprowadzili regulacje w zakresie: wewnątrzszkolnego systemu oceniania w nauczaniu zdalnym oraz przeprowadzania sprawdzianów/prac kontrolnych;
- określili wewnętrzną procedurę bezpieczeństwa mającą na celu zapobieganie i przeciwdziałanie rozprzestrzenianiu się COVID-19 wśród uczniów, rodziców i pracowników szkoły, w trakcie przykładowo: prowadzonych w budynku szkoły zajęć (terapeutycznych, rewalidacyjnych, specjalistycznych, świetlicowych), konsultacji i zebrań, przyprawiania i odbierania dzieci z oddziałów przedszkolnych, organizacji żywienia. Opracowane w szkołach procedury dotyczyły również postępowania na wypadek podejrzenia wystąpienia choroby zakaźnej COVID-19;
- wskazali, we współpracy z nauczycielami, źródła i materiały niezbędne do realizacji zajęć, w tym materiały w postaci elektronicznej, z których uczniowie lub rodzice mogą korzystać. Najczęściej wykorzystywane przez nauczycieli technologie informacyjno-komunikacyjne to m.in.: programy i aplikacje do spotkań on-line: Microsoft Teams, Messenger, Skype, dziennik elektroniczny, poczta elektroniczna, Zoom, e-podręczniki, multibooki oferowane przez wydawnictwo edukacyjne, kreatory kart pracy i sprawdzianów.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Kuratorzy oświaty

Zdecydowanie najczęściej wykorzystywanymi przez nauczycieli platformami podczas prowadzenia nauki zdalnej były aplikacje Microsoft 365 Teams, Messenger, Skype, dziennik elektroniczny, a także poczta elektroniczna. W celu realizacji treści podstawy programowej nauczyciele korzystali z e-podręczników.pl, materiałów elektronicznych oferowanych przez wydawnictwa, a także zdalnelekcje.pl, wolnelektury.pl oraz strony internetowe i materiały oferowane przez takie instytucje jak Telewizja Polska, Polskie Radio, Ministerstwo Edukacji i Nauki (wcześniej Ministerstwo Edukacji Narodowej) czy Centralna Komisja Egzaminacyjna, jak również wielu innych portali z grammi edukacyjnymi i materiałami dedykowanymi konkretnym przedmiotom.

W okresie zdalnego nauczania, na podstawie danych uzyskanych z 85 szkół, zajęcia prowadziło 3431 nauczycieli, z tego 2661 nauczycieli (78%) prowadziło zajęcia z domu, 715 ze szkoły (21%), natomiast 55 łączyło prowadzenie zajęć ze szkoły, z nauczaniem z domu (1,5%)

Źródło: wyniki kontroli przeprowadzonej przez 16 kuratorów oświaty na zlecenie NIK w 86 szkołach publicznych.

Badania kwestionariuszowe – formy zdalnej nauki

Uczestniczący w badaniu kwestionariuszowym nauczyciele zostali zapytani o formy prowadzenia zajęć w czasie zdalnego nauczania²²³. Większość z nich (66%) odpowiedziała, że wszystkie lekcje prowadziła online, a 13% większość lekcji. Jedynie 3% prowadziło połowę lekcji online, 2% mniej niż połowę i kolejne 2% żadnej lekcji. Natomiast materiały przez platformę, przekazywało na każdej lekcji 2% nauczycieli, 4% na większości, niecały 1% (0,86%) na połowie lekcji, 4% na mniej niż połowie. W przypadku dziennika elektronicznego suma wszystkich osób, które zadeklarowały w badaniu skorzystanie z tego rozwiązania wynosi 1%. Przekazywanie materiałów przez e-mail wskazało łącznie 0,13% respondentów.

Czas trwania zdalnych lekcji

We wszystkich objętych kontrolą szkołach wprowadzono możliwość skrócenia czasu realizowanych zajęć dydaktyczno-wychowawczych, w konsekwencji lekcje trwały od 30 do 45 minut, w skrajnym przypadku 25 minut²²⁴. Czas realizacji tych zajęć miał być uzależniony od rodzaju pracy, która prowadzona była z wykorzystaniem zasobów online z jednoczesnym użyciem monitorów ekranowych oraz pracy z uczniem, która może być wskazana bez użycia monitorów ekranowych, np.: z wykorzystaniem podręcznika i ćwiczeń. Czas trwania zajęć zależał także od poziomu edukacyjnego i np. w szkołach ponadpodstawowych w wyjątkowych sytuacjach (np. praca klasowa) dopuszczono możliwość 60 minutowych zajęć. W założeniu lekcje miały być prowadzone naprzemiennie, poprzez indywidualne dostosowywanie przez nauczycieli czasu trwania zajęć do potrzeb i specyfiki przedmiotu (nie jako norma, ale jako możliwość).

Modyfikacje szkolnych programów nauczania

W objętych kontrolą szkołach w okresie zdalnej nauki, pomimo wprowadzenia takiej możliwości, nie dokonano modyfikacji szkolnych programów nauczania. Inaczej kształtują się wyniki kontroli przeprowadzonych, na zlecenie NIK, przez kuratorów oświaty. W 13% z 86 szkół wprowadzono

²²³ W kwestionariuszu była możliwość wielokrotnego wyboru.

²²⁴ Dotyczy szkoły objętej kontrolą w Tychnowach.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

modyfikacje szkolnego zestawu programów nauczania z następujących przedmiotów: historia, wychowanie fizyczne, wiedza o społeczeństwie. W połowie szkół skontrolowanych przez kuratorów dokonano modyfikacji czasu trwania lekcji – najczęściej dotyczyło to skrócenia lekcji do 30 min.

Kuratorzy oświaty

W 11 z 86 szkół (13%) dokonano modyfikacji szkolnego zestawu programów nauczania z zajęć historii, wychowania fizycznego, wiedzy o społeczeństwie. W połowie szkół skontrolowanych przez kuratorów dokonano modyfikacji czasu trwania lekcji – najczęściej dotyczyło to skrócenia lekcji do 30 min.

Źródło: wyniki kontroli przeprowadzonej przez 16 kuratorów oświaty na zlecenie NIK w 86 szkołach publicznych.

Wyniki kontroli NIK wskazują, że w okresie objętym kontrolą nie we wszystkich szkołach udało się zrealizować zaplanowany wymiar godzin czy pełną realizację treści programowych. W 12 z 20 szkół objętych kontrolą wystąpiły sytuacje, że liczba zrealizowanych obowiązkowych zajęć edukacyjnych była niższa niż wytyczne zawarte w stosownych załącznikach do rozporządzenia w sprawie ramowych planów nauczania. Dyrektorzy tłumaczyli to zazwyczaj: sytuacją wywołaną pandemią COVID-19 (zawieszenie nauczania, zwolnienia lekarskie czy kwarantanna kadry pedagogicznej). Nie wpłynęło to jednak zasadniczo na realizację treści zawartych w podstawie programowej. Tylko w dwóch szkołach²²⁵ objętych kontrolą z pojedynczych przedmiotów nauczyciele nie zrealizowali podstawy programowej.

Zdecydowana większość (87%²²⁶ z 25 434) uczestniczących w badaniu kwestionariuszowym nauczycieli, w okresie zdalnego nauczania, zrealizowała zaplanowane treści wynikające z przyjętych programów nauczania. Natomiast częściej niż co dziesiąty (13%²²⁷ z 25 434) nauczyciel zadeklarował brak lub niepełną realizację przyjętych programów nauczania.

Na podstawie wyników klasyfikacji średniorocznej w 15 z 20 szkół objętych kontrolą średnia frekwencja w okresie zdalnego nauczania była wyższa niż w analogicznym czasie roku szkolnego 2019/2020. W pozostałych przypadkach była porównywalna. NIK zauważa jednak, że na problemy ze sprawdzeniem faktycznej frekwencji uczniów na zajęciach, zwracali uwagę zarówno dyrektorzy objętych kontrolą szkół jak i blisko jedna trzecia (30%) z 25 434 uczestniczących w badaniu kwestionariuszowym nauczycieli.

W czterech z 20 szkół wystąpiły przypadki uczniów z frekwencją poniżej 50%. Dyrektorzy tych szkół wyjaśnili, iż nauczyciele monitorowali uczestnictwo uczniów z niską frekwencją na konkretnych zajęciach, następnie pedagog szkolny i wychowawca podejmowali odpowiednie działania w stosunku do ucznia. Pojedyncze przypadki niskiej frekwencji były na bieżąco wyjaśniane podczas rozmów z uczniami, rodzicami, pedagogiem i wychowawcami klas.

Realizacja godzin i treści programowych

Badania kwestionariuszowe – realizacja treści programowych

Frekwencja uczniów na zdalnych lekcjach

²²⁵ Dotyczy szkół objętych kontrolą w: Gdyni i Markach (matematyka, fizyka, chemia).

²²⁶ W tym: 45% respondentów odpowiedziało tak, a 42% raczej tak.

²²⁷ W tym: 4% badanych nie zrealizowała, a 9% raczej nie zrealizowała wszystkich treści.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Przykład

W **szkole w Chojnicach** frekwencja w okresie czasowego zawieszenia działania szkół oraz w okresie nauki zdalnej była wyższa niż w poprzednim roku szkolnym. Wicedyrektor wyjaśniła, że zdarzały się pojedyncze przypadki niskiej frekwencji niektórych uczniów. W takiej sytuacji nauczyciele przeprowadzali rozmowy z uczniami oraz powiadamiali rodziców. W jednym przypadku uczeń nie wyrażał chęci uczestnictwa w zajęciach zdalnych, pomimo przeprowadzonych z nim rozmów zarówno przez nauczycieli, jak i rodziców. W efekcie w I semestrze roku szkolnego 2020/2021 uczeń nie został sklasyfikowany z siedmiu przedmiotów.

Kuratorzy oświaty – frekwencja uczniów

Średni poziom frekwencji w 86 szkołach objętych kontrolą na zlecenie NIK przez kuratorów oświaty był najniższy w roku szkolnym 2018/2019 i wyniósł 85%. Natomiast uczniów, którzy mieli frekwencje poniżej 50% lub nie realizowali obowiązku szkolnego/nauki było najwięcej w roku szkolnym 2020/2021.

Kuratorzy oświaty

W roku szkolnym 2018/2019 średni poziom frekwencji dla 86 skontrolowanych szkół wyniósł 85%. Najwyższa odnotowana frekwencja w całym roku szkolnym wyniosła 94% w **Szkoła Podstawowa Pomnik Rodła w Dąbrowce Wielkopolskiej**, a najniższa 62% w **Branżowej Szkole I stopnia w Starej Kiszewie**. Dwustu trzydziestu pięciu uczniów miało frekwencję poniżej 50%, a 12 uczniów nie realizowało obowiązku szkolnego/nauki²²⁸.

W kolejnym roku szkolnym średnia frekwencja dla skontrolowanych szkół wyniosła 89%. Najwyższa odnotowana frekwencja w całym roku szkolnym wyniosła 96% w Publicznej Szkole Podstawowej im. Marka Prawego w Jemielnicy, a najniższa 72% w Branżowej Szkole I stopnia w Zespole Szkół Elektrycznych w Gorzowie Wielkopolskim. Dwustu sześciu uczniów miało frekwencję poniżej 50%, a 20 uczniów nie realizowało obowiązku szkolnego/nauki²²⁹.

W roku szkolnym 2020/2021 średni poziom frekwencji dla 86 skontrolowanych szkół wyniósł 88%. Najwyższa odnotowana frekwencja w całym roku szkolnym wyniosła 95% w Publicznej Szkole Podstawowej nr 3 im. Kawalerów Orderu Uśmiechu w Głuchołazach, a najniższa 71% w Branżowej Szkole I stopnia nr 2 w Zespole Szkół nr 2 im. Noblistów Polskich w Choszcznie. Dwustu trzydziestu pięciu uczniów miało frekwencję poniżej 50%, a 21 uczniów nie realizowało obowiązku szkolnego/nauki.

Źródło: wyniki kontroli przeprowadzonej przez 16 kuratorów oświaty na zlecenie NIK w 86 szkołach publicznych.

Zajęcia pozalekcyjne

Wymiar zajęć pozalekcyjnych wynikających z pomocy psychologiczno-pedagogicznej był zależny od potrzeb uczniów oraz liczby uczniów posiadających orzeczenia lub opinie wydane przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne i zawartych w nich wskazań. W okresie pracy zdalnej w szkołach zajęcia te były prowadzone on-line lub w zależności od udzielanej pomocy, były prowadzone również w szkołach. Ponadto szczególnie w początkowym okresie zawieszenia nauki stacjonarnej, wysyłano do ucznia materiały do samodzielnej pracy w formie np. kart pracy.

²²⁸ Dane uzyskane odpowiednio z 85 i 84 szkół.

²²⁹ Dane uzyskane odpowiednio z 85 i 84 szkół.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

W szkołach objętych kontrolą NIK w pierwszym okresie zdalnego nauczania, tj. po 25 marca 2020 r., wystąpiły przypadki²³⁰ całkowitej rezygnacji z organizacji zajęć rozwijających zainteresowania. Następnie nauczyciele prowadzili ten typ zajęć w formule on-line, kontaktując się z uczniami za pomocą platform edukacyjnych, a także wykorzystując komunikatory czy aplikacje do komunikacji audio lub audiowizualnej²³¹. Jednak – jak wskazywali dyrektorzy objętych kontrolą szkół – motywacja uczniów do udziału w zajęciach pozalekcyjnych była mniejsza ze względu na liczbę godzin spędzonych przed ekranami komputerów w ciągu dnia w trakcie zajęć obowiązkowych (siedem-osiem godzin). Ponadto niektórych zajęć nie można było prowadzić w formie zdalnej np. sportowych, laboratoryjnych, warsztatów teatralnych.

Większość uczestniczących w badaniu kwestionariuszowym nauczycieli (74% z 25 434) w latach 2018/2019–2020/2021 prowadziła zajęcia pozalekcyjne związane z rozwojem zainteresowań uczniów. W związku z wprowadzeniem nauczania zdalnego, co trzeci respondent (33%) uznał, że liczba zajęć zmniejszyła się, a 44% – pozostała na tym samym poziomie. Część nauczycieli (12%) przestała prowadzić jakiegokolwiek zajęcia pozalekcyjne. Tylko 9% badanych wskazało, że liczba zajęć pozalekcyjnych uległa zwiększeniu. Natomiast zajęcia związane z pomocą psychologiczno-pedagogiczną prowadziło w latach 2018–2021 44% nauczycieli. Wraz z wprowadzeniem zdalnego nauczania, według ponad połowy nauczycieli (66%), liczba zajęć w tym zakresie nie uległa zmianie, a zdaniem blisko co piątego nauczyciela (18%) uległa zmniejszeniu. Według 8% respondentów liczba zajęć się zwiększyła. Nieznaczna część nauczycieli (6%) stwierdziła, że przestała prowadzić zajęcia w zakresie pomocy psychologiczno-pedagogicznej, a 2% respondentów udzieliło innych. 11% z 5152 dyrektorów wnioskowało do organu prowadzącego o dodatkowe zajęcia pozalekcyjne dla uczniów. Środki finansowe na wszystkie wnioskowane dodatkowe zajęcia pozalekcyjne w związku z wprowadzeniem nauki zdalnej. Środki takie otrzymało 58% dyrektorów, natomiast 24% otrzymało finansowanie, jednak nie na wszystkie wnioskowane dodatkowe zajęcia. Pozostałe 18% dyrektorów nie otrzymało finansowania na wnioskowane dodatkowe zajęcia. Według informacji uzyskanych od 96% z 5152 dyrektorów szkół liczba zajęć pozalekcyjnych zmniejszyła się lub pozostała bez zmian.

Kontrola NIK wykazała również różne podejście dyrektorów szkół do miejsca pracy. W okresie nauki zdalnej nauczyciele pracowali zarówno w miejscu zamieszkania, a tylko w uzasadnionych przypadkach w szkole (np. z powodu braku dostępu lub niewystarczającej przepustowości łącza internetowego) lub odwrotnie. W sytuacjach, gdy nauczyciel nie mógł uzyskać połączenia z uczniem ze względu na problemy z dostępem do Internetu po stronie ucznia, szkoły podejmowały działania mające na celu skontaktowanie się z opiekunami i pomoc w rozwiązaniu ewentualnych trudności.

Miejsce pracy nauczycieli podczas zdalnego nauczania

²³⁰ Przykładowo szkoła objęta kontrolą w: Sulęcinnie, Warszawie, Gościszewie.

²³¹ Przykładowo aplikacja Zoom, Microsoft Teams, Skype, Classroom, WhatsApp.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Badania kwestionariuszowe – miejsce pracy	Badania kwestionariuszowe potwierdziły zróżnicowanie w podejściu do miejsca prowadzenia zdalnych lekcji, jednak ze zdecydowaną przewagą miejsca zamieszkania. Blisko 70% z 25 434 nauczycieli prowadziło zajęcia zdalne z domu, a 28% ze szkoły. Innej odpowiedzi udzieliło 2% badanych.
Dostęp nauczycieli do sprzętu i Internetu podczas zdalnego nauczania	Wszystkie objęte kontrolą NIK szkoły były podłączone do Ogólnopolskiej Sieci Edukacyjnej, dysponowały także sprzętem komputerowym z możliwością użyczenia pedagogom, czy uczniom. Jednak częściej nauczyciele korzystali z prywatnych urządzeń, nawet w sytuacji, gdy liczba laptopów i tableatów była większa niż liczba nauczycieli.
Badania kwestionariuszowe – dostęp do sprzętu i Internetu	Co czwarty (25% z 5152) uczestniczący w badaniu kwestionariuszowym dyrektor szkoły uznał, że stan wyposażenia szkoły na potrzeby zdalnego nauczania jest średni lub słaby. W latach szkolnych 2018/2019–2020/2021 w 76% przebadanych szkół, nauczyciele zgłaszali zapotrzebowanie na sprzęt do zdalnego nauczania, a w 49% zapotrzebowanie na pomoce dydaktyczne. Tylko w 10% uczestniczących w badaniu szkół, nauczyciele nie zgłaszali powyższych potrzeb. Zgłaszane przez nauczycieli wnioski o sprzęt do zdalnego nauczania wynikały ze specyfiki tego typu pracy i dotyczyły najczęściej komputerów przenośnych (92%), a następnie kamer do lekcji on-line (43%), głośników (38%) czy tableatów (31%). Ze wszystkich zgłaszanych przez nauczycieli potrzeb dotyczących sprzętu do zdalnego nauczania 22% nie zostało zaspokojonych. Wynikało to najczęściej z braku środków finansowych na zakup potrzebnego sprzętu (87%), a także zbyt małej liczby sprzętu do wypożyczenia 57%. W trakcie nauki zdalnej połowa nauczycieli (50% spośród 25 434) korzystała jedynie z prywatnego sprzętu i dostępu do Internetu, a 7% nauczycieli korzystało wyłącznie z zasobów szkoły w tym zakresie. Blisko co czwarty nauczyciel (24%) używał częściowo swojego i częściowo szkolnego sprzętu i dostępu do Internetu. Natomiast 5% używało jedynie własnego sprzętu, ale korzystało ze szkolnego Internetu, a 12% znalazło się w sytuacji odwrotnej, a 1% udzielił innych odpowiedzi. Blisko co piąty nauczyciel (18%) nie korzystał w czasie zdalnego nauczania z programów i platform rekomendowanych przez Ministerstwo Edukacji i Nauki. Pozostali nauczyciele korzystali z programów i platform rekomendowanych przez MEiN, jednak częściej sporadycznie (48% badanych) niż systematycznie (34% badanych).
Nauka stacjonarna w czasie pandemii COVID-19 – warunki	W czasie, kiedy podczas pandemii COVID-19 szkoły prowadziły naukę w trybie stacjonarnym wprowadzono, zgodnie z przepisami prawa oświatowego i zaleceniami Głównego Inspektora Sanitarnego związanymi ze stanem zagrożenia epidemicznego, zmiany w zasadach korzystania z pomieszczeń i przestrzeni szkolnych, w tym dostępu do pracowni przedmiotowych, bibliotek czy czytelni. Oddziałom przypisano stałe sale lekcyjne, co miało wpływ na warunki i organizację pracy nauczycieli. Spowodowało to bowiem konieczność przenoszenia pomocy dydaktycznych między salami. Natomiast jeżeli zespół klasowy z jakiegoś powodu zmieniał salę, wówczas przeprowadzono jej dezynfekcję i wietrzenie. W ramach przerw, uczniowie wychodzili w wyznaczone rejony budynku określone w procedurach bezpieczeństwa i pozostawali tam pod opieką wyznaczonych nauczycieli. Z uwagi na ograniczenia sanitarne w szkołach

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

wyłączono lub ograniczono możliwość korzystania z czytelni i bibliotek, w salach nauczania początkowego zrezygnowano z wykładzin dywanowych w częściach przeznaczonych na zabawy psychoruchowe. Przeprowadzone w trakcie kontroli oględziny wykazały, że węzły sanitarne były zaopatrzone w środki czystości oraz ciepłą i zimną wodę, a przy umywalkach umieszczono instrukcje prawidłowego mycia rąk.

Szkoły zostały wyposażone również w środki dezynfekcyjne do odkażania pomocy dydaktycznych i elementów stałych oraz środki do odkażania rąk. W widocznych miejscach wisiały tablice z potrzebnymi informacjami wynikającymi z przeciwdziałania rozprzestrzeniania COVID-19, w tym m.in. numery telefonów do właściwej miejscowo powiatowej stacji sanitarno-epidemiologicznej, oddziału zakaźnego szpitala i służb medycznych.

5.5. Czynniki usprawniające i utrudniające pracę nauczycieli – badanie kwestionariuszowe

W trakcie kontroli, Najwyższa Izba Kontroli przeprowadziła badania kwestionariuszowe dotyczące wybranych zagadnień związanych z warunkami i organizacją pracy nauczycieli. W ostatnich pytaniach NIK poprosiła o odpowiedź na pytania o czynniki usprawniające i utrudniające pracę nauczycielom²³² zarówno podczas nauki organizowanej na miejscu w szkole z uczniami, jak i podczas nauki zdalnej. Wśród czynników usprawniających pracę nauczyciela najczęściej wskazywano na czynniki pozamaterialne jak: zwiększenie prestiżu zawodu nauczyciela i autonomii ich pracy oraz materialne w szczególności poprawę wyposażenia sal lekcyjnych w pomoce dydaktyczne, a w przypadku pracy zdalnej wyposażenie nauczycieli w przenośne komputery z dostępem do Internetu. Natomiast wśród czynników utrudniających pracę nauczyciel zwracali uwagę na czynniki programowe i organizacyjne jak: zbyt obszerne treści programowe, zróżnicowany poziom wiedzy i umiejętności uczniów w oddziałach klasowych, zbyt duża liczba uczniów w klasach oraz nadmierna sprawozdawczość wpływająca na zmniejszenie czasu na nauczanie. Podczas nauki zdalnej trudności sprawiło nauczycielom najczęściej obiektywne sprawdzanie wiedzy i umiejętności nabytych przez uczniów. Poniżej przedstawiono wyniki uzyskane od 25 434 nauczycieli przedmiotów ogólnokształcących z terenu całej Polski.

W jednym z ostatnich pytań kwestionariusza nauczyciele zostali zapytani jakie czynniki mogą usprawnić nauczanie w przypadku stacjonarnego modelu nauczania²³³. Zdecydowana większość badanych (77%) wskazała na zwiększenie prestiżu zawodu nauczyciela. Ponad 40% badanych uważa, że pomocne będzie zwiększenie autonomii pracy nauczycieli (45%) oraz poprawa wyposażenia sal w pomoce dydaktyczne (41%). W tym wypadku ponownie pojawił się problem dostępności do artykułów i sprzętów biurowych – 36% badanych uważa, że zwiększenie do nich dostępu może usprawnić nauczanie. Blisko co piąty nauczyciel wskazał na lepszą

Czynniki
usprawniające pracę
– szkoła stacjonarna

²³² Każdy nauczyciel mógł udzielać więcej niż jednej odpowiedzi.

²³³ W kwestionariuszu była możliwość wielokrotnego wyboru.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

współpracę z rodzicami/opiekunami prawnymi (26%), poprawę jakości szkoleń dla nauczycieli (25%) i poprawę warunków lokalowych w szkole (25%). Niewiele mniej (21%) uważa, że warto wprowadzić zmiany w przepisach prawa dotyczących pracy nauczycieli. Zbliżona liczba nauczycieli wskazała także na szersze zastosowanie technologii informacyjno-komunikacyjnych (19%) oraz większe wsparcie przez doradców metodycznych (18%). Spośród innych odpowiedzi wskazywanych przez nauczycieli należy wskazać: poprawę jakości studiów przygotowujących do zawodu nauczycieli (16%), zmianę systemu egzaminowania (16%), zmianę systemu awansu zawodowego nauczycieli (16%), brak systemu zmianowego (11%), zwiększenie dostępności szkoleń (8%), zwiększenie liczby godzin lekcyjnych (7%), zmniejszenie liczby godzin lekcyjnych (4%), zmniejszenie autonomii nauczyciela w pracy (1%) oraz inne (5%). Na brak potrzeby poprawy organizacji pracy nauczycieli wskazało 2% badanych.

Czynniki usprawniające pracę – zdalne nauczanie

W analogicznym pytaniu, ale dotyczącym nauczania zdalnego, większość nauczycieli (66%) wskazała na wyposażenie ich w przenośne komputery z dostępem do Internetu. Ponad połowa (53%) nauczycieli uważa, że pomocne będzie również stworzenie programów i platform ułatwiających zdalne nauczanie. Blisko co trzeci nauczyciel wskazał także na wyposażenie nauczycieli w przenośne drukarki/skanery (32%) oraz poprawę jakości szkoleń związanych z nauczaniem na odległość (31%). Co czwarty nauczyciel (25%) uważa, że należy także zwiększyć dostępność do takich szkoleń oraz rozszerzyć programy studiów przygotowujących do zawodu o zagadnienia związane z technologiami informacyjno-komunikacyjnymi. Na zmniejszenie liczby godzin lekcyjnych, jako czynnik pomagający w organizacji pracy podczas zdalnego nauczania, wskazało 15% badanych. Inne sposoby na usprawnienie pracy nauczycieli w czasie nauki zdalnej wskazało 4% badanych, a zdaniem 6% badanych nie ma potrzeby poprawy organizacji pracy nauczycieli.

Czynniki utrudniające pracę – stacjonarne nauczanie

Czynnikiem utrudniającym pracę w systemie stacjonarnym były według nauczycieli głównie zbyt obszerne treści programowe (50% badanych), zróżnicowany poziom wiedzy i umiejętności uczniów w oddziałach klasowych (48%), zbyt duża liczba uczniów w klasach (46%) oraz nadmierna sprawozdawczość wpływająca na zmniejszenie czasu na nauczanie (42%)²³⁴. W dalszej kolejności znalazła się ponownie podstawa programowa, ale jako nieprzystająca do rzeczywistości uczniów (32%) oraz za mało godzin na realizację treści programowych (31%). Znaczna część tych odpowiedzi sugeruje nieadekwatne skonstruowanie programów nauczania zarówno pod względem ich treści jak i objętości. Konstrukcja egzaminów nieprzystająca do sposobu nauczania, wymagające dodatkowego przygotowania uczniów w celu ich rozwiązania, czyli tzw. nauka pod testy, to kolejny czynnik utrudniający pracę według 23% respondentów (dodatkowo 8% badanych uważa, że ich konstrukcja nie przystaje do realizowanych treści nauczania). Zbliżona liczba nauczycieli wskazała również na zbyt dużo zawartych w podręcznikach treści programowych (23%), na ich złą jakość merytoryczną wskazało 6% nauczycieli, a nieatrakcyjność

²³⁴ W kwestionariuszu była możliwość wielokrotnego wyboru.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

dla uczniów 5%. Na przestarzałe lub niepełne wyposażenie sal lekcyjnych wskazało 23% respondentów. Pozostałe czynniki wskazane przez nauczycieli to m.in. system zmianowy (8%) oraz brak szkoleń dla nauczycieli (2%). Należy też stwierdzić, że 7% nauczycieli nie ma żadnych trudności.

W analogicznym pytaniu dotyczącym zdalnego nauczania, większość nauczycieli wskazała trudność w obiektywnym sprawdzaniu wiedzy i umiejętności nabytych przez uczniów (71%)²³⁵. Czynniki utrudniające pracę w systemie zdalnym to także brak dostępu do sprzętu wśród uczniów, który nie pozwala na prowadzenie lekcji w czasie rzeczywistym (52%) oraz trudności związane z Internetem – ze względu na brak dostępu w niektórych rejonach zamieszkania uczniów (42%) oraz jakość połączenia umożliwiającej sprawne prowadzenie lekcji (33%). Dodatkowo część uczniów ma problemy w uzyskaniu połączenia ze względu na zbyt dużą liczebność oddziałów klasowych (17% badanych nauczycieli wskazało taki czynnik) oraz sami nauczyciele mają problemy z połączeniem ze względu na miejsce zamieszkania (14%). Zbyt duża liczba uczniów powoduje także trudności w indywidualizacji procesu nauczania (34% odpowiedzi). Problemem okazuje się także poziom wiedzy technicznej – zarówno wśród nauczycieli (4%) jak i uczniów, wśród których, według nauczycieli, część nie posiada wystarczającej wiedzy (11% odpowiedzi) albo poziom jej jest bardzo zróżnicowany (25% odpowiedzi). Do wymienionych powyżej czynników należy dodać problemy ze sprawdzaniem faktycznej frekwencji, na które wskazuje 30% nauczycieli, nadmierna sprawozdawczość (18%), brak odpowiednich podręczników i materiałów edukacyjnych (9%). Dodatkowo dostępne podręczniki są, zdaniem 3% badanych, nieatrakcyjne dla uczniów. Jedynie 3% badanych stwierdziło, że nie ma żadnych trudności w nauczaniu zdalnym.

Czynniki
utrudniające pracę
– zdalne nauczanie

²³⁵ W kwestionariuszu była możliwość wielokrotnego wyboru.

6. ZAŁĄCZNIKI

6.1. Metodyka kontroli i informacje dodatkowe

Cel główny kontroli	Celem głównym kontroli była ocena czy organizacja pracy nauczycieli sprzyja właściwej realizacji ich zadań.
Pytania definiujące cele szczegółowe kontroli	Założono, że badania kontrolne umożliwią udzielenie odpowiedzi na następujące pytania: <ol style="list-style-type: none">1. Czy MEN monitoruje i usprawnia kwestie związane z realizacją zadań nauczycieli, w tym prawidłowe wykorzystanie czasu pracy?2. Czy w szkołach stworzono nauczycielom warunki sprzyjające realizacji zadań, w tym efektywne wykorzystanie czasu pracy?3. Czy w szkołach stworzono warunki sprzyjające organizowaniu zajęć pozalekcyjnych uwzględniających potrzeby i zainteresowania uczniów?
Zakres podmiotowy	Kontrolą objęto 21 jednostek, w tym: Ministerstwo Edukacji Narodowej (od 1 stycznia 2021 r. Ministerstwo Edukacji i Nauki) oraz 20 szkół publicznych prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego.
Kryteria kontroli	Kontrolę przeprowadzono w: <ul style="list-style-type: none">– Ministerstwie Edukacji Narodowej, na podstawie art. 2 ust. 1 oraz art. 5 ust. 1 ustawy o NIK, z uwzględnieniem kryteriów: legalności, rzetelności, celowości i gospodarności;– publicznych szkołach na podstawie art. 2 ust. 2 oraz art. 5 ust. 2 ustawy o NIK, z uwzględnieniem kryteriów: legalności, rzetelności i gospodarności;
Okres objęty kontrolą	Kontrolą objęto lata 2018/2019–2020/2021 (do czasu zakończenia kontroli oraz z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed tym okresem). Czynności kontrolne przeprowadzono w okresie od dnia 23 listopada 2020 r. do dnia 26 marca 2021 r.
Badania kwestionariuszowe	W ramach postępowania kontrolnego przeprowadzono badania kwestionariuszowe dotyczące organizacji i czasu pracy nauczycieli w szkołach wśród 5152 dyrektorów szkół z terenu całego kraju ²³⁶ , a za ich pośrednictwem również od 25 434 nauczycieli przedmiotów ogólnokształcących.
Zlecenie kontroli w trybie art. 12 ustawy o NIK	W trybie art. 12 pkt 3 ustawy o NIK zlecono kuratorom oświaty na terenie całego kraju kontrolę w 86 szkołach w ramach sprawowanego przez nich nadzoru pedagogicznego. Obszarem badań kontrolnych kuratorów oświaty były przez wszystkim organizacja pracy nauczycieli, w tym: ocena stanu i warunków działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej w objętych kontrolami przez kuratorów oświaty szkołach.
Pozostałe informacje	Kontrola pn. <i>Organizacja pracy nauczycieli w szkołach publicznych</i> (P/20/027) została podjęta z inicjatywy własnej Najwyższej Izby Kontroli. Poprzedziły ją analizy przedkontrolne prowadzone dla zidentyfikowanych obszarów (problemów) związanych z warunkami i organizacją pracy nauczycieli. Wybór MEN do kontroli był celowy i wynikał z jego kluczowej roli dla projektowania systemu oświaty, w tym warunków i organizacji pracy nauczycieli. Szkoły zaś zostały wybrane do kontroli losowo lub

²³⁶ Jednostki do badania wytypowano losowo z bazy SIO (stan na 30 września 2019 r.) i były to szkoły publiczne (bez filii).

celowo uwzględniając analizę ryzyk, typ i rodzaj szkoły, etap edukacyjny oraz zróżnicowanie terytorialne i administracyjne. Informacje dotyczące funkcjonujących na terenie poszczególnych województw szkół pozyskano z ogólnodostępnej bazy SIO.

W kontroli uczestniczyli: Departament Nauki, Oświaty i Dziedzictwa Narodowego oraz cztery Delegatury NIK w: Gdańsku, Lublinie, Warszawie i Zielonej Górze. Delegatury NIK przeprowadziły kontrole w łącznie 20 szkołach publicznych prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego w ramach swojej właściwości terytorialnej. Departament Nauki, Oświaty i Dziedzictwa Narodowego przeprowadził kontrolę w Ministerstwie Edukacji Narodowej (Ministerstwie Edukacji i Nauki).

W ramach postępowania kontrolnego na podstawie art. 53 ust. 6 ustawy o NIK skierowano wystąpienia pokontrolne do kierowników wszystkich 21 jednostek kontrolowanych. W ocenach kontrolowanej działalności, zawartych w wystąpieniach pokontrolnych, przyjęto stosowaną przez NIK skalę ocen, tj. pozytywną, negatywną oraz ocenę w formie opisowej.

W dniu 15 kwietnia 2021 r. Minister Edukacji Narodowej zgłosił dwa zastrzeżenia do wystąpienia pokontrolnego z dnia 25 marca 2021 r. W podjętej w dniu 19 maja 2021 r. uchwale nr 23/2021 Kolegium Najwyższej Izby Kontroli uwzględniło jedno zastrzeżenie w części, poprzez dodatnie, w zastrzeganym przez Ministra zdaniu stanu faktycznego, przypisu wskazującego metodologię badania OECD w zakresie wynagrodzeń nauczycieli. Natomiast jedno zastrzeżenie zostało oddalone.

Spośród 20 kontrolowanych szkół, kierownicy jednostek nie zgłosili zastrzeżeń do wystąpień pokontrolnych.

W informacji wykorzystano infografiki przygotowane przez Polską Grupę Infograficzną.

Do przygotowania informacji pokontrolnej wykorzystano również wyniki zbliżonych problemowo wcześniejszych kontroli NIK, w tym m.in.: *Przygotowanie do wykonywania zawodu nauczyciela (P/16/021)*, *System awansu zawodowego nauczycieli (P/17/027)*, *Organizacja i finansowanie doskonalenia i doskonalenia zawodowego nauczycieli (P/11/073)*.

Wyniki kontroli przedstawiono w 21 wystąpieniach pokontrolnych skierowanych do kierowników szkół i jednostek samorządu terytorialnego oraz Ministra Edukacji Narodowej. W wystąpieniach pokontrolnych sformułowano ogółem 35 wniosków pokontrolnych.

Stan realizacji wniosków pokontrolnych

Wniosek pokontrolny skierowany do Ministra Edukacji i Nauki dotyczył zapewnienia skutecznego nadzoru merytorycznego nad realizacją projektów oświatowych przygotowanych we współpracy z TVP S.A.

Ponadto NIK zwróciła uwagę na potrzebę dokonania całościowej analizy prawidłowości i efektów organizacji zajęć rozwijających zainteresowania i uzdolnienia uczniów.

W wystąpieniach skierowanych do dyrektorów szkół wnioski pokontrolne dotyczyły m.in.:

- uzupełnienia statutu szkoły zgodnie z wymogami określonymi w art. 98 ustawy Prawo oświatowe;
- weryfikowania kwalifikacji osób przyjmowanych do pracy na stanowiska nauczycieli oraz przydzielania przedmiotów nauczycielom zgodnie z ich kwalifikacjami;
- nieprzekraczania limitów godzin ponadwymiarowych podczas przydzielania nauczycielom godzin dydaktycznych;
- sporządzania arkuszy organizacyjnych z zachowaniem wymogów określonych w Karcie Nauczyciela;
- ustalenia szczegółowego wykazu materiałów niezbędnych do wykonywania czynności wchodzących w zakres obowiązków nauczyciela i zapewnienia nauczycielom bezpłatnego dostępu do tych materiałów;
- zapewniania zajęć z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej wszystkim potrzebującym uczniów;
- podjęcia działań mających zapewnić wszystkim uczniom pomoc psychologiczno-pedagogiczną w formach zaleconych w opiniach /orzeczeniach wydanych przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne;
- realizowania zajęć z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej w grupach nieprzekraczających dopuszczalnych limitów;
- zapewnienia uczniom oferty zajęć pozalekcyjnych, związanych z rozwojem zainteresowań i zagospodarowaniem czasu wolnego;
- dokumentowania obserwacji zajęć, w tym zajęć pozalekcyjnych;
- zabezpieczenia komputerów w pracowni informatycznej przed dostępem do treści, które mogą stanowić zagrożenie dla prawidłowego rozwoju uczniów;
- zapewnienia wyposażenia sal lekcyjnych zgodnie z wymogami określonymi w podstawie programowej;
- zapewnienia lub uzupełnienia zbiorów biblioteki szkolnej o podstawy programowe, programy nauczania objęte szkolnym zestawem programów nauczania i czasopisma metodyczne;
- podjęcia działań zapewniających równą nawierzchnię przejść i boisk czy usunięcie ostro zakończonych elementów ogrodu;
- zamontowania na terenie boiska i miejsc wyznaczonych do uprawiania ćwiczeń fizycznych tablic informacyjnych, określających bezpieczne użytkowanie urządzeń i sprzętu sportowego;
- zapewnienia właściwego oświetlenia na terenie szkoły oraz wzmożenia nadzoru nad tym terenem, z zachowaniem dbałości o stan otoczenia i infrastruktury;
- przekazywania organom prowadzącym szkoły kopii protokołów kontroli zapewniania bezpiecznych i higienicznych warunków korzystania z obiektów należących do szkół;
- zaktualizowania instrukcji bezpieczeństwa pożarowego;
- przekazania do systemu SIO, zgodnych ze stanem faktycznym danych dotyczących liczby pracowni przedmiotowych, znajdujących się w szkole.

ZAŁĄCZNIKI

Z informacji o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków pokontrolnych wynika, że zrealizowano 30 (86%) wniosków, natomiast 5 (14%) nie zostało zrealizowanych (stan na dzień 25 maja 2021 r.).

Tabela nr 1

Wykaz jednostek objętych kontrolą

Lp.	Jednostka kontrolowana	Imię i nazwisko kierownika jednostki kontrolowanej	Ocena skontrolowanej działalności	Jednostka organizacyjna NIK, realizująca kontrolę
1.	Ministerstwo Edukacji Narodowej ²³⁷	Przemysław Czarnek ²³⁸	Ocena w formie opisowej	Departament Nauki, Oświaty i Dziedzictwa Narodowego
2.	Szkoła Podstawowa im. Marii Kotlarz w Tychnowach	Maciej Manowski	Ocena w formie opisowej	Delegatura NIK w Gdańsku
3.	Szkoła Podstawowa nr 1 im. Kapitana Leonida Teligi w Ustce	Bogumiła Lenard	Ocena w formie opisowej	
4.	Zespół Szkół w Gościszewie	Magdalena Zimińska-Sałek	Ocena w formie opisowej	
5.	II Liceum Ogólnokształcące im. Gen. Wł. Andersa w Chojnicach	Maria Kallas	Ocena w formie opisowej	
6.	IX Liceum Ogólnokształcące im. Józefa Piłsudskiego w Gdyni	Wiesława Krysztofowicz	Ocena w formie opisowej	
7.	Zespół Placówek Oświatowych im. Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Siemieniu, w którego skład wchodziła Szkoła Podstawowa	Ewa Rutkowska	Ocena w formie opisowej	
8.	Szkoła Podstawowa im. Henryka Sienkiewicza w Końskowoli	Beata Antolak	Ocena w formie opisowej	
9.	Zespół Szkół w Modliborzycach, Szkoła Podstawowa im. Orła Białego w Modliborzycach	Anna Gąska	Ocena w formie opisowej	
10.	Liceum Ogólnokształcące im. Jana Zamoyskiego w Turobinie wchodzące w skład Zespołu Szkół	Monika Szymańska	Ocena w formie opisowej	
11.	Technikum nr 2 w Kraśniku wchodzące w skład Zespołu Szkół nr 2	Grażyna Jach	Ocena w formie opisowej	

Wykaz jednostek objętych kontrolą

²³⁷ Od 1 stycznia 2021 r. Ministerstwo Edukacji i Nauki.

²³⁸ W okresie objętym kontrolą również Dariusz Pionkowski (od 4 czerwca 2019 r. do 19 października 2020 r.) i Anna Zalewska (od 16 listopada 2015 r. do 4 czerwca 2019 r.).

ZAŁĄCZNIKI

Lp.	Jednostka kontrolowana	Imię i nazwisko kierownika jednostki kontrolowanej	Ocena skontrolowanej działalności	Jednostka organizacyjna NIK, realizująca kontrolę
12.	Publiczna Szkoła Podstawowa im. Dionizego Czachowskiego w Jaworze Soleckim	Paweł Niedziela	Ocena w formie opisowej	Delegatura NIK w Warszawie
13.	Szkoła Podstawowa nr 3 im. ks. Jana Twardowskiego w Konstancinie Jeziornie	Katarzyna Hampel	Ocena w formie opisowej	
14.	Szkoła Podstawowa nr 1 im. Kornela Makuszyńskiego w Markach	Danuta Pazikowska	Pozytywna	
15.	XLIX Liceum Ogólnokształcące z Oddziałami Dwujęzycznymi im. J.W. Goethego w Warszawie	Cezary Serzysko	Ocena w formie opisowej	
16.	Liceum Ogólnokształcące im. Stefana Żeromskiego w Żyrardowie	Beata Stawicka	Ocena w formie opisowej	
17.	Publiczna Szkoła Podstawowa w Miodnicy	Anna Kuczak	Ocena w formie opisowej	Delegatura NIK w Zielonej Górze
18.	Szkoła Podstawowa nr 2 im. Fryderyka Chopina w Świebodzinie	Marian Wieczorek	Ocena w formie opisowej	
19.	Szkoła Podstawowa im. Henryka Sienkiewicza w Jasieniu	Halina Kaczmarek	Pozytywna	
20.	Zespół Szkół w Rzepinie	Ewa Winiarczyk	Ocena w formie opisowej	
21.	I Liceum Ogólnokształcące im. Adami Mickiewicza w Sulęcinie	Tomasz Walenciak	Ocena w formie opisowej	

Tabela nr 2

Wykaz ocen kontrolowanych jednostek

Lp.	Nazwa jednostki kontrolowanej	Ocena kontrolowanej działalności	Stany mające istotny wpływ na wydaną ocenę:	
			prawidłowe:	nieprawidłowe:
1.	Ministerstwo Edukacji Narodowej	Ocena w formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> – monitorowanie i usprawnianie realizacji zadań przez nauczycieli, w tym w zakresie prawidłowego wykorzystania czasu pracy, – wzmacnianie pozycji zawodu nauczyciela, poprzez wzrost wynagrodzeń i dodatku wychowawczego, – współpraca z Ministrem Zdrowia i Głównym Inspektorem Sanitarnym na rzecz zorganizowania kształcenia na odległość, – uruchomienie programów i projektów rozwijających kompetencje komputerowe nauczycieli, – uruchomienie dodatkowych środków na wyposażanie szkół i nauczycieli w sprzęt multimedialny, – wprowadzenie zmian legislacyjnych w odpowiedzi na problemy interpretacyjne zniesienia tzw. „godzin karcianych”, 	<ul style="list-style-type: none"> – nierzetelne działanie poprzez niewypełnianie wymogów dotyczących redakcyjnego odbioru audycji przygotowanych przez TVP S.A., – niezatwierdzenie przydatności audycji do emisji w określonych terminach, – nieuwzględnienie w umowie dotacyjnej, jak i w sześciu aneksach Porozumienia, możliwości sprawowania bieżącego nadzoru merytorycznego nad audycjami przygotowanymi przez TVP S.A. oraz nad doбором kadry prowadzącej audycje edukacyjne, – brak analizy i badania w sposób całościowy wpływu zniesienia tzw. „godzin karcianych” na organizację zajęć pozalekcyjnych,
2.	Szkoła Podstawowa im. Marii Kotlarz w Tychnowach	Ocena w formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> – stworzono warunki do realizacji zadań szkoły, w tym efektywnego wykorzystania czasu pracy, – zorganizowano zajęcia pozalekcyjne zgodnie z potrzebami uczniów, w tym pomoc psychologiczno-pedagogiczną i rozwijające zainteresowania, – szkoła funkcjonowała w oparciu o aktualny statut, – analizowano faktyczny czas pracy nauczycieli, – zapewniono bezpieczne i higieniczne warunki nauki, 	<ul style="list-style-type: none"> – liczba pracowni przedmiotowych była niewystarczająca,
3.	Szkoła Podstawowa nr 1 im. Kapitana Leonida Teligi w Ustce	Ocena w formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> – zorganizowano zajęcia pozalekcyjne zgodnie z potrzebami uczniów, w tym pomoc psychologiczno-pedagogiczną i rozwijające zainteresowania, – szkoła funkcjonowała w oparciu o aktualny statut, – wyposażenie sal lekcyjnych pozwoliło na realizację podstawy programowej, – zapewniono bezpieczne i higieniczne warunki nauki, 	<ul style="list-style-type: none"> – w roku szkolnym 2019/2020 większość nauczycieli nie została przeszkolona w kierunku nauczania zdalnego, – ustalenie jednej platformy do wykorzystania w nauczaniu zdalnym nastąpiło dopiero w r. szk. 2020/2021,

ZAŁĄCZNIKI

Lp.	Nazwa jednostki kontrolowanej	Ocena kontrolowanej działalności	Stany mające istotny wpływ na wydaną ocenę:	
			prawidłowe:	nieprawidłowe:
4.	Zespół Szkół w Gościszewie	Ocena w formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> – stworzono warunki do realizacji zadań szkoły, w tym efektywnego wykorzystania czasu pracy, – zorganizowano zajęcia pozalekcyjne zgodnie z potrzebami uczniów, – wyposażenie sal lekcyjnych pozwoliło na realizację podstawy programowej, – zapewniono bezpieczne i higieniczne warunki nauki, 	<ul style="list-style-type: none"> – brak statutu zespołu szkół, – nieterminowe przyjęcie statutów Szkoły Podstawowej i Przedszkola, – nieustalenie szkolnego programu profilaktyczno-wychowawczego we właściwej formie, – przekroczenie przez jednego nauczyciela, w r. szk. 2018/2019, limitu godzin ponadwymiarowych, – nieudokumentowanie działań nadzoru pedagogicznego, – nieudostępnienie pracownikom instrukcji bezpiecznej obsługi urządzeń, – niezapewnienie uczniom zajęć rozwijających zainteresowania,
5.	II Liceum Ogólnokształcące im. gen. Wł. Andersa w Chojnicach	Ocena w formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> – stworzono warunki do realizacji zadań szkoły, w tym efektywnego wykorzystania czasu pracy, – zorganizowano zajęcia pozalekcyjne zgodnie z potrzebami uczniów, w tym pomoc psychologiczno-pedagogiczną, – szkoła funkcjonowała w oparciu o aktualny statut, – wyposażenie sal lekcyjnych pozwoliło na realizację podstawy programowej, – zapewniono bezpieczne i higieniczne warunki nauki, 	<ul style="list-style-type: none"> – brak wszystkich wymaganych zapisów w statucie,
6.	IX Liceum Ogólnokształcące im. Józefa Piłsudskiego w Gdyni	Ocena w formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> – stworzono warunki do realizacji zadań szkoły, w tym efektywnego wykorzystania czasu pracy, – zorganizowano zajęcia pozalekcyjne zgodnie z potrzebami uczniów, w tym pomoc psychologiczno-pedagogiczną i rozwijające zainteresowania, – szkoła funkcjonowała w oparciu o aktualny statut, – wyposażenie sal lekcyjnych pozwoliło na realizację podstawy programowej, – zapewniono bezpieczne i higieniczne warunki nauki, 	<ul style="list-style-type: none"> – jeden z nauczycieli nie posiadał wymaganego wykształcenia do prowadzenia nauczanych zajęć, – nie wszyscy nauczyciele mieli dostęp do sal przedmiotowych,
7.	Zespół Placówek Oświatowych im. Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Siemieniu, w którego skład wchodziła Szkoła Podstawowa	Ocena w formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> – stworzono warunki do realizacji zadań szkoły, w tym efektywnego wykorzystania czasu pracy, – zorganizowano zajęcia pozalekcyjne zgodnie z potrzebami uczniów, w tym rozwijające zainteresowania, – wyposażenie sal lekcyjnych pozwoliło na realizację podstawy programowej, – zapewniono bezpieczne i higieniczne warunki nauki, 	<ul style="list-style-type: none"> – dopiero od listopada 2020 r. udostępniono dostęp do Internetu w salach lekcyjnych, – od listopada 2020 r. nauczycielom umożliwiono prowadzenie lekcji online, – nie zaktualizowano statutu Zespołu, – kopie protokołów kontroli bezpieczeństwa nie były na bieżąco przekazywane organowi prowadzącemu, – nie objęto zajęciami logopedycznymi wszystkich uczniów posiadających orzeczenie,

Lp.	Nazwa jednostki kontrolowanej	Ocena kontrolowanej działalności	Stany mające istotny wpływ na wydaną ocenę:	
			prawidłowe:	nieprawidłowe:
8.	Szkoła Podstawowa im. H. Sienkiewicza w Końskowoli	Ocena w formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> – stworzono warunki do realizacji zadań szkoły, w tym efektywnego wykorzystania czasu pracy, – zorganizowano zajęcia pozalekcyjne zgodnie z potrzebami uczniów, w tym pomoc psychologiczno-pedagogiczną i rozwijające zainteresowania, – wyposażenie sal lekcyjnych pozwoliło na realizację podstawy programowej, – zapewniono bezpieczne i higieniczne warunki nauki, – szkoła funkcjonowała w oparciu o aktualny statut, 	<ul style="list-style-type: none"> – w pięciu dodatkowych zajęciach języka polskiego przekroczono dopuszczalną liczbę uczestniczących uczniów, – nie wszyscy nauczyciele mieli dostęp do pracowni przedmiotowych, – zbiory biblioteki nie zawierały podstaw programowych, programów nauczania i czasopism metodycznych, – kopie protokołów kontroli bezpieczeństwa nie były na bieżąco przekazywane organowi prowadzącemu,
9.	Zespół Szkół w Modliborzycach, Szkoła Podstawowa im. Orła Białego w Modliborzycach	Ocena w formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> – stworzono warunki do realizacji zadań szkoły, w tym efektywnego wykorzystania czasu pracy, – zorganizowano zajęcia pozalekcyjne zgodnie z potrzebami uczniów, w tym pomoc psychologiczno-pedagogiczną i rozwijające zainteresowania, – wyposażenie sal lekcyjnych pozwoliło na realizację podstawy programowej, – zapewniono bezpieczne i higieniczne warunki nauki, – szkoła funkcjonowała w oparciu o aktualny statut, 	<ul style="list-style-type: none"> – nie wszyscy nauczyciele mieli dostęp do pracowni tematycznych, – zbiory biblioteki nie zawierały podstaw programowych, programów nauczania i czasopism metodycznych, – kopie protokołów kontroli bezpieczeństwa nie były na bieżąco przekazywane organowi prowadzącemu,
10.	Liceum Ogólnokształcące im. Jana Zamoyskiego w Turobinie wchodzące w skład Zespołu Szkół	Ocena w formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> – stworzono warunki do realizacji zadań szkoły, w tym efektywnego wykorzystania czasu pracy, – zorganizowano zajęcia pozalekcyjne zgodnie z potrzebami uczniów, w tym pomoc psychologiczno-pedagogiczną i rozwijające zainteresowania, – szkoła funkcjonowała w oparciu o aktualny statut, – wyposażenie sal lekcyjnych pozwoliło na realizację podstawy programowej, – zapewniono bezpieczne i higieniczne warunki nauki, 	<ul style="list-style-type: none"> – uchybienia w organizacji pracy nauczycieli i zajęć pozalekcyjnych dotyczyły głównie okresu funkcjonowania w strukturze zlikwidowanego już Zespołu Szkół,
11.	Technikum nr 2 w Kraśniku wchodzące w skład Zespołu Szkół nr 2	Ocena w formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> – stworzono warunki do realizacji zadań szkoły, w tym efektywnego wykorzystania czasu pracy, – wyposażenie sal lekcyjnych pozwoliło na realizację podstawy programowej, – zorganizowano zajęcia rozwijające zainteresowania, – szkoła funkcjonowała w oparciu o aktualny statut, 	<ul style="list-style-type: none"> – nie zapewniono bezpiecznych i higienicznych warunków korzystania z obiektów szkoły, – dwóch nauczycieli nie posiadało odpowiednich kwalifikacji do nauczanych przedmiotów, a jeden z nich nie posiadał przygotowania pedagogicznego, – przydzielono godziny ponadwymiarowe wicedyrektor szkoły, – nieustalenie wykazu materiałów niezbędnych do pracy nauczycieli,

ZAŁĄCZNIKI

Lp.	Nazwa jednostki kontrolowanej	Ocena kontrolowanej działalności	Stany mające istotny wpływ na wydaną ocenę:	
			prawidłowe:	nieprawidłowe:
12.	Publiczna Szkoła Podstawowa im. Dionizego Czachowskiego w Jaworze Soleckim	Ocena w formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> – stworzono warunki do realizacji zadań szkoły, w tym efektywnego wykorzystania czasu pracy, – zorganizowano zajęcia pozalekcyjne zgodnie z potrzebami uczniów, w tym pomoc psychologiczno-pedagogiczną, – szkoła funkcjonowała w oparciu o aktualny statut, – wyposażenie sal lekcyjnych pozwoliło na realizację podstawy programowej, – zapewniono bezpieczne i higieniczne warunki nauki, 	<ul style="list-style-type: none"> – brak wszystkich wymaganych zapisów w statucie,
13.	Szkoła Podstawowa nr 3 im. ks. Jana Twardowskiego w Konstancinie Jeziornie	Ocena w formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> – stworzono warunki do realizacji zadań szkoły, w tym efektywnego wykorzystania czasu pracy, – zorganizowano zajęcia pozalekcyjne zgodnie z potrzebami uczniów, w tym pomoc psychologiczno-pedagogiczną, – szkoła funkcjonowała w oparciu o aktualny statut, – wyposażenie sal lekcyjnych pozwoliło na realizację podstawy programowej, – zapewniono bezpieczne i higieniczne warunki nauki, 	<ul style="list-style-type: none"> – brak wszystkich wymaganych zapisów w statucie, – niezapewnienie czterem uczniom w latach szk. 2018/2019 – 2019/2020 części zajęć określonych w orzeczeniach,
14.	Szkoła Podstawowa nr 1 im. Kornela Makuszyńskiego w Markach	Pozytywna	<ul style="list-style-type: none"> – stworzono warunki do realizacji zadań szkoły, w tym efektywnego wykorzystania czasu pracy, – zorganizowano zajęcia pozalekcyjne zgodnie z potrzebami uczniów, w tym pomoc psychologiczno-pedagogiczną, – szkoła funkcjonowała w oparciu o aktualny statut, – wyposażenie sal lekcyjnych pozwoliło na realizację podstawy programowej, – zapewniono bezpieczne i higieniczne warunki nauki, 	<ul style="list-style-type: none"> – brak bieżącej, rzetelnej ewidencji obecności i realizacji zadań podczas zajęć indywidualnych w r. szk. 2020/2021,
15.	XLIX Liceum Ogólnokształcące z Oddziałami Dwujęzycznymi im. J.W. Goethego w Warszawie	Ocena w formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> – stworzono warunki do realizacji zadań szkoły, w tym efektywnego wykorzystania czasu pracy, – szkoła funkcjonowała w oparciu o aktualny statut, – wyposażenie sal lekcyjnych pozwoliło na realizację podstawy programowej, – zapewniono bezpieczne i higieniczne warunki nauki, – zorganizowano zajęcia pozalekcyjne zgodnie z potrzebami uczniów, w tym pomoc psychologiczno-pedagogiczną i rozwijające zainteresowania, 	<ul style="list-style-type: none"> – brak tablic informacyjnych dotyczących korzystania z boisk i sal gimnastycznych, – nieprowadzenie dzienników niektórych zajęć pozalekcyjnych rozwijających zainteresowania, – nieustalenie wykazu materiałów niezbędnych do pracy nauczycieli, – jeden nauczyciel miał trudności z dostępem do pracowni biologicznej,

ZAŁĄCZNIKI

Lp.	Nazwa jednostki kontrolowanej	Ocena kontrolowanej działalności	Stany mające istotny wpływ na wydaną ocenę:	
			prawidłowe:	nieprawidłowe:
16.	Liceum Ogólnokształcące im. Stefana Żeromskiego w Żyrardowie	Ocena w formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> – wyposażenie sal lekcyjnych pozwoliło na realizację podstawy programowej, – stworzono warunki do realizacji zadań szkoły, w tym efektywnego wykorzystania czasu pracy, – zorganizowano zajęcia pozalekcyjne zgodnie z potrzebami uczniów, w tym pomoc psychologiczno-pedagogiczną i rozwijające zainteresowania, – zapewniono bezpieczne i higieniczne warunki nauki, – szkoła funkcjonowała w oparciu o aktualny statut, 	<ul style="list-style-type: none"> – częściowy ograniczony dostęp nauczycieli do pracowni przedmiotowych, – nierzetelne podanie w SIO informacji o liczbie pracowni, – brak wszystkich wymaganych zapisów w statucie,
17.	Publiczna Szkoła Podstawowa w Miodnicy	Ocena w formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> – wyposażenie sal lekcyjnych pozwoliło na realizację podstawy programowej, – stworzono warunki do realizacji zadań szkoły, w tym efektywnego wykorzystania czasu pracy, – zorganizowano zajęcia pozalekcyjne, w tym pomoc psychologiczno-pedagogiczną i rozwijające zainteresowania, – zapewniono bezpieczne i higieniczne warunki nauki, – szkoła funkcjonowała w oparciu o aktualny statut, 	<ul style="list-style-type: none"> – pojedyncze przypadki przekroczenia limitu godzin ponadwymiarowych, – brak tablicy interaktywnej w sali klasy III, – niezapewnienie dostępu do samodzielnego stanowiska komputerowego dla każdego z uczniów w sali komputerowej, – nie wszystkim uczniom zapewniono pomoc psychologiczno-pedagogiczną, zgodni z opiniami poradni, – na części zajęć pozalekcyjnych przekraczano dopuszczalną liczebność uczniów,
18.	Szkoła Podstawowa nr 2 im. Fryderyka Chopina w Świebodzinie	Ocena w formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> – stworzono warunki do realizacji zadań szkoły, w tym efektywnego wykorzystania czasu pracy, – zorganizowano zajęcia pozalekcyjne zgodnie z potrzebami uczniów, w tym pomoc psychologiczno-pedagogiczną, – szkoła funkcjonowała w oparciu o aktualny statut, – wyposażenie sal lekcyjnych pozwoliło na realizację podstawy programowej, – zapewniono bezpieczne i higieniczne warunki nauki, 	
19.	Szkoła Podstawowa im. Henryka Sienkiewicza w Jasieniu	Pozytywna	<ul style="list-style-type: none"> – wyposażenie sal lekcyjnych pozwoliło na realizację podstawy programowej, – stworzono warunki do realizacji zadań szkoły, w tym efektywnego wykorzystania czasu pracy, – zajęcia pozalekcyjne zorganizowano zgodnie z potrzebami uczniów, określonymi na podstawie opinii i orzeczeń poradni psychologiczno-pedagogicznych oraz rozeznania potrzeb i preferencji uczniów w ramach przeprowadzonej ewaluacji wewnętrznej, – zapewniono bezpieczne i higieniczne warunki nauki, – szkoła funkcjonowała w oparciu o aktualny statut, 	

ZAŁĄCZNIKI

Lp.	Nazwa jednostki kontrolowanej	Ocena kontrolowanej działalności	Stany mające istotny wpływ na wydaną ocenę:	
			prawidłowe:	nieprawidłowe:
20.	Zespół Szkół w Rzepinie	Ocena w formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> – wyposażenie sal lekcyjnych pozwoliło na realizację podstawy programowej, – stworzono warunki do realizacji zadań szkoły, w tym efektywnego wykorzystania czasu pracy, – zorganizowano zajęcia pozalekcyjne zgodnie z potrzebami uczniów, w tym pomoc psychologiczno-pedagogiczną i rozwijające zainteresowania, – zapewniono bezpieczne i higieniczne warunki nauki, – szkoła funkcjonowała w oparciu o aktualny statut, 	<ul style="list-style-type: none"> – przekroczenie limitu uczniów podczas zajęć korekcyjno-kompensacyjnych o jedną osobę,
21.	I Liceum Ogólnokształcące im. Adama Mickiewicza w Sulęcinie	Ocena w formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> – wyposażenie sal lekcyjnych pozwoliło na realizację podstawy programowej, – stworzono warunki do realizacji zadań szkoły, w tym efektywnego wykorzystania czasu pracy, – zorganizowano zajęcia pozalekcyjne zgodnie z potrzebami uczniów, w tym pomoc psychologiczno-pedagogiczną i rozwijające zainteresowania, – zapewniono bezpieczne i higieniczne warunki nauki, – szkoła funkcjonowała w oparciu o aktualny statut. 	<ul style="list-style-type: none"> – niepełne wyposażenie do nauczania biologii.

6.2. Analiza stanu prawnego i uwarunkowań organizacyjno- -ekonomicznych

Czas pracy nauczycieli w zasadniczej części uregulowany został w Karcie Nauczyciela. Zgodnie z art. 42 ust. 1 KN czas pracy nauczyciela zatrudnionego w pełnym wymiarze zajęć nie może przekraczać 40 godzin na tydzień. W ramach czasu pracy, o którym mowa powyżej w ramach ustalonego wynagrodzenia nauczyciel obowiązany jest realizować:

Czas pracy nauczycieli

- 1) zajęcia dydaktyczne, wychowawcze i opiekuńcze, prowadzone bezpośrednio z uczniami lub wychowankami albo na ich rzecz, w określonym dla danego typu placówki stałym lub zmodyfikowanym²³⁹ wymiarze godzin, a także uczestniczyć w części ustnej egzaminu maturalnego, prowadzić zajęcia na kwalifikacyjnych kursach zawodowych, a także prowadzić zajęcia z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej;
- 2) inne zajęcia i czynności wynikające z zadań statutowych szkoły, w tym zajęcia opiekuńcze i wychowawcze uwzględniające potrzeby i zainteresowania uczniów (tzw. „kółka zainteresowań”) za wyjątkiem zajęć świetlicowych oraz zajęć z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej, a także jest obowiązany uczestniczyć w przeprowadzaniu odpowiednio: egzaminu ósmoklasisty, egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe, egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie i egzaminu maturalnego – z wyjątkiem części ustnej;
- 3) zajęcia i czynności związane z przygotowaniem się do zajęć, samokształceniem i doskonaleniem zawodowym.

Stosownie do art. 42 ust. 7a KN zajęcia dydaktyczne, wychowawcze i opiekuńcze, prowadzone bezpośrednio z uczniami lub wychowankami albo na ich rzecz realizowane w ramach czasu pracy nauczyciela, o których mowa w ust. 2 pkt 1, są rejestrowane i rozliczane w okresach tygodniowych odpowiednio w dziennikach lekcyjnych lub dziennikach zajęć (zajęcia z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej).

Zgodnie z art. 42 ust. 4a w zw. z art. 42 ust. 2a KN możliwe jest zmodyfikowanie czasu pracy nauczyciela. Z art. 42 ust. 2a KN wynika, że nauczyciel, na swój wniosek złożony na piśmie do dyrektora szkoły przed rozpoczęciem zajęć w danym roku szkolnym, może realizować zajęcia dydaktyczne, wychowawcze i opiekuńcze w wymiarze określonym w ust. 4a tego artykułu. Dyrektor szkoły może wyrazić zgodę na realizację zajęć w danym roku szkolnym w ustalonym z nauczycielem wymiarze określonym w ust. 4a, jeżeli taka możliwość wynika z zatwierdzonego przez organ prowadzący szkołę arkusza organizacyjnego szkoły. Nauczycielowi pracującemu w zmodyfikowanym wymiarze godzin nie przydziela się godzin ponadwymiarowych, z wyjątkiem godzin doraźnych zastępstw²⁴⁰

Czas pracy nauczycieli
– podstawowy
i zmodyfikowany

²³⁹ Modyfikacja czasu pracy możliwa jest w zakresie określonym w art. 42 ust. 4a w zw. z art. 42 ust. 2a KN.

²⁴⁰ Przez godzinę doraźnego zastępstwa należy rozumieć, zgodnie z definicją zawartą w art. 35 ust. 2a KN przydzieloną nauczycielowi godzinę zajęć dydaktycznych, wychowawczych lub opiekuńczych powyżej tygodniowego obowiązkowego wymiaru godzin zajęć dydaktycznych, wychowawczych lub opiekuńczych, której realizacja następuje w zastępstwie nieobecnego nauczyciela.

stosownie do dyspozycji art. 42 ust. 5a KN. Tygodniowa liczba godzin obowiązkowego wymiaru zajęć dydaktycznych wychowawczych i opiekuńczych jest różnicowana w zależności od typu (rodzaju) szkoły i wynosi od 18²⁴¹ do 30²⁴².

Tygodniowa liczba godzin obowiązkowego wymiaru zajęć dydaktycznych, wychowawczych, opiekuńczych prowadzonych bezpośrednio z uczniami lub wychowankami albo na ich rzecz zwana jest pensum.

Ponadto nauczyciel, który realizuje tygodniowy obowiązkowy wymiar zajęć zgodnie z ww. tabelą i dla którego ustalony plan zajęć w pewnych okresach roku szkolnego nie wyczerpuje obowiązującego tego nauczyciela tygodniowego wymiaru godzin zajęć dydaktycznych, powinien nauczać odpowiednio większą liczbę godzin w innych okresach danego roku szkolnego. Praca wykonywana zgodnie z tak ustalonym planem zajęć nie jest pracą w godzinach ponadwymiarowych.

Jak stanowi art. 42 ust. 5c KN nauczycielom realizującym obowiązki na stanowiskach o różnym tygodniowym obowiązkowym wymiarze godzin zajęć, pensum ustala się jako iloraz łącznej liczby realizowanych godzin i sumy części etatów realizowanych w ramach poszczególnych tygodniowych wymiarów godzin zajęć. Wynik ulega zaokrągleniu do pełnych godzin w ten sposób, że czas zajęć do pół godziny pomija się, a powyżej pół godziny liczy się za pełną godzinę. Godziny wyliczone ponad ten wymiar stanowią godziny ponadwymiarowe.

Czas pracy nauczycieli
– uprawnienia organu
prowadzącego

Dyspozycja art. 42 ust. 7 ustawy Karta Nauczyciela nadaje organowi prowadzącemu uprawnienie do określenia czasu pracy. Dodatkowo na podstawie art. 42a ust. 1 KN organ prowadzący szkołę lub placówkę może określić przypadki, w jakich nauczycielowi zatrudnionemu w pełnym wymiarze zajęć można obniżyć tygodniowy obowiązkowy wymiar godzin zajęć, oraz warunki i tryb tego obniżenia. W przypadku obniżenia tygodniowego obowiązkowego wymiaru godzin wynagrodzenia nauczyciela nie ulega zmniejszeniu stosowanie do dyspozycji art. 42a ust. 2 KN.

Czas pracy
nauczycieli – godziny
ponadwymiarowe

Zgodnie z art. 35 ust. 1 KN w szczególnych wypadkach, podyktowanych wyłącznie koniecznością realizacji programu nauczania, nauczyciel może być obowiązany do odpłatnej pracy w godzinach ponadwymiarowych zgodnie z posiadaną specjalnością, których liczba nie może przekroczyć 1/4 tygodniowego obowiązkowego wymiaru godzin zajęć. Przydzielenie nauczycielowi większej liczby godzin ponadwymiarowych może nastąpić wyłącznie za jego zgodą, jednak w wymiarze nieprzekraczającym 1/2 tygodniowego obowiązkowego wymiaru godzin zajęć. W ramach

²⁴¹ Nauczyciele: przedszkoli specjalnych, szkół podstawowych, szkół specjalnych, liceów ogólnokształcących, przedmiotów z zakresu kształcenie ogólne, teoretycznych przedmiotów zawodowych w szkołach prowadzących kształcenie zawodowe, w tym w szkołach specjalnych i szkolenia rzemieślniczego w schroniskach dla nieletnich oraz zakładach poprawczych, przedmiotów teoretycznych na kwalifikacyjnych kursach zawodowych, przedmiotów artystycznych i ogólnokształcących w szkołach artystycznych; Nauczyciele pałaców młodzieży, młodzieżowych domów kultury, ognisk pracy pozaszkolnej, pozaszkolnych placówek specjalistycznych, międzyszkolnych ośrodków sportowy.

²⁴² Wychowawcy internatów, burs, ogrodów jordanowskich, świetlic dworcowych, stałych szkolnych schronisk młodzieżowych; Nauczyciele – bibliotekarze bibliotek szkolnych.

pracy nauczyciela w godzinach ponadwymiarowych możliwe jest, zgodnie z art. 35 ust. 2a KN przydzielanie godzin doraźnych zastępstw rozumianych jako przydzieloną nauczycielowi godzinę zajęć dydaktycznych, wychowawczych lub opiekuńczych powyżej tygodniowego obowiązkowego wymiaru godzin zajęć dydaktycznych, wychowawczych lub opiekuńczych, której realizacja następuje w zastępstwie nieobecnego nauczyciela. Stosownie do art. 35 ust. 4 KN kobiecie w ciąży, osobie wychowującej dziecko do lat czterech oraz nauczycielowi w trakcie odbywania stażu nie przydziela się pracy w godzinach ponadwymiarowych bez ich zgody.

Zgodnie z art. 42c ust. 1 KN nauczyciela zatrudnionego w pełnym wymiarze zajęć obowiązuje pięciodniowy tydzień pracy. Nauczycielom dokształcającym się, odbywającym szkolenie branżowe, wykonującym inne ważne społecznie zadania lub – jeżeli to wynika z organizacji pracy w szkole – dyrektor szkoły może ustalić czterodniowy tydzień pracy.

Za zajęcia dydaktyczne, wychowawcze lub opiekuńcze, wykonywane w dniu wolnym od pracy, nauczyciel otrzymuje inny dzień wolny od pracy. W szczególnie uzasadnionych przypadkach zamiast dnia wolnego nauczyciel otrzymuje odrębne wynagrodzenie, w wysokości ustalonej w sposób określony rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 stycznia 2005 r. w sprawie wysokości minimalnych stawek wynagrodzenia zasadniczego nauczycieli, ogólnych warunków przyznawania dodatków do wynagrodzenia zasadniczego oraz wynagradzania za pracę w dniu wolnym od pracy²⁴³. Zgodnie z § 10 powołanego rozporządzenia nauczycielom, którzy w dniu wolnym od pracy realizują zajęcia dydaktyczne, wychowawcze lub opiekuńcze, a nie otrzymują za ten dzień innego dnia wolnego, przysługuje odrębne wynagrodzenie za każdą godzinę pracy obliczane jak za godzinę ponadwymiarową.

Za pracę w święto, przypadające poza sobotą i niedzielą, nauczyciel otrzymuje inny dzień wolny od pracy. W szczególnie uzasadnionych przypadkach zamiast dnia wolnego nauczyciel otrzymuje wynagrodzenie obliczone jak w powyższym akapicie ze 100% dodatkiem.

Zgodnie z art. 30 ust. 1 ustawy Karta Nauczyciela na wynagrodzenie nauczyciela składa się: wynagrodzenie zasadnicze oraz dodatki i nagrody. W przypadku pracy w godzinach ponadwymiarowych (nadgodziny) lub godzinach doraźnych zastępstw nauczycielowi należy się dodatkowe wynagrodzenia na podstawie art. 35 ust. 3 ww. ustawy. Jak stanowi art. 38 nauczyciel nabywa prawo do wynagrodzenia od dnia nawiązania stosunku pracy.

Zgodnie z art. 30 ust. 6 KN organ prowadzący szkołę będący jednostką samorządu terytorialnego określa dla nauczycieli poszczególnych stopni awansu zawodowego, w drodze regulaminu:

- 1) wysokość stawek dodatków za wysługę lat, motywacyjnego, funkcyjnego oraz za warunki pracy oraz szczegółowe warunki przyznawania tych dodatków;

Tygodniowy rozkład czasu pracy

Czas pracy nauczycieli a wynagrodzenia

²⁴³ Dz. U. z 2014 r. poz. 416, ze zm.

- 2) szczegółowe warunki obliczania i wypłacania wynagrodzenia za godziny ponadwymiarowe i godziny doraźnych zastępstw;
- 3) wysokość i warunki wypłacania nagród i innych świadczeń wynikających ze stosunku pracy, o ile nie zostały one określone w ustawie lub w odrębnych przepisach – w taki sposób, aby średnie wynagrodzenia nauczycieli, składające się ze składników, o których mowa w ust. 1, odpowiadały na obszarze działania danej jednostki samorządu terytorialnego co najmniej średnim wynagrodzeniom nauczycieli, o których mowa w art. 30 ust. 3 KN²⁴⁴. Regulamin, zgodnie z art. 30 ust. 6a podlega uzgodnieniu ze związkami zawodowymi zrzeszającymi nauczycieli.

Bezpieczeństwo i higiena pracy

Zgodnie z art. 207 § 1 zd. 1 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy²⁴⁵ pracodawca ponosi odpowiedzialność za stan bezpieczeństwa i higieny pracy w zakładzie pracy. Paragraf 2 nakłada na pracodawcę obowiązek ochrony zdrowia i życia pracowników przez zapewnienie bezpiecznych i higienicznych warunków pracy przy odpowiednim wykorzystaniu osiągnięć nauki i techniki. Szczegółowe normy określające zasady bezpieczeństwa i higieny pracy zawiera rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach²⁴⁶.

Podstawa programowa i ramowe plany nauczania

Podstawę programową dla kształcenia ogólnego m.in. dla szkoły podstawowej, określoną rozporządzeniem w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej, wydaną na podstawie przepisów Prawa oświatowego, stosuje się począwszy od roku szkolnego 2017/2018 w klasach I, IV i VII klasy podstawowej, a w latach następnych również w kolejnych klasach szkoły podstawowej oraz w szkole branżowej I stopnia (art. 273 ust. 1 i art. 277 ust. 1 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo oświatowe²⁴⁷).

Ramowe plany nauczania w szkołach publicznych, określone w rozporządzeniu z 2017 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół, począwszy od roku szkolnego 2017/2018, stosuje się m.in. w klasach I, IV i VII szkoły podstawowej oraz branżowej szkole I stopnia, a w latach następnych również w kolejnych klasach.

²⁴⁴ Średnie wynagrodzenie nauczycieli stanowi dla: 1) nauczyciela stażysty – 100%, 2) nauczyciela kontraktowego – 111%, 3) nauczyciela mianowanego – 144%, 4) nauczyciela dyplomowanego – 184% – kwoty bazowej, określanej dla nauczycieli corocznie w ustawie budżetowej.

²⁴⁵ Dz. U. z 2020 r. poz. 1320, ze zm.

²⁴⁶ Dz. U. z 2020 r. poz. 1604.

²⁴⁷ Dz. U. z 2017 r. poz. 60, ze zm.

Podstawę programową określoną w rozporządzeniu z 2012 r. w sprawie podstawy programowej²⁴⁸, wydaną na podstawie przepisów ustawy o systemie oświaty, od roku szkolnym 2019/2020 stosuje się w wyłącznie w szkołach ponadgimnazjalnych do czasu zakończenia kształcenia.

Ramowe plany nauczania określone w rozporządzeniu z 2012 r. w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych, od roku szkolnym 2019/2020 stosuje się w wyłącznie w szkołach ponadgimnazjalnych do czasu zakończenia kształcenia.

1. Stosownie do art. 28 ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych²⁴⁹, do ustawy Prawo oświatowe dodano, z dniem 8 marca 2020 r., dwa artykuły, tj. art. 30b, o treści: *W przypadkach uzasadnionych nadzwyczajnymi okolicznościami zagrażającymi życiu lub zdrowiu dzieci i młodzieży minister właściwy do spraw oświaty i wychowania, w drodze rozporządzenia, może czasowo ograniczyć lub czasowo zawiesić funkcjonowanie jednostek systemu oświaty na obszarze kraju lub jego części, uwzględniając stopień zagrożenia na danym obszarze.* oraz art. 30c o treści: *W przypadku, o którym mowa w art. 30b, minister właściwy do spraw oświaty i wychowania, w drodze rozporządzenia, może wyłączyć stosowanie niektórych przepisów niniejszej ustawy, ustawy o systemie oświaty oraz ustawy o finansowaniu zadań oświatowych w odniesieniu do wszystkich lub niektórych jednostek systemu oświaty, o których mowa w przepisach wydanych na podstawie art. 30b, w szczególności w zakresie przeprowadzania postępowania rekrutacyjnego, oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów, przeprowadzania egzaminów, organizacji roku szkolnego i organizacji pracy tych jednostek, a także wprowadzić w tym zakresie odrębne unormowania, tak aby zapewnić prawidłową realizację celów i zadań tych jednostek.*

Funkcjonowanie szkół
w sytuacji zagrożenia
COVID-19

2. Wprowadzenie do ustawy Prawo oświatowe delegacji ustawowej dla Ministra w zakresie wydawania aktów prawnych związanych z uzasadnionymi nadzwyczajnymi okolicznościami zagrażającymi życiu lub zdrowiu dzieci i młodzieży, dało podstawę do ograniczenia w okresie od 12 marca 2020 r. do 28 czerwca 2020 r.²⁵⁰ funkcjonowania niektórych publicznych i niepublicznych jednostek systemu oświaty, w tym szkół wszystkich typów (§ 2 ust. 1 pkt 3 rozporządzenia z marca 2020 r. w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19).

Ograniczenie funkcjonowania szkół, od 25 maja 2020 r. do 28 czerwca 2020 r. nie dotyczyło szkół podstawowych w zakresie klas I–III, ale w okresie tym rodzice mogli zdecydować o nieuczęszczaniu ich dzieci do tych klas

²⁴⁸ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. poz. 977, ze zm.).

²⁴⁹ Dz. U. poz. 1842, ze zm.

²⁵⁰ Okres ograniczenia funkcjonowania szkół została wydłużony do 31 sierpnia 2020 r. (rozporządzenie z dnia 25 czerwca 2020 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, Dz. U. poz. 1110).

(§ 2 ust. 2 pkt 7 oraz ust. 2a ww. rozporządzenia). Ograniczone funkcjonowanie nie dotyczyło też, w okresie od 1 czerwca 2020 r. do 28 czerwca 2020 r., branżowych szkół I stopnia w zakresie zajęć praktycznych dla uczniów klas programowo najwyższych będących młodocianymi pracownikami, którzy wyrazili zgodę na udział w tych zajęciach, a w przypadku niepełnoletniego ucznia – jeżeli zgodę na udział w tych zajęciach wyraził jego rodzic. W przypadku braku takiej zgody, obowiązywało czasowe ograniczenie funkcjonowania szkół (§ 2 ust. 2 pkt 8 oraz ust. 2d ww. rozporządzenia).

Czasowe ograniczenie funkcjonowania jednostek systemu oświaty oraz nieuczęszczanie dziecka do szkoły, w tym w zakresie klas I–III szkoły podstawowej, było równoznaczne z zamknięciem szkoły w rozumieniu art. 4 ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych, w którym określono dodatkowy zasiłek opiekuńczy przysługujący ubezpieczonemu do dnia 28 czerwca 2020 r. (§ 4 ww. rozporządzenia).

W roku szkolnym 2020/2021 ograniczono w całości lub w części funkcjonowanie publicznych i niepublicznych jednostek systemu oświaty, w których odpowiednio wszystkie lub poszczególne zajęcia zostały zawieszono na m.in. podstawie przepisów związanych z bezpieczeństwem i higieną w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach, w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 (§ 1 ust. 1 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z sierpnia 2020 r. w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19).

Z dniem 14 sierpnia 2020 r. zaczęły obowiązywać, dodane do rozporządzenia w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach przepisy, na podstawie których dyrektor, za zgodą organu prowadzącego i po uzyskaniu pozytywnej opinii właściwego państwowego powiatowego inspektora sanitarnego, może zawiesić zajęcia na czas oznaczony, jeżeli ze względu na aktualną sytuację epidemiologiczną może być zagrożone zdrowie uczniów (§ 18 ust. 2a ww. rozporządzenia). Zawieszenie zajęć, może dotyczyć w szczególności grupy, grupy wychowawczej, oddziału, klasy, etapu edukacyjnego lub całej szkoły lub placówki, w zakresie wszystkich lub poszczególnych zajęć (§ 18 ust. 2c). O zawieszeniu zajęć odpowiednio organ prowadzący lub dyrektor zawiadamiają organ sprawujący nadzór pedagogiczny oraz organ rejestrujący (jednostkę samorządu terytorialnego).

Przed ww. okresem, tj. do 13 sierpnia 2020 r., dyrektor szkoły, za zgodą organu prowadzącego, mógł zawiesić zajęcia na czas oznaczony, jeżeli wystąpiły na danym terenie zdarzenia mogące zagrozić zdrowiu uczniów (§ 18 ust. 2 pkt 2 ww. rozporządzenia, w brzmieniu obowiązującym do 13 sierpnia 2020 r.). W takiej sytuacji również powinno nastąpić powiadomienie organu sprawującego nadzór pedagogiczny odpowiednio przez organ prowadzący lub dyrektora szkoły. W przypadku zawieszenia zajęć nie ma obowiązku ich odpracowania.

Od 19 października 2020 r. obowiązywały nowe przepisy dotyczące czasowego ograniczania funkcjonowania jednostek systemu oświaty²⁵¹. Zgodnie z nimi, od ww. terminu ograniczono w całości funkcjonowanie publicznych i niepublicznych: szkół ponadpodstawowych, szkół podstawowych dla dorosłych, placówek kształcenia ustawicznego i centrów kształcenia zawodowego, w powiatach znajdujących się w obszarze czerwonym²⁵² (§ 1a rozporządzenia z sierpnia 2020 r. w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19). Natomiast w powiatach znajdujących się w obszarze żółtym²⁵³, od 19 października 2020 r. ograniczono w części funkcjonowanie publicznych i niepublicznych: szkół ponadpodstawowych, szkół podstawowych dla dorosłych, placówek kształcenia ustawicznego i centrów kształcenia zawodowego (§ 1b ust. 1 rozporządzenie z sierpnia 2020 r. w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19).

3. Czasowe ograniczenie funkcjonowania jednostek systemu oświaty, w tym szkół, polegało na zawieszeniu prowadzenia działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej, z wyjątkami. Dotyczyły one m.in. następujących sytuacji:

a) w dniach 12 marca 2020 r. i 13 marca 2020 r. szkoły podstawowe były obowiązane prowadzić działalność opiekuńczą (§ 3 pkt 1 rozporządzenia z marca 2020 r. w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19);

b) od 18 maja 2020 r. do dnia 28 czerwca 2020 r. dopuszczono możliwość realizacji zajęć rewalidacyjnych, zajęć rewalidacyjno-wychowawczych oraz zajęć wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka, w uzgodnieniu z organem prowadzącym i za zgodą rodziców dzieci i uczniów posiadających odpowiednio orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, orzeczenie o potrzebie zajęć rewalidacyjno-wychowawczych lub opinię o potrzebie wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka. Zajęcia te mogły być realizowane w bezpośrednim kontakcie dziecka lub ucznia z osobą prowadzącą te zajęcia (§ 3 pkt 4 ww. rozporządzenia);

²⁵¹ Zostały one wprowadzone rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 16 października 2020 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 (Dz. U. poz. 1830).

²⁵² Wykaz powiatów znajdujących się w obszarze czerwonym stanowi załącznik do przepisów wydanych na podstawie art. 46a i art. 46b pkt 1-6 i 8-12 ustawy z dnia 5 grudnia 2018 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi (Dz. U. z 2019 r. poz. 1239, ze zm.), tj. w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 7 sierpnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii (Dz. U. poz. 1356, ze zm.).

²⁵³ Wykaz powiatów znajdujących się w obszarze żółtym znajduje się w przepisach wydanych na podstawie art. 46a i art. 46b pkt 1-6 i 8-12 ustawy o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi, tj. w rozporządzeniu w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii.

c) od 25 maja 2020 r. do 28 czerwca 2020 r. uczniom klasy VIII szkoły podstawowej zapewniono konsultacje z nauczycielami prowadzącymi zajęcia edukacyjne, w szczególności z przedmiotów objętych egzaminem ósmoklasisty, oraz możliwość korzystania z biblioteki szkolnej (§ 3 pkt 5 ww. rozporządzenia);

d) od 1 czerwca 2020 r. do 28 czerwca 2020 r. uczniom szkoły podstawowej i ponadpodstawowej zapewniono konsultacje z nauczycielami prowadzącymi zajęcia edukacyjne oraz możliwość korzystania z biblioteki szkolnej (§ 3 pkt 6 ww. rozporządzenia);

Od 19 października 2020 r. ograniczenie w części funkcjonowania publicznych i niepublicznych jednostek m.in. w szkołach znajdujących się w powiatach obszaru żółtego (tzw. tryb mieszany lub hybrydowy) polega na prowadzeniu zajęć w taki sposób, że co najmniej 50% uczniów realizuje te zajęcia w szkole, placówce lub centrum oraz nie więcej niż 50% uczniów realizuje te zajęcia z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość lub w inny sposób, ustalony przez dyrektora szkoły (§ 1b ust. 2 pkt 1–2 oraz § 2 ust. 3b rozporządzenia z sierpnia 2020 r. w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19).

W przypadku ograniczenia w całości lub w części funkcjonowania szkół, zajęcia są realizowane z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 30c ustawy Prawo oświatowe, z wyjątkiem zajęć prowadzonych w szkole.

W przypadku szkół ponadpodstawowych, którym ograniczono funkcjonowanie ze względu na obszar strefy żółtej lub czerwonej, w odniesieniu do uczniów, którzy z uwagi na rodzaj niepełnosprawności lub brak możliwości realizowania zajęć z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość w miejscu zamieszkania, dyrektor szkoły ma obowiązek zorganizować zajęcia w szkole. Może również tym uczniom umożliwić realizację zajęć z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość na terenie szkoły (§ 2 ust. 3f pkt 1–2 ww. rozporządzenia).

4. Stosownie do § 3a ust. 1 rozporządzenia z marca 2020 r. w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, w okresie od 25 marca 2020 r. do 28 czerwca 2020 r., zadania jednostek systemu oświaty, miały być realizowane z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość. W sytuacji, gdy zadania nie mogły być realizowane w ten sposób, dyrektor danej jednostki, w uzgodnieniu z organem prowadzącym, miał ustalić inny sposób realizowania tych zadań oraz poinformować o powyższym organ sprawujący nadzór pedagogiczny.

Ponadto w okresie od 25 maja 2020 r. do 28 czerwca 2020 r., dyrektor szkoły podstawowej, w przypadku uczniów klas I–III szkół podstawowych, miał zapewnić realizację zajęć w wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość lub w inny sposób (§ 3a ust. 3a ww. rozporządzenia).

Rozporządzenie dopuściło możliwość realizowania zadań jednostek systemu oświaty z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość również w okresie od 29 czerwca 2020 r. do 31 sierpnia 2020 r.

Od 1 września 2020 r. w jednostce systemu oświaty, której funkcjonowanie zostało w całości lub w części ograniczone, zawieszono zajęcia są realizowane z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość. W sytuacji, gdy zawieszono zajęcia nie mogą być realizowane w ww. sposób, dyrektor jednostki systemu oświaty ustala inny sposób realizowania tych zajęć i informuje organ prowadzący daną jednostkę oraz organ sprawujący nadzór pedagogiczny o sposobie realizacji zajęć i innych zadań jednostki systemu oświaty (§ 2 ust. 1-5 rozporządzenia z sierpnia 2020 r. w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19).

5. Obowiązki dyrektora szkoły w zakresie organizacji realizacji zadań z wykorzystaniem nauczania zdalnego, określono w § 1 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19.

Od 1 września 2020 r., w okresie ograniczenia funkcjonowania jednostki systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, dyrektor jednostki systemu oświaty odpowiada za organizację realizacji zadań tej jednostki, w tym zajęć z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość lub innego sposobu realizacji tych zajęć.

Dodatkowo, od dnia 8 września 2020 r., dyrektor jednostki systemu oświaty może, po zasięgnięciu opinii rady pedagogicznej, czasowo zmodyfikować odpowiednio tygodniowy rozkład zajęć lub semestralny rozkład zajęć w zakresie prowadzonych w danej jednostce zajęć z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość lub innego sposobu realizacji tych zajęć. O modyfikacji tej dyrektor niezwłocznie informuje organ sprawujący nadzór pedagogiczny (§ 1 ust. 1 pkt 15 oraz ust. 1a rozporządzenia w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19).

Ponadto od 8 września 2020 r. do ww. rozporządzenia wprowadzono zapis, że godzina lekcyjna zajęć edukacyjnych prowadzonych przez nauczyciela z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość lub innego sposobu realizacji tych zajęć, trwa 45 minut. W uzasadnionych przypadkach dyrektor może zmodyfikować długość trwania zajęć, jednak mają one trwać nie krócej niż 30 minut i nie dłużej niż 60 minut (§ 1a rozporządzenia).

6. Zgodnie z § 2 rozporządzenia w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, zajęcia z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość mogą

być realizowane w szczególności z wykorzystaniem materiałów i funkcjonalności Zintegrowanej Platformy Edukacyjnej udostępnionej przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania pod adresem www.epodreczniki.pl, materiałów dostępnych na stronach internetowych urzędu obsługującego ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania, stronach internetowych jednostek podległych temu ministrowi lub przez niego nadzorowanych, w tym na stronach internetowych Centralnej Komisji Egzaminacyjnej i okręgowych komisji egzaminacyjnych, materiałów prezentowanych w programach publicznej telewizji i radiofonii, innych materiałów wskazanych przez nauczyciela. Mogą też być realizowane przez podejmowanie przez ucznia aktywności określonych przez nauczyciela, potwierdzających zapoznanie się ze wskazanym materiałem i dających podstawę do oceny pracy ucznia; z wykorzystaniem środków komunikacji elektronicznej zapewniających wymianę informacji między nauczycielem, uczniem lub rodzicem; przez informowanie rodziców o dostępnych materiałach i możliwych formach ich realizacji przez dziecko lub ucznia w domu – w przypadku dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym, edukacją wczesnoszkolną, wczesnym wspomaganie rozwoju, zajęciami rewalidacyjno-wychowawczymi oraz uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym lub z niepełnosprawnościami sprzężonymi.

7. Przepisy rozporządzenia w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, dały możliwość modyfikacji programu nauczania zawodu w taki sposób, że część kształcenia przewidzianego do realizacji w klasach (semestrach) programowo wyższych mogła być zrealizowana w roku szkolnym 2019/2020 z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość, jeżeli dotychczas nabyte przez uczniów wiedza i umiejętności na to pozwalają, a część kształcenia niemożliwa do realizacji z wykorzystaniem tych metod i technik może być zrealizowana w klasach (semestrach) programowo wyższych w następnych latach szkolnych (§ 3 ust. 2 ww. rozporządzenia).

8. Jednostki systemu oświaty, w organizacji kształcenia na odległość, ma wspomóc organ prowadzący. Od 25 marca 2020 r. organy prowadzące mogą użyczyć sprzętu niezbędnego do realizacji przez ucznia lub nauczyciela zajęć z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość, w szczególności komputera (zestawu komputerowego), laptopa lub tabletu (§ 6 ust. 1–3 rozporządzenia w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19).

9. W okresie od 25 marca 2020 r. do 28 czerwca 2020 r., stosownie do § 4a ust. 1 rozporządzenia z marca 2020 r. w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, ograniczono obowiązek świadczenia pracy przez pracowników jednostek systemu oświaty, z wyłączeniem przypadków, o których mowa w § 3 tego rozporządzenia (zakres przedmiotowy czasowego ograniczenia funkcjonowania tych jednostek) oraz jeżeli było to niezbędne do realizowania zadań

jednostki z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość lub w inny sposób lub jest to niezbędne do zapewnienia ciągłości funkcjonowania jednostki.

W związku z tym, że przed dniem 25 marca 2020 r. nie było możliwości prowadzenia zajęć z uczniami, dyrektor szkoły powinien zagospodarować czas pracy zatrudnionym nauczycielom innymi zadaniami służbowymi. Dyrektor mógł zlecić nauczycielowi samodoskonalenie lub doskonalenie zawodowe w miejscu i formie zapewniającym nauczycielowi spełnienie warunków bhp (art. 42 ust. 2 pkt 3 ustawy Karta Nauczyciela). W sytuacji, gdy na podstawie poleceń dyrektora szkoły nauczyciel nie realizował 40 godzin tygodniowo, zgodnie z art. 42 ust. 1 Karty Nauczyciela, ma on obowiązek pozostawać w gotowości do pracy. W takim przypadku otrzymywał wynagrodzenie za tzw. przestój, a więc za gotowość wykonywania pracy, w wysokości wynikającej z osobistego zaszeregowania, określone stawką godzinową lub miesięczną (art. 81 § 1 Kodeksu pracy).

Zajęcia realizowane z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość nauczyciel realizuje w ramach obowiązującego go przed dniem wejścia w życie rozporządzenia tygodniowego obowiązkowego wymiaru godzin zajęć dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych, prowadzonych bezpośrednio z uczniami albo na ich rzecz, a w przypadku godzin zajęć realizowanych powyżej tygodniowego obowiązkowego wymiaru godzin zajęć dydaktycznych, wychowawczych lub opiekuńczych – w ramach godzin ponadwymiarowych, o których mowa w art. 35 Karty Nauczyciela (dotyczy to również zajęć realizowanych przez nauczycieli w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania szkół przed dniem wejścia w życie rozporządzenia, tj. 25 marcem 2020 r.). Zasady zaliczania do wymiaru godzin poszczególnych zajęć realizowanych z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość ustala dyrektor danej jednostki systemu oświaty (§ 7 ust. 1 i 2 rozporządzenia w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19).

Od 1 września 2020 r. dyrektor jednostki systemu oświaty może zobowiązać nauczyciela do realizacji zajęć wynikających z prowadzonej przez daną jednostkę działalności opiekuńczo-wychowawczej, uwzględniając ustalenia dotyczące tygodniowego zakresu treści nauczania z zajęć wynikających z ramowych planów nauczania dla poszczególnych typów szkół do zrealizowania w poszczególnych oddziałach klas (semestrów), lub realizację zajęć z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość lub innego sposobu realizacji tych zajęć, albo możliwe ograniczenia wynikające ze specyfiki zajęć. Zajęcia te nauczyciel realizuje w ramach obowiązującego go tygodniowego obowiązkowego wymiaru godzin zajęć dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych, prowadzonych bezpośrednio z uczniami lub wychowankami albo na ich rzecz, a w przypadku godzin zajęć realizowanych powyżej tygodniowego obowiązkowego wymiaru godzin zajęć dydaktycznych, wychowawczych lub opiekuńczych – w ramach godzin ponadwymiarowych, o których mowa w art. 35 Karty Nauczyciela. W sytuacji zlecenia nauczycielowi ww. zajęć, dyrektor

na nowo określa organizację realizacji przez tego nauczyciela zadań, mając na uwadze, że zajęcia te realizuje w ramach obowiązującego go tygodniowego obowiązkowego wymiaru godzin zajęć dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych, prowadzonych bezpośrednio z uczniami lub wychowankami albo na ich rzecz, a w przypadku godzin zajęć realizowanych powyżej tygodniowego obowiązkowego wymiaru godzin zajęć dydaktycznych, wychowawczych lub opiekuńczych – w ramach godzin ponadwymiarowych, o których mowa w art. 35 Karty Nauczyciela (§ 7 ww. rozporządzenia w brzmieniu obowiązującym od 1 września 2020 r.).

10. Przepis § 4d rozporządzenia z marca 2020 r. w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 wprowadzony od 4 maja 2020 r., zobowiązywał jednostki systemu oświaty funkcjonujące bez ograniczeń do stosowania przepisów odrębnych dotyczących ograniczeń nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii COVID-19.

Ponadto, od 18 maja 2020 r. w stosunku do szkół podstawowych w zakresie klas I–III w zakresie semestrów programowo najwyższych, zobowiązano ww. jednostki do stosowania wytycznych ministra właściwego do spraw zdrowia, Głównego Inspektora Sanitarnego oraz ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania. Od 1 czerwca 2020 r. obowiązek ten dotyczył również branżowych szkół I stopnia w zakresie semestrów programowo najwyższych. Od 29 czerwca 2020 r. do 31 sierpnia 2020 r. ww. wytyczne miały być stosowane przez szkoły policealne, branżowe szkoły I stopnia oraz technika.

Od 1 września 2020 r. obowiązuje § 13c rozporządzenia w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, na podstawie którego dyrektor jednostki systemu oświaty uwzględnia w funkcjonowaniu jednostki przepisy odrębne dotyczące ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii COVID-19 oraz wytyczne ministra właściwego do spraw zdrowia, Głównego Inspektora Sanitarnego oraz ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania.

11. Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 maja 2020 r. w sprawie szczególnych rozwiązań w zakresie terminów i sposobu przekazywania danych do bazy danych systemu informacji oświatowej w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19²⁵⁴, wydłużono termin na aktualizację bazy danych do 14 dni oraz na przekazanie danych do RSPO (w przypadku założenia szkoły lub placówki) również do 14 dni.

²⁵⁴ Dz. U. poz. 923.

6.3. Przebieg i sposób badania kwestionariuszowego

W trakcie kontroli, Najwyższa Izba Kontroli przeprowadziła badania kwestionariuszowe dotyczące wybranych zagadnień związanych z warunkami i organizacją pracy nauczycieli, wśród 5152 dyrektorów szkół publicznych, a za ich pośrednictwem pośród 25 434 nauczycieli przedmiotów ogólnokształcących.

W badaniu kwestionariuszowym wzięło udział 5152 dyrektorów szkół publicznych dla dzieci i młodzieży, w tym 3706 (72%) dyrektorów szkół podstawowych, 512 szkół ponadpodstawowych (10%), a także 934 zespołów szkół (18%). W objętych badaniem kwestionariuszowym szkołach w roku szkolnym 2018/2019 było zatrudnionych łącznie 215 627 nauczycieli, w łącznym wymiarze 217 090,02 etatu (w przeliczeniu na pełne etaty), w roku szkolnym 2019/2020 218 518 nauczycieli w wymiarze 201 920,59 etatu, a w 2020/2021 było to 219 712 nauczycieli w wymiarze 203 429,49 etatu.

W badaniu kwestionariuszowym wzięło udział 25 434 nauczycieli, spośród których jako główne miejsce pracy szkołę podstawową wskazało 70% (53% klasy IV–VIII, a 17% klasy I–III), a 30% szkołę ponadpodstawową. Staż pracy nauczycieli kształtował w następujący sposób: 31% pracuje w zawodzie od 21 do 30 lat, 29% pracuje od 11 do 20 lat, 25% powyżej 30 lat, 8% od 5 do 10 lat oraz 7% mniej niż 5 lat. Uczestnicy badania kwestionariuszowego wskazali, że nauczają następujących przedmiotów²⁵⁵: język obcy (18%), język polski (14%), matematyka (14%), edukacja wczesnoszkolna (13%), wychowanie fizyczne (10%), historia (8%), biologia (5%), wiedza o społeczeństwie (5%), fizyka (5%), chemia (5%), technika (34%), plastyka (3%), muzyka (3%). Pozostali nauczyciele (30%) wskazali inny przedmiot nauczania.

Podstawa prawna badań
kwestionariuszowych

Dyrektorzy szkół

Nauczyciele

²⁵⁵ W kwestionariuszu można było zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź.

ZAŁĄCZNIKI

Dyrektorzy szkół

1. Szkoła jest:

Odpowiedzi:	Liczba odpowiedzi	%
Szkołą podstawową	3706	72
Szkołą ponadpodstawową	512	10
Zespołem szkół	934	18

2. Liczba uczniów w szkole w roku 2020/2021:

Odpowiedzi:	Liczba odpowiedzi	%
Mniej niż 100 uczniów	805	16
Między 101 a 300 uczniów	1876	36
Między 301 a 500 uczniów	1157	23
Między 501 a 700 uczniów	742	14
Więcej niż 701 uczniów	572	11

3. Liczba nauczycieli zatrudnionych i etatów w szkołach w poszczególnych latach szkolnych:

	2018/2019	2019/2020	2020/2021
Liczba nauczycieli	215 627	218 518	219 712
Liczba etatów	217 090,02	201 920,59	203 429,49

4. Trudności z zatrudnieniem nauczycieli o odpowiednich kwalifikacjach:

Odpowiedzi:	Liczba odpowiedzi	%
Tak	2394	46
Nie	2758	54

4b. Rozwiązanie problemu zatrudnienia nauczycieli o odpowiednich kwalifikacjach:

Odpowiedzi:	Liczba odpowiedzi	%
Zgłoszenie nauczyciela na ogłoszenie	1217	51
Zatrudnienie emerytowanego nauczyciela	897	38
Przydzielenie nadgodzin	1237	52
Przydzielenie zajęć nauczycielowi bez kwalifikacji	829	35
Brak zatrudnienia do rozpoczęcia roku szkolnego	295	12
Inne	349	15

5. Udział wszystkich nauczycieli zatrudnionych w szkole w formach kształcenia lub doskonalenia zawodowego:

Odpowiedzi:	Liczba odpowiedzi	%
Tak	4631	90
Nie	521	10

6. Ukończenie przez nauczycieli form kształcenia i doskonalenia zawodowego w związku z nauczaniem zdalnym:

	na 31 marca 2020 r.	na 30 września 2020 r.
Liczba nauczycieli	102 231	176 090

ZAŁĄCZNIKI

7. Ocena stanu wyposażenia szkoły na potrzeby zdalnego nauczania:

Odpowiedzi:	Liczba odpowiedzi	%
Bardzo dobry	869	17
Dobry	2985	58
Średni	1170	23
Słaby	128	2

8. Zgłaszanie zapotrzebowania na pomoce dydaktyczne i/lub sprzęt dla zdalnego nauczania, w latach 2018/2019–2020/2021:

Odpowiedzi:	Liczba odpowiedzi	%
Tak, zgłaszanie zapotrzebowania na pomoce dydaktyczne	2542	49
Tak, zgłaszanie zapotrzebowania na sprzęt do zdalnego nauczania	3905	76
Nie, brak zgłaszania potrzeb	537	10

8a. Rodzaj sprzętu do zdalnego nauczania, o który wnioskowali nauczyciele:

Odpowiedzi:	Liczba odpowiedzi	%
Komputer przenośny	3596	92
Tablet	1228	31
Telefon	113	3
Kamera do lekcji on-line	1667	43
Głośniki do lekcji on-line	1486	38
Inne	816	21

8b. Zaspokojenie potrzeb dotyczące zdalnego nauczania:

Odpowiedzi:	Liczba odpowiedzi	%
Tak	3034	78
Nie	871	22

8c. Powody niezaspokojenia potrzeb nauczycieli dotyczących sprzętu do zdalnego nauczania:

Odpowiedzi:	Liczba odpowiedzi	%
Brak środków finansowych na zakup sprzętu	754	87
Zbyt małą ilość sprzętu do wypożyczenia	495	57
Inne	33	4

9. Liczba nauczycieli (wyłączając nauczycieli klas 1–3 SP) prowadzących lekcje online ze Szkoły, z powodu braku w domu sprzętu do zdalnego nauczania (Internet, komputer):

Liczba nauczycieli w r. szk. 2020/21 w badanych szkołach	Liczba nauczycieli	%
219 712	18 708	4

ZAŁĄCZNIKI

10. Zmiana w r. szk. 2020/2021, w liczbie prowadzonych zajęć pozalekcyjnych, organizowanych dla uczniów w celu rozwoju ich zainteresowań i zagospodarowania czasu wolnego, w porównaniu do poprzedniego roku szkolnego:

Odpowiedzi:	Liczba odpowiedzi	%
Zwiększenie liczby	162	3
Bez zmian	2428	47
Zmniejszenie liczby	2405	47
Brak zajęć	157	3

11. Zmiana w r. szk. 2020/20221, w liczbie prowadzonych zajęć w zakresie pomocy psychologiczno-pedagogicznej, w porównaniu do poprzedniego roku szkolnego:

Odpowiedzi:	Liczba odpowiedzi	%
Zwiększenie liczby	661	13
Bez zmian	3927	76
Zmniejszenie liczby	537	10
Brak zajęć	27	<1

12. Wnioskowanie do organu prowadzącego o dodatkowe zajęcia pozalekcyjne w związku z nauką zdalną:

Odpowiedzi:	Liczba odpowiedzi	%
Tak	584	11
Nie	4568	89

12a. Otrzymanie od organu prowadzącego środków na wnioskowane dodatkowe zajęcia pozalekcyjne:

Odpowiedzi:	Liczba odpowiedzi	%
Tak, otrzymanie środków na wszystkie wnioskowane zajęcia pozalekcyjne	341	58
Tak, otrzymanie środków, ale nie na wszystkie wnioskowane zajęcia	141	24
Nieotrzymanie środków na wnioskowane zajęcia pozalekcyjne	102	18

13. Ewidencja czasu pracy nauczycieli, w latach szkolnych 2018/2019–2020/2021:

Odpowiedzi:	Liczba odpowiedzi	%
Zajęcia dydaktyczne, wychowawcze i opiekuńcze	5093	99
Inne zajęcia i czynności wynikające z zadań statutowych szkoły	2594	50
Przygotowanie do zajęć samokształcenia i doskonalenia	913	18

Nauczyciele

1. Proszę podać, w ilu szkołach Pani/Pan pracuje:

Odpowiedzi:	Liczba odpowiedzi	%
W jednej	19 389	76
W więcej niż jednej	6045	24

2. Proszę wskazać, na którym etapie nauczania realizuje Pani/Pan najwięcej godzin dydaktycznych:

Odpowiedzi:	Liczba odpowiedzi	%
Klasy 1–3 szkoły podstawowej	4245	17
Klasy 4–8 szkoły podstawowej	13 459	53
Szkoła ponadpodstawowa	7730	30

3. Jaki jest Pani/Pana staż pracy, jako nauczyciela:

Odpowiedzi:	Liczba odpowiedzi	%
Mniej niż 5 lat	1850	7
5–10 lat	2136	8
11–20 lat	7284	29
21–30 lat	7957	31
Więcej niż 30 lat	6207	24

4. Jakiego przedmiotu/ów Pani/Pan uczy:

Odpowiedzi:	Liczba odpowiedzi	%
Język polski	3545	14
Historia	2087	8
Wiedza o społeczeństwie	1362	5
Biologia	1397	5
Chemia	1214	5
Fizyka	18	5
Matematyka	3523	14
Język obcy	4478	18
Plastyka	850	3
Muzyka	666	3
Technika	921	4
Wychowanie fizyczne	2586	10
Edukacja wczesnoszkolna	3404	13
Inny	7575	30

5. Proszę wskazać ile faktycznie czasu poświęciła Pani/poświęcił Pan w ostatnim tygodniu, w ramach 40-godzinnego tygodnia pracy, na zajęcia i czynności związane z przygotowaniem do lekcji:

Odpowiedzi:	Liczba odpowiedzi	%
Mniej niż 0,5 godziny tygodniowo	17	0
Od 0,5 do 1 godziny tygodniowo	83	0
Od 1 do 2 godzin tygodniowo	413	2
Od 2 do 3 godzin tygodniowo	1027	4

ZAŁĄCZNIKI

Od 3 do 4 godzin tygodniowo	1664	7
Od 4 do 5 godzin tygodniowo	2504	10
Więcej niż 5 godzin tygodniowo	17 051	67
Trudno oszacować	2675	11

6. Proszę wskazać, ile faktycznie obowiązkowych godzin lekcyjnych prowadziła Pani/prowodził Pan z uczniami w ostatnim tygodniu (z wyłączeniem zajęć pozalekcyjnych) ogółem, we wszystkich szkołach, w których Pani/Pan pracuje:

Odpowiedzi:	Liczba odpowiedzi	%
Mniej niż 18 godzin	3154	12
18 godzin	2566	10
Od 19 do 23 godzin	8914	35
Od 24 do 27 godzin	6827	27
Więcej niż 27 godzin	3486	14
Inne	487	2

7. Czy w okresie zdalnego nauczania (od marca do czerwca 2020 r. oraz w I semestrze roku szkolnego 2020/2021) udało się Pani/Panu zrealizować wszystkie planowane treści wynikające z przyjętych programów nauczania:

Odpowiedzi:	Liczba odpowiedzi	%
Tak	11 490	45
Raczej tak	10 606	42
Raczej nie	2227	9
Nie	1111	4

8. Czy korzysta Pani/Pan z programów i platform rekomendowanych przez Ministerstwo Edukacji i Nauki, w szczególności e-podręczników:

Odpowiedzi:	Liczba odpowiedzi	%
Tak, systematycznie	8534	34
Tak, ale sporadycznie	12 303	48
Nie	4597	18

9. Jak ocenia Pani/Pan tygodniową liczbę godzin wynikającą z pensum nauczycielskiego (18 godzin):

Odpowiedzi:	Liczba odpowiedzi	%
Jest odpowiednia	18 536	73
Jest za duża	664	3
Jest za mała	630	2
Powinna być zróżnicowana w zależności od nauczanego przedmiotu	5786	23
Powinna być zróżnicowana w zależności od etapu edukacyjnego – nauczyciel uczący w szkole podstawowej powinien mieć więcej godzin niż uczący w szkole ponadpodstawowej	406	2

ZAŁĄCZNIKI

Powinna być zróżnicowana w zależności od etapu edukacyjnego – nauczyciel uczący w szkole podstawowej powinien mieć mniej godzin niż uczący w szkole ponadpodstawowej	409	2
Inne	388	2

10. Czy w latach szkolnych 2018/2019–2020/2021 poza okresem zdalnego nauczania, uczestniczyła Pani/uczestniczył Pan w zorganizowanych formach kształcenia i doskonalenia zawodowego:

Odpowiedzi:	Liczba odpowiedzi	%
Tak	24 291	96
Nie	1143	4

11. Czy w okresie od marca 2020 r. do stycznia 2021 r. (w okresie zdalnego nauczania) uczestniczyła Pani/uczestniczył Pan w zorganizowanej formie szkolenia, które miało na celu ułatwienie nauczania zdalnego:

Odpowiedzi:	Liczba odpowiedzi	%
Tak	23 788	94
Nie	1646	6

12. Ile faktycznie czasu, w ostatnim tygodniu w ramach 40-godzinnego tygodnia pracy, poświęciła Pani/poświęcił Pan na zadania związane z kształceniem i doskonaleniem zawodowym i/lub samodoskonaleniem:

Odpowiedzi:	Liczba odpowiedzi	%
Mniej niż 0,5 godziny	516	2
Od 0,5 do 1 godziny	2395	9
Od 1 do 2 godzin	5778	23
Od 2 do 3 godzin	5232	21
Od 3 do 4 godzin	3079	12
Więcej niż 4 godziny	5407	21
Trudno oszacować	2762	11
Inne	265	1

13. Ile faktycznie czasu, w ostatnim tygodniu w ramach 40-godzinnego tygodnia pracy, poświęciła Pani/poświęcił Pan na zajęcia i czynności związane ze sprawdzaniem prac uczniowskich:

Odpowiedzi:	Liczba odpowiedzi	%
Mniej niż 0,5 godziny	301	1
Od 0,5 do 1 godziny	887	3
Od 1 do 2 godzin	2546	10
Od 2 do 3 godzin	4124	16
Od 3 do 4 godzin	3994	16
Więcej niż 4 godziny	10 651	42
Trudno oszacować	1271	5
Uczę przedmiotu, który nie wymaga sprawdzania prac uczniowskich	903	4
Inne	757	3

ZAŁĄCZNIKI

14. Ile faktycznie czasu, w ostatnim tygodniu w ramach 40-godzinnego tygodnia pracy, poświęciła Pani/poświęcił Pan na tworzenie (np. pisanie sprawozdań z posiedzeń zespołów) czy uzupełnianie dokumentacji szkolnej:

Odpowiedzi:	Liczba odpowiedzi	%
Mniej niż 0,5 godziny	1267	5
Od 0,5 do 1 godziny	3775	15
Od 1 do 2 godzin	6848	27
Od 2 do 3 godzin	5204	20
Od 3 do 4 godzin	2791	11
Więcej niż 4 godziny	3720	15
Trudno oszacować	1638	6
Inne	191	1

15. Czy w latach szkolnych 2018/2019–2020/2021 prowadziła Pani/prowodził Pan zajęcia pozalekcyjne:

Odpowiedzi:	Liczba odpowiedzi	%
Tak	18 708	74
Nie	6726	26

15a. Czy w związku z wprowadzeniem zdalnego nauczania, zmieniła się liczba prowadzonych przez Panią/Pana zajęć pozalekcyjnych, w stosunku do poprzedniego roku szkolnego:

Odpowiedzi:	Tak, zwiększyła się	Nie, była taka sama
Tak, zwiększyła się	1653	9
Nie była taka sama	8690	46
Tak, zmniejszyła się	6091	33
Tak, nie prowadziłam/łem żadnych zajęć pozalekcyjnych	2274	12

15b. Czy otrzymywała Pani/otrzymywał Pan wynagrodzenie za prowadzenie zajęć pozalekcyjnych:

Odpowiedzi:	Liczba odpowiedzi	%
Tak	8179	44
Nie	10 529	56

16. Czy w latach szkolnych 2018/2019–2020/2021 prowadziła Pani/prowodził Pan zajęcia w zakresie pomocy psychologiczno-pedagogicznej (np. zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze):

Odpowiedzi:	Liczba odpowiedzi	%
Tak	11 272	44
Nie	14 162	56

ZAŁĄCZNIKI

16a. Czy w związku z wprowadzeniem zdalnego nauczania, zmieniła się liczba prowadzonych przez Panią/Pana zajęć w zakresie pomocy psychologiczno-pedagogicznej (np. zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze):

Odpowiedzi:	Liczba odpowiedzi	%
Tak, zwiększyła się	942	9
Nie była taka sama	7399	66
Tak, zmniejszyła się	2020	18
Tak, nie prowadziłam/łem żadnych zajęć w zakresie pomocy psychologiczno-pedagogicznej	661	6
Inne	250	2

16b. Czy otrzymywała Pani/otrzymywał Pan wynagrodzenie za prowadzenie zajęć psychologiczno-pedagogicznych (np. zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze):

Odpowiedzi	Liczba odpowiedzi	%
Tak	7464	66
Nie	3808	34

17. Na jakie czynności (poza prowadzeniem lekcji) związane z pracą w ciągu ostatniego tygodnia w ramach 40 godzinnego tygodnia pracy, poświęciła Pani/poświęcił Pan najwięcej czasu:

Odpowiedzi	Liczba odpowiedzi	%
Przygotowanie do lekcji	20 972	82
Przygotowanie do innych zajęć	2760	11
Prowadzenie innych zajęć	1425	6
Sprawdzanie prac uczniowskich	17 408	68
Doskonalenie zawodowe	6043	24
Prowadzenie/uzupełnianie dokumentacji szkolnej	8212	33
Rozmowy z rodzicami i/lub uczniami	6477	25
Sprawy związane z wychowawstwem klasy	5483	22
Inne	721	3

18. Czy, Pani/Pana zdaniem, stała i odpowiednio wyposażona sala lekcyjna jest czynnikiem ułatwiającym pracę:

Odpowiedzi:	Liczba odpowiedzi	%
Tak	23 017	91
Raczej tak	2131	8
Raczej nie	181	1
Nie	105	0

ZAŁĄCZNIKI

19. Czy zawsze (z wyłączeniem okresu pracy zdalnej, tj. od marca 2020 r.) ma Pani/Pan do dyspozycji stałą i odpowiednio wyposażoną salę lekcyjną do prowadzenia lekcji:

Odpowiedzi:	Liczba odpowiedzi	%
Tak	15 357	60
Nie	10 077	40

20. Jakie braki w wyposażeniu Szkoły odczuwa Pani/Pan najbardziej, w kontekście realizacji lekcji i zajęć pozalekcyjnych:

Odpowiedzi:	Liczba odpowiedzi	%
Brak potrzebnych pomocy dydaktycznych	5395	21
Potrzebne pomoce dydaktyczne są przestarzałe i/lub nieatrakcyjne dla uczniów	6729	26
Ograniczony dostęp do artykułów biurowych (długopisy, papier ksero) i/lub sprzętu biurowego (kserokopiarki, drukarki, komputery), co powoduje, że muszę korzystać z własnych zasobów	9161	36
Ograniczony dostęp do artykułów biurowych (długopisy, papier ksero) i/lub sprzętu biurowego (kserokopiarki, drukarki, komputery), co powoduje, że muszę ograniczyć przygotowanie dla uczniów pewnych form materiałów ćwiczeniowych czy sprawdzających (testy, karty pracy)	3425	13
Nie odczuwam braków	9626	38
Inne	2033	8

21. Jakie braki odczuwa Pani/Pan najbardziej w kontekście pracy indywidualnej (np. przygotowanie do lekcji, sprawdzanie prac uczniowskich):

Odpowiedzi:	Liczba odpowiedzi	%
Brak pomieszczenia do cichej pracy	8953	35
Brak zaplecza socjalnego, kuchennego	2254	9
Brak możliwości przechowywania własnych rzeczy	2865	11
Ograniczony dostęp do artykułów biurowych, np. papier	6666	26
Ograniczony dostęp do komputera/drukarki/kserokopiarki	6963	27
Nie odczuwam żadnych braków	10 060	40
Inne	515	2

ZAŁĄCZNIKI

22. Czy zgłaszała Pani/zgłaszał Pan w roku szkolnym 2020/2021 zapotrzebowanie na pomoce dydaktyczne do sal lekcyjnych i/lub sprzęt do zdalnego nauczania:

Odpowiedzi:	Liczba odpowiedzi	%
Tak	12 752	50
Nie	12 682	50

22a. Czego dotyczyło zgłaszane przez Panią/Pana zapotrzebowanie:

Odpowiedzi:	Liczba odpowiedzi	%
Pomocy dydaktycznych	6078	42
Sprzętu do zdalnego nauczania (np. komputer, kamera)	8454	58

22b. Czy wszystkie zgłaszane przez Panią/Pana potrzeby zostały zaspokojone:

Odpowiedzi:	Liczba odpowiedzi	%
Tak	8024	63
Nie	4728	37

23. Jaką formę prowadzenia zajęć i jak często, w ostatnim tygodniu zdalnego nauczania, wykorzystywała Pani/wykorzystał Pan realizując obowiązkowe lekcje z uczniami:

	Lekcje on-line	Przekazywanie materiałów przez platformę	Przekazywanie materiałów przez dziennik elektroniczny	Przekazywanie materiałów przez email
Na wszystkich lekcjach (liczba odpowiedzi)	19 483	716	56	7
Na większości lekcji (liczba odpowiedzi)	3854	1233	37	4
Na połowie lekcji (liczba odpowiedzi)	799	255	23	1
Na mniej niż połowie lekcji (liczba odpowiedzi)	692	1242	233	27
Na żadnej lekcji (liczba odpowiedzi)	606	408	59	20

24. Proszę wskazać, gdzie najczęściej, w okresie zdalnego nauczania, prowadzi Pani/Pan lekcje z uczniami:

Odpowiedzi:	Liczba odpowiedzi	%
W szkole	7166	28
W domu	17 723	70
Inne	545	2

25. Czy w trakcie zdalnego nauczania korzystała Pani/korzystał Pan ze sprzętu (np. komputer) i dostępu do Internetu szkolnego czy własnego:

Odpowiedzi:	Liczba odpowiedzi	%
Wyłącznie z własnego sprzętu i internetu	12 756	50

ZAŁĄCZNIKI

Wyłącznie ze szkolnego sprzętu i internetu	1888	7
Z własnego sprzętu i szkolnego internetu	1274	5
Ze szkolnego sprzętu i własnego internetu	3014	12
Częściowo z własnego i częściowo ze szkolnego sprzętu i internetu	6160	24
Inne	342	1

26. Jakie czynniki, Pani/Pana zdaniem, mogą usprawnić organizację pracy nauczycieli w przypadku tradycyjnego (stacjonarnego) modelu nauczania:

Odpowiedzi:	Liczba odpowiedzi	%
Nie ma potrzeby poprawy organizacji pracy nauczycieli	534	2
Zwiększenie prestiżu zawodu nauczyciela	19 659	77
Zmiany w przepisach prawa dotyczących pracy nauczycieli	5397	21
Zwiększenie autonomii nauczyciela w pracy	4042	16
Zmniejszenie autonomii nauczyciela w pracy	11 406	45
Poprawa warunków lokalowych w szkole	6287	25
Poprawa wyposażenia sal w pomoce dydaktyczne	10 475	41
Zwiększenie dostępu nauczycieli do drukarek, kserokopiarek czy papieru	9226	36
Poprawa jakości studiów przygotowujących do zawodu	4177	16
Zwiększenie dostępności szkoleń dla nauczycieli	2110	8
Większe wsparcie nauczycieli przez doradców metodycznych	4655	18
Lepsza współpraca z rodzicami/opiekunami prawnymi	6666	26
Szersze zastosowanie technologii informacyjno-komunikacyjnych	4774	19
Zwiększenie liczby godzin lekcyjnych	1831	7
Zmniejszenie liczby godzin lekcyjnych	1018	4
Brak systemu zmianowego	2825	11
Zmiana systemu zmianowego	4187	16
Inne	1155	5

ZAŁĄCZNIKI

27. Jakie czynniki Pani/Pana zdaniem, mogą usprawnić organizację pracy nauczycieli w przypadku zdalnego modelu nauczania:

Odpowiedzi:	Liczba odpowiedzi	%
Nie ma potrzeby poprawy organizacji pracy nauczycieli	1570	6
Wyposażenie nauczycieli w przenośne komputery z dostępem do Internetu	16 819	66
Wyposażenie nauczycieli w przenośne drukarki i/lub skanery	8029	32
Stworzenie programów i platform ułatwiających nauczanie	13 481	53
Rozszerzenie programów studiów przygotowujących do zawodu o zagadnienia związane z technologiami informacyjno-komunikacyjnymi	6341	25
Zwiększenie dostępności szkoleń dla nauczycieli związanych z nauczaniem na odległość	6340	25
Poprawa jakości szkoleń dla nauczycieli związanych z nauczaniem na odległość	7991	31
Zmniejszenie liczby godzin lekcyjnych	3800	15
Inne	895	4

28. Jakie czynniki utrudniają Pani/Panu efektywne nauczanie w tradycyjnym (stacjonarnym) modelu nauczania:

Odpowiedzi:	Liczba odpowiedzi	%
Nie mam żadnych trudności	1662	7
Zbyt duża liczba uczniów w klasach	11 693	46
Brak szkoleń dla nauczycieli	746	2
Zróżnicowany poziom wiedzy i umiejętności uczniów w oddziałach klasowych	12 263	48
Za mało godzin lekcyjnych na realizację treści programowych	7896	31
Zbyt obszerne treści programowe	12 789	50
Zbyt dużo, zawartych w podręcznikach, treści do zrealizowania	5794	23
System zmianowy	1969	8
Przestarzałe lub niepełne wyposażenie sal lekcyjnych	5750	23
Podstawa programowa nieprzystająca do rzeczywistości uczniów	8086	32

ZAŁĄCZNIKI

Nieatrakcyjne dla uczniów podręczniki	1398	6
Niska jakość merytoryczna podręczników	1307	5
Konstrukcja egzaminów nieprzystająca do realizowanych treści nauczania	1999	8
Konstrukcja egzaminów nieprzystająca do sposobu nauczania, tj. wymagająca dodatkowego przygotowania uczniów do ich rozwiązania (tzw. nauka pod testy)	5901	23
Nadmierna sprawozdawczość wpływająca na zmniejszenie czasu na nauczanie	10 570	42
Inne	658	3

29. Jakie czynniki utrudniają Pani/Panu efektywne nauczanie w zdalnym modelu nauczania:

Odpowiedzi:	Liczba odpowiedzi	%
Trudności w uzyskaniu połączenia internetowego w miejscu zamieszkania nauczyciela	3495	14
Trudności w uzyskaniu połączenia internetowego przez wszystkich uczniów ze względu na zbyt dużą liczebność oddziałów klasowych	4353	17
Trudności w uzyskaniu połączenia internetowego przez wszystkich uczniów ze względu na brak dostępu do internetu w niektórych rejonach zamieszkania uczniów	10 761	42
Trudności w uzyskaniu połączenia internetowego, w jakości umożliwiającej sprawne przeprowadzenie lekcji	8337	33
Nie wszyscy uczniowie mają dostęp (np. komputer z kamerą) do sprzętu umożliwiającego sprawne prowadzenie lekcji w czasie rzeczywistym (on-line)	13 286	52
Nie mam wystarczającej wiedzy i/lub umiejętności w zakresie technologii cyfrowych niezbędnych do zdalnego prowadzenia lekcji w czasie rzeczywistym (on-line)	1058	4

ZAŁĄCZNIKI

Niewystarczająca wiedza i/lub umiejętności uczniów w zakresie technologii cyfrowych (korzystania z programów i platform zdalnego nauczania)	2784	11
Zbyt duża liczba uczniów w klasach i wynikające z tego trudności w indywidualizacji procesu nauczania na odległość	8722	34
Zróżnicowany poziom wiedzy i umiejętności uczniów w zakresie technologii cyfrowych	6484	25
Trudności w sprawdzaniu faktycznej frekwencji uczniów na lekcjach	7687	30
Trudność w obiektywnym sprawdzeniu wiedzy i umiejętności nabytych przez uczniów	18 150	71
Brak szkoleń z zakresu zdalnego nauczania	909	4
Brak podręczników i innych materiałów edukacyjnych nadających się do użytku podczas zdalnego nauczania	2252	9
Nieatrakcyjne dla uczniów podręczniki i inne materiały edukacyjne wykorzystywane podczas zdalnego nauczania	771	3
Nadmierna sprawozdawczość podczas nauczania zdalnego	4532	18
Nie mam żadnych trudności	775	3
Inne	647	3

6.4. Wykaz aktów prawnych dotyczących kontrolowanej działalności

1. Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2020 r. poz. 1327, ze zm.).
2. Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela (Dz. U. z 2019 r. poz. 2215, ze zm.).
3. Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks Pracy (Dz. U. z 2020 r. poz. 1320, ze zm.).
4. Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (Dz. U. 2020 r. poz. 910, ze zm.).
5. Ustawa z dnia 15 kwietnia 2011 r. o systemie informacji oświatowej (Dz. U. z 2021 r. poz. 584, ze zm.).
6. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 lutego 2012 r. w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych (Dz. U. poz. 204, ze zm.).
7. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 marca 2017 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół (Dz. U. poz. 703). Rozporządzenie uchylono z dniem 1 września 2019 r.
8. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 kwietnia 2019 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół (Dz. U. poz. 639, ze zm.). Rozporządzenie obowiązuje od 1 września 2019 r.
9. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. poz. 977, ze zm.).
10. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej (Dz. U. poz. 356, ze zm.).
11. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach (Dz. U. z 2020 r. poz. 1604).
12. Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie (Dz. U. z 2019 r. poz. 1065, ze zm.).
13. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 (Dz. U. poz. 493, ze zm.).
14. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 marca 2020 r. w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 (Dz. U. poz. 410, ze zm.). Rozporządzenie uchylono z dniem 1 września 2020 r.

ZAŁĄCZNIKI

15. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 sierpnia 2020 r. w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 (Dz. U. poz. 1389, ze zm.). Rozporządzenie obowiązywało od 1 września 2020 r. do 28 marca 2021 r.
16. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 sierpnia 2017 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli (Dz. U. z 2020 r. poz. 1289).
17. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 sierpnia 2017 r. w sprawie organizacji roku szkolnego (Dz. U. poz. 1603, ze zm.).
18. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. z 2020 r. poz. 1280).
19. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 29 marca 2002 r. w sprawie sposobu podziału środków na wspieranie doskonalenia zawodowego nauczycieli pomiędzy budżety poszczególnych wojewodów, form doskonalenia zawodowego dofinansowywanych ze środków wyodrębnionych w budżetach organów prowadzących szkoły, wojewodów, ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania oraz szczegółowych kryteriów i trybu przyznawania tych środków (Dz. U. Nr 46, poz. 430, ze zm.). Rozporządzenie uchylone z dniem 1 stycznia 2019 r.
20. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 18 stycznia 2019 r. w sprawie dofinansowania doskonalenia zawodowego nauczycieli (Dz. U. poz. 136). Rozporządzenie obowiązywało od 24 stycznia 2019 r. do 31 sierpnia 2019 r.
21. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 sierpnia 2019 r. w sprawie dofinansowania doskonalenia zawodowego nauczycieli, szczegółowych celów szkolenia branżowego oraz trybu i warunków kierowania nauczycieli na szkolenia branżowe (Dz. U. poz. 1653). Rozporządzenie obowiązuje od 1 września 2019 r.
22. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 29 sierpnia 2014 r. w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne gimnazja dla dorosłych i szkoły ponadgimnazjalne dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji (Dz. U. poz. 1170, ze zm.).
23. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 sierpnia 2017 r. w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji (Dz. U. poz. 1646, ze zm.). Rozporządzenie obowiązuje od dnia 1 września 2017 r.
24. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 sierpnia 2017 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz. U. z 2020 r. poz. 1551).
25. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 grudnia 2010 r. w sprawie podstawowych warunków niezbędnych do realizacji przez szkoły i nauczycieli zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych oraz programów nauczania (Dz. U. z 2011 r. Nr 6, poz. 23).

6.5. Wykaz podmiotów, którym przekazano informację o wynikach kontroli

1. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej
2. Marszałek Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej
3. Marszałek Senatu Rzeczypospolitej Polskiej
4. Prezes Rady Ministrów
5. Prezes Trybunału Konstytucyjnego
6. Rzecznik Praw Obywatelskich
7. Rzecznik Praw Dziecka
8. Minister Edukacji i Nauki
9. Komisja Edukacji, Nauki i Młodzieży Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej
10. Komisja do Spraw Kontroli Państwowej Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej
11. Komisja Nauki, Edukacji i Sportu Senatu Rzeczypospolitej Polskiej.
12. Kuratorzy oświaty (wszyscy)
13. Związek Harcerstwa Polskiego
14. Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej

6.6. Stanowisko Ministra do informacji o wynikach kontroli

MINISTER EDUKACJI I NAUKI

Warszawa, 27 lipca 2021 r.

BK-WKI.0911.9.2020.AL

Sz. P.
Marian Banaś
Prezes Najwyższej Izby Kontroli

Szanowny Panie Prezesie,

w związku z art. 64 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli (Dz.U. z 2020 r. poz. 1200 ze zm.), przedstawiam stanowisko do informacji o wynikach kontroli pn. *Organizacja pracy nauczycieli w szkołach publicznych* w poniżej wskazanych obszarach:

Ocena ogólna kontrolowanej działalności w zakresie dotyczącym sprawowania przez Ministerstwo bieżącego nadzoru merytorycznego nad przygotowywanymi przez TVP S.A. audycjami oraz nad doбором kadry nauczycielskiej prowadzącej zajęcia edukacyjne.

Ministerstwo Edukacji i Nauki podtrzymuje w tej sprawie stanowisko przedstawione, m.in. w zastrzeżeniach do wystąpienia pokontrolnego z 25 marca br. (pismo MEiN: znak: BK-WKI.0911.9.2020.AL z 15 kwietnia 2021 r.).

Zgodnie z dobrą praktyką stosowaną w Ministerstwie Edukacji i Nauki w zakresie korzystania przy realizacji projektów wymagających wiedzy eksperckiej, w tym min. z zakresu dydaktyki i metodyki nauczania, przystępując do realizacji projektu „Szkoła z TVP”, utworzono listę nauczycieli-konsultantów – metodyków poszczególnych przedmiotów. Lista 18 ekspertów w zakresie dydaktyki i metodyki przedmiotów przewidzianych do realizacji w ramach projektu została przekazana TVP. Eksperci byli do dyspozycji nauczycieli i realizatorów podczas nagrań poszczególnych audycji i ich zadaniem było bieżące korygowanie ewentualnych błędów i wspieranie nauczycieli w zakresie merytorycznym.

Ponadto, w ramach nadzoru redakcyjnego, scenariusze pierwszych odcinków programu „Szkoła z TVP”, były również oceniane przez redaktorów z TVP ABC, a następnie przekazywane producentom z poleceniem realizacji zaleceń służących poprawie jakości audycji. Jednocześnie, niemal od początku realizacji projektu, swoje uwagi do materiału mogli i zgłaszali eksperci zatrudnieni przez TVP (naukowcy i nauczyciele akademicki specjalizujący się w dziedzinach zgodnych z przedmiotem lekcji). Kolejne narzędzie kontroli

jakości to tzw. check-listy wypełniane przez wydawców poszczególnych audycji lekcyjnych.

W opinii MEiN, opisany wyżej system weryfikacji i nadzoru nad audycjami lekcyjnymi, które były wyemitowane w pierwszej połowie 2020 r. przez TVP S.A. – mimo początkowych niedociągnięć spowodowanych przede wszystkim presją czasu, wynikającą z konieczności bardzo szybkiego uruchomienia dodatkowego wsparcia dla uczniów w tej formie – zapewniał właściwą weryfikację treści audycji lekcyjnych.

Warunki realizacji zajęć pozalekcyjnych w szkołach.

Odnosząc się do informacji NIK dotyczącej *Warunków i organizacji zajęć pozalekcyjnych w szkołach*, należy wskazać na konieczność rozróżnienia zajęć pozalekcyjnych¹ i zajęć realizowanych w ramach godzin do dyspozycji dyrektora szkoły, które są organizowane w oparciu o odrębne podstawy prawne.

Realizacja zajęć w ramach godzin do dyspozycji dyrektora szkoły odbywa się na podstawie ustawy Prawo oświatowe² oraz rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 kwietnia 2019 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół³, które weszło w życie 1 września 2019 roku. Zgodnie z § 2 ust. 1 pkt 4 ww. rozporządzenia, ramowy plan nauczania określa tygodniowy, a w przypadku szkół prowadzących zajęcia w formie zaocznej – semestralny, wymiar godzin do dyspozycji dyrektora szkoły przeznaczonych na:

- a) zajęcia rozwijające zainteresowania i uzdolnienia uczniów, w szczególności zajęcia związane z kształtowaniem aktywności i kreatywności uczniów,
- b) w przypadku szkół prowadzących kształcenie zawodowe – również na zajęcia związane z kształtowaniem kompetencji zawodowych,
- c) w przypadku liceum ogólnokształcącego dla dorosłych oraz technikum, jeżeli kształcenie w zawodzie szkolnictwa branżowego tego wymaga, również na realizację przedmiotów w zakresie rozszerzonym.

W poszczególnych załącznikach do rozporządzenia wskazano wymiar godzin do dyspozycji dyrektora szkoły w poszczególnych typach szkół. W szkole podstawowej w klasach I-III przewidziano 3 godziny w 3-letnim okresie nauczania, a w klasach IV-VIII – 4 godziny w 5-letnim okresie nauczania. W liceum ogólnokształcącym przewidziano 3 godziny w 4-letnim okresie nauczania, w technikum – 4 godziny w 5-letnim okresie nauczania, a w szkole branżowej I stopnia przewidziano 3 godziny w 3-letnim okresie nauczania.

Zgodnie z przywołanymi powyżej przepisami, w ramach godzin do dyspozycji dyrektora szkoły w szkołach podstawowych, realizuje się zajęcia rozwijające zainteresowania i uzdolnienia uczniów, w szkołach ponadpodstawowych – godziny do dyspozycji dyrektora szkoły w określonych powyżej przypadkach mogą być przeznaczone nie tylko na organizację zajęć rozwijających zainteresowania i uzdolnienia uczniów, ale również na realizację zajęć

¹ Zgodnie z art. 1 pkt 20 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – *Prawo oświatowe* (Dz. U. z 2021 r. poz. 1082, z późn. zm.) system oświaty zapewnia w szczególności m.in. warunki do rozwoju zainteresowań i uzdolnień uczniów poprzez organizowanie zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych oraz kształtowanie aktywności społecznej i umiejętności spędzania wolnego czasu.

² Art. 109 ust. 1 pkt 6.

³ Dz. U. poz. 639, ze zm.

związanych z kształtowaniem kompetencji zawodowych oraz przedmiotów w zakresie rozszerzonym.

W związku z powyższym, obowiązkiem dyrektora szkoły podstawowej i ponadpodstawowej jest zorganizowanie zajęć w ramach godzin do dyspozycji dyrektora szkoły, o których mowa powyżej, na zasadach i w wymiarze zgodnym z przepisami cytowanego rozporządzenia.

Należy zauważyć, że to dyrektor szkoły podejmuje decyzję dotyczącą tematyki i sposobu realizacji tych zajęć oraz sprawuje nadzór nad ich przebiegiem. W ww. zajęciach udział biorą uczniowie zainteresowani tematyką danych zajęć (zajęcia te nie są obowiązkowe dla wszystkich uczniów). Rolą szkoły jest zaproponowanie uczniom zajęć o atrakcyjnej tematyce, uwzględniającej ich zainteresowania i uzdolnienia oraz zachęcanie uczniów do udziału w nich. Zgodnie z § 11 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 sierpnia 2017 r. w *sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji* (Dz. U. z 2017 r. poz. 1646, ze zm.), szkoła prowadzi dzienniki zajęć rozwijających zainteresowania i uzdolnienia uczniów. Do dziennika prowadzonych zajęć wpisuje się imiona i nazwiska uczniów, daty i tematy przeprowadzonych zajęć, liczbę godzin tych zajęć oraz odnotowuje się obecność uczniów. Przeprowadzenie zajęć nauczyciel potwierdza podpisem.

Realizacja podstawy programowej i ramowych planów nauczania w publicznych i niepublicznych szkołach jest obszarem, który podlega szczególnemu nadzorowi sprawowanemu przez właściwego kuratora oświaty.

Ministerstwo Edukacji i Nauki w pierwszym kwartale roku szkolnego 2021/2022 zwróci się do kuratorów oświaty z prośbą o przekazanie informacji na temat zgodności zajęć organizowanych w szkołach podstawowych i ponadpodstawowych – w ramach godzin do dyspozycji dyrektora szkoły – z przepisami rozporządzenia w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół, w tym o informację dotyczącą m.in. liczby godzin oraz tematyki zajęć organizowanych w ramach godzin do dyspozycji dyrektora szkoły w szkołach podstawowych i ponadpodstawowych.

Wniosek NIK dotyczący sfinalizowania prac nad aktualizacją przyjętych rozwiązań w zakresie standardów organizacyjnych i statusu socjoekonomicznego nauczyciela (np. w ramach Zespołu ds. statusu zawodowego pracowników oświaty) we współpracy z interesariuszami środowiska oświatowego.

Uprzejmie informuję, że 18 maja br. odbyło się posiedzenie Zespołu do spraw statusu zawodowego pracowników oświaty, podczas którego Minister Edukacji i Nauki przedstawił członkom Zespołu, a więc przedstawicielom korporacji samorządowych oraz nauczycielskich związków zawodowych, propozycje kierunków zmian w zakresie pragmatyki zawodowej nauczycieli.

Zespół kontynuował swoje prace w ramach trzech roboczych grup tematycznych. Grupy robocze rozpoczęły pracę w czerwcu br. spotykając się w

sumie 7 razy,
w terminach:

- Grupa ds. awansu zawodowego nauczycieli – 10 czerwca, 30 czerwca, 13 lipca 2021 r.
- Grupa ds. systemu wynagradzania i czasu pracy nauczycieli – 16 czerwca, 1 lipca 2021 r.
- Grupa ds. oceny pracy nauczycieli i odbiurokratyzowania szkoły – 18 czerwca, 6 lipca 2021 r.

W każdej z grup podjęto dyskusję nad poszczególnymi obszarami pragmatyki zawodowej nauczycieli, poruszając najistotniejsze kwestie wymagające zmian, w tym zagadnienia wskazane we wnioskach NIK, czyli czasu pracy i statusu socjoekonomicznego nauczycieli. Uczestnicy rozmów przedstawiali swoje opinie i stanowiska, proponowali także własne rozwiązania. Dalsze prace będą kontynuowane po wakacjach.

Z poważaniem

W zastępstwie
MINISTRA EDUKACJI I NAUKI

Marzena Machałek
Sekretarz Stanu
/ – podpisany cyfrowo/

6.7. Opinia Prezesa NIK do stanowiska Ministra

PREZES
NAJWYŻSZEJ IZBY KONTROLI
MARIAN BANAŚ

KNO.430.013.2020
P/20/027

Warszawa, dnia 10 sierpnia 2021 r.

Opinia

do stanowiska Ministra Edukacji i Nauki

w sprawie Informacji o wynikach kontroli – *Organizacja pracy nauczycieli w szkołach publicznych*

Stosownie do art. 64 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli (Dz. U. z 2020 r., poz. 1200 ze zm.) przedstawiam opinię do stanowiska Ministra Edukacji i Nauki zawartego w piśmie z dnia 27 lipca 2021 r. (BK-WKI.0911.9.2020.AL).

Najwyższa Izba Kontroli uprzejmie informuje, że przedstawiona przez Ministra Edukacji i Nauki w stanowisku argumentacja dotycząca sprawowania bieżącego nadzoru merytorycznego nad przygotowywanymi przez Telewizję Polską S.A. audycjami oświatowymi była podnoszona już wcześniej w zastrzeżeniach do wystąpienia pokontrolnego, rozstrzygniętych uchwałą nr 23/2021 Kolegium NIK z dnia 19 maja 2021 r. W wystąpieniu pokontrolnym NIK za nierzetelne uznała niewypełnienie przez Ministra wymogów dotyczących odbioru redakcyjnego audycji przygotowanych przez TVP S.A. oraz niezatwierdzenie ich przydatności do emisji w określonych terminach, a Kolegium NIK potwierdziło zasadność tej oceny. Jednocześnie w odpowiedzi na wystąpienie pokontrolne (pismo nr BK-WKI.0911.9.2020.AL z dnia 16 czerwca 2021 r.) Minister Edukacji i Nauki zadeklarował, że w przypadku konieczności ponownej realizacji tego typu projektu, nadzór merytoryczny nad nim zostanie wzmocniony.

Zajęcia pozalekcyjne stanowią integralny element edukacji szkolnej. W odpowiedzi na wystąpienie pokontrolne Minister Edukacji i Nauki zadeklarował wykorzystanie monitorowania zajęć pozalekcyjnych rozwijających zainteresowania i uzdolnienia uczniów do analizy prawidłowości ich organizacji. Dlatego Najwyższa Izba Kontroli wyraża nadzieję, że podjęte przez Ministra Edukacji Narodowej działania polegające na zebraniu od kuratorów oświaty informacji na temat zgodności zajęć organizowanych w szkołach – w ramach godzin do dyspozycji dyrektora szkoły – z przepisami rozporządzenia w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół, przyczynią się do lepszego wykorzystania tych zajęć w procesie dydaktyczno-wychowawczym i opiekuńczym.

Ponadto Najwyższa Izba Kontroli uprzejmie dziękuje za przekazanie informacji dotyczących, odbywających się po zakończeniu kontroli, posiedzeń Zespołu do spraw statusu zawodowego pracowników oświaty, podczas których Minister Edukacji i Nauki przedstawił propozycje kierunków zmian w zakresie pragmatyki zawodowej nauczycieli. Najwyższa Izba Kontroli wyraża nadzieję na sfinalizowanie prac nad aktualizacją przyjętych rozwiązań w zakresie standardów organizacyjnych i statusu socjoekonomicznego nauczycieli, we współpracy z interesariuszami środowiska oświatowego.

PREZES
Najwyższej Izby Kontroli
Marian Banaś